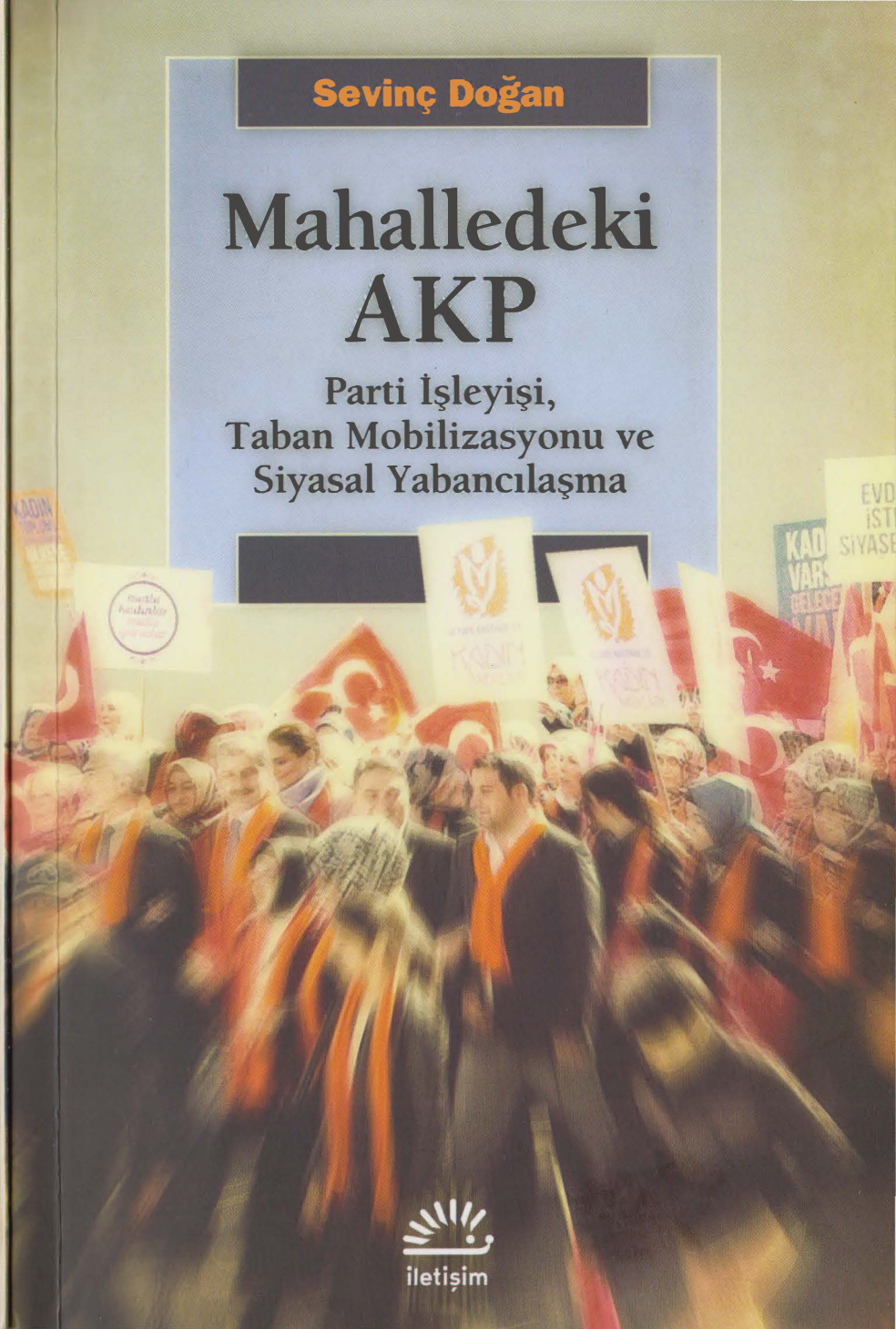
Sevinç Doğan • MAHALLEDEKİ AKP

Sevinç Doğan

Mahalledeki AKP

Parti İşleyişi, Taban Mobilizasyonu ve Siyasal Yabancılaşma

iletişim

SEVİNÇ DOĞAN • **Mahalledeki AKP**

SEVİNÇ DOĞAN 1985 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü mezunu. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde bir süre misafir öğrencilik yaptıktan sonra Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yüksek lisans eğitimini tamamladı. Kâğıthane toplumsal tarihi, Türkiye'de parti örgütleri ve gençlik kolları, sosyal demokrat belediyecilik gibi konular içeren çalışmalarda asistanlık yaptı.

İletişim Yayınları 2321 • Araştırma-İnceleme Dizisi 384
ISBN-13: 978-975-05-1982-6
© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2016, İstanbul
2. BASKI 2016, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora
DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Kâğıthane'de Kadın Kolları etkinliği
(Ak Parti İstanbul İl Kadın Kolları web sitesi)
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Aybars Yanık
BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Deve Kaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SEVİNÇ DOĞAN

Mahalledeki AKP

Parti İşleyişi, Taban Mobilizasyonu ve Siyasal Yabancılaşma

iletişim

İÇİNDEKİLER

Girlş ... 9

Partiye nasıl bakmalı?: Aygıt nosyonu karşısında "alan" yaklaşımı ... 12

Araştırma yöntemi ve süreci ... 15

Saha deneyimlerine dair birkaç not ... 20

Kitabın kapsamı ... 22

BİRİNCİ BÖLÜM

Yerel Siyasal Süreçler ve Parti Alanı: Kuruluş, Yapı, İşleyiş ve Sınırlar ... 25

Temsilî bir kent mekânı: Sanayi Mahallesi ... 25

Çalışma hayatı ve sınıfsal yapı ... 32

Siyasal süreçler ve değişim ... 36

Kâğıthane'de parti kuruluşunun yerel dip akıntıları ... 42

"Bağımsız hareketi"nden AKP'ye yerel kadroların ayrışması ... 46

İktidar kavgasının galipleri ve AKP'nin kuruluşu ... 49

Yol ayrımından sonra: "AKP devletle barışma, sistemle bütünleşme projesidir" ... 52

HAS Parti'den kalamayanlar ... 57

Yerel siyasal alan, parti ve aracıları ... 63

Parti yapısı ve örgütlülüğüne dair ... 69

Seçim çalışmaları ... 72

Parti habitusu: *"Biz" olanlar* ... 73
Siyasetin yerelsizliği, parti "memurluğu" ve siyasal yabancılaşma ... 83
Siyasal yabancılaşma ... 91
"Sandık" ve dilsizleşme-mülksüzleşme ... 95
Siyasetin tekelleşmesi: Parti alanı kimlere açık? ... 102
Partiye katılımın zımni koşulları: Sermayeler ... 103
Parti örgütünün yönetici kadroları ... 108
Kâğıthane İlçe Başkan Yardımcısı Fikri Bekir örneği ... 113
Mahalle ağlarının kilit aktörleri ... 116
Sanayi Mahallesi Başkanı Cengiz Çınar örneği ... 117
Parti alanının etnik ve mezhepsel sınırları ... 119
Kürtlerin partideki temsiliyet(sizliğ)i ... 120
Kürtlerle kurulan ilişkiye yerellerden bakmak ... 122
Tali ve tabi konumlar: "Kürt'ten evliya koyma avluya" ... 127
Politik angajmanlar ... 131
Dinî ayrımlar ... 133
Sınıfsal farklar ... 134
Giriş hakkı olmayanlar: Haydar Çelebi'nin hikâyesi ... 138
Haydar Çelebi: Renkli ve muhalif bir kimlik ... 139
Muhaliflerin tasfiyesi ... 142
Tanım ve sınır kavgaları: Nasıl bir yönetim anlayışı? ... 144
AKP'yi kuracak kadronun Alevilere yaklaşımı ... 147

İKİNCİ BÖLÜM

Partiye Katılımlar, Stratejiler, İlerleme Dinamikleri ve Sermaye Dönüşümleri ... 155
Siyaseti güç ve rekabet üzerinden yapmak ... 155
BBP Gençlik'ten AKP belediye meclis üyeliğine: Bahattin Yılmaz'ın yükselişi ... 157
Kota politikalarıyla ilgili tartışmalar ... 159
Kurulan ve bozulan ittifaklar ... 160
İlçe başkanlığı ve yönetimi için süregelen mücadele ... 162
2014 yerel seçimleri ve çekişmeler: Belediye başkanı kim olacak? ... 165
Siyasal-ekonomik bir kaynak olarak Kâğıthane Belediyesi ... 169
Mütevazı ve çeperde kalmış bir belediye ... 170

Yerel kadrolar "kravatla" barışıyor ... 173
AKP'li yıllarda Kâğıthane'de ve partililerde "dönüşüm" ... 176
Sanayi Mahallesi'nin yeni müteahhitleri ... 187
MHP'li Akbulut ailesi: İş, devlet ve siyaset arasında AKP'li olmak ... 190
"Hatır şikesi": Akbulut ailesinin inşaatta büyümesi ... 195
Esnaflıktan müteahhitliğe: Meclis üyesi Halid Keskin'in hikâyesi ... 201
Sınıfsal ve simgesel-sembolik dönüşümler ... 208
İndirgemeci bir yorum: "Çıkarcılık" ... 211
"Ben niye AK Parti'li oldum?": Sınıfsal dönüşüm ve değişen siyasi kanaatler ... 214
Eşitlik ve adalet idealinden fıtrata ve hükmetme hedefine ... 221
Parti aktivizmi ve kadınlar ... 225
Kadınların mobilize etme gücü ... 229
Kazanımlar ve prangalı konumlar ... 232
Alt sınıfların partiye katılma stratejileri: Karaçay ailesi örneği ... 237
Partide sınıf temsilleri: Gecekondulu ve işçi kimliğinin yadsınması ... 242
Mahalle gençlerinin partiye katılımı: Makbul siyaset ve müstakbel mevkiler ... 247
Sonuç ... 257
KAYNAKÇA ... 265

Giriş

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidar süreci boyunca toplumsal alanda destek oluşturabilmeyi ve korumayı başardı. İstanbul'a özel bir önem verdiği bilinen AKP, kentin çeperlerine kadar yayılan örgütlenme ağları oluşturdu. AKP'nin kentte yerel politik çalışmalarla örgütlülük ağlarını genişletmeye ve belediye seçimlerini kazanmaya azami düzeyde dikkat ettiği de bilinmektedir. Kentin, özellikle sosyoekonomik düzeyi düşük olan çevre bölgelerinden o(na)y alan AKP, örgütsel yapısını mahalleleri içerecek biçimde oluşturur ve siyasal çalışmalarını mahalleler üzerine bina eder. Kentin eski semtlerinden biri olan Kâğıthane'ye bağlı Sanayi Mahallesi de parti örgütlülüğünün güçlü olduğu yerlerden biridir. Bu kitapta Sanayi Mahallesi üzerinden, AKP'nin toplumsal destek gördüğü yerellerde kendi iç örgütlenmesini, işleyiş biçimini ve siyaset yapma koşullarını ortaya koymaya çalışıyorum.

Bu çalışmaya başlarken AKP ile ilgili sıkça tartışma konusu edilen soruların etkisindeydim: Otoriter yönetim pratiklerinin görünür hale gelmesine ve toplumun her köşesine sirayet eden serbest piyasa sisteminin tahribatına rağmen, AKP nasıl hâlâ iktidarda kalmaya devam ediyordu? Cevaplar, konjonktürel gelişmelerden sosyoekonomik politikalara, parti liderinin

"karizmasından" en hafif tabirle "cahil" olarak nitelenen seçmene, din-cemaat ilişkilerinden neoliberalizmin yapısal koşullarına kadar geniş bir yelpaze içinde değişiyordu. Bunlarla birlikte, AKP seçim süreçlerini, toplumsal desteğini kaybetmeden atlatmaya devam ediyordu. Bu durum çelişkili ve soru işaretleriyle dolu bir tablo oluşturuyordu. Çalışmanın çıkış noktası da böylesi bir merakla oluştu.

AKP'yle ilgili yapılmış çalışmalar; partinin ideolojisi, muhafazakâr İslâmî kimliği, askerî vesayete karşı tutumu, demokratik "atılımları", dış politikası, neoliberal ekonomi politikaları gibi konular üzerine pek çok şey söylemekteydi. Fakat örgütsel bir bütün olarak partinin kendisine bakan çalışmalar, özellikle de saha araştırmaları yok denecek kadar azdı. Büyük oranda siyaset teorileri, parti politikaları, önemli politik figürler ya da üst düzey siyaset sınırlarında kalan çalışmaların dışına çıkmanın ve partiye yerel-toplumsal ilişkileri merkeze alarak bakmanın anlamlı olduğunu düşündüm. Böylece, AKP'nin onay bulduğu ve ilişki ağlarını genişlettiği yerellerden biri olan Sanayi Mahallesi'nde parti örgütü üzerine araştırma yapmaya başladım.

Fabrikalar arasında kalmış eski gecekondu ve işçi semtlerinden biri olan Sanayi Mahallesi, bugün büyük alışveriş merkezlerinin ve rezidansların arka bahçesinde kalan, bölük pörçük dönüşüm yaşayan mahallelerden biridir. Aslında Sanayi Mahallesi'nin adı, Kâğıthane ve Büyükşehir Belediye Meclisleri'nde itirazlara ve yaşanan tartışmalara rağmen oy çokluğuyla alınan kararlarla Nisan 2015'te "Sultan Selim" olarak değiştirildi. Değişikliğin çok yeni olmasından, partililer ve halk arasında halen Sanayi isminin kullanılmasından dolayı kitapta isim değişikliğine gerek görülmedi. Sanayi Mahallesi'nin siyasi tarihi ve sınıfsal yapısı, isim değişikliğinin politik ve ekonomik veçheye sahip bir müdahale olduğunu ortaya koyuyor. Böylesi bir isim değişikliği Sanayi Mahallesi'nin sol geçmişini de içeren siyasi ve sosyal tarihini, mezhepsel çoğulculuğunu ve işçi kimliğini yok sayıp ona yeni bir kimlik kazandırmaya çalışan otoriter muhafazakâr-piyasacı yönetim anlayışının dışavurumu olarak değerlendirilebilir. Sanayi isminin fabrikalar döneminden kalma bir isim olması

ve geçmişten bugüne mahallenin süregelen sosyal-sınıfsal kompozisyonunu yansıtması, piyasacı bakış için "demode" ve "rahatsız edici"dir. Sanayi isminin, kentsel dönüşümün hızlandığı bir süreçte mahalledeki arsa ve konutların rant değerini düşürdüğüne dair hakim söylemler de bunun yansımasıdır. Sanayi'den Sultan Selim'e geçiş, eski işçi mahallesinin mezhepçi-muhafazakâr rengiyle ve kentsel rant değeriyle öne çıkartılan bir mahalleye dönüştürülmesinin hikâyesi olarak görülebilir. Dolayısıyla bu çalışmada, şu an için büyük oranda resmî yazışmalarda anılan yeni ismi (Sultan Selim) değil, kuruluşundan bugüne anıldığı haliyle Sanayi Mahallesi ismi kullanıldı.

Sanayi Mahallesi'nde ücretli çalışan sınıflar yine ağırlıklı olmak üzere, "vasıfsız" gruplar, küçük girişimciler, yerel sermaye grupları ve farklı çaplarda kendi hesabına çalışan kesimler de varlık göstermektedir. Mahallenin yerleşimcileri arasında, hatırı sayılır çoğunlukta farklı etnik ve mezhepsel gruplar da yer almaktadır. Mahalle artık sağ-muhafazakâr çizginin ağırlık gösterdiği mutaassıp bir yerdir. Bu kitapta Sanayi Mahallesi'nde bulunan farklı sosyal sınıfların ve grupların, yine bu mekân ve sosyallik içinde oluşan parti kurum ve örgütleriyle ilişkisine bakıyorum. Yerel parti örgütünü, Sanayi Mahallesi'nden idari olarak ayrılmış olsa da mahallenin zamanla genişlemesinin sonucu olarak ortaya çıkmış Şirintepe'yi ve mahalle örgütlerinin hiyerarşik olarak parçası oldukları ilçe örgütünü de araştırmaya dahil ederek ele alıyorum.

Çalışmada parti örgütünün kendisine bakarken; ilk olarak, yerel-toplumsal süreçler üzerinden hareket ediyorum. Çünkü parti, toplumsal alandan yalıtık ve soyut bir total kurum olmanın ötesinde, içinde bulunduğu mekânsallıkta ve toplumsal ilişkiler içinde var olan bir alandır.

İkinci olarak, farklı sosyal sınıflara mensup toplumsal aktörleri, yani partinin "yerel aracıları"nı öne çıkarıyorum. Burada, kayıtlı belgeler üzerindeki resmî üyelerden ya da partiye "platonik" olarak bağlılık duyan taraftarlardan farklı bir toplumsal grubu kastediyorum. Partili aktörler; kendilerini parti "oyununa" adayan, gündelik yaşamını parti faaliyetleriyle dolduran ve

geleceğe yönelik stratejilerini parti içinde kuran, partinin asıl gövdesini oluşturan toplumsal gruplardır. Nitekim partinin toplumsal tabanını oluşturan bu gruplar, tanınmış üst düzey liderler ve partiyle ilişkisi oy vermekle sınırlı olan seçmenlerden daha az ilgi görmekte, gölgede kalmaktadır. Oysa bu gruplar yerellerde parti örgütlülüğü ve işleyişini sürdürmekte, siyasal ağlara dahil olarak partinin mevcudiyetini, yani yeniden üretimini sağlamaktadır. Aynı zamanda partinin geniş kitlelerle iletişimini ve bağını kuran onlardır. Sanayi Mahallesi'nde ve ilçe örgütlerinde yer alan toplumsal aktörler, bölge halkı arasından çıkan fakat partili kimlikleriyle onlardan farklılaşan parti aracılarıdır. AKP, yerel halka tanıdık yüzlü ve kilit konumdaki bu aracılar üzerinden ulaşmakta; siyasi kanaatlerini ve ürünlerini onlar üzerinden yaymaktadır. Bu çerçevede, çalışmanın amaçlarından biri de AKP'nin yerellerde kendi tabanını nasıl mobilize ettiğini ve kitlelere nasıl bir siyaset taşıdığını anlamaktır.

Partiye nasıl bakmalı?: Aygıt nosyonu karşısında "alan" yaklaşımı

AKP ile ilgili parti kavrayışları genel olarak, merkezî hükümetten ve onun uyguladığı politikalarla sınırlandırılan soyut bir aygıt formu üzerinden hareketle yapılır. Partiye salt bir kurumlar dizisi ve kamusal bir aygıt olarak bakmak; partinin toplumsallığını, yerel-mekânsal süreçler içindeki işleyişini ve partiyi oluşturan toplumsal bileşenleri (toplumsal aktörlerin ya da grupların pratiklerini) göz ardı eder. Böylece; parti çelişkilerden ve çekişmelerden uzak, homojen bir bütün; önceden hesaplanabilir çeşitli kararlar alan rasyonel bir aygıt; toplumun dışında ve üzerinde özerk bir yapı olarak ele alınır. Dahası; parti akıllı bir makine gibi hareket eden, bağımlı sınıfların "yanlış bilinçleri" dolayısıyla destek gören bir mekanizma olarak tarif edilir.

Bu çalışmada ise partiye, diğer eleştirel yaklaşımlardan farklı olarak, Bourdieucü biçimde bir "alan" olarak yaklaşılıyor.[1]

1 Bourdieu toplum kavrayışında alanlar kuramını genel bir ilke olarak ele alır. Ona göre toplumsal uzam, farklı alanlardan müteşekkildir. Her alanın kendi-

Alan nosyonu, aygıt nosyonuna alternatif bir yaklaşım sunması açısından tercih ediliyor. Bu noktada, Bob Jessop'ın devlet yaklaşımları üzerine yaptığı eleştirilerinin ve devlete toplumsal bir ilişki biçimi olarak bakma önerisinin, partiye nasıl yaklaşmak gerektiği noktasında benim için esinlendirici olduğunu belirtmeliyim.[2] Bu yoldan gidilirse, Bourdieu'nün aygıtlar üzerine söylediklerine kulak kabartmak anlamlı hale gelir.

Bourdieu işlevselci yaklaşımda aygıtın, birtakım amaçlara ulaşmaya çalışan programlanmış bir makine gibi, bir Truva atı gibi ele alındığını söyler. Ona göre bu komplo fantezisi, toplumsal dünyada olup bitenleri, şeytani bir iradenin sorumlu olduğu düşüncesine bağlar. Oysa Althusserci çerçevede ideolojik aygıtlar olarak görülen; eğitim sistemi, devlet, kilise ya da siyasal partiler de birer alandır.[3] Alan yaklaşımı, her şeyden önce içsel çözümlemeler yapmaya olanak sağlar; indirgemeci ve işlevsel düşünme alışkanlığına karşı uyarıda bulunur. Bu açıdan, *partinin içyapısı, işleyişi ve ilişkiler bütününe dair önemli ayrımlar sunan* alan nosyonunun; partiyi hareketli, dönüşümlü toplumsal bir ilişkilenme biçimi olarak kavramaya olanak sağladığı söylenebilir.

AKP, merkezî düzeyde devlet alanı içinde, iktidar-yönetim veçhesi taşıyan, kendi stratejilerini ve Gramsciyen anlamda he-

---

ne özgü kuralları vardır ve aynı zamanda alanlar evrensel mekanizmalardır. Bu anlamda toplumsal uzamda alanlar genel bir teori olarak sunulur. Oysa bu çalışmada alan kavramı, genel bir toplum teorisi olarak değil, sadece parti örgütü üzerinden ele alınıyor. Araştırmanın kendisi ve toplumsal aktörlerin partiye yaklaşımları, parti içindeki pratikleri (konum, strateji ve dönüşümleri) AKP'yi alan nosyonu üzerinden ele almanın elverişli bir çerçeve sunacağını gösteriyor.

2 Jessop devlet yaklaşımında indirgemeci, ekonomist, pozitivist yorumlara karşı ilişkisel-stratejik-kuramsal bir yorum önerir. Devletin belirli bir anda inşa edildiği ve daha sonra kendi kesin, belirli ve kaçınılmaz yasalarına göre, otomatik olarak işlediği gibi bir durum olmadığını söyler. Devleti inşa edilen ve sürekli yeniden kurulan toplumsal bir ilişki biçimi olarak görür. Buna göre, devlet toplumun sadece bir parçasıdır; diğer açıdan bu politik sorumluluk dolayısıyla toplumun bütünüdür. Böylece ne tüm makro politik örgütlenme biçimleri devletimsi olur ne de devlet sadece hükümet, bürokrasi ve zorlayıcı aygıta indirgenebilir. Bob Jessop, *Devlet Teorisi: Kapitalist Devleti Yerine Oturtmak*, çev. Ahmet Özcan (Ankara: Epos Yayınları, 2008), s. 456.

3 Pierre Bourdieu ve Loic Wacquant, *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, çev. Nazlı Ökten, 3. baskı (İstanbul: İletişim Yayınları, 2010), s. 87.

gemonya projesini gerçekleştirmeye çalışan güçlerden biridir. Fakat parti bunları toplumsal kesimlerin desteğini alarak, onları da bu projeye dahil ederek yapar. Partinin hitap ettiği kesimlerden aldığı destek, basit bir "yanlış bilinçliliğe" değil, onların belirli çıkar, beklenti ve özlemlerinin egemen bloğun iktidarını sürdüren projeye eklemlenmesiyle başarılır. AKP toplumsal alanda kendi varlığını "belli" toplumsal kesimler için meşru ve hatta biricik kılmayı; kendi çıkarını genel çıkarlar olarak sunmayı ya da kendi çıkarıyla bu kesimlerin çıkarlarını bütünleştirmeyi başarmaktadır. Aslında AKP'nin sağladığı kısmi bir hegemonyadır. Partinin bu çalışmada ortaya konmaya çalışılacak mezhepsel ve etnik *sınırları*, sahip olduğu hegemonyanın kırılganlığının da göstergesidir. Ayrıca partinin yaşam tarzı ve kültürel pratikleri açısından yalnızca belli eğilimlere, yatkınlıklara (*habitus*) sahip toplumsal kesimlere açık olması da bu kırılganlığı artırır.

Devlet alanındaki güç odaklarından biri olan AKP'nin, herhangi bir devlet organından –ordu ya da yargı gibi– farklı olarak toplumsal alanla daha doğrudan bağları vardır. Yurttaşlara "meşru" algılama ve ifade biçimleri sunmaya çalışan aktörlerin mücadele ettiği siyasal alanda parti (AKP), ideolojik üretim araçlarına sahip, kendi politik ürünlerini (fikir, kavram, program) toplumsal alana sunan öznelerin başında gelir.[4] Bununla birlikte, işleyişini, örgütlülüğünü ve gücünü toplumsaldan alır. Basitleştirmek gerekirse, parti burada devlet alanıyla toplumsal alanın kesiştiği bir ara "alan" olarak görülebilir. Meşruiyetini toplumsal üzerinden kurar ve hegemonyasını kuracak desteği buradan alır. Parti siyasi algılama ve eylem kategorilerini,

---

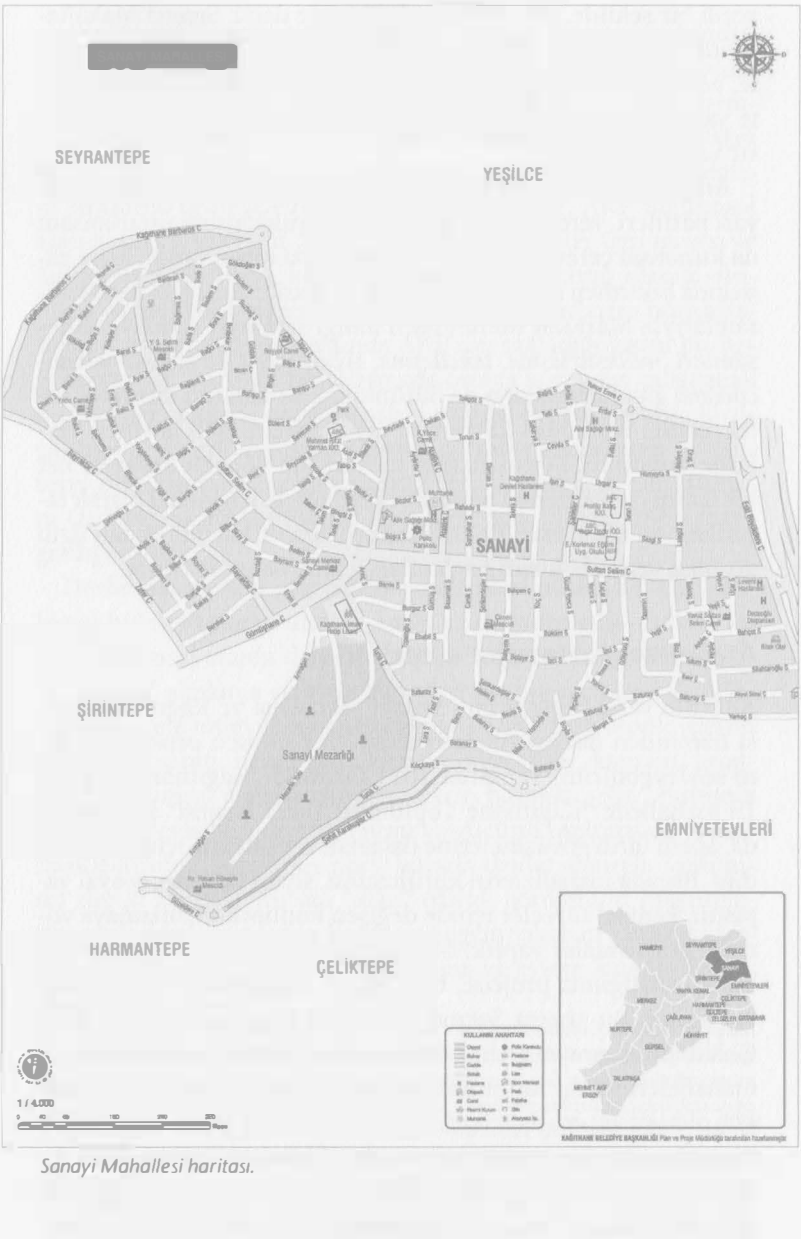
4 Bourdieu siyaseti; geniş anlamıyla, meşru algılama ve ifade biçimleri sunmak, toplumsal alanın hakikatinin adını koymak ve bir idrak kategorisi oluşturmak adına, siyasi temsilcilerin rekabet ettiği bir alan olarak görür. Politik üretim araçlarına sahip olan hâkim sınıflar, siyaset profesyonellerinin tekel kurduğu bu alanda, rekabet eden politik ürünleri, yani siyasi algı, kanaat, fikir, politik söylem gibi politik çıktıları kitlelere sunarlar. Siyasal alana aktif katılabilecek boş zaman ve yeterli sermayeden yoksun geniş kitleler ise hazır kanaatler evreninde kendilerine sunulanları seçerler. Pierre Bourdieu, *Language and Symbolic Power*, çev. Gino Raymond ve Matthew Adamson (Cambridge: Harvard University Press, 1999), s. 172-174.

verili bir şekilde, salt söylemsel düzeyde değil; Sanayi Mahallesi'nde olduğu gibi, toplumsal ilişkiler içinde örgütsel işleyişiyle, yerel siyasal süreçler üzerinde yarattığı etkilerle; yani pratikte yarattığı gerçek ilişki biçimleri ve dönüşümlerle yaygınlaştırır ve meşrulaştırır.

Araştırma sürecinde AKP'yi, kentsel sermaye süreçlerini, siyasi partileri, yerel siyaseti konu alan kaynaklardan yararlansam da kuramsal çerçeveyi "alan" yaklaşımıyla kuruyorum. Aynı zamanda Bourdieu'nün *habitus, strateji, illusio, doxa* gibi ilgili kavramlarıyla Marksist literatürden aldığı *sermaye, sermaye dönüşümleri, mülksüzleşme, tekelleşme*, siyasal *fetiş* ve siyasal *yabancılaşma* gibi kavramlarla da bütünlüklü bir anlatım kurmaya çalışıyorum. Kuramsal-kavramsal açıklamaları ilgili görülen yerlerde açıyorum. Bourdieu'nün kavramlara yönelik kesin ve net bir tanım çizmektense, ampirik çalışmalarla bağıntısal olarak tasarlanması tavsiyesini önemli buluyorum ve kavramlardan ilgili görülen yerlerde kendi bağlamları içinde bahsediyorum.

Araştırma yöntemi ve süreci

AKP'nin yerel örgütlerine, Sanayi Mahallesi ve Kâğıthane ilçesi üzerinden bakma fikrinin tesadüfler sonucu ortaya çıktığını söyleyebilirim. Temmuz 2011 tarihinde Kâğıthane'ye bağlı 19 mahallede "Kâğıthane Toplumsal Tarih Projesi" kapsamında, sözlü tarih görüşmelerine dayanan bir çalışma içinde yer aldım. Burada mahallelerin kuruluşunu, siyasi tarihini, sosyal yapısını, kentsel süreçler içinde değişen konumunu anlamaya yönelik araştırmalar yaptık. Mahalleleri gruplayarak, ekipler halinde çalıştığımız projede, ben Sanayi Mahallesi Grubu içinde yer aldım. Bu grupta Sanayi Mahallesi ve çevresinde yer alan Çeliktepe, Emniyet Evleri, Seyrantepe, Şirintepe, ve Hamidiye mahalleleri vardı. Sağ-muhafazakâr/milliyetçi rengin artık baskın olduğu bu mahallelerde çalışmak benim de tercih ettiğim bir seçenekti. Sol tarihi canlı, muhalif kimliğiyle öne çıkan diğer mahallelerdense, bana "yabancı" gelen böylesi mahallelerde çalışma yapmak, yeni şeyler öğrenmek için bir fırsat gibi geldi.

Sanayi Mahallesi haritası.

Sözlü tarih projesi kapsamında yaptığımız araştırmalar bir yıldan fazla sürdü ve Sanayi Grubu'nda yer alan mahallelerde 60'a yakın görüşme yapmış olduk. Görüşme yaptığımız kişiler arasında siyasi figürler de vardı: Bugün siyasi kanaat önderliği yapan eski RP'liler (Refah Partisi), eski-yeni belediye başkanları ve çalışanları, Sanayi Mahallesi'nde *Bu Ülke* gazetesini çıkaran İslâmcı aydın çevresi, siyasi ve tarihî süreçlere tanık olmuş sağ-muhafazakâr kimlikli esnaflar ve mahallenin siyasi, sosyal tarihini bilen mahalle sakinleri. Ayrıca eski radikal sol grup üyeleriyle de görüşme imkânım oldu. Böylece mahallelerin sol geçmişleri ve siyasal dönüşümleri hakkında fikir edinebildim.

Tez çalışmasına başladığım bu süreçte aklımda, Sanayi Mahallesi üzerinden AKP ve siyasal süreçlerdeki dönüşümlere dair sorular dolanıyordu. Bu sırada başka bir çalışma ekibiyle "Türkiye'de Parti Örgütleri ve Gençlik Kolları" projesine başladık. Dört siyasal partinin (CHP [Cumhuriyet Halk Partisi], AKP, MHP [Milliyetçi Hareket Partisi], BDP [Barış ve Demokrasi Partisi]) örgütsel yapısına ve gençlik kollarına odaklanan bu çalışmada ben AKP'ye eğilen grup içinde yer almayı tercih ettim. Çalışma kapsamında Sultanbeyli AKP ilçe örgütü ve gençlik kolları üyelerinin yanı sıra İstanbul il gençlik kolları üyeleriyle yapılan görüşmelere katıldım. 2013 Kasım ayında tamamladığımız ve bir yıl süren çalışma sonunda 15'e yakın kişiyle bazen birkaç kez olmak üzere önce sohbet havasında, sonra yapılandırılmış soru formlarıyla görüşmeler yaptık. Bu süreçte Sanayi Mahallesi ve Kâğıthane'de görüşmelere devam ediyordum ve artık AKP'nin bir örgüt olarak kendisi üzerine odaklanmaya başlamıştım. Parti örgütleri projesi, AKP'nin İstanbul'un bir başka semtindeki örgütsel yapısına ve siyasal programlarına dair karşılaştırma yapma, farkları yakalama ve benzerlikleri görme fırsatı vermişti.

Kendi tez çalışmam için saha görüşmelerine 2012 Kasım ayında başladım. Bu sırada çalışmamın sınırlarını nasıl belirleyeceğime dair kimi sorularla boğuşurken, *alanlar* kuramı ve ilgili kavramlarla ilgili okumalara girişerek bir çerçeve oluşturmaya karar verdim. Görüşmelere başlamadan önce, semt-

te ve belediyede tanışmış olduğum kişiler üzerinden ön bilgiler topladım. Onlarla, ilk kimlerle görüşme yapabileceğim ve randevuları nasıl ayarlayacağımla ilgili fikir alışverişinde bulunduk. İlk etapta eski ve yeni belediye başkanlarıyla görüşmeye karar verdim. Sözlü tarih görüşmelerinden, belediye başkanlarının hayat hikâyelerine ve siyasal süreçler üzerinde doğrudan söz sahibi olduklarına dair bilgiler edinmiştim. Belediye başkanlarıyla kendi çalışınam kapsamında tekrar görüştükten sonra diğer kişilerle görüşmek daha kolay olacaktı. Nitekim onlarla görüştüğümü duyanlar biraz şaşırmış ve daha rahat konuşmuştu. Böylece merak ve sorgu aşamasını daha rahat atlatabilmiştim.

Daha sonra, siyasal süreçlere tarihsel olarak bakabilmek ve AKP'yi eski yol arkadaşlarından dinlemek adına SP (Saadet Partisi) ve HAS Parti'lilerle (Halkın Sesi Partisi) görüştüm. Ardından parti teşkilat yapısına dair birinci dereceden yetki sahibi olan ilçe başkanıyla uzun süren bir görüşme yaptık. Üç ayın sonunda, yoğunlaşarak sürdürdüğüm bu görüşmelere ara verme ihtiyacı hissettim. Görüşmelere gitmeden önce hazırlamış olduğum soruları ve kimi noktaları değiştirmem gerektiğini anladım. Aslında bu kendiliğinden oldu. Önemli gördüğüm yerlerin aslında ehemmiyeti olmadığını, söylenen fakat aklımda hiç olmayan şeyleri de açmak gerektiğini fark ettim.

İki ay sonra tekrar başladığım görüşmelere mahalle örgütlerinde yer alan mahalle başkanları, mahalle gençlik kolları ve kadın kolları üyeleriyle devam ettim. Bu esnada alt başlıklar oluşturmaya başladım. Sonra farklı kademede yer alan kişilerle belediye meclis üyeleri, ilçe yönetim kurulu üyeleri ve ilçe kadın kolları başkanıyla görüştüm. Mayıs ayının başında, altı aylık bir sürenin sonunda 25 görüşmeyi tamamlamış oldum. Niteliksel bir çalışmanın ürünü olan bu görüşmeler yarı yapılandırılmış soru formları üzerinden derinlemesine mülakat biçiminde gerçekleşti.

Yerelin bilgisinden çıkarıp oluşturduğum bir ön listeyle birlikte, bazı görüşmeler için tavsiyelere kulak kabarttım, birkaç tanesi de tesadüfle gerçekleşti. Görüşmecilerin farklı sosyal-sı-

nısal aidiyetlere ve siyasal kökenleri açısından da çeşitliliğe sahip olması çalışmayı zenginleştirdi. Ayrıca görüştüklerim arasında parti örgütü içinde rekabet halinde olan farklı ekiplerden kimselerin olması da verileri güçlendirdi.

Görüşmeler, dikkatli bir çabayı gerektirdi. Retorik düzeyde söylenenler, gerçek olgulardan farklı olabiliyordu ve bunları ayıklamam ya da görmezden gelmem gerekti. Aynı şekilde dilin söylemediği ve soramadığı ancak görsel olarak anlatabileceğim tepkiler ve duruşlar vardı. Bunlar elle tutulur veriler olmasa da benim açımdan kayda değer şeylerdi. Dolayısıyla görüşmeler dışında gözlemlere yer verdim. Bunlar dışında, mahalle toplantılarına, belediye yayınları (yıllık faaliyet raporları, meclis üyesi bilgileri, planlama ve meslek faaliyet raporları gibi) ve yerel gazetelerden edindiğim verilere, proje çalışmalarının deneyimlerine, mahallelerdeki kendi mekânsal gözlemlerime de yaslandım. Çok fazla bulamasam da, Sanayi Mahallesi'yle ilgili monografik veriler sunan tez, kitap, ansiklopedi gibi kaynaklara baktım. Başvurduğum veri kaynaklarından bir diğeri görüşmelerden elde ettiğim biyografik bilgiler oldu. Biyografiler, siyasal süreçlerin dönüşümü, partinin işleyiş dinamikleri ve partideki ilişkiler bütünü hakkında bilgiler sundu.

Kitapta biyografileri yer alan, merak edildiği takdirde kolayca ulaşılabilecek kamusal kişilerin dahi, gerçek isimleri yerine anonim isimleri kullanıldı. Kişilere bireyler olarak kim olduklarından öte, konumlarıyla ilgili olarak içinde bulundukları toplumsal yapının taşıyıcıları olarak yaklaşan bu çalışma, bunu bir gereklilik haline getirdi.

Saha araştırmasının 2014 yerel seçimleriyle ilgili hazırlıkların ve çalışmaların başladığı bir döneme denk gelmesi araştırmam açısından büyük bir şans oldu. Bu süreç, parti örgütünün merkez-yerel ilişkisini, partide karar alma süreçlerinin nasıl gerçekleştiğini, yerel çalışmalar içinde temsil siyasetinin nasıl görüldüğünü anlamamda kolaylık sağladı.

Araştırmayı tamamladığımda elimde 200 sayfadan fazla gözlem ve görüşme notu vardı. Ses kayıtlarına aldığım görüşmeleri tekrar dinlediğimde ve notlara bütünsel olarak baktığımda ise

daha fazla ayrıntı yakaladım. Yazarken bazı başlıklar kendiliğinden oluştu, bazılarını ise ben ortaya çıkarma ihtiyacı hissettim ya da tercih ettim. Yazıların birbirlerini açımladığını söyleyebilirim, kimi yerlerde birer cümleyle geçtiğim yerleri sonraki bölümlerde alt başlıklar halinde açarak ilerledim. Bir yönüyle ele aldığım ya da değindiğim bir kişi farklı yönleriyle bir başka bağlam ve konuda tekrar referans oldu.

Maalesef yazma sürecimde araştırma aşamasındaki kadar şanslı olmadım. Görüşmeleri bitirdikten sonra Gezi Olayları ve 17 Aralık Cemaat-AKP kavgasıyla devlet içindeki krizler gündeme geldi. Yine de AKP 2014 yerel seçimlerinden ve cumhurbaşkanlığı seçiminden başarı elde ederek çıktı. Güncel siyasetin bu kadar değişken olduğu bir süreçte tez çıktılarına yoğunlaşmam zor oldu. Çalışmanın kitaba dönüştürülmesi ise daha zor oldu. Kitap çalışması, Suruç Katliamı (10 Temmuz 2015) ve Ankara Katliamı'ndan (10 Ekim 2015) sonra gerçekleşti. Duygusal yüklerle dolu olduğumuz bu süreçte, ele aldığım konuya, daha önce olduğum kadar mesafeli bir tutum almakta zorlandım. Yine de çalışmanın kendi duruşunu değiştirmemeye dikkat ettim. İktidarın kutuplaştırma siyasetine karşı gelmek gerektiğine inanırken, yapmaya çalıştığım asıl şeyin anlamak olduğunu kendime telkin ederek devam ettim.

Saha deneyimlerine dair birkaç not

Araştırma süresince ele aldığım konuyla aramdaki ilişkiyi mümkün mertebe Bourdieucü anlamda "nesneleştirmeye" çalıştım. Burada "oyunun içinde kalarak, öteki oyunculara ilişkin indirgemeci ve taraflı bir görüşe ulaşmayı değil" anlamaya çalışarak durmayı önemli gördüm.[5] Görüşmelerde hazır kabullerden sıyrılarak "mesafeli" durmaya gayret ettim.

Richard Sennett mülakat yapacak kişinin üçüncü bir kulağı olması ve görüşmenin hem içinde hem de dışında kalması gerektiğini önerir:

5 Bourdieu ve Wacquant, *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, s. 270.

"[D]erinlemesine mülakat yapan kimse, insanların verdiği yanıtları derinlemesine incelemek ister. İncelemek içinse mülakat yapan kişi soğuk ve resmi olamaz; açık bir cevabı hak etmek için kendisinden de bir şeyler vermelidir. Fakat böyle yapınca da sohbet havasındaki konuşma istenmeyen bir yöne kayar; hâlbuki derinlemesine mülakatın can alıcı noktası, bir arkadaş sohbetine benzememesidir... Buradaki hüner, görüşmecinin kendisini mikroskop altındaki bir böcek gibi hissetmemesini, aynı zamanda toplumsal mesafenin korunmasını içerir."[6]

Böylesi bir toplumsal mesafe içinde, anlama çabamın bir biçimde karşımdakiler tarafından fark edildiğine inanıyorum. Onlar da, kendilerinden olmadığını düşündükleri birine karşı konuşmaya açık oldular. Aksi takdirde duruşumun pek bir anlamı kalmazdı. Kişisel hayatlarının ve siyasal yaşamlarının araştırma konusu edilmeye değer bulunduğunu gören bu kişiler kendileriyle görüşme yapılmasından memnun oldular. Çoğu zaman, kendilerini dinlemeye gelmiş "eğitimli" gördükleri biri karşısında onlar da konuşmayı istediler. Hatta bazı görüşmeciler, tanık oldukları ve yaşadıkları siyasal süreçleri özellikle konuşmak istediler. Partide eleştirel duruşa sahip olanlar da kendiliğinden konuşmaya açık bir tutum sergilediler.

Görüşmeleri çoğunlukla kişilerin çalıştıkları bürolarda, mahallede temsilcilik olarak kullanılan dükkânlarda, parti ilçe binasında ya da belediyede gerçekleştirdik. Buralarda ayaküstü yapılan sohbetlerin de katkılarını gördüm. Erkek partililerle yaptığım görüşmeler düşündüğümden daha rahat geçti. Siyasal faaliyetleri içinde kadınlarla yan yana gelen ve geniş kesimlerle muhatap olan erkeklerle konuşmak bu anlamda sıkıntı yaratmadı. Çay ikram edip elimi sıktılar. SP'li ya da çeşitli İslâmî gruplara mensup kişilerle yaptığım görüşmelerde ise kadın-erkek gerilimini yaşadım. Ya da mahalle muhtarında sezdiğim ama anlam veremediğim kurnaz ketumluğa partililerde rastlamadım. Genel olarak konuşmaya açıktılar. Ayrıca partililer ara-

6 Richard Sennett, *Saygı*, çev. Ümmühan Bardak (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2002), s. 51.

sında beni görüp kendiliğinden dinle kurdukları ilişkinin eskisi gibi olmadığını söyleyenler ya da daha en baştan savunmacı bir refleks gösterip "çıkarcı" olmadıklarını anlatmaya girişenler oldu. Daha politik konuşan üst düzeydeki kişiler ise kapılarının Türkiye'nin tüm renklerine açık olduğunu belirttiler ki ben bunları, küçük tavizler, retorikler olarak gördüm.

Mahalledeki görüşmeler daha rahat geçti. Başlarda çekimserlik gösteren mahalle gençleri, daha sonra "abla" diye hitap edip çalışmayla ilgili ve kaçamak olarak da hayatımla ilgili sorular sordular. Kadınlar, evlilik hayatıyla ilgili tavsiyelerde bulundular ya da üniversiteli olmanın faydalarından bahsettiler. Mahalle başkanları, "işimi" kolaylaştırmak adına püf noktalar, söylemekten geri kalmadılar. Elbette ki işler her zaman kolay gitmedi. Bir keresinde bir ilçe yöneticisiyle telefonda randevu ayarlamak için konuşurken, "AK Parti" yerine "AKP" dedim. Bu kişi, görüşmemiz başlamadan önce masasında bulunan parti tüzüğünü açtı ve partinin kısaltılmış adının "AK Parti" olduğunu belirten maddeyi sesli okudu. Tahmin edilebileceği gibi görüşme oldukça kısa sürdü ve son derece formel geçti. Neyse ki bu bir istisna olarak kaldı. Sonuç olarak, görüşmeler karşılıklı iletişimin gerek duyduğu düzeyde bir mesafe ve kabul edilebilirlikle gerçekleşti.

Kitabın kapsamı

Çalışmanın birinci bölümünde Sanayi Mahallesi'nin tarihsel, sınıfsal ve siyasal özellikleriyle ilgili bilgiler aktarılırken, AKP'nin yereldeki kuruluş dinamiklerinden bahsediliyor. Partinin yerel siyasal alanda diğer siyasal gruplarla ilişkisine ve onların yaklaşımlarına dair başlıklar açılıyor. Yerel parti örgütlülüklerinin yapısı ve işleyiş tarzı, ayrıca katılımcıların taşıdığı ortak yatkınlıklar/eğilimler kümesi olarak parti habitusu hakkında çerçeveler çiziliyor. Burada, bir kitle partisi imajı veren AKP'nin, pratikte, hangi toplumsal kesimlere açık olduğu sorgulanıyor. Partinin "sermayeler" üzerinden bir seçme politikasına sahip olduğu gösteriliyor. İlişkili olarak, partiye giriş hakkının tüm toplumsal kesimlere tanınmadığı ve parti hiyerarşi-

sinde ikincil konumlarda yer alan gruplar olduğu konuları etnik ve mezhepsel sınırlar üzerinden ele alınıyor. Bu bölümde ayrıca, partinin örgütsel faaliyetlerine ve politik çalışmalarına da bakılıyor. Yerel kadroların siyasetle ilişkilerinde nasıl mobilize olduğu, partinin bölge halkıyla nasıl iletişime geçtiği ve hangi politikalar üzerinden çalışmalar yürüttüğüyle ilgili sorulara cevaplar aranıyor. Bu cevaplar "parti memurluğu", "siyasal yabancılaşma" gibi kavramlarla okunurken, "sandık" ve temsil siyasetinin ifade ettiği anlamlar açılıyor.

İkinci bölümde, kendi hesabına çalışan "vasıfsız" gruplar, gelecek kaygısı duyan ve eğitim sermayesinden yoksun mahalle gençleri, ev kadınları, aynı zamanda yerel sermaye grupları ve küçük girişimciler gibi farklı sosyal-sınıfsal kesimlerin hikâyelerine odaklanılıyor. Bu kesimlerin partiye katılımları, gündelik siyasal pratikleri ve yaşadıkları dönüşümler konu ediliyor.

Önce çeşitli imkânlar ağına sahip "ayrıcalıklı" bir alan olan partinin rekabet ve güç ilişkileri arenası olduğu öne çıkarılıyor. Aynı zamanda AKP'nin kadrolarını örgütsel *doxa* (suç ortaklığı) etrafında bir arada tutabildiği belirtiliyor. Siyasal ve ekonomik kaynaklar açan Kâğıthane Belediyesi'nin yerel politikalar ve sınıfsal ittifaklar açısından neden önemli olduğu açılıyor. Partinin kentsel sermaye süreçlerinde yarattığı dönüşümlere bağlı olarak, yeni yerel sermaye gruplarının oluşum dinamiklerine bakılıyor. Daha sonra kadınlar ve alt sınıfların partiyi nasıl gördükleri ve örgütsel faaliyet içindeki konumları aktarılıyor. Burada sınıfsal dönüşümler kadar yaşam tarzlarına işaret eden kültürel-sembolik dönüşümlerin de önemli olduğu, partiyle ilişkilerin çıkar eksenli değil, *illusio*lar (yatırımlar) ve *stratejiler*le ilgili görülebileceği, bunların da parti alanının yapısı dolayımında, süreç içinde ortaya çıkan pratikler olduğu belirtiliyor.

Bu kitap, bir toplumsal ilişki biçimi olarak partinin kendisini "aşağıdan" okumaya yönelik bir girişim olarak da görülebilir. AKP, 1 Kasım 2015 seçimlerinden de Kürt illerinde yeni bir çatışma süreci başlatarak ve toplumsal muhalefeti tüm seferberliğiyle bastırarak da olsa, iktidar olarak çıktı. Güncel olan tüm

gelişmeleri kapsayamamış da olsa bu çalışmanın AKP'nin toplumsal alanda sağlayabildiği onayın ya da sessizliğin arkasındaki dünyayı anlamaya bir nebze de olsa cevap sunduğunu düşünüyorum. Çalışmanın AKP'yi her yönüyle anlatacak kudrette/kapsamda olmadığını da hatırlatmalıyım. Burada daha çok gölgede kalmış bir alana ve burada neler olup bittiğine dair fikir oluşturmaya çalışıyorum.

Bu kitabın ortaya çıkma süreci ve tamamlanma aşamasında pek çok kişi destek oldu. Öncelikle tez çalışmasının her aşamasında ön açıcı yorumlarda bulunan danışman hocam Fulya Atacan'a teşekkür ederim. İsmet Akça, Şükrü Aslan ve Yıldırım Şentürk çalıştığımız projelerle ve yaptığımız okumalarla akademik ilgi ve deneyimlerimin artmasını sağladılar. Görüşmeleri gerçekleştirdiğim kişiler kendi dünyalarını aktararak bu çalışmanın oluşmasını sağladılar. Tanıl Bora, çalışmanın kitaba dönüştürülerek geniş bir alanda paylaşılmasına vesile oldu. Hüseyin Irmak'ın, büyük katkıları oldu. Kitabın tamamını titizlikle gözden geçiren Ali Ekber Doğan'ın değerlendirmeleri geliştirici oldu. Ceylan, Katie, Caner, Timothy, Ebru, Yudum, Bora, Seçkin hayatı güzel kıldılar. Serdar, sıkıntılı zamanlarda olgunluğuyla örnek oldu. Hürriyet, içimi ısıttı. Nihal paylaşımlarıyla güç verdi. On beş yıldır bana hep daha güzel bakmayı öğreten Emre'ye ve tek tek herkese içtenlikle teşekkürler. Annem ve babam sabır, anlayış ve destek göstererek beni yalnız bırakmadılar, onlara da minnettarım.

Yerel Siyasal Süreçler ve Parti Alanı: Kuruluş, Yapı, İşleyiş ve Sınırlar

Temsilî bir kent mekânı: Sanayi Mahallesi

Sanayi Mahallesi, İstanbul'un ilk emekçi semtlerini oluşturan gecekondu alanlarından biridir. 80 bine yakın nüfusu ile kentin en kalabalık mahallelerinden olan Sanayi Mahallesi, Metro City, Sapphire gibi büyük alışveriş merkezlerinin ve ünlü giyim mağazalarının bulunduğu Büyükdere Caddesi'nin hemen yanındadır. Mahallenin ana caddesi; araç, insan ve dip dibe geçmiş yüksek katlı binaların yoğunluyla çevrelenmiştir. Otellerin, lokantaların, mağazaların, hipermarketlerin, kafelerin, ayakkabı, çanta ve telefon dükkânlarının sıra sıra dizildiği bu cadde, mahalle görüntüsünden çok Eminönü gibi bir semt izlenimi verir. Sanayi Mahallesi ticari hareketliliğiyle, hastane ve banka gibi kuruluşlarıyla görece daha yoksun civar mahalleler için bir merkez gibidir. Örneğin Şirintepe idari olarak ayrı bir mahalle olsa da sosyoekonomik anlamda Sanayi Mahallesi'nin bir parçasıdır.

Levent gibi İstanbul'un en zengin semtlerinden birinin tam karşısında yer alan Sanayi Mahallesi homojen bir sınıfsal kompozisyona sahip olmasa da ücretli çalışanlarla yoksulların ağırlıkta olduğu bir yer olmuştur. İş saatlerinde binlerce kişi semt-

lerinin ya da İstanbul'un bir köşesine dağılmaktadır. Eskimiş bakımsız apartmanlar, yeşil alanlara ya da parklara sahip olmayan sokaklar, ucuz börekçi ve simitçiler, gösterişli ama kalitesiz giysiler satan mağazalar mahallenin sınıfsal rengini belli eder.

Sanayi Mahallesi kentsel sermaye birikim süreçleri, nüfus hareketleri ve siyasal tarihi açısından İstanbul'daki genel değişim süreçlerini yansıtan temsilî bir mekân olarak görülebilir. Mahalle önceleri fabrikalara yakın olan, imalathanelerin yoğun olduğu, oto sanayi sitesine yakın bir gecekondu bölgesiydi. Daha sonra tekstil ve ticaretin gelişme gösterdiği, apartmanların çoğaldığı bir yerleşim yeri oldu. Bugün kentsel dönüşümün gündemde olduğu inşaat, ticaret, imalât ve hizmet sektörlerindeki iş faaliyetlerinin yoğun olduğu bir mahalledir.

Kâğıthane'ye bağlı olan Sanayi Mahallesi'nin kuruluşu ve gelişimi, ilçedeki gelişmelerle yakından ilgili olmuştur.[1] Kâğıthane İstanbul'un Avrupa Yakası'nda bulunan, kentin çeperindeyken zamanla kent merkezinde kalmış tarihî ilçelerinden biridir.[2] İstanbul'un en eski yerleşimleri arasında bulunan ilçe, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ya eğlence ve yaşam alanı ya da askerî amaçlı endüstri merkezi olmuştur.[3]

---

1 Hatice Kurtuluş, Besime Şen, Şükrü Aslan, *Sözlü Tarih Görüşmeleriyle Kâğıthane*, yay. haz. Hüseyin Irmak (İstanbul: Kâğıthane Belediyesi Kültür Yayınları, 2014), s. 381. Bu bölüm büyük oranda Kâğıthane'de yaptığımız sözlü tarih görüşmelerine ve bu çalışmayla oluşturulmuş sözlü tarihî kitabına referansla yazılmıştır. Yararlanılan diğer kaynaklar arasında Kâğıthane Belediyesi, *Kâğıthane Rehberi* (İstanbul: Kâğıthane Belediyesi Kültür Yayınları, 1998) ve Fahri Yetman, *Kâğıthane İmar Planı Araştırmaları, 1973*, yay. haz. Hüseyin Irmak, (İstanbul: Kâğıthane Belediyesi Kültür Yayınları, 2013) vardır.

2 İlçe yukarıdan ve aşağıdan iki çevre yolunun arasındadır; doğuda Beşiktaş, kuzeyde Şişli, batıda Eyüp, güneyde yine Şişli ilçesine sınırdır. Kâğıthane Deresi'nin sona erdiği yerde Haliç'e kısa bir kıyısı vardır. Kâğıthane on dokuz mahalleden oluşmaktadır: Çağlayan, Çeliktepe, Emniyet Evleri, Gültepe, Gürsel, Harmantepe, Hürriyet, Nurtepe, Ortabayır, Sanayi, Seyrantepe, Şirintepe, Talatpaşa, Telsizler, Yahya Kemal, Yeşilce, Mehmet Akif Ersoy, Merkez ve Hamidiye mahalleleri.

3 Semt adını, II. Beyazid Dönemi'ne (1481-1512) kadar çalıştığı anlaşılan kâğıt değirmeninden almaktadır. Kâğıthane önce, Terkos Gölü'nün doğusundan çıkıp Haliç'e akan Kâğıthane Deresi'nin iki yanında uzanan bir bölgeyi oluşturmaktaydı; yerleşimler arttıkça ilçe sınırları gelişti. Kâğıthane, Kanuni Dönemi'nden beri hem mesire, hem toplantı yeri, hem de o döneme göre barut imalathanelerinin bulunduğu bir sanayi bölgesiydi. 18. yüzyıl başlarına kadar

Sanayi Mahallesi Merkez Cami'nin aşağı yamaçları Şirintepe'dir.

Kâğıthane 1950'lere kadar da daha çok tarım ve hayvancılığın yapıldığı bir köy oldu. Daha sonra kentin sanayi havzalarından birine dönüştü. 1950'lerin ortalarından itibaren bölgede fabrikalar ve imalathaneler kuruldu. Sonraki beş on yıl içinde yerleşimler arttı, yarı gecekondu görünümlü yerler kurulmaya başladı.[4] 1937 yılında yapılan Henri Prost Planı, 1954'ten sonra hız-

bölge ağaçlıklı, çayırlık, yeşillik bir eğlence yeri; padişahların av alanları olarak kullandığı bahçeler içinde köşkler ve bir de köyü olan, yer yer de imalathanelerin bulunduğu bir yöre oldu. Atilla Aksel, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, ed. İlhan Tekeli, cilt 4 (İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1994), s. 380-381. Bölge 18. yüzyılın başında yeniden düzenlenerek, saray çevresine hitap eden bir yer haline geldi. Kâğıthane Deresi'nin kenarlarına mermerler döşenerek yeni bir kanal ve yanına ünlü Sa'dabad Kasrı ve bir dizi köşk, kasır, çeşme, sebil yapıldı ve semt Lale Devri'nin simgesi oldu. 1730'da Patrona Halil İsyanı ile halkın tepki duyduğu yaşam biçiminin simgesi olarak da yıkıldı. Kâğıthane, daha sonraki dönemlerde, Abdülaziz (1861-1876) döneminde de onarımlarla birlikte mesire yeri olmayı sürdürdü ve 20. yüzyılın başına kadar önemini korudu. Sennur Sezer ve Adnan Özyalçıner, *Gidelim Kâğıthane'ye* (İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2010). Daha sonra 1940'lı yıllara kadar askerî bölge haline geldi; askerî tesislerin ve birliklerin bulunduğu bir yer oldu.

4 Aksel, *a.g.e.*, s. 383.

lı biçimde uygulamaya konan Beyoğlu Nazım Planı ve Haliç'teki dönüşümle birlikte burada çok sayıda ağır ve orta sanayi tesisleri açıldı. Haliç'ten sonra Kâğıthane'de de sanayi tesisleri ve imalathanelerin kurulması, nüfus oranını bütünüyle değiştirdi.[5]

Aslında Kâğıthane'nin ilk yerleşimcileri '93 Harbi sırasında İstanbul'a gelen Kafkas ve Balkan göçmenleridir. Aralarında Selanik ve Bulgaristan'dan gelenler çoğunlukta olsa da bu nüfus Arnavut olarak nitelenmiştir. Menderes döneminde, İstanbul'da yapılan istimlakler sırasında yerlerinden edilenler de, 1950-1980 arasında Balkanlar'dan gelenler de Kâğıthane'ye yerleşmiştir. Fakat Kâğıthane'deki asıl kitlesel nüfus hareketliliği sanayileşmeyle birlikte yaşandı. 1960'ların ikinci yarısından sonra çok hızlı bir nüfus artışı oldu ve 1965'te 22.818 olan nüfus 1972'de 120.000'e yükseldi.[6] Bu durum İstanbul'daki göç süreciyle paralellik taşımaktadır. Kente ilk büyük çapta göç 1950-1955 arası yaşanmış, 1965'ten sonra ve on yıl kadar çok hızlı bir yükselme göstermiştir. Üçüncü göç dalgası ise 1985'lerden sonra yaşanmaya başlamıştır.[7] Kâğıthane'ye olan göçler ve nüfus artışı için de aşağı yukarı benzer bir tablodan bahsetmek mümkündür.

Sanayileşme ile birlikte Kâğıthane Merkez Mahallesi genişlemeye başladı ve derelerin yamaçlarında gecekondular hızla tepelere yayıldı. Ayrıca Büyükdere asfaltı üzerinde 1951 yıllında kurulmaya başlayan fabrikalar, DP (Demokrat Parti) döneminde açılan Oto Sanayi Bölgesi ve gelişmeye başlayan inşaat sektörü Kâğıthane'ye olan göçlere zemin hazırladı. Sanayi, Çeliktepe, Emniyet Evleri gibi mahallelerin kurulması da bu göçlerle gerçekleşti.

Yerleşimler başladığında Sanayi Mahallesi'nin bir kısmı İstanbul'un çöp döküm alanlarından biriydi ve bu durum 1960'ların

---

5 1955 Sanayi Planı ile Haliç'teki sanayi gelişimi Topkapı, Rami ve Levent'e kaydırılmıştır ki Sanayi Mahallesi'nin gelişimi bununla ilgilidir. Böylece Kâğıthane Deresi aksı boyunca, Ayazağa'ya kadar ve Büyükdere Caddesi boyunca yeni sanayi bölgeleri oluşmuştur. Kurtuluş, *a.g.e.*, s. 13-16.

6 Yetman, *a.g.e.*, s. 7.

7 Ferhunde Özbay, "İstanbul Nüfusu ve Göçler", *İstanbul Dergisi*, S. 1 (1992), s. 32-36.

Sanayi Mahallesi'nde, dip dibe geçmiş apartmanlar.

ortalarına kadar devam etti.[8] Mahallede yerleşimin başlamasıyla araziyi düzleştirmek için dolgular yapılmış, sokaklar oluşmuştu. Göçlerle birlikte fiziksel ve sosyal çevre değişmiş, yeni bir gecekondu mahallesi oluşmuştu.

Eskiden Sanayi Mahallesi'nin olduğu yere Yeşiltepe deniyordu. Gecekondular oluşurken ihtiyar heyeti bu ismi değiştirmiş fakat mahalleli Sanayi demeyi tercih etmiş ve bu isim kalmıştı. Sanayi Mahallesi adını oto tamirhanelerden ve atölyelerden oluşan oto sanayi bölgesinden dolayı almıştı. Aslında mahalle daha önce de tuğla harmanları ve domuz mandıralarının yer aldığı küçük bir iş alanıydı. Mahalleyi kuracak olan ilk kuşak göçmenler İstanbul'a 1950'li yılların ilk yarısında gelmişti. Kastamonu, Sinop, Trabzonlulardan hemen sonra gelen Giresun, Gümüşhane, Bayburt ve Sivaslılar mahallenin kurucu kuşağını oluşturuyordu.

8 Latife Tekin'in yarı kurgusal romanı Sanayi Mahallesi ve yanında bulunan Seyrantepe'deki gecekondulaşma sürecinde yaşanan zorlukları anlatır. Latife Tekin, *Berci Kristin Çöp Masalları* (İstanbul: Adam Yayınları, 1984).

Sanayi Mahallesi'nden ayrılarak kurulan ve hâlâ mahallenin gölgesinde kalan Şirintepe'nin kurulması da benzer süreçler içinde gerçekleşti. Şirintepe, Sanayi Mahallesi'nin dere yamaçlarına doğru genişlemesiyle oluşan, ayrı bir çıkışı olmayan gölgede kalmış bir mahalledir. Şirintepe'nin kuruluşunda Erzincan, Erzurum, Kastamonu, Sivas gibi illerden gelenler ağırlıktaysa da, 1990'lardan sonra Kürt göçüyle mahallenin yapısı değişim geçirdi. Altyapısı bakımından çok uzun yıllar yetersizliklerle boğuşan Şirintepe hâlâ yoksulluk ve yoksunluklarla dolu bir mahalledir.

Burada yakıcı ve güncel bir gündem olarak kentsel dönüşümle ilgili olduğundan mahallelerin oluşma biçimleriyle ilgili birkaç noktaya değinilebilir: Mahalleler kurulurken gecekonduların üzerine yapıldığı arsaların kimlere ait olduğunun, kimlerin nereye yerleştiğinin herhangi bir netliği yoktu.[9] Gecekonduların nereye yapılacağı ilk dönemlerde gelişigüzel gerçekleşmiş, mahallenin ilk yerleşimcileri gecekondularını "yer çevirerek" yapmışlardı. Ancak yerleşimler arttıkça kendiliğinden arsa çevirme devri kısa sürede kapanmış, sahneye yerel güç odakları çıkmıştı. Atanan kamu yöneticileriyle ya da seçilmiş belediye başkanlarıyla çatışmalara girecek kadar güçlü olan kabadayılarla, mahalli bazda etkin olan ve çevrelerine hitap eden küçük gruplar bu güç odakları arasındaydı. Örneğin Sivaslılar, Bayburtlular, Gümüşhaneliler, Trabzonlular barınma sorunlarını çözmek için arsa alım satımlarıyla uğraşan kendi hemşehrilerinin oluşturduğu mahalli güç odaklarına gitmişti. Benzer bir tablonun bugün için de geçerli olduğu anlaşılıyordu. Kâğıthane'deki kentsel dönüşüm sürecinde, avantajlı olmak veya olmamak kentsel topraklar üzerinde daha önceki bölüşüm ve iktidar çekişmelerinin sonucuyla ilgiliydi. Nitekim kentsel dönüşüm kapsamında inşaat işleriyle uğraşanlar, müteahhitlik yapan ya da mühendislik gibi profesyonel meslek grupları içinde

9 1923 Rami doğumlu olan ve Arnavut kökenli bir mahalle sakini, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile kendisine verilen tarım arazisine, 14 gecekondunun yapıldığını ve anlaşmazlıklar nedeniyle yasal süreçlerin hâlâ devam ettiğini anlatmıştı. 23 Aralık 2011, Sanayi Mahallesi.

yer alanlar, geçmişte arsa alım satımlarına karışmış mahalli güç odaklarının ailelerine mensuptu.

1990'larda gecekondular hızla apartmanlara dönüşürken, süreç sonunda mahalleye ilk gelenler ve kurucu kuşak içinde yer alanlar kentsel ranttan yararlanmıştı. Fakat gerçekte arsa tapusu ya da kat mülkiyeti sahibi olan çok küçük bir kesim vardı, büyük çoğunluk böyle bir şansa sahip değildi ve yasal düzenlemelere göre "işgalci" ya da "haksız" mülkiyet edinmiş kimselerdi. Yerleşimler en başından itibaren belirsizlikler içinde gerçekleşmişti ve yerleşimlerin yasal statüsüyle ilgili karışıklıklar hâlâ tam olarak çözüme kavuşamamıştı. Resmî makamlardan alınan imzaların, saklanan senetlerin ve noter kâğıtlarının geçerliliği, belediye dönemlerine ya da muhtar, memur, belediye başkanı, hatta hükümetlere göre değişebiliyordu. Dolayısıyla getirilen çözümler kalıcı olmaktan uzaktı ve içinde bugüne kadar gelen sorunları barındırıyordu. Sosyal hakların yerle bir edildiği, kamusal düzenlemelerin yerini mülkiyet rejimlerinin aldığı bir süreçte, kentsel dönüşüm tam da bu zemin üzerinden dayatılıyordu.

Sanayi Mahallesi'nde kentsel dönüşümle ilgili toplu biçimde ortaya konan herhangi bir tepki yoktu. Yine de dönüşümün sessiz sedasız olsa da kaygıyla beklenen ve alttan alta gerilimlerle süren sıcak bir gündem olduğu anlaşılıyordu. Temeli sağlam yapılmış binaların bulunduğu, daha düzenli ve yaşanabilir bir mahallede yaşamak konusunda herkes hemfikirdi fakat kentsel dönüşümün bu amacı gerçekleştirdiğine dair ortak bir inanç ya da umut yoktu. Dönüşümü savunanlarla birlikte dönüşüme karşı olanlar vardı. Süreçten her bir mahalle sakininin nasıl etkileneceğini, ellerindeki evrakların hukuki geçerliliği ya da ekonomik güçleri kadar, partiyle (AKP) kurdukları ilişki biçimleri de belirliyordu.

Kentsel dönüşümün gündeme gelmesiyle birlikte yeni iş sahaları bulan yeni bir küçük girişimciler grubu türemişti. Parti ağlarına katılarak inşaat alanındaki faaliyetlerini artıranlar ya da işlerini değiştirerek bu sektöre geçenler bu değişimin aktörleriydi. Herhangi "meşru" bir resmî evraka sahip olmayan

ya da biçilen fiyatlar üzerinden tapusunu alamayacak durumda olan alt sınıflar içinden de partiyle ilişkilenerek avantaj sağlamaya çalışanlar vardı. Böylece kot farkı ve tapu sorunları, biçilen meblağlar üzerinde yapılan pazarlıklar, bekleme süreleri, değişimlerin ve yapılacakların birinci kaynaklardan öğrenilmesi gibi avantajlara sahip olmanın yolları aranıyordu.

Çalışma hayatı ve sınıfsal yapı

Mahallede yaşayanların çalışma hayatı, sermaye birikim süreçlerinin İstanbul'a yansımaları ve politik gelişmelere bağlı olarak ciddi değişimler geçirdi. Uzun yıllar iş kapısı olmaya devam eden fabrikalar ve oto sanayi sitelerinin ağırlığı azalmaya başladı. 1990'ların ortalarından itibaren, sanayinin desantralizasyonu sürecinde, bölgedeki büyük sanayi kuruluşları yavaş yavaş kaldırıldı.[10] Bunun yanında 2000'li yıllara kadar Kâğıthane İstanbul'da küçük ölçekli sanayi ve atölyelerin yoğun olduğu bir ilçe olmaya devam etti. Kent merkezinde kalmış sanayi alanlarıyla ilgili yapılan planlar ve politikalar, 2005'ten sonra değiştirilip yürürlüğe konmaya başlayınca Sanayi Mahallesi ve Kâğıthane'nin çehresi de değişti.[11] Büyükdere Caddesi'nde bulunan fabrikaların yerini, ticaret-hizmet fonksiyonlarıyla öne çıkan farklı çaplarda pek çok iş ve alışveriş merkezleri aldı. Durakların adı hâlâ "fabrikalar" olarak geçse de artık fabrikaların olduğu yerlerde büyük alışveriş merkezleri, oteller ve rezidanslar vardı. Örneğin Philips TV Fabrikası yerine Metrocity, Eczacıbaşı İlaç Fabrikası yerine Kanyon, Doğan Lastik Fabrikası'nın

10 1990'ların başında İstanbul giderek hizmet, turizm, inşaat ve finans sektörlerinin yoğunlaşmasıyla sanayideki payında ağır ve istikrarlı düşüşler yaşadı. Sanayi İstanbul'un çevresine taşınmaya başladı. "Sanayi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, cilt 6 (1994), s. 443. Kâğıthane Cendere Vadisi, Haliç'e yakın olan yerler, Maslak ve Büyükdere caddesi üzerindeki fabrikalar, Kâğıthane Deresi ve merkezi boyunca uzanan fabrikalar da kaldırılmıştı.

11 2005 yılında kurulan İstanbul Metropoliten Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi'nin İstanbul için hazırladığı ve 2009'da onaylanan İstanbul Çevre Düzeni planında, mevcut sanayi alanlarının yerlerinin bir kısmının değiştirilme ve ticaret-hizmet fonksiyonunu dönüştürme eğiliminde olan bölgeler değerlendirilmiş, Kâğıthane de bunlar arasında yer almıştır. Kurtuluş, *a.g.e.*, s. 28.

olduğu yere Sapphire gelmişti. 1990'lara kadar faaliyet yürüten fabrikalarda çalışanların ve buralardan emekli olanların mahalle nüfusu içinde belli bir ağırlığı olsa da artık mahalledeki ücretli çalışanlar fabrikalarda değil otellerde, alışveriş merkezlerinde ya da rezidanslarda çalışıyorlardı. Bu kesimler, geçmişe göre daha esnek ve güvencesiz koşullarda temizlik personeli, güvenlik görevlisi ya da satış asistanı olarak çalışıyordu.

Sanayi Mahallesi ve civar semtlerdeki oto sanayi siteleri ise –1990'lardan sonra sektörde daralma yaşansa da– mahalleliler için önemli bir iş sahası olmayı sürdürdü. Mahallede oto tamir ve yıkama, oto yedek parça imalâtı ve satımı, oto bakım servisi gibi işlerde faaliyet yürüten pek çok işyeri vardı. Ayrıca mahalle gençleri, meslek edinmenin bir yolu olarak, doğrudan ya da meslek liseleri aracılığıyla kaportacı, egzozcu ya da motorcu ustaların yanında çırak olarak çalışıyordu. Mahallede imalathane ve yapım-onarım gibi zanaatkârlık isteyen başka iş kolları da vardı. Mahalleliler arasında alüminyum doğrama; marangozluk ve doğramacılık; baskı veya presleme aletleri imalâtı; deri çanta, plastik imalâtı gibi alanlarda üretim yapan küçük atölyelerde çalışanlar vardı.

Giyim sektöründe yoğunlaşan ticaret hayatı fark edilir derecede canlıydı. Sanayi Mahallesi'nin girişinde büyük markaların fabrika satış ve outlet satış mağazaları bulunuyordu. Ayrıca mahallede tekstil atölyeleriyle birlikte, irili ufaklı çok sayıda giyim mağazası vardı. Kadınların yoğunlaştığı sektörlerin başında da fason üretim yapan tekstil atölyeleri geliyordu. Tekstil atölyelerinde çalışanlarla, mağaza ve tuhafiye dükkânlarında tezgâhtarlık yapanların çoğu genç kadınlardı. Yoksul ve dar gelirli ailelere mensup kadınların bir kısmı da, eskiden olduğu gibi, Levent, Beşiktaş ve Ulus gibi zengin semtlere gündelikçi olarak gidiyordu. Ayrıca kadınlar arasında eskiden beri evde parça başı deri işleri yapılıyor; kazak, patik gibi el örgüleri yapıp satılıyordu. Hizmet sektörünün pek çok iş kolu kadın emeği üzerinden dönüyordu. Kadınlar ister ücretli olarak ev dışında, ister evleri içinde çalışsın yoğun emek sömürüsüyle karşılaşıyorlardı.

Muhafazakâr bir tabana sahip olan Sanayi Mahallesi'nde ka-

dınlar aile ya da akraba çevrelerinin gözetim ve korumasında, "kadınlara uygun" bulunan işlerde çalışıyordu. Nitekim görüşme yaptığım erkek partililer (AKP) arasında eşleri herhangi bir işte çalışan yoktu. Erkek partililerin çoğu, eşlerinin evle ya da çocuklarının bakımıyla ilgilendiğini söylemişti. Partili kadınlarsa öncelikli olarak evdeki "görevlerini" yerine getirdiklerini, sonra parti işlerine zaman ayırdıklarını söylemişlerdi.

İnşaat, hacmi dönemden döneme değişse de, hem ücretli çalışanlar hem de sermaye sahipleri için canlı bir sektördü. AKP döneminde inşaat ve ilgili sektörlerde yaşanan canlanma Sanayi Mahallesi'nde de fark ediliyordu. İnşaat sektörü ve yan kollarıyla ilgili faaliyetlerde; emlak komisyonculuğu, gayrimenkul yatırım ortaklığı, hafriyat işleri, inşaat malzemeleri ve hırdavat teçhizatı satışları, nalburiye gibi faaliyetler yapılıyordu. Emlak ve gayrimenkul satışı çok fazla sermaye, bilgi, zaman kaybı gerektirmeyen bir iş olarak tercih ediliyordu. Emlakçılarla birlikte, inşaat yapımında çalışan kalıpçı, demirci, inşaat ustalarının sayısı da artmaktaydı. İki-üç girişimcinin bir araya gelip, çok ciddi maliyet gerektirmeyen müteahhitlik işine girmeleri 2007'den beri daha sık görülen bir girişimcilik biçimiydi. Belirgin olarak Gümüşhane, Bayburt ve Sivaslıların faaliyet yürüttüğü inşaat sektöründe genelde aile ve akraba çevreleriyle iş ortaklıkları kuruluyordu.

Mahallede hatırı sayılır derecede küçük girişimci ve esnaflardan oluşan kendi hesabına çalışan bir kesim de vardı. İthalat, ihracata yönelik çalışan gümrük ve mali müşavirlik büroları, muhasebecilik yapan firmalar; gıda imalâtı ve satışı üzerine çalışan marketler, kasaplar, pastaneler, kafeler, lokantalar; hizmetle ilgili faaliyet gösteren iş yerleri arasında berberler ve kuaförler bunlardan bazılarıydı. Bununla birlikte cihaz alım satımı gibi küçük çaplı ticaret yapanların yanında, mahallede eskiden beri toptan ticaretle uğraşan nüfuzlu bir kesimden de söz edilebilir. Bu kesimler, kırtasiye ürünlerinden otomobil parçalarına, ağaç ve kereste ürünlerinden elektrik malzemelerine uzanan bir yelpazede belediyeyle anlaşmalı şirketlerde ya da özel kuruluşlara bağlı olarak iş yapıyordu.

Bütün bunlarla birlikte mahallede esnek ve güvencesiz işlerde

çalışanlar çoğunluktaydı. Üstelik bu gruptakiler etnik ortaklıklar göstermesi açısından dikkat çekiciydi. Örneğin mahallede Kürtlerle ilgili ortalama olarak herkesin gözlediği ve dile getirdiği bir olgu vardı: Geldiklerinde hiçbir şeyleri olmayan, çok çocuklu aileleriyle kötü barınma koşullarında yaşayan Kürtler, artık iyi kötü bir işte çalışıyordu –kahvehanelerde oturan aile büyükleri ya da "suça meyilli" gençler dışında. Siirt ve Bitlisliler arasında seyyar satıcılık ve pazarcılık yapanlar, Hakkârililer arasında tekstil atölyelerinde çalışanlar çoktu. Ekonomik durumunu düzeltenlerse toplu taşımacılık yapıyordu. Daha kötü durumda olanlarsa artık Suriyelilerdi. Muhtar vasıtasıyla giyecek ve barınma ihtiyaçları karşılanan ve hiçbir yasal hakka sahip olmayan Suriyeliler arasında irişaatlarda çalışanlar vardı. Sayıları az olsa da Suriyeliler en yoksul kesimleri ve şimdilik, en ucuz işgücünü oluşturuyorlardı.

İstihdam alanlarının çeşitliliğine rağmen, mahallede işsizlik görünürdü. Özellikle mahalle gençleri arasında işsizlik oranı yüksekti. Büyük bir kısmı eğitim olanağından yoksundu ve çoğu devam edebilirse meslek liselerine gidiyorlardı. Mahallede gençlerin başıboş dolaştıklarından, uyuşturucu ve madde bağımlısı olduklarından yakınanlar fazlaydı. Bunlarla birlikte ücretli bir işte çalışamayanlar arasında kafe, çay ocağı, telefon satış ve tamir yerleri açanlar da vardı. Mahalle gençleri, çoğunlukla hizmet sektöründe kısa süreli işlerde ve geleceği belirsiz koşullarda çalışıyordu.

Burada partinin yönetici kadrolarının ağırlıkla küçük ve orta ölçekli işletme sahipleriyle profesyonel meslek gruplarından, mahallelerdeki örgütlü tabanınsa kendi hesabına çalışanlardan oluştuğu belirtilmelidir. Süreç içinde parti ilişki ağlarıyla ekonomik dönüşüm yaşayan parti kadroları çoğunlukla ticaret ve inşaat sermayesi içinde yer alıyordu. Partiye sonradan dahil olanlar da bölgedeki eğitim düzeyi yüksek ve kendi ekonomik özgürlüğüne sahip kesimlerdi. Partinin toplumsal tabanını oluşturan sınıfsal kesimler arasında küçük girişimciler ve esnafların da payı büyüktü. Ücretli çalışan sınıflar ve yoksulların yer almadığı parti örgütü, yerelde açık biçimde orta ve üst sınıfları temsil ediyordu.

Daha önce merkeze bağlı köy statüsünde olan, 1963 yılında bağımsız belde statüsüne kavuşan Kâğıthane'de, 1950 ve 1960'lar boyunca DP-AP (Adalet Partisi) çizgisi hâkim oldu. 1970'lerde Türkiye genelinde olduğu gibi Kâğıthane'de de "ortanın solu" yükselişe geçti ve 1980 askerî darbesine kadar CHP formel siyasal alanda öncülüğünü sürdürdü. Kâğıthane'de 1984'ten itibaren ANAP (Anavatan Partisi) beş yıllık, SHP (Sosyaldemokrat Halkçı Parti) iki buçuk yıllık bir iktidar dönemi yaşadı. 29 Aralık 1991 yılında yapılan ara seçimlerden sonra yerel siyasette Milli Görüş hâkimiyeti başladı ve 2004 yerel seçimlerine kadar Refah Partisi, Fazilet Partisi, Saadet Partisi aynı belediye başkanı ile yönetimde kalmayı sürdürdü. Bu tarihten itibaren aynı kadrolar içinden çıkan, fakat farklı bir yönetim ve siyaset biçimi geliştiren AKP iktidara geçti.

Kısaca siyasal süreçlere bakılacak olursa, yerel siyasette, resmî siyasal partiler dışında birçok siyasal aktör de vardı. Bu anlamda, farklı siyasal yelpazedeki örgütler ya da doğrudan politik bir kimliğe sahip olmayan güç odakları da Kâğıthane'nin sosyal ve siyasal yaşamını etkilemişti. Merkez siyasetin henüz çok fazla belirleyici olmadığı 1950 ve 60'larda Kâğıthane'de formel-enformel siyasal ilişki biçimleri iç içe geçmişti. Resmî yerel yönetsel yapılarla, yerel güç odakları bu güce ortaktı.[12] Kabadayılar ve hemşehri grupları üzerinde etkisi olan küçük mahalli güçlerden oluşan bu güç odakları yerel yönetimler üzerinde yaptırımda bulunabiliyor, kurumsal siyasi yapı içinde de yer bulabiliyordu. Güçlerini gösterdikleri ve tasarrufta bulunduk-

12 Kâğıthane'de böylesi belirleyiciliğe ve yetkiye sahip kabadayıların başında Kürt Hasan gelmektedir. Kürt Hasan, 1928 yılında Kâğıthane'de doğmuş fakir bir ailenin çocuğudur. Annesi Bulgaristan göçmeni, babası da Bitlis kökenlidir. Etnik olarak Kürt olmadığı halde kendisine "Kürt" lakabı takılmıştır. Sanayi Mahallesi'nde adı geçen mahalli güçler arasında ise Oflu Osman, Kürt Hüseyin, Arnavut Cafer lakaplı kişiler vardı. Kurtuluş, *a.g.e.*, s. 33-35. Aralarında sevilen, saygı uyandıran ve anlaşmazlıkları çözenler olduğu gibi Çatlılar gibi daha mafyatik olan, devlet içindeki kimi odaklarla birlikte hareket edenler de vardı. Çatlılar Çağlayan'da arsa spekülasyonunda adı sıkça anılan bir mafya grubu olarak tanınmaktaydı.

ları alanların başında kentsel topraklar; örneğin belediye, hazine, tarım ya da şahıs arazileri üzerinde söz sahibi olmaları gerekiyordu. Arsa paylarında ortaya çıkan anlaşmazlıklar, gecekondu yerleşimlerinden para alınıp alınmayacağı, imar ya da istimlak planlarının uygulanıp uygulanmayacağı gibi konularda karar yetkisine sahiptiler. Fakat yerelde sahip oldukları yetkileri, sadece belediye yönetimleri ya da atanan bürokratlarla değil zamanla sol gruplarla da paylaşmak zorunda kaldılar.

1970'lerle birlikte sol rüzgâr Kâğıthane'yi de etkisi altına aldı ve siyasal alanın yapısı değişti. *Ortanın solu* politikasıyla kent yoksullarına hitap eden CHP de bu atmosfer içinde yükselişe geçti ve Kâğıthane'de 1973 yılı seçimlerinde belediye yönetimini kazandı.

Kâğıthane'de 1970'lerin ortalarından 1990'lara kadar sol akımlara mensup partiler ve örgütler varlıklarını sürdürmeye ve yerel siyasette etkili olmaya devam etti. Kâğıthane'nin belli mahallelerinde ve bölgelerinde sol grupların bütünüyle hâkimiyeti vardı.

> "Mecidiyeköy ülkücü, burası komünistti. Oraya gidenin saçı buraya gelenin bıyığı kesilirdi... Sanayi'de sol vardı, sağ pasifti."

Solun; Yeşilce ve Nurtepe gibi güçlü olduğu yerlerle Gültepe ve Sanayi Mahallesi gibi sağ-milliyetçi gruplarla mücadele içinde olduğu yerler de vardı. Her türlü olanaksızlığın daha fazla olduğu dere yatakları ve mahalle çeperlerinde sol gruplar daha güçlüydü. Dev-Sol ve Halkın Kurtuluşu semtte güçlü olan örgütlerdendi. Sanayi Mahallesi merkezli olan "Üçüncü Yol" isimli sol bir örgüt de bölgede varlık gösteriyordu.

Sağ kanatta yer alan örgütler ve partiler ise mahallelerin ana caddelerinde ve merkezlerinde yer alıyordu. Sanayi Mahallesi belli sokak ve bölgelere göre farklı siyasal aidiyetleri olan kesimlerin çatışma içine girdikleri ve hâkimiyet kavgası sürdürdükleri bir mahalleydi. Mahallede farklı gruplara mensup olanlar olduğu gibi Akıncılar ve Dev-Genç arasında vuku bulan "sağ-sol kavgası"ndan uzak durmaya çalışanlar da vardı.

Sol grupların siyasi anlamda etkinliğinin artmasında arazi ve

konut üretim sürecine müdahil bir aktör olmalarının payı vardı. İstanbul'un farklı semtlerinde olduğu gibi Kâğıthane'de de belli mahalleler ve bölgeler sol çevrelerin inisiyatifiyle kurulmuştu. Üniversitelerin şehir planlama, mühendislik, mimarlık gibi fakültelerinde okuyan solcu gençler, mahalleler oluşurken arazileri parsellere ayırmışlar, yolları ölçüp çizmişler, sokakların ve evlerin planlamasını yapmışlardı. Belli bir denetimden geçirildikten sonra evsizlere ya da "karşıdevrimci" görmedikleri ailelere arazileri dağıtmışlar ve gecekondu yapımlarına yardım etmişlerdi. Kâğıthane'de Nurtepe-Çayan Mahallesi gibi yerler doğrudan Dev-Sol gibi örgütlerin inisiyatifiyle kurulmuştu.[13] Çağlayan, Yahya Kemal, Şirintepe mahallelerinin belli bölgeleri ve sokakları da böyle oluşmuştu.

Kâğıthane'de farklı siyasi örgütler arasındaki kavgalar ve çatışmalar insanların gündelik yaşamlarının parçasıydı. Siyasal çekişmeler hemşehrilik, mezhep ve bunların içerdiği sağ-sol gibi siyasal kodlamalar üzerinden anlamlandırılıyordu.[14] Yapımına 1977 yılında başlanan Şişli İmam Hatip Lisesi farklı gruplar arasındaki çatışma gündemlerinin en bariz örneklerinden biriydi. Sonradan adı değişerek Kâğıthane İmam Hatip Lisesi olan bu kurumun yapımına sol çevreler karşı çıkmış, hatta yaşanan bir çatışmada Akıncılar'dan bir kişi ölmüştü.

Mahallelerde *Cumhuriyet* ve *Tercüman* gazeteleri siyasal kim-

13 Nurtepe-Çayan Mahallesi bunlar arasındaydı. Şükrü Aslan ve Besime Şen, "Politik Kimliğin Temsil Edici Mekânları: Çayan Mahallesi", *Toplum ve Bilim*, S. 120 (2011), s. 109-132.

14 Keçideresi Bölgesi'nde yaşayan ve çocukluğunu orada geçiren Hatice Pınar, o dönem duvarlara "Alevileri Kurban Bayramı'nda kurban edeceğiz" gibi yazılar yazıldığını, jandarmaların evlerine girip çizmeleriyle yataklara bastığını, dipçiklerle arama yaptıklarını ve insanları karakollara götürdüklerini anlatmıştı. Erzincanlı ve Alevi olan Hatice Pınar'ın yaşadıklarıyla bölgedeki diğer yerleşimcilerin yaşadıkları aynı değildi. Hatice Pınar, 20 Mart 2012, Şirintepe. Sanayi Mahallesi'nin eski yerleşimcileri arasında bulunan, MSP'nin (Millî Selâmet Partisi) gençlik kolları Akıncılar Grubu üyesi olan ve 1990'ların radikal İslâmcıları arasında yer alan Kerim Fidan, aynı dönemde kendilerine farklı muamele yapıldığını aktarmıştı: "Babam izindeydi, evdeydi. Askerler evi basıyordu. Gürültüyle kalktık. Babam bizi bir odaya topladı. Eve gecenin bir vakti aramalar olurdu. Babam bizi bir odaya sokuşturdu. Polis yerine bu sefer asker geldi. Evimiz basıldıysa da 'Gümüşhaneliyiz,' deyince giderlerdi. Gümüşhaneli'den solcu çıkmaz! diye düşünürlerdi." Kerim Fidan, 30 Aralık 2011, Kozyatağı.

likleri ve ayrışmayı simgeleyen unsurlardı. Bu gazetelerle dolaşmak kimlik deklarasyonu olması yanında belli çatışmaları göze almak demekti. Solun mahallelerdeki gündelik rutinlerinde gazete dağıtımları, ev ziyaretleri ve buralarda yapılan sohbetler önemli bir yer tutuyordu. Mahallelerde sevilen sayılan devrimciler –ablalar, teyzeler ya da ağabeyler– vardı ve bu kişiler kadınları ve gençleri harekete geçirebiliyorlardı. Duvar yazılamaları ise dönemin en önemli siyasi faaliyetiydi.

Mahallerinin sol politizasyonla yoğrulmuş işçi kimliği toplumsal hafızada olumlu/olumsuz çağrışımlarla da olsa yer etmişti. Fabrikalarla iç içe olan mahallelerde hak arama mücadeleleri fabrikaların dışına taşan sosyallikler içinde yaşanmıştı. Maaşlar ve ikramiyeler, mesai saatleri, çocuk izni, sendikal haklar gibi talepler üzerinden yapılan eylemler sadece çalışanların değil eşleri ve çocuklarının, mahallelilerin de tanık/müdahil oldukları kolektif bir mücadele halini almıştı. Sanayi Mahallesi'ndeki orta yaş ve üstü yaş gruplar sendika mücadelelerine, grevlere, toplu eylem biçimlerine, bildiri dağıtımlarına, duvar yazılamalarına, kolektif eylem biçimliliklerine aşinaydı. Yani, sol çevreleri de aşan bir deneyimin kalıntıları vardı. 1944 Samsun doğumlu olan, Arı Bisküvi ve Gripin Fabrikası'nda 20 yıldan fazla çalışmış, eşi gibi MHP'ye yakın olan mahalle sakinlerinden bir kadın şunları söylemişti:

> "Bir arkadaşımızı işten çıkardıkları zaman hepimiz makineleri durdururduk. Hemen sendikayı arardık. Neden çıkartıyorsunuz, diye sorardık. Ayda üç gün mazeret iznimiz vardı. Sendikaya dedik ki; bize yemek verirseniz, biz de size daha çok üye kazandırırız. İki sendika birleşti. Bize yemek çıkardılar. Haftada iki kere tavuk, iki kere balık, iki kere tatlı çıkardı."[15]

Mahallede uzun süredir yaşayan ve bugün orta yaşlarını sürenler arasında, çocukluk döneminde anne veya babasının katıldığı grevleri, direniş ve sendikal mücadeleleri hatırlayanlar vardı.

---

15 Kasım 2011, Sanayi Mahallesi.

"Bunlar [babası ve mesai arkadaşları] fabrikayı işgal etmişler, onları Birinci Şubeye götürmüşler. [Polisler] küfür etmişler, dövmüşler. [Profilo Fabrikası'ndaki] o grev bayağı sürdü. Ablamın katkısıyla yazı geçirdik. Aylarca sürmüştü. Bir işçi öldü, çatışma sırasında polis vurdu. [Bu grevde] ailecek taş topluyorduk, kasalara dolduruyorduk. İşçiler iple çekip polislere atıyorlardı. Babam grevden sonra emekli oldu."[16]

12 Eylül 1980 Darbesi'nden sonra Kâğıthane'de de siyasal süreçlerde ciddi değişimler yaşandı. *Askerî İhtilal, devrim, cunta* gibi farklı adlandırmalarla anılan darbeye bakış ve tanımlayış politik yönelimlere göre değişiyordu. Sağ ve muhafazakâr kesimler darbeyi olumlu bulmasalar da; olması gereken kaçınılmaz bir süreç olarak yorumluyorlardı. Sol çevrelerde yer alanlar içinse darbe dönemi, bireysel yaşamlarında büyük değişimler yaratacak yeni bir tarihti. Sol grup mensupları ve sempatizanları arasında cezaevlerine girenler, yurtdışına çıkanlar ya da bulundukları bölgeleri terk edenler olmuştu. Ayrıca mahallelerin eski yerleşimcileri arasında yer alan ve sosyal demokrat tabanı oluşturan Alevilerin bir kısmı da kendilerine yönelik linç ve katliam içeren nefret söylemleri ve tehditler üzerine evlerini terk etmek zorunda kalmıştı. Şirintepe'de ve Sanayi Mahallesi Zafer Caddesi'nde oturan Alevilerin çoğu Ümraniye, Gaziosmanpaşa ya da Sarıyer Maden Mahallesi gibi yerlere taşınmışlardı.

Darbeden sonra Şişli'ye bağlanan Kâğıthane, bir şube olarak ilçenin gölgesinde kaldı. 1984 yerel seçimlerinde ANAP'a geçen bir iktidar devri yaşandı. ANAP'ın orta-üst sınıfları gözeterek kent merkezlerini önceliğe alan yerel yönetim politikaları yoksul işçi semtlerinde hoşnutsuzluk yarattı. SHP, Kâğıthane'de ve birçok ilçede seçim kampanyalarındaki söylemini bu düzlem üzerine oturttu.

1987 genel seçimlerinde oy kaybetmeye başlayan ANAP, Kâğıthane'nin Şişli'den ayrılarak bağımsız belediye olduğu 1989 yılında, yereldeki iktidarını tamamen kaybetti. Belediye yöne-

16 Sivas Zaralı bir kadın, Mart 2012 Şirintepe, Keçideresi.

timi 1989 yerel seçimlerinden birinci çıkan SHP'ye geçti. SHP, ANAP'ın kentlerin çeperlerini dışarıda bırakan politikasını eleştirerek yürüttüğü seçim kampanyasında, ücretli çalışanlarla muhalif kesimleri dikkate alan siyasal ve ekonomik bir program ortaya koydu. Fakat SHP kadroları Kâğıthane'de bunları pratiğe geçirme imkânı oluşturamadı. SHP'nin güçlü olduğu yerlerde alternatif bir örgütlenme yaratma girişiminde bulunan RP, bu yıllarda hızlı bir örgütlenme başlattı. 29 Aralık 1991'de Kâğıthane'de yapılan ara seçimlerde RP adayı, sol muhalif yoksul kesimlerin beklenti ve taleplerini de içeren söylemlerle, aynı zamanda partiler arası rekabetten de sıyrılarak Kâğıthane'de belediye başkanlığını kazandı.

Bu dönem aynı zamanda Kâğıthane'de sol siyasal kültürün hâlâ etkin olduğu yıllardı ve RP, SHP dönemindeki siyasal dili ve hedefleri uyarlayarak kendi politik söylemleri içinde kullanmıştı. 1992 yılında belediye organizasyonları arasında yer alan Halk Meclisleri bunun örneklerinden biriydi. Halkın seçtiklerini doğrudan denetleme ve yönetime aktif katılımı anlamında ifade bulan Halk Meclisleri, RP'li belediyeler içinde ilk defa Kâğıthane'de uygulanmıştı. Her hafta bir mahallede, "seçtiklerini denetle" sloganıyla toplantılar düzenlenmişti. Kâğıthane Belediyesi'ne ait 1996 tarihli bir broşürde Halk Meclisleri'yle ilgili şunlara yer verilmektedir:

> "... [H]izmetlerin bir belediye başkanının yapması gereken zorunlu işlerden olduğunu belirttik. Sadece bunları vaat etmenin bir manasının olmadığının idrakiyle hareket ettik. Aslolan, insanların beyinlerini özgürleştirmekti. Toplum yapısına katılımının asli hakkı olduğunu bilince nakşetmekti. Her düzeyde hakkın ve adaletin tesis edilmesiydi."

RP'li belediye başkanı kendisine "yeşil komünist" yaftası yapıştırılmasına yol açan Halk Meclisleri ve toplantılarıyla ile ilgili şunları söylemişti:

> "Halk Meclisleri başlı başına başarının en temel noktalarından birisi. İlk başladığımız zaman '92'de. Bir ay sonra başla-

dık seçildikten sonra. Şirintepe'de yaptık. Kahvehanede oturduk ekiple birlikte. Anons yaptık. Halkın karşısına dizildik. 'Biz geldik hesap vereceğiz... Ben sizin hizmetkârınızım, hesap vermeye geldik,' deyince 'Estağfurullah,' dediler. Bu görev hizmet makamıdır... Halk Meclisleri ile şuraya buraya asfalt olayları bitti. Halk Meclisleri, aldığımız tepkiler açısından ilk önce şaşırdılar, sonra alıştılar. Halkla olan ilişki 'seçtiklerini denetle' ve 'seçenleri de denetle'ye döndü."[17]

Zaman geçtikçe, Kâğıthane'de İslâmî grupların varlığı daha da belirgin hale geldi. Kâğıthane'nin Talatpaşa, Gültepe gibi mahallelerinde ve Sanayi Mahallesi'nde İslâmcıların cami, dernek ve ev sohbetleri şeklinde örgütlenmeleri ve güçleri arttı. Sanayi Mahallesi, İslâmî grupların etkili olduğu mekânlardan birine dönüştü. Bu yıllarda çıkan İslâmî içerikli edebiyat dergileri kültürel ve siyasal açıdan mahallenin değişen rengini gösteriyordu. Mahalle ve civarında pek çok yatılı Kur'an kursu açıldı. Farklı İslâmî cemaat ve tarikatlar kendi dernekleri altında ya da tabelasız olarak örgütlenmeye başladı. Özellikle çay ocakları ve cami dernekleri önemli buluşma ve tartışma yerleri haline geldi. Bunlar arasında en bilinenleri Sanayi Kültür Derneği ve Sanayi Merkez Cami çay ocağıydı. Sanayi Mahallesi'nde darbeden hemen önce kurulan imam hatip lisesi mezunlarını vermeye başlayınca, mahallenin ve bölgenin siyasal atmosferini ciddi biçimde değiştirdi. İmam hatip mezunu olacak sonraki kuşaklar, RP'nin Kâğıthane'de belediyeyi kazanmasından itibaren yerel siyasete katılarak boy gösterdi ve AKP'nin yerel kadroları arasında yer aldı.

Kâğıthane'de parti kuruluşunun yerel dip akıntıları

AKP, RP'nin büyük şehirlerin çeperlerinden aldığı hatırı sayılır oyları yükselten bir iktidar partisi oldu.[18] AKP 2001 yılında ku-

17 Kâmil Gürbüz, 4 Mayıs 2012, Bomonti.

18 RP Kâğıthane gibi büyük şehirlerin görece yoksul bölgelerinden oy almaya başlarken partiye işçi sınıfının çevre unsurları ve şehre yeni göç etmiş, güvenli

rulduğunda kadrolarını ve teşkilat birimlerini hızlıca oluşturmasındaki en önemli etkenlerden biri, RP dönemi pratiklerine yaslanmasıydı. AKP, daha profesyonelleştirmiş biçimde, yerel ilişki ağlarını genişletme ve örgütlenme yapısıyla RP deneyiminden yararlanıyordu.

1990 öncesinde Kâğıthane'de Milli Görüş Hareketi'ni* ve Erbakan'ı destekleyen hatırı sayılır bir kesim vardı. RP ve organik bağı olan Milli Gençlik Vakfı (MGV) gibi sivil toplum örgütleri kısmi de olsa taban bulmuş, 1990'lar boyunca da kitleselliklerini artırmıştı. RP çevreleri Kâğıthane bağımsız belde statüsüne kavuşana kadar Şişli merkez ilçe teşkilatına bağlı olarak çalışmışlardı. O dönem Kâğıthane bir varoş olarak görülüyordu ve genel olarak solun kalesi olarak biliniyordu.

1987 yılında Kâğıthane Şişli'den ayrılan birkaç mahalleyle ayrı bir ilçe olunca, RP de burada kadrolaşmaya gitti. Şişli teşkilatında yeni sayılabilecek MHP kökenli Kâmil Gürbüz** il-

---

iş olanaklarından yoksun toplumsal kesimler de dahil olmuştu. Aslında parti tabanı oldukça farklı sınıfları ve toplumsal kesimleri barındırıyordu. RP bünyesinde; büyük kentlerin işçi kesimleri de yükselmeye çalışan sermaye grupları da vardı. Haldun Gülalp, *Kimlikler Siyaseti, Türkiye'de Siyasal İslâm'ın Temelleri* (İstanbul: Metis Yayınları, 2003), s. 50.

(*) Milli Görüş Hareketi; 1970'lerden günümüze kadar gelen parti, vakıf ve dernek gibi birbiriyle ilişkili farklı toplumsal kuruluşları ifade etmektedir. Hareketin ilk partisi Milli Nizam Partisi (MNP), Erbakan'ın Odalar Birliği Başkanı olup küçük ve orta ölçekli sanayi ve ticaret kesimlerini temsil ederek AP içinden tasfiye edilmesiyle kuruldu. Anadolu küçük ve orta girişimciliği Erbakan önderliğinde bir siyasal parti olarak örgütlenmişti. Ali Yaşar Sarıbay, "Milli Nizam Partisi'nin Kuruluşu ve Programının İçeriği", *İslâmcılık* içinde, cilt 6 (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004), s. 576-590. Milli Görüş bünyesindeki partiler MNP, MSP, RP, FP (Fazilet Partisi) ve SP'dir.

(**) Kâmil Gürbüz; 1947 Gaziantep Kilis doğumlu. Eğitim hayatı siyasal nedenlerden dolayı farklı illerde geçmiş, üniversiteyi Konya'da tamamlamıştı. 1970'lerden itibaren Ülkü Ocakları'nda aktif olarak yer almıştı. 1980 Darbesi'nde abisiyle birlikte İstanbul'a gelmiş, 1. Levent'e taşınmışlar ve pazarlamacılık yapmışlardı. Daha sonra Sanayi Mahallesi'nin yanında bulunan Çeliktepe'de bir tekstil atölyesi açmışlar ve zamanla işlerini büyütmüşlerdi. 1984-1985 yılları Gürbüz'ün RP ile temasa geçtiği yıllar olmuştu. Şişli teşkilatından tanıdığı esnaf arkadaşları sayesinde partiyle ilişkilerini geliştirmiş, Kâğıthane Şişli'den ayrılınca da kurucu ilçe başkanı olarak buraya atanmıştı. Gürbüz, sol örgütlerin güçlü olduğu bir semte kendisi gibi deneyimsiz birinin gönderilmesinin bugünden bakınca ilginç olduğunu ifade etmişti (Sözlü tarih görüşmesi, Mayıs 2012, Bomonti).

çe kurucu başkanı olarak Kâğıthane'ye atandı. Gürbüz, semtte ilçe teşkilatının kurulmasını sağlayacak kişileri bulmaya çalışmış, politik simalarla iletişime geçmişti. Kendisi de tekstil atölyesi sahibi olan semtteki nüfuzlu kişilerle tanışıklığı olan Gürbüz esnaf, tüccar, küçük imalathane sahiplerini kurucu ekibe dahil etmişti. Partinin çekirdek kadrosu içinde, 2004'ten beri belediye başkanlığı yapan Şahin Aksoy'la birlikte AKP'yi kuracak kadrolar da vardı. Birkaç yıl içinde mahallelerde hatırı sayılır bir taban oluşturmuşlar, 1989 seçimlerine hazırlık yapmışlar, örgütlenme faaliyetlerine ağırlık vermişlerdi.[19]

Kâğıthane'de, üç yıllık bir çalışmanın ardından 1991 yılında Kâmil Gürbüz'ün belediye başkanlığına seçilmesi RP için de şaşırtıcı olmuştu. RP adayı Gürbüz, ANAP ve SHP'yi geride bırakmıştı ki asıl siyasi rekabetin bu iki parti arasında olduğu varsayılıyordu. RP'de görev almış kişilere göre imkânsızlıkların had safhada olduğu, ekonomik-sosyal eşitsizliklerin ve haksızlıkların geniş toplumsal kesimlerce dillendirildiği bir süreçte ortaya koydukları politikaların cazip gelmesi nedeniyle kazanmışlardı. Kâmil Gürbüz o dönem yürüttüğü çalışmaları şöyle aktarıyordu:

> "Diğer partilerle taban tabana farklıydık. Onlar statükoyu sürdüren, halka hiçbir şey vermeyen devletçi bir yapıya sahip, ekonomik olarak da bir şey verme ihtimali olmayan partiler. Milli Görüş de güzel şeyler söylüyordu. *Haktır, özgürlüktür,* paylaşımdır. Bu, sıcaklıktır. Özgürlük derken inanç özgürlüğü değil sadece. Din özgürlüğü, başörtü, imam hatip, Ayasofya'nın açılması değil sadece. Herkes farklı anlıyordu aslında. Özgürlükten herkesin anladığı farklıydı. *İnsan kardeşliği* üze-

19 RP, yerel kadrolarının, sözcülerinin önyargıları kıracak niteliklere sahip olmasına özen göstermişti. Özellikle üniversite mezunu, hitap yeteneği olan, çevresi tarafından sevilen kişilerin partiyi temsil etmesine özen gösteriliyordu. Partililer kendilerini sakallı, cüppeli şeriatı arzulayan "ucubeler" olarak değil, ekonomik adaletsizliğe karşı olan, demokrasiyi savunan, problemlere gerçek çözümler üretebilme iddiasında ne yaptığını, nasıl konuştuğunu bilen kişiler olarak görüyorlardı. Partinin görünür yüzleri öğretmenler, mühendisler, mali müşavirler, tüccarlar, esnaflar, sanayicilerdi.

rinde duruyordum ben. Bu mesajlar da taban buldu Kâğıthane'de" [vurgular bana aittir].

Gürbüz, SHP ve ANAP kadrolarının ağırlıkta olduğu bir belediyede başkanlığını kabul ettirmeye çalışırken RP kadroları da yerellerde ve belediyede örgütlenmeye devam etti. Ev sohbetleri, sokak çalışmaları, kahvehane ziyaretleri, video-kaset konuşmalarının dinletildiği tartışma günleri, seçim odaklı ziyaretler, üyelik çalışmaları, diğer siyasi partilerin katıldığı forum programları, demokrasi panelleri... 1994 seçimlerinde RP, Kâğıthane'de taban desteği bulduğunu göstermişti. RP'nin diğer partilere karşı alternatif bir örgütlenme yarattığı açıktı ve RP kapatılana kadar, yereldeki gücünü korumaya devam etti. Bu süreç aynı zamanda ilçe başkanı Şahin Aksoy* hizbi ile belediye başkanı Kâmil Gürbüz arasındaki tasfiye girişimleriyle geçti. Kadrolar arasındaki mücadele RP'nin kapatılıp ve FP'nin kurulması sürecinde de devam etti ve 28 Şubat sürecinde dahi, Kâğıthane'deki asıl kavganın "beşli çeteyle"** değil parti içindeki kadrolar arasında yaşandığı görüldü.[20]

(*) Şahin Aksoy, 1958 Erzincan doğumlu. Aksoy'un ailesi köyde rençperlik yaparken, 1960 yılında Kâğıthane'ye göç etti; babası İstanbul'da pazarcılık, esnaflık yaptı. Aksoy, Beyoğlu Ticaret Lisesi'nden sonra Marmara İktisadi Bilimler Fakültesi'ne geçti ve mali müşavir oldu. 26 yıl mali müşavirlik yapan Aksoy'un ailesi daha önce MSP'yi desteklemiş, abisi, partinin ilçedeki kurucuları arasında yer almıştı. Kendisi 1980'lerde kimi İslâmî çevrelere sempati duymuş, RP kurulduğunda ise partiye yakınlaşmıştı. O zamanlar Şişli'ye bağlı olan Hürriyet Mahallesi'nde çalışmalara katılmıştı. Daha sonra Kâmil Gürbüz ile birlikte Kâğıthane ilçe kurucu yönetim kurulu üyeleri arasında yer aldı. Aksoy, 1988-1991 arasında ilçe başkan yardımcılığı, 1991-1994 arası ilçe başkanlığı, sonra il yönetim kurulu üyeliği yaptı. Aynı zamanda 1999'a kadar il genel meclisi grup başkanvekilliği görevinde bulundu (Sözlü tarih görüşmesi, Mayıs 2012, Kâğıthane Merkez).

(**) Beşli inisiyatiften kastettikleri de TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği), TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu), TESK (Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu), DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) ve Türk-İş'ti (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu). Aslında genel olarak partililer TÜSİAD (Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği), MGK Milli Güvenlik Kurulu), medya, işçi sendikaları ve yargıyı eleştiren ifadelerde bulundular.

20 Kavga sadece siyasal alanda rekabet ilişkileri içinde değil, gayri resmî alanda siyasal olmayan biçimlerde de yürütülüyordu. Örneğin Gürbüz hakkında ma-

"Bağımsız hareketi"nden AKP'ye yerel kadroların ayrışması

1999 yerel seçimleri Kâğıthane'deki parti kadroları arasında tam bir kırılma yarattı. İlçe Başkanı Şahin Aksoy bağımsız aday olarak FP adayı Kâmil Gürbüz karşısında yer aldı ve arkasında belli bir güçle mahallelerde taban oluşturdu. Bu sürecin, Aksoy'un kişisel hırs ve iktidar hevesinden çok, hareket içindeki bütünsel bir organizasyonun ve kopuşun parçası olduğu düşünülüyordu. Yerelde "bağımsız hareketi" ya da "bağımsız olayı" diye konuşulan bu ayrım MGH (Milli Görüş Hareketi) içinde yerel düzeydeki ilk kopuştu. Seçimlere bağımsız aday olarak girilmesi aynı zamanda kurulacak yeni partinin kendini sınadığı bir prova olarak değerlendiriliyordu.[21] Nitekim Şahin Aksoy da pek çok kişi gibi FP'de yaşadıkları bölünmenin, kendi şahsi hareketi değil genel merkez düzeyinde yaşanan anlaşmazlıkların yerellere yansıması olarak gerçekleştiğini ifade etmişti.

Bağımsız hareketini 1999 yerel seçimlerinden sonra yapılan kongrede Recai Kutan karşısına Abdullah Gül'ün çıkmasıyla birlikte değerlendirmek gerekir. İki genel başkan adaylı kongre Milli Görüş Hareketi'nde ilk kez görülüyordu. Aksoy ekibi Kâğıthane'de Gül için çalışma yürütmüştü. Şahin Aksoy ilçedeki mevcut teşkilatın kendi ilkelerine, yönetim anlayışına uymadığını, bundan sapmalar olduğunu düşündükleri için FP'de ayrı bir klik içinde yer aldıklarını vurgulamıştı. Parti içinde oluşturdukları bir grup vardı. Parti aslında iki adaylı genel mer-

hallelerde sekreteriyle ilişkisinin olduğuna dair söylentiler dolaşmış, yolsuzluklarla ilgili medyaya yansıyan haberler çıkmıştı.

21 Milli Görüş Hareketi içindeki kırılma yaygın olarak yenilikçi-gelenekçi ayrımıyla anlatılmaktadır. Bununla birlikte ne AKP'li ne SP'li ne de HAS Parti'li aktörler Kâğıthane'de yaşanan ayrımın gelenekçi-yenilikçi gibi ifadelerle anlamlandırılamayacağını söylemişti. Hatta AKP'yi kuracak kadroların daha gelenekçi olduğunu söyleyenler olmuştu. Hukuk toplulukları projesi, Medine Vesikası, kadınların siyasete dahil olması, özgürleşerek birlikte yaşayalım projesi, seçtiklerini denetle projesi gibi "yenilikçi" öneriler Gürbüz'ün de dahil olduğu, Bahri Zengin'lerin öncülüğündeki ekip tarafından dillendirilmişti. Yerelde ifade bulan çatışma Gürbüz karşıtlığı üzerinden ve partinin ilkelerine yeterince riayet edilmediği, parti disiplinine uyulmadığı gerekçeleriyle yaşanıyordu.

kez kongresinden çok daha önce, ilçe teşkilatlarına, mahallelere varana kadar zaten bölünmüştü. Yerel seçimlerdeki ayrışma, münferit bir bağımsız adayın çıkışından çok hareketin içinde "hesaplı" bir bölünmenin ilk emarelerini gösteriyordu. Aksoy bağımsız aday olma süreciyle ilgili şunları söylemişti:

> "1999 yılında da Kâğıthane'den bağımsız belediye başkan adayı oldum. O benim için de Kâğıthane için de önemli. Türkiye için de bir dönüm noktası gibiydi. 1999 seçimlerinde, Fazilet Partili olarak partimizin iyi idare edilmediği ya da iyi yolda olmadığı düşüncesi bizde oluşmuştu. O sırada ben il yönetim kurulu üyesiydim. Aynı zamanda da Fazilet Partisi il genel meclisi grup başkanıydım. 76 kişilik grubumuz vardı. Ama yönetimin iyi gitmediği düşüncesi vardı. Kâğıthane'deki yerel yönetimin de iyi gitmediği düşüncesi vardı. Biz, parti yerel yönetiminde yanlışlıklar olduğunu düşündük. Değişiklik olması gerektiğini söyledik. Benim değil, FP teşkilatının büyük bir kısmının fikriydi, işte mahalle başkanları, meclis üyeleri... Özellikle mahalle başkanlarının büyük kısmı... Yönetim anlayışı genel prensiplerimize uymuyordu. Şahsımın hareketi değil teşkilatın hareketi olarak hareket ettik. Genel merkezde de işlerin iyi gitmediği düşüncesi vardı. O düşünce ile buradaki altyapının da o şekilde olmasıyla, Kâğıthane'de Fazilet Partisi'nin ilçe örgütünden birçok arkadaşın da isteği ve çalışmasıyla, onların da ön ayak olmasıyla bizi de işin içine çekmesiyle, 1999 bağımsız belediye başkanı olduk."[22]

Kâğıthane'de Gürbüz'e karşı Aksoy'u destekleyenler yereldeki bu ayrımın, partinin üst düzeylerinde vuku bulduğunun farkındaydılar. AKP ilçe başkan yardımcılarından biri, o dönem il yönetiminde yer alan Aksoy'un kendiliğinden hareket etmediğini ifade etmişti.

> "RP geleneğinde üstün haberi olmadan astın bir şey yapması çok zor parti geleneğinde. Diğer partilerde yaşanan hizipçilik falan burada göremezsin, çok zor. İtaat var, kafasına göre hare-

22 Şahin Aksoy, 31 Mayıs 2012.

ket etmiyor. Biz burada bir şey yapacaksak, yaptığımız her şeyden... İlçe başkanına haber vermeliyim, o yoksa teşkilat başkanına. İyi kötü haber vermek zorundayız. Kafamıza göre hareket edemeyiz."[23]

Aksoy'un il düzeyinde iletişim halinde olduğu isimlerden birinin R.T. Erdoğan olduğu biliniyordu. Erdoğan'ın özellikle partinin İstanbul'daki il/ilçe teşkilatlarında ağırlığı vardı. Fakat 1999 yerel seçimlerinde Gürbüz'ün üçüncü kez başkanlığa oturması Aksoy ekibi için biraz daha zamana ihtiyaç olduğunu gösteriyordu. Bağımsız aday olduktan sonra Aksoy ve ekibi partiden ihraç edilmiş; Kâğıthane'de ilçe ve mahallelerdeki görevlerine son verilmişti. Fakat R. Tayyip Erdoğan'ın bir hazırlık içinde olduğu ve yeni bir parti girişiminde bulunacağı yönünde duyumları vardı. Bu nedenle yereldeki örgütlülüklerini bozmamaya çalışarak AKP'nin kuruluşuna kadar birkaç yıl beklemişlerdi.

Şahin Aksoy Kâğıthane'de yakaladıkları %7'lik oy oranının onlar için büyük bir başarı olduğunu ifade etmişti. Hatta iki ayrı parti düşüncesinin yaşanmasında Kâğıthane'de yaşanan bağımsız aday sürecinin etkisi olduğunu vurgulamıştı. Nitekim ortaya somut bir veri çıkmış ve potansiyellerini görmüşlerdi:

> "Şu bakımdan önemliydi o seçimler. Seçimlere girdik ve gördük ki bize çok büyük bir ilgi oldu. 10.500 oy aldık, %7'ye denk geliyordu. 11.500 de geçersiz oy çıkmış. Bağımsıza oy vermenin çok zor olduğu bir seçimdi... 10.500 oy alınca, Türkiye siyaseti için çok önemli bir gösterge oldu. Biz bağımsız girdiğimizde, bizi seven herkes, 'girme' diye telkinle bulunmuştu. En fazla 1.500 oy alırsınız diye söylemişlerdi. Ama o oyu alınca şu çıktı ortaya: Türkiye'de yeni bir siyasi hareket ihtiyaç var. Biz Fazilet Partililer olarak o gün Fazilet Partisi'nden memnun değiliz. Anavatan Partililer Anavatan Partisi'nden memnun değil, Doğru Yol Partililer Doğru Yol'dan memnun değil, Cumhuriyet Halk Partililer Cumhuriyet Halk Partisi'nden memnun değil. O günkü mevcut partilerden hem

23 İlçe yürütme kurulu üyelerinden biriyle yapılan mülakat, 21 Mart 2013, Kâğıthane.

partililerin hem seçmenin memnun olmadığını anladık. Fazilet Partisi de kapatıldı. Ondan sonra da hızlı bir şekilde, iki parti doğdu. Saadet Partisi ve AK Parti. AK Parti'nin doğuşu başbakanımızın İstanbul'da oluşuyla ve İstanbul grubunun, İstanbul'daki siyasetçilerin de ön çekmesiyle oldu."

İktidar kavgasının galipleri ve AKP'nin kuruluşu

Kâğıthane'de yaşanan iktidar mücadelesinin Aksoy ekibi lehine sonlanması, tek başına MGH içindeki planlı, iradi bir ayrışmanın sonucu değildi. Kâğıthane'deki AKP'li kadrolar iktidar mücadelesini, 13 yıl boyunca yönetimde kalacak olan RP'li belediye başkanı ve ekibine karşı yürütecekti. Söz konusu mücadele MGH içinde AKP'yi doğuracak çatışmaların yerel ölçeklerde 28 Şubat sürecinden önce başladığını, yeni parti oluşumunun aynı zamanda dipten gelen çatışmaların sonucu olduğunu gösteriyordu. Yerel ve ulusal ölçekteki çatışmaların bir parti oluşumuyla sonuçlanması ise Türkiye'de değişen siyasi güç dengelerinden ve neoliberal kriz dönemlerinden bağımsız değildi.[24]

AKP 2001 yılında kurulduğunda yeni parti için Kâğıthane'de ve mahallelerde çalışmalar yapacak kurucu bir kadro mevcuttu. Bu kişiler arasında R. Tayyip Erdoğan'ın büyükşehir belediye meclisinden tanıdığı ve güvendiği isimler vardı. AKP genel başkan yardımcılığı yapmış Ekrem Erdem'in çalışma arkadaşla-

24 AKP'nin kuruluşuna genel düzeyde bakıldığında toplumsal, tarihsel, siyasal temelleri olmaksızın gerçekleşmeyeceği görülür. Buna göre; 2001 krizinin gerektirdiği politikalar, 1990'lar boyunca süren koalisyon hükümetleri döneminin başarısızlıkları ve hegemonya krizinin derinleşmesi, 28 Şubat süreci sonrasında İslâmcı hareketler ve MGH içinde ayrımların derinleşmesi ve su yüzüne çıkması, İslâmî-muhafazakâr sermeyenin sistemle sorun yaşamak istememesi ve kendisine yeni bir temsilci arayışı, 1980'lerde başlayan ve 1990'larda kesintiye uğrayan neoliberal sisteme uyum politikalarının yerine getirilmesi dolayısıyla devletin yeniden yapılandırma süreci konusundaki küresel ve içerideki talepler, ABD'nin Ortadoğu'daki politikalarına cepheden karşı gelmeyecek ılımlı politikalar izleyen bir girişimi desteklemesi AKP'nin kuruluşu ve iktidara gelişinin önemli dinamikleriydi. Burada ise parti kuruluşunun yerellerde nasıl gerçekleştiğine odaklanılıyor ve dolayısıyla siyasal alandaki rekabet ve güç ilişkileri öne çıkarılıyor.

rından bazıları da önde gelen siyasi figürler arasındaydı. FP döneminde partiden ihraç edilenler ki mahalle başkanları ve yönetim üyeleri de buna dahildi, bir araya gelmeye ve örgütlülüklerini sürdürmeye devam etmişti. Kâğıthane'deki kadroların liderliğini Şahin Aksoy yapıyordu ve R. Tayyip Erdoğan ile temas halinde olduğu biliniyordu.

> "Bağımsız olayı bittikten sonra ben mahallemde çalışmalarıma yine devam ettim, seçimlerden sonra da. Arkadaşlarımızı bir arada tutma adına yine biz her hafta bir arkadaşımızın evinde bir araya geliyorduk. Hatta Şahin Bey de katılıyordu... Zaman zaman kopmalar oldu, o süreçte arkadaşları serbest bırakmak zorunda kaldık. Dileyen arkadaşa SP, dileyen AK Parti'de siyaset yapın dedik. Elli kişilik bir ekip olarak çalışmalara devam ediyorduk... Tayyip Bey cezaevine girdiğinde bu elli kişilik ekip birlikte hareket etmeye başladı... Bir araya gelip, illa siyaset olması gerekmiyor, bir araya gelip birbirimizden bağımızı koparmamamız adına böyle bir oluşum olması gerektiğini düşündük. İsmimiz yoktu... SP ve AK Parti kuruluna kadar aktif görevimiz olmadı."[25]

Mahallede RP döneminde meclis üyeliği yapanlar, imar müdürlüğünde çalışanlar da bu örgütlenmeye katılmıştı. Partinin mahalle temsilciliği için yer tutulmadan önce tanıdık ilişkiler kullanılmış, "arka sokak" dükkânlarda buluşmalar gerçekleşmişti. Çalışmalar, açıktan yapılmamıştı. AKP Sanayi Mahallesi Başkanı o dönem fazla göz önünde olmadan bir araya geldiklerini anlatmıştı:

> "Yılmaz Abi kendi dükkânının altında çalışma yeri verdi. Parti yeni kurulacağı için biz çalışma yaptık, kendimizi pek fazla göstermedik. Onun işyerinde loş ışıklar böyle... Işıkları da fazla yakmazdık, çalışmamızı [buralarda] yaptık, ondan sonra bir yer tutuldu."[26]

25 İlçe yürütme kurulu üyelerinden biriyle yapılan mülakat, 21 Mart 2013, Kâğıthane.

26 Cengiz Çınar ile yapılan mülakat, 24 Ocak 2013, Sanayi Mahallesi.

Atıl ve geride kalınmış birkaç yıldan sonra, AKP'nin kurulması resmî olarak gündeme gelince Kâğıthane'deki kadrolar için de sessizlik dönemi bitmişti. Bu ekip içinden kırk-elli kişilik bir heyet parti kurucular kurulu toplantısının yapıldığı Ankara'ya gitmiş ve Erdoğan ile görüşmüştü. Dolayısıyla parti yerelde bir ön hazırlık ve teşkilatlanmayla, RP içinden gelen bir kadro tarafından, farklı çapta sermaye gruplarının desteği alınarak kurulmuştu. Partinin mahalle bürosu da Mayıs 2001'deki kuruluştan kısa bir süre sonra açılmıştı.

AKP 2002 genel seçimlerinde iktidara gelmesine rağmen, Kâğıthane'deki kadrolar için zaferlerinin taçlandığı dönem 2004 yerel seçimleriydi. Aksoy ve ekibi belediye yönetimini ele geçirip Gürbüz'ü ve kadrosunu tasfiye ederek yerel siyasal alanda öncülüğü ele geçirdi. Kadrolar arasında belediyenin yönetilmesine dair yaklaşım farkı ve çatışmalar mücadelenin merkezinde duruyordu. AKP'yi kuracak olan kadrolar Gürbüz'ün parti kültürünü belediyeye taşımadığı gerekçesiyle sert biçimde eleştiriyordu. Örneğin İslâmî sembollerin geride tutulması ya da belediyedeki kadın-erkek ilişkilerinin partinin öngördüğü şekilde olmaması Aksoy grubu tarafından eleştirilen durumlar arasındaydı.[27] Aynı zamanda bu çatışma, yerel siyasal alanda iktidarı kimin elde edeceği, kaynakları kimin yöneteceğiyle de ilgiliydi.

Kâğıthane'de AKP teşkilatı kurulduğunda partiye FP'den ve ANAP'tan gelenler de olmuştu. Fakat parti tabanı büyük ölçüde RP'nin çevre çeperinde yer almış, aynı zamanda söz ve güç sahibi olmak isteyen kişilerden oluşuyordu. Aksoy'a göre FP gibi diğer partiler de yıpranmış, halkın gözünde inanırlıklarını yitirmişti. Aksoy günün koşullarını iyi okumak, çağı yakalamak ve insanların ihtiyaçlarını karşılamak gerektiğini, AKP'yle de bunları yaptıklarını düşünüyordu.

27 Yönetim anlayışındaki farklılıklar "Haydar Çelebi" bölümünde daha detaylı anlatılıyor.

Yol ayrımından sonra: "AKP devletle barışma, sistemle bütünleşme projesidir"

Kâğıthane'de siyasal süreçler üzerinde belirleyici olmuş ya da yakından tanığı olmuş kişilere ulaşmaya çalıştığımda, AKP'ye yönelik duyduğum en sert ve çarpıcı eleştirilerin eski yol arkadaşlarından geleceğini tahmin edemezdim. SP veya HAS Parti'nin kurucuları arasında yer alan bu kişilerin AKP ile ilişkileri net bir muhalifliğin ya da tam bir destek vermenin ötesindeydi. AKP'yi pek çok yönden eleştirirken ve partilerinin varlıklarını, onun karşısında alternatif olarak konumlarken AKP'ye de oy verdiklerini söylüyorlardı. Partinin iktidara gelmesiyle yaşam biçimlerinde ve örgütlülüklerinde yaşadıkları değişimleri ve kazanımları olumluyorlardı. AKP'nin kuruluşunu eleştiren, partiye imtinayla yaklaşan, uzakta durmayı tercih etmiş, hatta tasfiye edilmiş bu kişiler gelinen noktada eskiye göre AKP'yi ve politikalarını daha meşru ve kabul edilebilir görüyordu.

SP ve HAS Parti'liler için AKP'nin kurulma süreci devletle barışma, piyasa sistemine katılma, iktidardan nemalanma, burjuvalaşma gibi anlamlara geliyordu. Onların bakışıyla AKP, İslâmî muhalif kesimin sistemle bütünleştirilme projesiydi.[28] Kâğıthane RP ve FP'de ilçe teşkilatlarında yöneticilik yapmış İsmail Aydın AKP'yi kuruluşundan itibaren eleştirenler arasındaydı ve Saadet Partisi'ni destekliyordu. Büyükşehir Belediyesi'nde mühendis olarak çalışmış olan Aydın artık ticaretle ilgileniyordu. Geniş bir siyasal çevreye sahipti ve MGH'den gelen pek çok kişiyi tanıyordu. Kâğıthane'de uzun yıllar siyaset yap-

28 Çok farklı siyasal cenahlarda yaygın olan bu kanıya dair Ümit Aktaş uyarılarda bulunur. Aktaş AKP'nin kurulma ve iktidara gelme sürecinin mekanik olarak okunamayacağını, tarihsel ve sosyopolitik süreçlerin sonucu olduğunu belirtir. Aktaş, İslâmcılığın Türkiye'deki tarihsel seyri içinde devrimcilikten çok evrimciliğe yakın olması, modernizmle/Batı'yla en başından beri hemhal olması, Kemalist ideolojinin sürdürülebilme yeteneği ve gücünü kaybetmesi, sosyalist çözümlerin taban yitirmesi ve küreselleşme gibi etkileri hesaba katmak gerektiğini önerir. AKP iktidarı Aktaş'a göre, cumhuriyetin yeni söylemi ve biçimidir. Yaşanan artık muhalif kesimlerin massedilmesi, yani pasif devrim değildir, iktidarın/statükonun dönüşümüdür. Ümit Aktaş, "'Pasif Devrim' mi, Statükonun Dönüşümü mü?, *Birikim*, S. 283 (2012), s. 79-87.

mıştı ve AKP'nin kuruluş sürecine temkinli yaklaşanlar arasında olmuştu. AKP'yi, MGH içindeki planlı bir organizasyonun sonucu, bir "proje" olarak görenler arasındaydı.

28 Şubat sonrasında MGH içinde farklı sesler daha gür çıkmaya başlamış, AB'ye (Avrupa Birliği) karşı tavrın, ekonomik programların, siyasal söylemin, dinle kurulan ilişkinin değişmesi yönünde farklı tavır alınmasını önerenler olmuştu. RP kapatılıp FP kurulduğunda, bu daha yüksek sesle dile getirilmişti. Aydın, yenilikçi denilen bu kanadın duruşunu şöyle ifade etmişti:

> "RP'ye kapatılma davası açılınca bazı arkadaşlar Hoca'ya [Necmettin Erbakan] söylemişler. Biz bu emperyalizme karşı duruşu, Siyonizme karşı duruşu bırakalım. Birtakım güçlerle dirsek temasında olmazsak bize iktidarı vermezler. Bu gruplar, iktidarı vermek istemiyor. Bu duruşu değiştirmemiz gerek, dediler. AB ile uzlaşı sağlayalım, Türkiye'deki güç odaklarıyla iyi ilişkiler kuralım. Askerî kanat, yargı kanadı, burjuvalar... Hoca da taviz vermedi. FP kuruldu, ses fazlalaştı... Tayyip Bey, Abdullah Bey ve ekibi bu üslup ve duruşla iktidar vermezler diyorlardı. Uyum ve dirsek teması dediler. FP genel kongrede oldu. Abdullah Bey liste çıkardı. Gelenekçi-yenilikçi tartışması oldu. Biz gelenekçi kanadında yer aldık."[29]

FP kongresinden daha önce Kâğıthane'deki bağımsız aday çıkışı, üst düzeydeki bölünmenin yerellerdeki ilk işaretiydi. İsmail Aydın önceleri, Kâğıthane'deki bölünmeyi bireysel bir girişim olarak görmüş, kişisel bir hırs olarak yorumlamıştı. Oysa bu çıkışı genel bir organizasyonun parçası olarak gören Gürbüz'ün, geçmişe dönüp baktığında haklı olduğunu düşünüyordu. Aydın da artık bunu R. Tayyip Erdoğan ve çevresindekilerin uzun zamandır başlattıkları bir girişimin Kâğıthane'deki ilk provası olarak görüyordu:

> "Tayyip Bey teşkilatçılığa çok önem verirdi. Teşkilat içerisinde aykırı ses hiç istemezdi. Şimdi de istemez. Bülent Arınç'ı

29 İsmail Aydın ile yapılan mülakat, 25 Aralık 2012, Sultanbeyli.

geçenlerde pas pas gibi ezdi. Şahin gibi başkaldıran birini niye belediye başkanı yapsın. Tayyip Bey, Şahin Bey'i desteklemiş olarak görüyorum. Öyle bir parti içinde genel merkeze karşı bağımsız aday çıkan birisini daha sonraki süreçte kendi partisinde belediye başkanı yaptı iki dönem. Bu sıradışı, asi bir adam olarak bakmak lazım.. Partinin genel merkezine tavır almış. Ee bu adam niye belediye başkanı yapılsın? Demek ki..."

Aydın, idealist olduğu için AKP'ye katılmadığını oysa Binali Yıldırım gibi kurucu heyet içinde yer alan kimi isimlerle arasının iyi olduğunu belirtmişti. Fakat adil düzeni hâlâ savunuyor, büyük sermaye gruplarına ve rantiye kesimlerine geçmişte olduğu gibi şimdi de karşı çıktıklarını söylüyordu. Aydın'a göre SP, MGH'nin hak davası peşinde koşmaya devam eden bir fikir hareketiydi ve gönüllü çalışanları vardı. Oysa AKP bir ideoloji ya da dava partisi değildi. Aydın, AKP'nin kuruluşunu iktidara gelmek adına kimi ilkelerden ödün ve taviz vermek olarak yorumluyordu. 28 Şubat'tan sonra anlamışlardı ki eski üslup ve duruşlarıyla iktidarın kendilerine verilmesi zordu ve Erdoğan-Gül ekibi bunun için "uyum ve dirsek teması" demişti. Aydın, iktidar olmak için ödün verilebileceğini, insanların fikirlerini değiştirip iyi niyetleriyle yeni bir parti kurmaya çalışabileceklerini söylüyordu. Fakat "Biz belediyede, hükümette iktidar olduğumuz dönemlerde bu şeyden nemalanamadık, bari buradan nemalanalım," diyen arkadaşlarına üzülmüştü. Ona göre AKP'ye katılanlar arasında gerçekten hizmet için gidenler, iyi niyetliler vardı ama büyük bir kısmı Erdoğan'ın karizmasından etkilenerek iktidarın nimetlerine ulaşmak için gitmişti. Ve "İnsan sırf makam, mevki veya ekonomik değer için kendini bu kadar değiştirmemeli," diye düşünüyordu.

Sanayi İmam Hatip Lisesi Mezunları Derneği'nin ve ÖNDER'in* yöneticileri arasında yer alan Davut Gökkuş da AKP'ye eleştirel yaklaşanlar arasındaydı. İlahiyatçı olan, oldukça sakin bir tavır içinde konuşan ve iyi bir konuşmacı olan Gökkuş hem AKP'nin hem de Gülen Cemaati'nin ideolojik noksanlıklarını ve

(*) İmam Hatip Okulları Mezunları ve Mensupları Derneği.

pragmatizmlerini eleştirmişti. İslâmî kurallara göre düzenlenmiş bir yaşam tarzının Müslümanlar için gerekli olduğuna inanıyordu. AKP'nin bu idealle ilgisi olmadığını düşünse de son seçimlerde AKP'ye oy vermişti. Bir dönem HAS Parti'ye de yakınlık duymuştu. SP'nin ise artık güncel siyaset alanında varlık gösterıneyi beceremediğinden yakınıyordu. Ona göre SP güncel siyasetin gerektirdiği kıvraklıkları yapamıyor, bir sonraki adımda ne olacağını hesaplayamıyor, böylece muhalefet olma imkânını kaçırıyordu ve dolayısıyla siyasi olarak erimeye mahkûmdu.

> "Şu anda Saadet'te o tepki de, o dirençte yok. Başbakan ona da fırsat vermiyor. İsteyecekleri her şeyi pat pat onlardan önce yaptı. [SP] muhalefet yapamadı, kaçırdı. İmam hatipler katsayı diyecekti, desene, iktidara vursana. Başörtüsü imam hatiplerde bile yasak prosedüre göre. Aha onu da yaptı. SP yok olma sürecine girmiştir bence. Artı büyük hatalar yaptı. Esad'a destek ziyaretleri yaptı vesaire."[30]

Gökkuş insanların idealleri uğruna yaşadığını ve onların hâkim olmasını istediğini söylerken İslâmî hukukun geçerli olduğu bir yönetim biçimi istediğini anlatmıştı. Hilafetsiz bir Müslümanlığın olmayacağını, beşeri hukukta bir Müslüman'ı bağlayan şeyler olduğunu ve bunlarla ilgili hadis-i şerifler olduğunu belirtmişti. Var olan devlet düzeninin değiştirilmesi gerektiğini ve bunun ülkenin de yararına olduğunu düşünüyordu. Ona göre kendisini ülkenin efendisi ilan ederek Müslüman halka zulüm edenlere karşı durmak gerekiyordu. Fakat bunun yolu, "kandırılmış" Müslümanların yaptığı gibi vurmak, öldürmekten değil –zira İslâm hukukuna göre fert ceza veremezdi, kadı, yani devlet ceza verirdi– bir parti çatısı altında siyaset yapmaktan geçiyordu. Gökkuş insanların İslâmî bir geleneğe yaslanarak bir araya gelmelerini, idealleri uğruna mücadele vermelerini doğal buluyordu. Buna göre Yahudi ideologların çıkardığı liberalizmi, kapitalizmi ya da komünizmi savunan partiler karşısında onların da İslâmî kuralları savunan bir parti kurmaları doğaldı:

30 Davut Gökkuş ile yapılan mülakat, 14 Aralık 2012, Kâğıthane Merkez.

"Komünizm, kapitalizm, ikisi de aynı şeylerden çıkıyor. İkisi de Yahudi ideologlar veyahut da şeyler. İki farklı fikir akımı. Daha sonra liberaller ortaya çıkıyor. Bir yerde olacaksın. Kapitalizmin ekonomi doktrini var, komünizmin ekonomisi var. Bir Müslüman, ya İslâm iktisadı var diyemeyecek mi? Var, İslâm'da ekonomik yapı var. İster istemez ben de bu ekonomik yapıyı uygulayacağım. İktidara geçiş, ekonomik yapıları, sağcısı sağ ekonomi, solcusu sol ekonomiyi uygulamak için, Türkiye'de öyle olmuştur. Sol gelenek devletleşmeyi ortaya koymuştur, fabrikalar, bilmem neler, sağ da özel sektörü teşvik etmiştir. Kapitalizmi yükseltmiştir, işadamlarına daha çok şey yapmıştır, kendi zenginlerini oluşturmuştur. Koçlar, Sabancılar vs... Komünizm de o kadar değil. En zengin olanlar parti yönetiminin en üst tabaksı olanlar. Onlar da kendi iç şeyini zenginleştirmek. Peki, Müslüman nasıl olacak?"

Gökkuş; Aczmendi tarikatı, Hizbullah ve Gülen Cemaati gibi İslâmî hedefleri varmış gibi görünen ve nevzuhur hareketler olarak nitelediği grupların İslâmî olarak nitelenemeyeceğini, bunları tehlikeli gördüğünü söylemişti. Onlara itibar etmemek ama İslâmî ideallerden de vazgeçmemek gerekiyordu. Kendisi bunun siyasetle, iktidara geçmekle mümkün olacağını düşünüyordu. Bu nedenle, onun için AKP'ye verilen desteğin bir anlamı vardı:

"Ben Müslümanım. Müslümanca hayat istiyorum, yaşamak istiyorum. Hayatımı onun çerçevelendirmesini istiyorum. Öyle bir ülkede yaşamak istiyorum. Benim de bir ekonomik algım var. Ve diyorum ki bu daha adil. Bu istekler aktif siyasete katılarak elde edilebilir. Oraya gelmezsen, başbakanın olmasa, uygulama imkânın olmayacak. Başbakan olursan, hükümet kurarsan ancak o politikaları uygulayabilirsin."

AKP'nin iktidarda kalmasının kendi örgütlenmeleri ve dünya görüşlerini yaşamalarına da engel olmadığı açıktı. Üstelik eski büyük "düşman"ların mağlup olmuş olmaları da onları sevindiriyordu. Gökkuş görüşme boyunca dışlanmışlık, baskı ve

mağduriyet söylemini temele oturtarak "biz" vurgusu yapmıştı. Biz, imam hatip lisesinde mağdur olanlardan İslâmî tabana kadar esnek ve gevşek bir anlam ifade ediyordu. Karşılarında her an iş başında olan düşman bir cephe vardı. Sol bunlardan biriydi, nitekim Milli Görüş'ün bölgede güçlenmesini büyük oranda solla çatışma ve bunun yarattığı "direnç" ve kamçılama duygusu olarak yorumlamıştı. Aynı zamanda karşıtlığı, 28 Şubat süreci üzerinden "darbeciler" söylemiyle de ifade etmişti. Ordu ve beyaz Türkler de Müslüman halkın karşısındaydı.[31] Türkiye siyasetine yön veren, gizli iç ve dış güçler de vardı. Dolayısıyla onun için AKP bir şekilde maziden gelen tanıdıklıkla beraber, ortak düşmanlara karşı hamleler yapan, Müslüman'ın yaşamı için kolaylıklar sağlayan bir partiydi.

AKP'yi eleştirseler de SP'li muhaliflerin genel tavrının, Erdoğan nezdinde partinin politikalarının ve hamlelerinin desteklenmesi yönünde olduğu anlaşılıyordu. Tüm eleştirilerine rağmen özellikle 2007'deki e-muhtıradan itibaren seçimlerde AKP'ye oy verdiği anlaşılan bu muhalif kesimin, hâlâ geçer akçesi olan geniş siyasal ağlara sahip oldukları ve bunları harekete geçirdikleri açıktı. Örneğin İsmail Aydın'ın Sultanbeyli'deki ve Kâğıthane'deki AKP'li kadrolarla yakın ilişkileri vardı. Görüşmemiz sırasında eski il başkanlarından birini arayıp "Yeğenim var, tekstil mühendisliği okuyor, Anadolu Gençlik'te aktif görev yapıyor. Sizin şirkete ocak ayında müracaat yapmış, yardımınızı istirham edecektim," demişti. Davut Gökkuş ise tekstil ve elektronik ürünlerinin imalât ve ticaretini yapan Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı bir firmada çalışıyordu.

HAS Parti'den kalamayanlar

Çengelköy'de bir bahar günü, Haziran ayında yapılan 2011 genel geçimlerinden birkaç ay önce, durakta beklerken gördü-

31 İlginç bir biçimde Gökkuş, 1980 Darbesi'ni de kendilerine karşı yapılmış bir müdahale olarak nitelemişti: "İhtilal zaten Milli Görüş hareketine karşı yapılmıştır. Darbeciler de söylemiştir. Konya mitingi kapatılma gerekçeleri arasında. Evren, 'Darbe yapmayalım da dinciler mi gelsin', demişti."

ğüm bir parti broşürünü okurkenki şaşkınlığımı hâlâ hatırlarım. Broşürde kapitalizm ve emperyalizm eleştirileri yapılıyor, insan hakları, inanç özgürlüğü ve emek gibi, bana göre cazip olan şeylerden bahsediliyordu. Üstelik bunlar İslâmî/dinî kavramlara dayandırılıyordu. HAS Parti'nin varlığından ilk kez haberdar olduğum o anda, pekâlâ broşürde yer alan taleplere katılabileceğimi düşünmüştüm. Bundan yaklaşık 2 yıl sonra görüşme yaptığım kişilerin HAS Parti'li olduğunu öğrendiğimde merakla ne yaptıklarını sormam bu yüzdendi sanırım. Fakat bu safdilce his daha ilk anda, çok hızlı biçimde sönmüştü. HAS Parti'nin feshedilerek AKP'yle birleşmesi gündemdeydi.

HAS Parti'nin Kâğıthane'deki kurucularından biri olan Abdullah Gürsoy birleşmenin nedenlerini alt kadrolara aktarma ve ikna etme sorumluluğu taşıyanlar arasındaydı. Doğal bir anlatma ve kavramsallaştırma yeteneğine sahip Gürsoy'u dinlerken "ikircikli" tutumunu fark etmemek çok zordu. AKP ve AK Parti kavramları arasında gidip gelen Gürsoy'un konuşmalarından süreci tam olarak onaylamadığı ve çekimser yaklaştığı anlaşılıyordu. Gürsoy, RP döneminden beri siyasetle aktif olarak ilgileniyordu ve değişen siyasal süreçlerin çok yakından tanığı olmuştu. FP kapatıldıktan sonra SP'ye sempati duymuşsa da burada yer almamıştı. Daha sonraları HAS Parti'nin Kâğıthane'deki oluşum ve örgütlenme hazırlıklarına katılmıştı.

Kâğıthane'de HAS Parti'liler hatırı sayılır bir güçteydi. Fakat bu güç tabandan değil, İslâmî hareket ve MGH içinde tanınan, yetkin simaların varlığından geliyordu. Örneğin HAS Parti'nin kurucu heyetinde yer alan Mukkader Başeğmez Kâğıthane'de MGH'nin tanınmasında ve örgütlenmesinde önemli bir isimdi. Kâğıthane'de RP'nin ilk milletvekili adayı Başeğmez'di. Kâğıthane Belediye Başkanı Şahin Aksoy da, Başeğmez'in ikna ederek harekete kattığı kişilerdendi. RP'nin yükselmesini şevkli ve destansı bir çalışmaya ve gönül vermişliğe bağlayan bazı kişiler Başeğmez'in adını zikretmişlerdi. Kahvehanelerde konuşma yaptığında pek çok kişi tarafından dinlenen, ağzı laf yapan, megafonik sesiyle ilgi uyandıran, eğitimli ve yakışıklı bir kişi olarak anılıyordu. RP'lilerle ilgili sakallı, cübbeli, "çirkin suratlı",

"kafada takke, ayakta takunya", "cahil" imajındaki olumsuz algılamaların kırılmasında onun gibi insanların büyük katkıları olduğuna inanılıyordu.

AKP'nin kurucularının saygıyla andığı, onları siyasetle tanıştıran simaların yer aldığı HAS Parti, AKP'liler nezdinde görmezden gelinemeyecek bir ağırlığa sahipti. Eski Milli Görüşçüler ağırlıklı olmakla birlikte SP ve AKP küskünleri de HAS Parti'ye gözlerini çevirmişti. AKP'nin kuruluşunda yolları ayrılan ve tasfiye edilen Kâmil Gürbüz gibi isimler de HAS Parti'ye yakındılar. AKP'nin yıpranmaya başladığı bir dönemde HAS Parti, farklı siyasal çizgilerden gelenleri barındıran dikkat çekici bir kompozisyona sahipti.

HAS Parti, 2010 yılında kurulup 2012 yılında AKP'yle bütünleşme kararı alınca Türkiye siyasi tarihindeki en kısa ömürlü partilerden biri oldu. HAS Parti sağ İslâmî-muhafazakâr kanadın dışında yer almasıyla dikkat çeken bir parti oldu. Partide; sağ İslâmî hareketin damardan bağlı olduğu devletçilik ve milliyetçilik hatlarından koparak gelen, sosyal adaleti merkeze alarak muhaliflik geliştirenler yer almıştı. Aydın ve entelektüel kimliği öne çıkan doktor, akademisyen, mimar, gazeteci, yazar gibi kadroların başını çektiği bir girişim olarak görülmüştü. İslâmcı-muhafazakâr sağın kutsallarına ve mutlaklarına eleştirel bakan, geleneksel İslâmî çizgideki partilerin dışında bir eğilim göstermesiyle dikkat çekmişti. Kurucular arasında Cem Somel, Zeki Kılıçaslan gibi sol kimliğiyle bilinen kişilerin de bulunduğu HAS Parti'nin program ve seçim bildirgesinde; Kürt meselesi, işsizlik, yoksulluk, azınlık hakları gibi konular ele alınmıştı. Partinin kurucu genel başkanı Numan Kurtulmuş ve Mehmet Bekaroğlu gibi diğer sözcüler parti programını ve hedeflerini açıklarken AKP'ye karşı alternatif bir siyasal program ortaya koymaya çalıştıklarını anlatmışlardı. Kapitalizm eleştirisi üzerinden AKP döneminde genç işsizler ordusu yaratıldığına, kredi kartı borçlarının devasa boyutlara ulaştığına, yoksulluk ve zenginlik arasında uçurum olduğuna değinirlerken emek ve mülkiyet ilişkilerini İslâmî yönleriyle öne çıkaran bir ekonomi programı önermişlerdi. %10 seçim barajı, Aleviler, Kürtler ve azınlıklarla ilgili eşit-

likçi olmayan uygulamaları, AKP'nin Kürt ve Ortadoğu politikasını, nükleer santral girişimlerini, zorunlu askerlik uygulamasını da eleştirmişlerdi. Bu politika ve söylemleriyle, Mehmet Bekaroğlu, Hayri Kırbaşoğlu gibi isimlerle birlikte HAS Parti, İslâmın solunu temsil etme potansiyeli taşıyan bir girişim olarak yorumlanmıştı. Fakat tepeden alınan kararlarla, Bekaroğlu gibi isimlerin itirazlarına ve alt kadrolar arasında yaratacağı hoşnutsuzluğa rağmen, R. Tayyip Erdoğan'ın birleşme önerisi olağanüstü parti kongresinde çoğunluğun oyuyla kabul edilecekti.

AKP'nin oy oranı oldukça düşük olan HAS Parti'yle böylesi bir birleşmeyi önermesi ilginçti. Bu talep bir yanıyla, AKP'nin özelde İslâmî, genelde sağ siyaset kulvarında kendisine rakip olan ya da olma potansiyeli taşıyan siyasi girişimler ve yapıları yutan bir şirket gibi işlemesiyle ilişkilendirilebilir. HAS Parti'yi AKP'de birleşmeye davet etmenin bir diğer yanıysa niteliksel bir kan değişikliğine ihtiyaç duyması olabilir. Nitekim, DYP'nin (Doğru Yol Partisi) ardılı Demokrat Parti Genel Başkanı Süleyman Soylu da aynı zaman diliminde AKP genel başkan yardımcılığına getirilmişti. Otoriter pratiklerini artırmasıyla 2012-2013'te liberalleri kendinden uzaklaştırmaya başlayan AKP açısından ortaya çıkan boşluk yeni yüzlerin partiye katılmasıyla doldurabilir görünmüştü. HAS Parti'yle yapılan görüşmelerin de herhangi bir program, yasa değişikliği değil de milletvekillikleri, meclis üyelikleri gibi mevkiler üzerinde sürdürüldüğü ortaya çıkmıştı.

Gelinen noktada HAS Parti oluşumuna heyecanla bakan Abdullah Gürsoy gibi isimlerin çok rahat hissetmedikleri ve hoşnut olmadıkları aşikârdı. Gürsoy, AKP ile bütünleşme sürecinin kolay olmadığını, tabanı ikna etmek gerektiğini ima etmişti. Sonuçta birçok yönden eleştirdikleri bir parti ile birleşmeleri açıklama yapmak zorunda oldukları bir durumdu. Aslında Gürsoy, hem AKP'yi eleştiriyor hem de gelinen süreci kaçınılmaz görüyordu. Ona göre AKP ile birlikte siyasal olarak çekingen olan, ekonomisi zayıf olan, dar gelirli kesimler başka bir boyuta taşınmıştı. Eskiden esnaflara yaslanan tabandan şimdi büyük sermaye grupları çıkmıştı. Bu değişim, itiraz edilen sisteme "mecburen" uyularak gerçekleşmişti. "Faiz haram-

dır", diyenler, şimdi AKP'nin politikalarına canhıraş katılıyordu. Daha önce RP'yle başlayan bir dönüşümün AKP ile dikenlerinden ayıklanması ve hızlandırılması gerçekleşmişti. Gürsoy'a göre AKP'nin kuruluşu doğaçlama bir rüzgârın etkisiyle değil sistematik ve planlı bir hareketin sonucunda olmuştu. IMF, AB karşıtı faizsiz sistemi, adaletli gelir dağılımını savunan kadrolar AKP'yle tüm bunların üzerine "çizik atmıştı". Hareket tamamen ortadan kaldırılamayacağına göre, hareketin sistem için mazur görülmeyen taraflarının törpülenmesi, denetlenmesi gerekiyordu. AKP'yle de bu sağlanmıştı:

> "AK Parti sistemle biraz daha entegrasyona giderek, yani daha böyle devletle barışma, bütünleşme projesi gibiydi... RP, AK Parti ile denetime alındı. Son tahlilde kimine göre de biçimlendirme operasyonudur."[32]

HAS Parti'yi yutmak da AKP oluşumunun bir şekilde dışında kalan kesimlerin bu "biçimlendirme operasyonu"na dahil edilmesinin ulaştığı nokta olarak okunabilir. Geniş İslâmcı çevrelerin AKP iktidarının nimetlerinden az çok yararlanması, yalnızca HAS Parti'nin yutulmasını değil, İslâmî çevrelerde belli bir hitap alanına sahip bulunan Saadet Partisi ve Büyük Birlik Partisi'ni de aşama aşama AKP ve Erdoğan'ın siyasal yörüngesinde hareket eden uydu aktörler haline getirdi.

Gürsoy'a göre AKP sisteme karşı çok az mücadele veriyordu. Tabanı elinde tutmak için sistemin içinde ama sisteme karşı görüntü vererek siyasete devam ediyordu. Fakat ideallerle gerçekler farklıydı ve sistem "yukarıdan" işliyordu. Ona göre siyaset halkın sandığa gidip seçim yapmasıyla alakalı değildi, siyaset arkasındaki belli güçlerin inisiyatifiyle şekilleniyordu. AKP'nin MGH'den farkı da siyasetin yerelden değil tepeden değiştirileceğine inanması ve bunu göstermesiydi:

> "AKP'ye bakıyorsunuz, yüzde elliye hitap ediyor. Politikaların bir kısmını kabul etmesem bile Beyazıd Camii'nde tepki vereceğime, başbakanın 'İsrail terör örgütüdür,' demesi daha etki-

32 Abdullah Gürsoy ile yapılan mülakat, 4 Aralık 2012, Kâğıthane.

li. Daha fazla dikkate alınacak. Zaten AKP o yüzden desteklemiyor."

Gürsoy AKP'nin iktidarı başlı başına hedef haline getirmesi ve belli ilkelerden "taviz" vermesini eleştiriyor, adaletli sonuçlar yaratmadığını düşünüyordu. Fakat yine de ona göre, kim gelirse gelsin bu sistem içinde üç aşağı beş yukarı aynı şeyleri yapacaktı. Gürsoy, bir yanda sistemle bütünleşme dışında başka bir yolun olmadığını, içeriden gelen değişim taleplerinin yerini bulduğunu, diğer yandan "bazı" güçlerin AKP'ye göz yumduğunu ve önünü açtığını düşünüyordu. Böylece muhalif İslâmî kesimlerin "ekonomiyle" asimilasyonunun sağlandığını düşünüyordu. Gürsoy bir çelişki içinde olduklarını teslim etmişti. Bir taraftan sistem eleştiriliyor, diğer taraftan sisteme ayak uyduruluyordu. Fakat sonuçta ekonomisi zayıf insanlar bir yerlere gelmişti ve bu onların da hakkıydı:

> "Bu insanlar sonuçta ekonomik olarak zayıflar. Para hoş bir şey, sonuçta bu insanlar siyasete, bürokrasiye kazandırıldı. Bu insanlar kadrolaştırıldı. Sonuçta devletin bütün kademelerine bu insanlar yerleştirildi. E bu insanlar zaten iş istiyor. Eylemlik istiyor, arabaya, cipe binmek istiyor, hoş şeyler... AK Parti bunları ekonomik olarak pompalıyor. Fikir pompalamıyor, ideal pompalamıyor, devamlı bunlara para pompalanıyor. Ekonomik olarak bunlar doyuruluyor."

AKP ciddi olarak özgüvene sahipti ve kendisini yıpratacak etkenlere de izin vermiyordu. Bu nedenle Gürsoy MGH'nin gittikçe AKP içinde eridiğini düşünüyordu. SP'den de sayısal olarak azalma olacağını öngörüyordu. Bu anlamda HAS Parti'nin kaderi de farklı olmamıştı. HAS Parti'nin kuruluşunda oldukça heyecanlanmışlar fakat 2011 genel seçimlerinde aldıkları sonuçlar onları hüsrana uğratmıştı. Gürsoy, HAS Parti'nin AKP ile birleşmesinin mantıklı sebepleri olsa da kolay olmayacağını söylemişti. Kâğıthane genelinde 200-300 kişiyle iyi kötü örgütlülük yakalamışlardı ve önlerindeki süreçte AKP'ye geçilmesinin altyapısını oluşturmaya çalışıyorlardı.

"Sonuçta şu sıkıntı var. Dün söyledikleriniz, bugünkü durumunuz ve gideceğiniz yer, bunlar hep tabii ki tezatlar. Kolay olmayacak. Bu insanlara yürüyün buraya derseniz, pek de samimi bulmazlar. Zemini oturtmak lazım, inandırmak lazım. Bir de bu insanlara kefil olmak da kolay değil."

AKP eleştirisi yapanların, insanlara bu birleşmeyi anlatması kolay değildi. Üstelik Gürsoy açıklıkla AKP'ye kefil olamayacağını ifade etmişti. Siyaset günübirlik yaşanıyordu ve kimin nerede duracağı hiç belli olmuyordu. Kaygan zeminlerde sabit durmak çok zordu. Gürsoy'a göre AKP'ye geçişlerin olmasının en büyük nedeni alternatifin olmayışıydı. Fakat yine de yeni hareketlerin çıkacağı yönünde beklentisi, umudu vardı: "Çünkü benim gibi düşünen çok insan var ve beni tatmin etmiyor AK Parti; SP de etmiyor. Ehvenişer olarak AK Parti desteklenir, vatandaş olarak böyle görüyorlar."

HAS Parti'nin AKP ile birleşmesi Gürsoy'un bahsettiği anlamda bir alternatif yaratmadığı gibi HAS Parti'lilerin çoğu da dışarıda kalmıştı. Kâğıthane'de yapılan bir törenle AKP ilçe yönetimine geçen 15 HAS Parti'li arasında resmî bir görev alan olmamıştı. İlçe teşkilatına eklemlenmeleri konusunda ortak formülasyon bulamamışlardı. HAS Parti'lilerin de bu yönde ısrarcı bir tutumları olmamış, AKP'lilerle kendi aralarındaki siyasi bakış ve tutumlarındaki farkın azaltılamayacağını düşünüp kendiliğinden geride durmuşlardı.

Yerel siyasal alan, parti ve aracıları

Sanayi Mahallesi'nde resmî parti birimlerinden cemaat/tarikat oluşumlarına, sivil toplum kuruluşları adı altında örgütlenen dernek ve vakıflardan hemşehri dernekleri ve spor kulüplerine, mahalli bazda sözü geçen ve kalabalık gruplara hitap eden yerel önderlerden küçük çaplı meslek odalarına ya da yerel basın ve aydın çevrelerine kadar farklı siyasal aktörler vardı. Siyasal partiler içinde AKP ile birlikte CHP, MHP, SP belli bir tabana sahipti. Özellikle SP oy oranlarının düşük olmasına rağ-

men aktif çalışmalar yürütüyordu. MHP de milliyetçi "hassasiyetler" taşıyanlar için AKP'nin yanında alternatif bir parti olarak varlığını sürdürüyordu. Ülkü Ocakları önceki dönemlerindeki gücüne sahip olmasa da mahalle temsilcilikleri mevcudiyetini koruyordu.

Son üç seçimde belediye meclis üyesi sayısını artıran CHP Kâğıthane genelinde bazı mahallelerde en yüksek oy oranına sahipti, fakat Sanayi Mahallesi'nde siyasal alana rengini verecek bir potansiyele sahip değildi. BDP/HDP (Halkların Demokratik Partisi) ise örgütlenme ve taban oluşturma potansiyeli olan fakat "sınırlandırılan" bir partiydi. Özellikle Şirintepe'de hatırı sayılır bir Kürt nüfusu vardı ve politik olarak aktiflerdi. Fakat mahalledeki genel milliyetçi hava siyaset yapabilme koşullarını zorlaştırıyordu. Nitekim BDP parti bürosu yakıldığı için kapatılmıştı. Mahallede asker cenazeleriyle ilgili Türklük, vatan, bayrak ve Kürt karşıtlığıyla ilgili sloganlar atılması normaldi.

Mutaassıp bir mahalle olan Sanayi'de irili ufaklı pek çok İslâmî oluşum vardı. Ara sokaklarda ya da ana caddede, birlikte yürüyen sarıklı ve cübbeli erkek gruplarına rastlamak olasıydı. Aslında Sanayi Mahallesi kozmopolit yapısına rağmen, İslâmî rengin de belirgin olduğu bir yerdi. 1990'lardan itibaren örgütlenme ağları geliştiren İslâmî gruplar –artık siyasi hedeflerini ve dillerini değiştirmişlerdi– AKP döneminde de varlıklarını sürdürüyorlardı. Önceleri daha "sessiz" ve kendilerine dönük bir yapıya sahip bu oluşumlar, artık dernek ve vakıf çatısı altında faaliyet yürütüyorlardı. Kur'an okuma derslerinden sosyal yardımlara, üniversiteye hazırlık derslerinden hafız yetiştirmeye, kadınlarla ilgili programlardan dinî âlimlerinin hayatlarıyla ilgili seminerlere kadar farklı alanlarda etkinlikler düzenliyorlardı. Mahallede yürürken bunlarla ilgili anonslar duyulabilir, duvarlarda afişlerine rastlanabilirdi. Mahallede olduğum günlerden birinde bir araç tek tek ara sokaklara girerek "Allah Allah" nakaratlı bir parça çalıp "Tasavvuf ve Mutluluk" başlıklı bir söyleşinin olacağını, sonrasında ücretsiz Kur'an dağıtılacağını anons etmişti. Ana cadde üzerinde duvarlardan birinde karakalem formatında çizilmiş başörtülü bir kadın resmi görmüş-

tüm. Hemen yanında "İslâm'da kadının yeri" başlıklı bir panelin duyurusu yer alıyordu.

Mahallede İslâmî oluşumların eskiye göre daha görünür olduklarına dair yaygın bir algı vardı. İslâmî gruplar artık bir tabela altında, çeşitli sivil toplum kuruluşları olarak kurumsal bir veçheye kavuşmuşlardı ve meşruluklarına dair herhangi bir söyleme mahal veremeyecek kadar gündelik yaşamın parçasıydılar. Sözgelimi Sanayi Mahallesi muhtarı, bazı vakıfların mahalle için yararlı çalışmalar yaptıklarını, fırsat buldukça kendisinin de tanınmış hocaların katıldığı sohbet programlarına gittiğini söylemişti. Bir görüşmemiz sırasında böylesi vakıflarda çalışan İslâmî bir cemaat üyesini arayıp samimi bir havayla konuşmuştu.

Mahallede oldukça etkin olan kurumlardan biri Araştırma ve Kültür Vakfı'ydı. Kurum bünyesinde olan Pınar Yayınevi eğitim alanında kimi etkinlikler yapıyor, hadis dersleri veriyor, Arapça kurslar açıyordu. Enderun Eğitim Vakfı, Kardelen Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Sadabad İlim ve Hizmet Derneği, Suffa Vakfı, Vuslat Derneği, Günışığı Derneği gibi öğrencilere burs yardımında bulunan, çocuk kitapları ya da dergileri çıkaran, kutlu doğum programları yapan, gıda yardımında bulunan kurumlar da vardı. Pek çok ilde şubesi olan Kur'an'a Hizmet Vakfı, merkezi Fatih'te olan Akabe Eğitim ve Kültür Vakfı da mahallede etkindiler.

İsmailağa Cemaati, Cübbelliler Grubu, Menzil Cemaati gibi oluşumlar bu vakıf ya da kültür merkezlerinin yürütücülüğünü yapıyordu. Camilerin çay ocakları da ortak mekânlar olarak işlevseldi. Mahallede resmî olarak ismi olmayan, "merdiven altı cemaat"i olarak nitelenen zikir çekme ayinleri düzenleyen gruplar da vardı.

Gülen Cemaati, mahallede abi ve abla evleriyle varlık gösteren siyasal aktörlerden biriydi. AKP'nin cemaatle çalışmaları tamamen ayrıydı. Aralarında örgütsel bir birlik ve kaynaşma yoktu:

> "AK Parti gençliği cemaat gençliği ile buluşmaz, hiç ilişkisi yok ama ben cemaat gençliğinin... Mesela görüşmem gerekir-

se ya da bir gence ulaşınam gerekirse gider selam veririm. Selamünaleyküm derim, zaten biz de elhamdülillah hani girdiğimiz zaman, çok şükür oranın usulünü adabını, oturmasını kalkmasını oralarda biliyoruz. Girdiğimiz zaman meramımızı anlatırız, bize nasıl yaklaşırlar artık orasını pek bilemem ama girdiğimiz zaman nasıl yaklaşırlarsa biz de o şekilde gideriz meramımızı anlatırız, uygun bir dille olursa olur, olmazsa olmaz der çıkarız. Çok fazla içlerine girmeyiz. Onlar da çok fazla bizim içimize girme taraftarı değil zaten."[33]

Cemaat üyelerinin, yerel parti örgütü içinde sayıca ya da nitelik olarak kayda değer bir güce sahip olmadıkları, kritik konumlarda yer almadıkları ve daha çok üst düzey konumlarda temsiliyetleri olduğu anlaşılıyordu.[34] Cemaat ve AKP kavgasının ayyuka çıktığı 17-25 Aralık'tan yaklaşık bir yıl önce partinin cemaate yaklaşımında söylem düzeyine yansıyan bir olumsuzlama yoktu henüz. Parti içi eğitim faaliyetlerinde Fethullah Gülen'in biyografisi ve kitaplarının okunduğunun söylenmesi mümkündü. Cemaat-AKP kavgası patlak verdiğinde ise, Kâğıthane'de alt kadrolar arasında görünür bir ayrışma ve mücadele yaşanmamıştı. Nitekim ilçe düzeyinde, cemaate üyesi olduğu söylenen birkaç kişi de AKP'den yana tutum almıştı. Genel olarak, MHP kökenli partililer de dahil Cemaat'in devlete karşı hata yaptığını düşünüyordu.

Yerelde İslâmî oluşumlarla dengeli bir ilişki kurulmaya çalışılıyordu. Kimi gruplarla daha mesafeli kimileriyle daha yakın ilişkiler kuruluyordu. Örneğin, partililer Cübbellilerin kendilerine mesafeli davrandıklarını, Müslüman Gençlik'le uzaktan uzağa sadece selamlaştıklarını söylemişlerdi. Bununla birlikte partililerce sevilip saygı duyulan hoca efendiler vardı ve sözlerine güvendikleri, icazet aldıkları bu kişilere ziyaretlerde bulunuyorlardı.

33 Şirintepe gençlik kolları üyesi ile yapılan mülakat, 19 Ocak 2013, Şirintepe.

34 İstanbul il yönetim kurulunda yer alanlardan bir kişi kendisi gibileri "paraşütle" gelenler olarak tarif etmişti örneğin. Bu kişi, bir hedef doğrultusunda, fırsat buldukları her yerde "hizmet" etmeye çalıştıklarını söylemişti. Buna göre "AK Parti"de düşüncelerini özgürce ifade edebiliyorlardı. Bugün "AK Parti"delerdi ama yarın nerede olacaklarını Allah biliyordu. Yine de hedefleri birdi: millete hizmet etmek (1 Ekim 2013, AKP İl Binası, Sütlüce).

Mahallede ve ilçede İslâmî grupların örgütlenme kanallarının açık olduğu, Kürt hareketi gibi siyasal aktörlerin ise damgalandığı ve kriminalize edildiği anlaşılıyordu. 2015 yazında mahalleye yaptığım bir ziyarette bazı İslâmî grupların, özellikle madde bağımlısı olan ya da adli suçlara karışmış gençlerle iletişim kurmaya çalıştığını duymuştum. Şirintepe'de oturan bir partili bizzat tanıdığı madde bağımlısı bir genci, en son cübbe ve sarıkla gördüğünde çok şaşırdığını ve bu kadar hızlı bir dönüşümün uzun vadede sorun yaratacağını düşündüğünü söylemişti. Bu grupların gerçekte kimler tarafından finanse edildiğinin, kimler tarafından yöneltildiğinin muğlak olduğunu, bu nedenle kuşku uyandırdıklarını eklemişti.

Bununla birlikte AKP yerelde İslâmî örgütlenmelere ve faaliyetlerine kolaylıklar sağlıyordu. Artık "radikal" olarak görülen çok küçük bir azınlık vardı. Eleştirel yaklaşan İslâmî gruplar bile seçimlerde yine AKP'yi destekliyordu. AKP oy oranlarını etkileyeceğini düşündüğü İslâmî gruplarla ya da lideriyle iletişim halindeydi. Bazı partililer üzerinden kişisel olarak kurulan bağlar vardı. Resmî kurumlar altında faaliyet yürütenler belediyeden birtakım taleplerde de bulunabiliyordu. Dergâhlar için tadilat çalışması, düzenlenen geziler için otobüsler, pilav günlerinde erzak yardımları gibi... Bazılarının yayınlarında ya da internet sitelerinde çok açıktan partiyi destekler mahiyette yazılar yer alıyordu. Akabe Eğitim ve Kültür Vakfı "Sosyal adaletten kopuş, İslâm iktisadına dönüş: 'Faiz'" konulu seminerler düzenliyordu. Araştırma ve Kültür Vakfı'nın çıkardığı *Umran Dergisi*'nde ise siyasetle ilgili değerlendirmelerin mahiyeti AKP lehineydi. Burada "AK Parti"siz hiçbir seçeneğin mümkün olmadığına dair yazılara, AKP'nin İsrail ile ilgili ilişkileri konusunda taktiksel hamleler yaptığına, bu nedenle topyekün suçlayıcı bir tavra girmemek gerektiğine dair belirlemelere yer veriliyordu. Dikkat çekici biçimde, bu yayınlarda Türkiye siyasi gündemine dair "Yeni Türkiye" kavramı gibi, AKP'nin kavramsal zeminiyle uyumlu değerlendirmeler yapılıyordu.

Kimi İslâmî çevrelerin çıkardığı gazete ve dergiler gündelik siyasal yaşamın parçasıydı. Bunlar, 1990'larda yerel olarak çı-

kan gazete ve edebiyat dergilerinin (*Endülüs*, *Özülke*, *Kırkayak Dergisi* gibi) –yıldızı sönmüş de olsa– devamı niteliğinde görülebilirdi. Semtte tanınan ve saygı duyulan İslâmcı aydınlar, basın-yayın faaliyetleriyle siyasal gündeme dair, AKP ve belediye uygulamalarına dair görüşlerini bölge halkına ulaştırıyordu.

Sanayi Mahallesi özelindeki sivil toplum kuruluşları arasında İmam Hatipler Derneği Mezunları önemli bir yere sahipti. Farklı siyasi parti ve çevrelerin yanı sıra SP'nin etkin olduğu dernek; imam hatip lisesi öğrencileri, velileri ve mezunlarıyla çok büyük bir potansiyele sahipti. Diğer sivil toplum kuruluşları arasında değerlendirilebilecek hemşehri dernekleri de siyasal alanda hâlâ önemli bir yere sahipti. Sanayi Mahallesi'nde 50'nin üzerinde hemşehri derneği vardı. Kâğıthane genelinde ise Gümüşhane, Giresun, Bayburt, Sivas, Sinop, Çorum, Trabzon, Bitlis, Kastamonu, Ordu, Erzincan illeri ve onlara bağlı köyler çoğunlukta olmak üzere bilgisi bulunan 200'den fazla yöre derneği vardı. Parti yerelde hemşehri gruplarının desteğini almaya önem veriyor, mahalle ve ilçe yönetimlerinde bu grupların temsiliyetine özen gösteriyordu. Partinin iletişimde olduğu ve dönem dönem ziyaret ettiği meslek kuruluşları arasında Pazarcılar Derneği, Bakkallar Odası, Minibüs İşletmeleri ve Şoförleri Derneği, Kobi-Der vardı. Ayrıca kadın yardımlaşma dernekleri, okul dernekleri, mahalle güzelleştirme dernekleri de halkla ilişkiler biriminin temas halinde olduğu sosyal amaçlı sivil toplum kuruluşları arasındaydı. Bunlar dışında amatör spor kulüpleri de siyasal çevrelerin dolaylı olarak hitap ettiği sosyalleşme mekânlarıydı. Semtte, başta Sanayi Spor kulübü olmak üzere uzun yıllardır faaliyet gösteren 60'a yakın spor kulübü vardı. Buralar benzer politik angajmanlara sahip belli hemşehri gruplarına ya da siyasal çevrelere hitap eden topluluklardı. Parti birimleri, bu dernek ve sivil toplum kuruluşlarıyla iletişime geçiyor, faal olanları belirliyor ve bunlarla organizasyonlar düzenliyordu.

Parti, kanaat önderi denilen, siyasi ve ekonomik anlamda nüfuzlu olan kesimlerle de iletişim kuruyordu. Kanaat önderleri, çevrelerinde belli bir itibara sahip, muhakeme kapasitesi

olan, "vatansever" insanlar olarak görülüyordu. Partinin çevre çeperinde yer alan kanaat önderleri arasında geçmişte hükümette ya da belediyede görev almış eski meclis üyeleri, işadamları, ilim erbabı, yaşlı ve tecrübeli insanlar olabiliyordu. Bu kişiler çevrelerinin ve hemşehri gruplarının siyasi yönelimlerinde etkiliydi.

AKP genel başkan yardımcılığı ve teşkilat başkanlığı yapmış Ekrem Erdem'in de mahallede siyasi bir ağırlığı vardı. Erdem, RP'nin ilk kurulduğu yıllarda Şişli teşkilatında yer almış, öğretmenlik unvanıyla tanınmıştı. Sivaslı kimliği ve Sanayi Mahallesi'nde uzun süre oturuyor olması kendisine mahallede etkinlik alanı sağlıyordu. Erdem, mahalle ve genel merkez arasında görünmeyen direkt bir ilişki ağı demekti. Erdem'i tanıyan kişilerin mahalle ve ilçe yönetimlerinde yer alma taleplerine daha olumlu yaklaşılıyordu.

Sanayi Mahallesi'nde milliyetçi, İslâmcı, muhafazakâr siyasi oluşumların ağırlığı vardı. Farklı siyasi örgütlülükler içinde olan bu grup ya da aktörler partiye bir platform olarak yaklaşıyor, seçimlerde oy tercihlerini partiden yana kullanıyorlardı. Parti siyasal olanın içeriğini sınırlandırma ve meşru siyasal eylemin biçimini çizmede hegemonik bir etkiye sahip görünüyordu. Onların bakış açısına göre "MHP'nin devleti yönetmekten uzak, kavga ve sokak siyasetine" ya da "SP'nin ekonomiye ve toplumun gereklerine ayak uyduramayan siyasetine" karşı AKP, "kravatlı" ve "modern" bir siyaseti temsil ediyordu. Ayrıca bu siyasal yelpaze dışında yer alan ve kolaylıkla milli ve dinî hassasiyetlere göre "marjinal" olarak addedilen muhalif siyasal çevrelerin devlete nasıl bakması gerektiği, "meşru" siyasetin ne olduğu AKP'nin siyaset tanımıyla karşılaştırılıp sınırlandırılıyordu.

Parti yapısı ve örgütlülüğüne dair

AKP, formel olarak, merkez ve yerel parti örgütleri altında profesyonelleşmiş birtakım organizasyon kümelerinin bir araya geldiği bir bütündür. İstanbul il parti yönetimine bağlı çalı-

şan yerel parti örgütleri ilçe ve mahalle teşkilatlarından oluşur.

Partinin İstanbul il teşkilatı, yapısı itibarıyla büyük bir organizasyon olarak görülebilir. Öyle ki il yönetimindekiler, her hafta mahallelerde ve ilçelerde, toplantılara katılan yaklaşık 13 bin kişi olduğunu telaffuz etmişlerdi. Bu rakam çok fazla abartılmış bile olsa, partinin kendi rutini içinde ulaştığı kesimlerin azımsanmayacak sayıda olduğunu gösteriyor.

Parti örgütlenmesi içinde ilden ilçeye, oradan mahalleye zincirleme bir hiyerarşi vardır.[35] İl örgütlenmesindeki yapılanmanın benzeri, ilçe ve mahalle örgütlenmesi için de geçerlidir. Buna göre, ilçe/mahalle örgütleri temel olarak ana kademe, gençlik kolları ve kadın kollarından oluşur ve her bir kademenin kendi içinde yönetim ve yürütme kurulları bulunur. İş organları olarak tarif dilen yürütme kurulları, birer kişinin görev aldığı çeşitli birimlerden oluşur. Örneğin Mahalle Yürütme Kurulu; Mahalle Teşkilat Başkanı, Seçim İşleri Başkanı, Tanıtım ve Medya Başkanı, Sosyal İşler Başkanı, Yerel Yönetimler Başkanı, Halkla İlişkiler Başkanı ve Sekreter'den oluşur. İlçe yürütme kurulunda ise bunlara ek olarak Siyasi ve Hukuki İşler Başkanı, Dış İlişkiler Başkanı, Mali ve İdari İşler Başkanı (İlçe Muhasibi), Araştırma ve Geliştirme Başkanı bulunur. Bu zincirde başkanlar belirleyici konumdadır. İlçe başkanı, yürütme ekibini oluşturur. Teşkilat başkanı başta olmak üzere diğer yürütme/yönetim üyeleri mahalle başkanlarının bulunması ve seçilmesinde rol oynar. Mahalle başkanlarına da kendi ekibini oluşturması için inisiyatif verilir.

---

35 50 yedek ve asıl üyeden oluşan il yönetimi, ilçe örgütleriyle aylık ve haftalık yapılan toplantı ya da organizasyonlarla ilişki kuruyor. Ayda bir kere de tüm ilçe başkanları bir araya getiriliyor ve gündemler aktarılıyor. Kadın ve gençlik kollarının kendi aralarında ayrı iletişim ve etkinlik kanalları oluşturuluyor. Bunun dışında bölge başkanları üzerinden ilçelerle bağlar kuruluyor. Üç seçim bölgesinden sorumlu olan bölge başkanları, ilçelerin kendi gündemlerine odaklanan organizasyonlar düzenliyor. Burada ilçelerin talepleri ve sıkıntıları dinleniyor. Ayrıca birim başkanlarının da bunlardan ayrı haftalık toplantıları gerçekleşiyor. Örneğin il teşkilat başkanı ilçe teşkilat başkanlarıyla, onlar da mahalledekilerle toplantılar yapıyor. İl yönetim kurulu üyeleri aynı zamanda bazı ilçelerin koordinatörlüğünü de yapıyor. Bu koordinatörler ilçe yönetim toplantılarına katılarak hem il gündemlerini aktarıyor, hem de ilçeden aktarılanları il yönetimine ulaştırıyor. Bunun dışında dönem dönem danışma meclisleriyle de tüm yönetim üyeleri toplanıyor.

Kâğıthane ilçe örgütü formel olarak; başkan, yönetim ve yürütme kurullarıyla birlikte gençlik/kadın kolları ve belediye meclisi parti grubundan oluşur. İlçe yönetim kurulunda asil ve yedek olmak üzere toplam 60 kişilik bir ekip yer alır; gençlik ve kadın kolları ilçe yönetiminde de 30'dan fazla partili bulunur. Parti örgütlenmesi ve hiyerarşisi içinde en alt birimi oluşturan mahalle teşkilatı ise ilçe başkanlığında olduğu gibi yönetim ve yürütme birimleriyle, gençlik ve kadın kollarından oluşur.

On dokuz mahallenin bulunduğu Kâğıthane'de, 25 sandıktan fazla olan yerlerde iki ya da daha fazla mahalle yönetimi oluşturulduğundan, ilçede toplam 32 tane mahalle yönetimi vardır. Yönetimler mahallenin büyüklüğüne göre değişse de her bir yönetimde en az 15 kişinin yer aldığı söylenebilir. Her mahalle için ana kademe yönetimlerine gençlik kolları ve kadın kolları eklendiğinde ortalama 45 kişilik bir ekipten söz edilebilir.

Parti teşkilatlanması içinde resmî bir statüsü bulunmasa da mahalle ve sandık bölgelerinin parti çalışmalarının temel zemini olduğu anlaşılıyor.[36] Yerel parti örgütünün gündelik işleyen kendine özgü bir rutini var ve bunun içinde partililer haftalık ve aylık olarak yapılan toplantılara katılıyor; esnaf, dernek ya da ev ziyareti yapıyor, taziye, hasta ziyareti ya da kutlamalarda bulunuyor, diğer ilçelerle ya da il yönetimiyle koordinasyon sağlamak için mesai harcıyor. Yine de asıl çalışmalar seçim dönemlerinde –İstanbul il yönetiminin aylar öncesinde çizdiği rotaya göre– yapılıyor.

Kâğıthane ilçe ve Sanayi Mahallesi örgütlerinde görünürdeki tik tak işleyişe rağmen her şeyin kurumsal yapıya ve ilkelere uygun olarak kendiliğinden gittiğini söylemek de güçtür. Parti, farklı konumlar işgal eden toplumsal aktör ve grupların hareket ettiği bir alandı ve güç mücadeleleriyle hemhaldi. Örneğin yerellerde siyasal konumlarını, kendi bildikleri gibi kullananlar vardı. İl yönetimini idare edebilen, her şeyi yolunda göstererek kendi düzenlerini kuran ekipler de olağan işleyişin bir parçasıydı. Partililer arasındaki görev ve sorumluluklar, ideolojik ya da

36 "AK Parti Kâğıthane İlçe Başkanlığı Web Sitesi", http://www.akpartikagithane.com/ [Erişim Tarihi: 12.09.2013].

amaçsal birliktelikten çok "güven ilişkisi" temelinde kuruluyordu. Kişiler öncelikle üyesi oldukları partiye değil, tanıdıklarına ve ekiplerine karşı sorumluluk duyuyordu. Ayrıca partideki ilişkiler söylenti ve kulislerle, rekabet süreçleri içinde kuruluyordu.

Hiyerarşik yapısı neredeyse sorgulanamaz gözükmesine rağmen, partide eleştirel duranlar, kendi konumlarının anlamını sorgulayanlar, karar verme yetkisinin daha geniş olmasını isteyenler, il ya da ilçe yönetimiyle sessiz de olsa sürtüşme yaşayanlar vardı. Nihai söz yetkisine sahip genel merkezin kararlarına karşı çıkanlar olabiliyordu. Kongrelerdeki "son dakika listeleri" bunun bariz örnekleriydi. En fazla bir dönem görevde kalacaklarını bilseler de "bildiklerini okuyanlar"a rastlanabilirdi. Siyasette her zaman manevra alanı olduğunu düşünen kimi partililer, "kafalarına uymayan" il ya da ilçeden gelen talep ya da görevlere burun kıvırabiliyor, verilen görevleri kendilerine has bir hale getirerek yapıyor, bir şekilde "işin içinden çıkma"nın yollarına bakıyordu.

Seçim çalışmaları

Seçimlerin başlıca gündemi oluşturduğu bir dönemde İstanbul için 39 ilçede, 934 tane mahallede yer alan sandıklar için tek tek çalışma yürütülüyordu. Partililer 32 bin 146 sandık için görev alacak kişilere ulaşmaya çalışıyorlardı. Kâğıthane'deki mahalle örgütleri için de öncelikli hedef, her bir sandık için ana kademeden, kadın ve gençlik kollarından sandık ekiplerinin belirlenmesiydi. Şirintepe'de, seçimlerde daha önce görev almış olanlardan kimileri mahalle yönetimlerince telefonla aranmış, kimileriyle yüz yüze görüşülmüştü. Yine de görev alacak kişilerin netliği şansa bırakılmıyor, listeleri oluşturulan bu kişiler il ya da ilçeden aranarak görevleri teyit ediliyordu. Eksiklikler tespit edildikten sonra mahalle başkanlarına bildiriliyor, onlar da bunun için mahalle yönetiminde yer alanlara sorumluluk veriyordu. Bu dönemlerde güncel olaylara dair "kafa karışıklığı" olmaması adına mahalle başkanları ve yönetimlerine dönük bilgilendirmeler de artırılıyordu.

Yerellerde ev gezmeleri ve seçmen ziyaretleri temel faaliyetlerin başında geliyordu. Şirintepe'de son iki haftada ikişerli, üçerli gruplarla gerçekleştirilen seçmen ziyaretlerinde pek çok eve gidilmişti. İlk hafta 450 yeni üye yapılmış, 92 sokak gezilmişti. Sokaklar ilçeden gelen bir kişi, kadın kollarından bir kişi, mahalle yönetimi veya o sokaktaki sandıktan bir kişiden oluşan ekiplerle dolaşılıyordu. Ziyaretler sırasında mutlaka kadın bir partili olmasına dikkat ediliyordu. Evlere bazen küçük bir hediye paketi, bazen bir çiçekle gidiliyor, AK Parti ilçeden gelindiği başbakanın ve belediye başkanının selamı olduğu söyleniyor, sonra ilçe başkanın mektubu bırakılıyordu. Ayrıca partiden ya da belediye başkanından herhangi bir talep ya da şikâyet olup olmadığı da soruluyordu. Partililer konuşmalardan edindikleri izlenimleri ve ziyaret ettikleri hanelerdeki bilgileri (hastalardan, engelli bilgilerine kadar) ellerindeki formlara doldurıyordu. Bu anlamda özellikle kadın kollarının düzenlediği ev sohbetleri mahalleliyle kurulan ilişkileri geliştirmenin önemli araçlarıydı. Ziyaretler belirli bir takvim aralığında ve hedef bir sayıya ulaşana kadar yapılıyordu. Ayrıca seçime yönelik olarak mahallenin en işlek caddelerinde stantlar açılıyor, metro çıkışları ve pazar önlerinde broşür dağıtımı da yapılıyordu. Broşürlerde sağlık, eğitim gibi alanlarda hükümetin yaptığı icraatlara yönelik bilgiler yer alıyordu.

Seçim için ilk defa oy kullanacak genç kesimlerle ilgili etkinliklere ayrı bir önem veriliyor, onlara dönük özel programlar yapılıyordu. İstanbul'da seçim dönemlerinde ortalama 500 bin yeni seçmenin oy kullandığını söyleyen partililer bu kesimleri sandığa gitmeleri konusunda ikna edebilmek için çalışıyordu. Burada, seçimlerin neden önemli olduğu ve "ne olursa olsun, yeter ki sandığa gitmeleri" gerekliğiyle ilgili vurgular yapılıyordu.

Parti habitusu: *"Biz" olanlar*

Parti örgütünde Kâğıthane ve Sanayi Mahallesi'nin etnik yapısı içinde baskın olan hemşehri grupları, farklı sınıfsal aidiyet-

ler gösteren kesimler, çeşitli jenerasyonlardan insanlar ve kadınlar vardı. Parti örgütü ortak ve aynı zamanda ayırt edici bir siyasal kimlik inşasının koşullarını yeniden üreterek, sosyal-sınıfsal farklılıkların yadsındığı bir "grubu" oluşturuyordu. Burada grup türdeşliğini kazandıran aynı zamanda giriş hakkına işaret eden *parti habitusu*ydu. Partililer hayat pratikleri içinde onları benzer güzergâhlarda buluşturan ortak eğilimlere ve yatkınlıklara, yani onları birleştiren özgün bir *habitus*a sahiptiler. Dinî ilke ve anlatımlara referansla yaşam tarzlarını oluşturmaları, toplumsal ilişkileri yorumlama biçimleri, cinsiyet rollerine ilişkin kabulleri ya da okudukları gazeteler ve politikayı yapma biçimleri arasında genel bir uyum vardı.[37] Bu anlamıyla partili olmak, politik tercih birlikteliğinden öte anlamlar taşıyordu.

Bedene işleyen yapılar olarak habitus, aynı zamanda pratiklerde açığa çıkan eğilimler bütününe de işaret eder. Açmak gerekirse, parti habitusu sınıfsal konumlara içkin pratikler, tüm algı kategorileri, beğeniler, yaşam tarzları ve planları, bedeni kullanma biçimleri, kıyafetler, gündelik dilde kullanılan kavram setleri ve hitap şekilleri, geçmiş siyasal ağlar, siyasi tercihler ve kanaatler gibi ortak yatkınlıklar bütünü olarak düşünülebilir.[38]

Simgelerin büyük önem taşıdığı Türkiye siyasetinde bedenin kendisi de önemli temsillerden biridir. Partililer de bedenlerini, öznel bir temsili aşarak siyasal kimliklerinin bir göstereni olarak kullanıyorlardı. Kadınlar ve gençlere verilen oturma-kalk-

---

37 Bourdieu, kültür alanı içinde habitusu özellikle tercihler, beğeniler, siyasi kanaatler, dil, bedenin kendisiyle ilgili yaşam stilleri olarak geniş bir kapsamda ele alır. Sınıfsal habitusla siyasi kanaat üretimi biçimlerine de değinir. Bu dolayımda okunan gazeteler, oy verilen partiler, siyasal dil oluşturabilme gibi edim ve tercihlere bakar. Pierre Bourdieu, *Distinction, A Social Critique of the Judgement of Taste*, çev. Richard Nice (Cambridge: Harvard University Press, 1996), s. 437-440 [Türkçesi: Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi, çev. Ayşe Günce Berkkurt ve Derya Fırat Şannan, Ankara: Heretik Yayıncılık, 2015].

38 Bourdieu eylem, algı ve beğeni kategorilerinin habitusla ilgili olduğunu söyler. Kişiler, yani eyleyiciler, öznel bir tarihin olduğu kadar, kolektif bir tarihin de ürünüdürler ve düşünce kategorileri, algı şemaları, değerler sistemi, toplumsal yapıların bütününün ürünüdür. Toplum bireysel halde, bedenselleşmiş halde var olur. Bir başka deyişle toplumsallaşmış biyolojik birey, bireyselleşmiş toplumsal olandır. Pierre Bourdieu ve Roger Chartier, *Sosyolog ve Tarihçi*, çev. Zuhal Karaca (İstanbul: Açılımkitap, 2014), s. 62, 65.

ma eğitimleri ya da toplumda sahip oldukları rollerin neler olduğuna ilişkin yapılan konuşmalar bunun ifadesiydi. Partililer, sosyal hayatlarında sürekli bir performans gösteriyorlardı. Aralarında dünyevi kibir ve hırsa sahip olanlar olsa da, tüm partililer için alçakgönüllü bir duruş sergilemek önemliydi. Halktan farklı durmamaya özen gösteriyorlardı. Sözgelimi, normalde bireysel hayatlarında kullandıkları güneş gözlüklerini mahalle çalışmalarında kullanmamaya dikkat ediyorlardı. Mütevazı görünmedikleri takdirde mahalle sakinlerince yadsınmaları olasıydı ve partinin "sizden biriyiz" imajı zarar görebilirdi.

Erkekler ve kadınlar kıyafet biçimleri ve bedenlerini kullanışlarıyla hem benzer bir kültürü yansıtıyor, hem de toplumsal alanda kendi farklılaşma iyeliklerini taşıyorlardı. Bıyık ve sakal gibi erkeklik kimliğinin kurucusu ve işareti sayılmış dış görünüş özellikleri, aynı zamanda siyasi kimliğin de taşıyıcısıydı. Partili erkeklerin çoğu badem bıyıklı, kırpık sakallı ya da çember sakallıydı. Çok farklı etnik, dinî ve coğrafi geçmişlere sahip partili erkeklerin bıyık ve sakal biçimleri aynı cemaat kültürünü paylaştıklarını gösteriyordu. Türklüğe ve dinî referanslara vurgu yapan, anadili Rumca olan Trabzon kökenli bir partilinin bıraktığı badem bıyık, Sultanbeyli'de lç Anadolulu başka bir partilide de görülebilirdi.

Erkekler alyansları dışında Osmanlı simgelerine, Türklüğe ve Türk bayrağına vurgu yapan çeşitli semboller ve Arapça yazılar içeren yüzükler de takıyorlardı. Kâğıthane'nin eski yerleşimcilerinden olan Yugoslavya göçmeni bir diğer partilinin taktığı böylesi bir yüzük yaygın semboller arasındaydı. Bunlarla birlikte, partinin önde gelen erkeklerinin çoğu kravatlı ve takım elbiseliydi. Yani, siyasetin uzmanlaşmış ve kurumsallaşmış biçimini temsil ediyor gibiydiler. Daha genç olanlar da kıyafetlerine özen gösteren, saçları yapılı, bakımlı görünen kişilerdi.

Parti kimliğinin tanımlanmasında ve gösterilmesinde "kadınlar" önemli bir yere sahipti. Kadınlar kıyafet ve bedenlerini kullanma biçimleriyle, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleriyle benzerlikler taşıyorlardı. Kapanma tarzları farklılık gösterse de kadınların büyük çoğunluğu başörtülüydü. Kadın-

ların üzerindeki başörtüler ve pardösüler, farklı renkler ve desenlerde olabildiği gibi mütevazı ya da daha şık bir tarzda olabiliyordu. Yine mahalle kadın kolları üyeleri arasında siyah çarşaflı kadınlar olabildiği gibi başı yarı kapalı kadınlar da vardı. İlçe yönetiminde yer alan kadınlar mahalledeki diğer başörtülü kadınlara göre daha az geleneksel, daha şık biçimde giyinebiliyordu. Burada başörtüsü sadece dinî ya da İslâmî referanslara dayanan bir kıyafet biçimi değildi. Sınıfsal gösterenler, kadınlığın nasıl performe edileceği, kültürel etkenler, dişiliğin sunumu başörtüsüyle bütündü.

Başörtüsü, toplumsal cinsiyet rolleri ve mezhebe vurgu yapan bir sembol olarak, partinin siyasi propagandalarında da kullanılıyordu. İrtica gibi korku fantezisi ürünü olmaktan çoktan çıkıp, gündelik yaşamın parçası olan başörtüsü; partinin oluşturmaya çalıştığı mağdur ve çoğunluk olan "biz" ile kendi değerlerinden sapmış azınlıklar olarak "ötekiler" ayrımının, yani kutuplaştırma siyasetinin aracı olabiliyordu.[39]

Partililerin konuşma biçimleri, gündelik dilde kullandıkları hitaplar ve kavram setleri de ayırıcı özellikler gösteriyordu. Birkaç defa üst düzeyde bulunan kişilerin diğer üyelerin yanında "Allah rızası için" gibi İslâmî referanslara özellikle vurgu yaptıklarına tanık olmuştum. Daha seküler tonlara sahip "merhaba" yerine "selamünaleyküm", "iyi günler" yerine "hayırlı günler", kesin yargılar yerine "Allah izin verirse" gibi kullanımlar gündelik hayata sızmış en bariz örneklerdi.

Farklı kademelerdeki pek çok kişi sloganvari biçimde konuşmaktansa, somut ve gündelik siyaset hakkında konuşuyordu. 19-20 yaşlarındaki gençlerin dahi resmî bir edayla konuşması, güncel siyaset hakkındaki yorumları şaşırtıcıydı. Partililerin

39 Türkiye siyasi tarihine Başbakan Erdoğan'ın ağzından ve geniş bir medya-yazar grubunun kaleminden giren Kabataş Olayı simgesel öneme sahiptir. Türbanlı bir kadın ve bebeğine, deri pantolonlu, üstleri çıplak insanların yaptığı ileri sürülen "hayali saldırı", büyük bir kampanya içinde demagoji malzemesi olarak kullanılmak istenmiştir. Dreyfus Davası gibi Kabataş Olayı da bir yalan üzerine kuruluydu ve iktidarın yaşanan toplumsal huzursuzlukların sorumluluğunu muhalif ve öteki görülenlere yıkma niyetiyle ilgiliydi. Aynı zamanda toplumsal kutuplaşmayı mezhepçilik ve dinî aidiyetler üzerinden tanımlama girişimiydi.

Necip Fazıl Kısakürek (1905 - 1983)

Şairliğe ilk adımını on yedi yaşında iken, annesinin arzusuyla başlayan Necip Fazıl'ın ilk şiirleri Yeni Mecmua'da yayımlandı. Millî Mecmua ve Yeni Hayat dergilerinde çıkan şiirleriyle kendinden söz ettirdikten sonra, Necip Fazıl'ın şiir alanındaki bu kabiliyeti kendisini çok genç yaşta çağındaki şairlerin önüne çıkarmış ve edebiyat çevrelerinde büyük bir hayranlık ve heyecan uyandırmıştır.

Necip Fazıl için 1934 yılı bir dönüm noktası ve hayatında yeni bir dönemin başlangıcı olur. Bohem hayatının en yoğun olduğu bir dönemde Beyoğlu Ağa Camii'nde vaaz vermekte olan Abdülhakim Arvasi ile tanışır ve bir daha da asla ondan kopamaz.

Necip Fazıl'ın Çile adlı şiir kitabı, şairin yıllar içinde bütün şiirlerini ayıklayarak, düzelterek, sıralayarak oluşturduğu altmış yılı bulan şiir serüveninin verimlerini kendi kurduğu bir yapı içinde topladığı bir başyapıttır.

Çile kitabı, Necip Fazıl'ın eşine ithafıyla başlayıp. "Şiirlerim ve şairliğim" bağlığını taşıyan Takdim kısmından sonra 14 başlık altında kendisinin diğer şiirlerinden oluşmaktadır. Kitabın Takdim bölümünde şair şiire başlamasına vesile olarak gördüğü "küçük ve adı bahane"yi zikrederek başlıyor. Bu bölüm Necip Fazıl'ın şair ve şiirle ilgili fikirlerinin özü sayılabilecek bir bölümdür. Kendisini "politikaya bulaştığı için" tenkit edenlere ise amacını "şiirin muhtaç olduğu; insan ve cemiyet ikliminin inşası" olarak açıklar. Necip Fazıl'ın şiirine şekil veren baş ölçünün "Allah'a ve Allah davasının topluluğuna olan gaye bağlılığı" olduğu güzel bir şekilde belirtilmektedir.

"Biz şiiri iman için bilmişiz." ifadesi Necip Fazıl'ın şiire bakışını güzel bir şekilde ifade etmektedir. "Üstün idrak müessesesi" olarak gördüğü şiir için "O'nun hilkat sırrının ve Kainat Efendiliği makamının eşiğinde dize gelecektir." der. Necip Fazıl'a göre "şiir, bu mukaddes eşiğin süpürgesi; şair de, boynundaki süpürücülük borcuyla

insanoğlunun en yüksek rütbelilerinden birisidir. Kendisini de "O'nun ümmetlik liyakatinin en alçak bireyi olarak, o mukaddes eşiğin süpürücüsü" olarak takdim eder.

Kitaba adını veren ve eserin başında yer alan "Çile", şairin sanat ve şiir hayatının dönüm noktalarından birini simgeleyen uzun bir şiirdir. Dinî ve metafizik fikirlerle yüklü olmakla beraber kuvvetli bir lirizmi, coşkulu ve heyecanlı bir ifadesi vardır. Şiirin bütününde insanoğlunun kâinat ve kader karşısındaki şaşkınlığını, isyanını ve tevekkülünü dile getirmiştir. İlk bölümde parlak, şaşaalı ve trajik bir ifadeyle kader karşısındaki ezilme ve teslimiyet, ikinci bölümde yumuşak ve şaşkın sorulara dönüşür. Üçüncü bölümde insanın, meselelerinin çözümünü Rabbinin yardımıyla kendi iç dünyasında bulacağı vurgulanmaktadır. Son bölüm ise şairin kendisini sonsuzluk duygusunun kucağına terk etmesiyle biter: İnsan, aklı ve iradesiyle rabbini bulmak zorundadır. Şairin eserine isim olarak seçtiği ve tasavvufî bir terim olarak da kullandığı "çile'yi hayatının belli bir safhasından itibaren görülen metafizik ıstırabının sembolü olarak kabul etmek gerekir. Bu şiir esas itibariyle kitapta yer alan diğer şiirlerle beraber şairin "Poetika"sında belirttiği "mutlak hakikat"i arama yolundaki heyecanının toplu bir ifadesidir.

Dışa çevrili olan gözleri âdeta insanın iç dünyasına çeviren bu şiirlerin yeni ve orijinal görünen bir psikolojik derinliği vardır. Çile'de yer alan şiirler fertten cemiyete kadar uzanan birçok meseleyi kapsamakla birlikte bizim Türk toplumu olarak hala süregelen problemlerimize de reçete konumundadır. Necip Fazıl'ı ve Çile adlı eserini idrak edip kendimize rehber edinebilme ümidi ile...

Grafik Tasarım: İrem Selay Atay

İstanbul İl Gençlik Kolları Eğitim Birimi'nin çıkarmış olduğu "Genç Akadami Broşürü", sayı 4, Şubat 2013.

propaganda yapar gibi ezberden ve didaktik bir konuşma biçimleri yoktu. Siyasal alanda hitap yeteneklerini ve ikna kabiliyetlerini geliştiriyorlardı. Örneğin mali müşavir olan ilçe yöneticilerinden bir kişi partide görev aldıktan sonra müşterilerinden daha fazla para tahsil ettiğini vurgulamıştı. Bu kişiler, parti çalışmaları içinde insanlarla iletişim kurma, dinleme, sabretme gibi özellikler kazanıyorlardı.

Partililer geçmiş siyasal-sosyal ilişkileriyle, benzer paydalardan geliyordu. Kendilerinin ya da ailelerinin geçmişten bugüne taşıdıkları tercihler, mevcut siyasi yönelimlerini etkilemişti. Partide İslâmcı sağ, milliyetçi sağ eğilimli çizgiden gelenler ağırlıktaydı.[40] Büyük çoğunluk daha önce RP ya da Milli Görüş Hareketi'nden gelen partileri desteklemişlerdi. Ayrıca, geçmişte BBP'de yer alan, ANAP'ı destekleyen, çeşitli tarikat ve cemaatlerde yer alanlar da azımsanmayacak orandaydı. Dikkat çekici olan, aileleri MHP'li olan ya da kendileri daha önce ülkücü olan kişilerin de –AKP'ye eleştirel baksalar da– partide yer alıyor oluşuydu.

Partililer çeşitli sivil toplum kuruluşlarına katılımlarıyla da benzer sosyalleşme/siyasallaşma süreçlerinden geçmişlerdi. Siyasi partiler dışında; benzer iş ve meslek örgütleri, vakıflar, dernekler gibi sivil toplum kuruluşlarında örgütlenmişlerdi. Farklı sivil toplum kuruşlarında yöneticilik yapmış olan ve bugün hâlâ ilişkilerini sürdüren ilçe başkan yardımcılarından biri, üyesi olduğu Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı* üzerinden şunları belirtmişti:

---

40 AKP esas olarak milliyetçi sağ (BBP [Büyük Birlik Partisi], MHP) ve İslâmcı sağın (RP, FP) baskın olduğu yöreler ile esas olarak kendisinden önce hiçbir siyasi görüşün baskın olmadığı yörelerde zemin bulmuştur. Oğuz Işık ve Melih Pınarcıoğlu, "Bölgesel Siyasi Tercihler ve AKP", *Toplum ve Bilim*, S. 107 (2006), s. 82.

(*) Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı resmî olarak 22 Aralık 1994 yılında kurulmuştur. TGTV, bir dizi dernek ve vakfın çatı örgütü gibidir. 87 üye arasında TEKDER, Mes-Der, Sağlık-Der, Mazlum-Der, İlim Yayma Cemiyeti gibi kurumlar da vardır. Aydınlar Ocağı tarafından 31 Mayıs 1991'de Türkiye Gönüllü Teşekküller Birinci İstişare Toplantısı tertiplenmiş, pek çok milliyetçi, muhafazakâr, İslâmî dernek, vakıf ve sendikalar davet edilmiştir. Sabahaddin Zaim, "Türkiye'de Gönüllü Teşekküllerin Tarihi Tekâmülü", *Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı 7. İstişare Toplantısı* (İstanbul: İlim Yayma Cemiyeti, 1998), s. 15-19.

"Bu kurumları bir araya getiren görüş birliği, belli yerlerde beraber hareket edebilme yani bir konuda üç dernek, bazı konularda beş dernek beraber hareket ediyor. Ülke çapında bir şey olduğunda çoğu bir araya gelebiliyor. Tabii her zaman bir araya gelinmeyebiliyor ama değişik konularda bir araya geliniyor. Aynı dünya görüşünü benimseyen milliyetçi, muhafazakâr, demokrat, değişik siyasi partilerden arkadaşlar var. Ülkenin milli menfaatlerini düşünen, ülkenin geleceği için hayırlı hizmetler yapan bir kuruluş diyelim."[41]

Partililerin üye olduğu iş ve meslek örgütlerinin başında Teknik Elemanlar Derneği* geliyordu. Erbakan'ın direktifiyle kurulmuş olan dernek; MGH'ye yakın mühendis, mimar ya da teknik elemanlarının TMMOB'da örgütlü meslek odalarına karşı alternatif örgütlenmesiydi. Vakıf ya da dernek şeklinde örgütlenen gençlik oluşumları da geçmiş siyasallaşma süreçlerinin parçasıydı.

Partinin önde gelen kadroları, 1970-1980'lerde MSP'nin gençlik kolu olan Akıncılar Derneği'nde örgütlenmişlerdi. Daha genç kuşaktakiler, 1990'larda, RP'yle organik bağı olan Milli Gençlik Vakfı'yla ilişkilenmişlerdi. Milli Gençlik Vakfı'nın Kâğıthane'deki şubesi Sanayi Mahallesi'nde kurulmuştu. Kurumun politik mobilizasyon açısından o dönem için mahalledeki gençleri etkilediği, öyle ya da böyle geniş bir kesimin vakıftan haberdar olduğu ve etkinliklerine katıldığı açıktı. Bu kişiler vakıfta sohbetlere katılmış, Kur'an ve fıkıh dersleri almış,

41 Yahya Demirci (İlçe Başkan Yardımcısı) ile yapılan mülakat, 8 Nisan 2013, Kâğıthane.

(*) TEKDER 1987 yılında kurulmuştur. Derneğin ismi daha önce TEKBİR'dir ve sonradan değiştirilmiştir. Mimar, mühendis, teknisyen ve tekniker sıfatıyla çalışan kişilerin geldiği bir örgüttür. Örgüt kuruluş amacını mesleki ve manevi değerleri önemseyen, geleneksel Türk örf ve âdetlerine göre yaşayan kişileri bir araya getirip, aralarındaki sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı yürütmek olarak tarif etmektedir. Kurum "temel konularda" ülkenin geleceğine dönük plan, proje, toplantı ve eğitim seminerleri düzenlemektedir. Türkiye genelinde 30 ilde şubesi bulunmakta, İstanbul'da 4.200, genelde ise 40.000 üyesi bulunmaktadır. Dernek kardeş kuruluşlar olarak Anadolu Gençlik, İHH İnsani Yardım Vakfı ve İlim Yayma Cemiyeti'ni göstermiştir. "Teknik Elemanlar Derneği, İstanbul İl Başkanlığı Web sitesi", http://www.tekderistanbul.org/kurumsal/3-Hakkimizda.aspx [Erişim Tarihi: 04.11.2013].

birçok sosyal aktivitede bulunmuşlardı. Vakfın, milli ve manevi duyguların gelişmesi yönünde kendilerine katkı sağladığını düşünüyorlardı:

> "Ahlâklı gençlik, manevi değerlere saygılı gençlik, annesine babasına itaat gençlik, üniversite hazırlık, işte çocukları sigaradan, içkiden, tinerden uzak tutacak böyle şeyler oluşturduk. Öğretmenler ders verirdi ücretsiz... Daha çok, işte olaylara karışmayacak, işte siyasi, şiddetten uzak duracak... Diğer siyasi partiler gibi işte isim vermeyeyim, şuraya çık şunu yap gibi değildi. Daha çok kitap okuyacak, bizde kitap çok okutulurdu... Manevi değerlere önem veren gençlik oluşturulmaya çalışılırdı ama bunu yaparken kesinlikle siyaset konuşulmazdı. Siyaset de yoktu. Siyasi söylem yoktu. Kitap okuma, sohbete çekme... MGV'de çok kesin olarak hiçbir olaya karşılamazdı, ne devlete karşı ne başka bir şeye karşı suç işlenmezdi, bir tanesinin elinde bıçak göremezdiniz. Vatandaşlar der ki sizden kötü adam çıkmaz, çocuk size gelsin. Fikir olarak belki uyuşmuyordu ama..."[42]

MGV'li* olmak gibi imam hatip lisesi mezunluğu da sosyal-siyasalaşma süreçleri üzerinde belirleyici olmuştu. Partililer arasında eski adıyla Şişli İmam Hatip Lisesi, bugünkü adıyla Kâğıthane İmam Hatip Lisesi mezunu olan çok fazla kişi vardı.

---

42 Belediye meclis üyelerinden biriyle yapılan mülakat, 27 Kasım 2012, Kâğıthane Belediye Binası.

(*) Milli Gençlik Vakfı, RP'nin gençlik örgütlenmesi olarak görülebilir. 1980'den sonra kurulmuş, özellikle 1990'larda aktif olmuştur. Vakfın üye sayısının 350 bin olduğu iddia edilmektedir. 70 bin üniversite öğrencisiyle bağlantısı olduğu belirtilen vakfın 900 bürosu, 125 yurdu, 15 bin yurt öğrencisi vardı. Vakıf hakkında 28 Şubat sürecinde kapatılma kararı alınmış ve 2004 yılında kapatılmıştır. Kapatılma gerekçesi olarak gençleri Arap milliyetçisi olarak yetiştirdiği, ülke genelinde illegal örgütlenme modelini ortaya koyduğu ve amacının gençleri Kur'an kültürüyle yetiştirmek olduğu belirtilmiştir. "MGV Kapatıldı", http://www.kenthaber.com/Haber/Genel/Normal/milli-genclik-vakfi-kapatildi/97e46811-5349-4fa7-986a-140f4ebd3502 [Erişim Tarihi: 04.11.2013]. Bununla birlikte vakıf 2014 yılında yeniden kurulmuş, ayrıca mal varlıklarının iade edilmesi yönünde karar alınmıştır. "Milli Gençlik Vakfı Yeniden Kuruldu", http://yenisafak.com.tr/gundem-haber/milli-genclik-vakfi-yeniden-kuruldu-08.01.2014-603241 [Erişim Tarihi: 07.02.2014].

Siyasi yargı ve kanaatlerin oluşumu ya da pekiştirilmesinde takip edilen yayınların da katkısı vardı. Görüşmeler sırasında partililerin masalarında, ellerinde, odalarının bir köşesinde belli gazetelere ve yayınlara rastlamıştım. *Zaman, Yeni Şafak, Sabah, Vatan* gibi gazeteler bunlar arasındaydı.[43] MÜSİAD'ın süreli yayınlarından olan *Çerçeve* dergisi ya da İHH İnsanı Yardım Vakfı'nın dergisi *İnsani Yardım* dergisi ya da Kâğıthane'ye özgü çıkarılan *Bu Ülke* gazetesi, *Sadabad* gazetesi gibi İslâmcı aydınların ve "eski tüfek siyasetçi"lerin çıkardıkları yerel yayınları takip edenler vardı.

Partililerin siyasi olayları yorumlama biçimleri, gösterdikleri tepkiler, kavramlaştırma tercihleri de aynı süzgeçten geçirilmiş gibiydi. 12 Eylül'ü, "askerî ihtilal" olarak anmak, 28 Şubat süreciyle ilgili "darbe" ifadesini kullanmak, Necip Fazıl Kısakürek'e atıflar yapmak bunlardan bazılarıydı. Parti yöneticileri kendileriyle aynı dünya görüşüne, aynı ideallere sahip olmayanların kendileriyle hareket etmede zorlanacaklarını, bu nedenle kendi hayırları için partide yer almalarını doğru bulmadıklarını ifade etmişti.

Siyasal söylemlerde merkez-çevre paradigması etrafında bürokratik, Kemalist, askerî kesimlere yönelik muhalif bir dil kullanılırken, aynı zamanda bunlarla iç içe geçmiş bir sol karşıtlığı da fark ediliyordu. Kadrolar, Türkiye partisi olduklarını söylerken, farklılıklarını da ortaya koyuyor ve herkesi kapsamadığı anlaşılan "biz" mefhumu üzerinden konuşuyorlardı. Burada yaşanan ya da yaratılan mağduriyetler üzerinde durulurken, müsebbibi sürekli değiştirilen bir düşman algısı canlı tutuluyordu. Farklı konumlardaki pek çok kişi kimlikleri, inançları nedeniyle ezilen geniş bir tabandan destek aldıklarını ve ülke adına yapmak istediklerinin engellenmeye çalışıldığını anlatmıştı. Dış mihraklar, karanlık güçler, ülkeyi karanlığa sürüklemek isteyenler, hain medya grupları, ilerlemeye ve medenileşmeye karşı olanlar, kurucu irade ya da beşli çete, marjinaller, lobiler gibi kolaylıkla aynı kefeye konan "düşmanlar" üzerinden bir dil ku-

43 Bunlar Gülen Cemaati ile parti arasındaki büyük kapışmadan önceydi. Cemaat yayınlarının ve taraftarı yazarların artık takip edilmediği düşünülebilir.

ruluyordu. Bu, anakronizmlerle ve çarpıtılmış yorumlarla içerilen bir mağduriyet diliydi. Örneğin sol gruplarla Akıncılar arasında 1970'lerde yaşanan çatışmalar, 12 Eylül Darbesi ve 28 Şubat süreciyle ilişkilendiriliyor, darbelerin hedefi olmuş sol, onlarla hareket eden bir müttefike dönüştürülüyordu.[44]

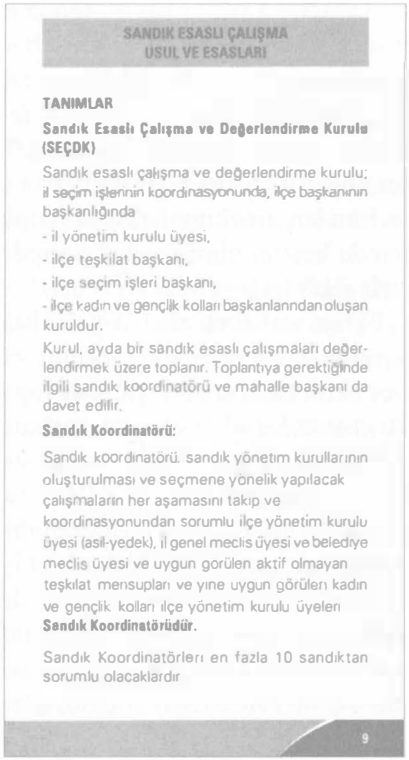
Partililerin toplumsal ilişkileri yorumlama biçimleri ve pratikleri de ortak bir kültür ve örgütlülüğü yansıtıyordu. Toplumsal alanda ve gelecek planları içerisinde "aile"ye büyük önem veriliyordu. Aile, partinin sağ ideolojik hegemonya projesi içinde merkezî bir yerde duruyordu. Siyasal alandaki "itibarlar" aile yaşamıyla da ilgiliydi. Kadınlar ve erkekler parti içi faaliyetlerde ailede ve toplumdaki rollerine dair eğitimler alıyor, anne ve eş olarak görevlerinin neler olduğunu öğreniyorlardı. Ayrıca parti programlarında peygamberlerin ve din âlimlerinin hayatları ve yaptıklarına dair hikâyelerle Kur'an'dan yapılan alıntılar toplumsal rollerine ve ilişkilerine dair modeller sunuyordu.

Sınıfsal olarak dönüşüm yaşamış gecekondu ya da köy kökenli kişilerin önderlik ettiği yerel parti örgütleri orta sınıf değerlere meyleden bir kültürel iklime sahipti. Parti yöneticileri eğitim sermayeleriyle yerelin nitelikli yüzleri olmuş, siyasal ve sosyal ağlarla iş ve çalışma alanlarını genişletmişlerdi. "Şişli çocuğu" ya da "Sanayi çocuğu" olarak büyüyen ve artık sınıf atlamış olan kişilerin, resmî dilden sıyrıldıkları anda "sinirlendim, dalacaktım", "gider yaptı" gibi konuşmaları ise geçmiş sı-

44 Sanayi Mahallesi'nde doğup büyüyen ve 31 yaşında olan ilçe başkan yardımcılarından biri, gençlik kolları toplantısında AKP'ye neden güç vermek gerektiğiyle ilgili şunları söylemişti: "Allah inşallah o günlerin semeresi olarak bugünleri yaşatıyor. İktidarız, milletimize hizmet etmeye çalıyoruz. İktidarımız muktedir olur diyorum... İmam hatiplerde nasıl mücadele edildiğini, orada şehidimiz olduğunu biliyor musunuz? Şehidimiz var. Çok sıkıntılı, Sanayi zulümleri yaşayan mahallelerdendi. Biz burada protestolar yapardık. İmam hatip kapatıldığında mesela. En son İmam hatiplerin kapısına dayandık. Çok zulüm çektik. 28 Şubat sürecini küçük yaşıma rağmen, bütünüyle yaşadım, acısını iyi biliyorum. Burası dertlidir. Buradaki halk bilir. Burada ev yokken mescit yapılmıştır." Bu kişinin topluluk önünde retorik yaptığını kendisiyle daha sonraki görüşmemde konuşma ve üslubundan anlamıştım. Mahalle tarihiyle ilgili söyledikleri ise çarpıtılmış bir yorum içeriyordu. 28 Şubat süreciyle, 1980 Darbesi öncesi sol gruplarla yaşanan çatışmalar arasında ne siyasal amaçlar ne aktörler açısından tarihsel devamlılık kurulabilirse de parti kadrolarının buradan türettikleri mağduriyet kurgusunu siyasal söylemlerinde sürekli işledikleri görülmektedir.

nıfsal-kültürel kökenlerine işaret eden ayrık otları gibiydi.

Farklı sosyal-sınıfsal konumlarda yer alsalar da partililerin siyasal hedefleri ve kendilerine dair gelecek kurguları oldukça dünyevi ve rasyoneldi. Belirsiz bir zamana ait adanmışlık ideallerinin çok uzağındaydılar. Başarıya ve kariyere odaklanmış; eğitim, iş, evlilik konularına ve partideki konumlarına dair planlar yapan kişilerdi. Gelecekleri belirsiz koşullara bırakmıyor, özellikle alt sınıflar, sınıf atlama umudu besliyorlardı. Aslında parti ilişkiler sisteminin kendisi böylesi bir habitus tipini gerekli kılıyor ve oluşturuyordu.[45]

SANDIK ESASLI ÇALIŞMA
USUL VE ESASLARI

TANIMLAR

Sandık Esaslı Çalışma ve Değerlendirme Kurulu (SEÇDK)

Sandık esaslı çalışma ve değerlendirme kurulu; il seçim işlerinin koordinasyonunda, ilçe başkanının başkanlığında

- il yönetim kurulu üyesi,
- ilçe teşkilat başkanı,
- ilçe seçim işleri başkanı,
- ilçe kadın ve gençlik kolları başkanlarından oluşan kuruldur.

Kurul, ayda bir sandık esaslı çalışmaları değerlendirmek üzere toplanır. Toplantıya gerektiğinde ilgili sandık koordinatörü ve mahalle başkanı da davet edilir.

Sandık Koordinatörü:

Sandık koordinatörü, sandık yönetim kurullarının oluşturulması ve seçmene yönelik yapılacak çalışmaların her aşamasını takip ve koordinasyonundan sorumlu ilçe yönetim kurulu üyesi (asil-yedek), il genel meclis üyesi ve belediye meclis üyesi ve uygun görülen aktif olmayan teşkilat mensupları ve yine uygun görülen kadın ve gençlik kolları ilçe yönetim kurulu üyeleri **Sandık Koordinatörüdür.**

Sandık Koordinatörleri en fazla 10 sandıktan sorumlu olacaklardır

9

İstanbul II Seçim İşleri Başkanlığı, Sandık Esaslı Çalışma Rehberi 2012-2013.

Siyasetin yerelsizliği, parti "memurluğu" ve siyasal yabancılaşma

Mahalle çalışmalarına kimlerin katıldığını, bunların nasıl organize edildiğini ya da belirlendiğini öğrenmek için, parti içi faaliyetlerin ağırlığını oluşturan toplantılara katılmak önemliy-

45 Her alan bir habitus talep eder ve alanla habitus karşılıklı etkileşim halindedir. Yatkınlıklar kümesi habitusu oluştururken, alanın kendi dinamiği de habitusu şekillendirmektedir. Pierre Bourdieu, *Toplumbilim Sorunları*, çev. Işık Ergüden (İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1997), s.105.

di. Dışarıya kapalı olan bu toplantılardan birine katılma fırsatı yakaladığımda kendimi şanslı hissettim. İlçe başkanının yönlendirmesiyle tanışmış olduğum Şirintepe Mahalle Başkanı Yavuz Durak'a toplantılardan birine katılmamın, çalışınam açısından faydalı olacağını söyledim.[46] Yavuz Durak, ilçe başkanının diğer mahalleler arasından kendilerini seçtiğini düşünmüş ve bundan memnun kalmıştı. Toplantı için yapacağım ziyaretten de hoşnut olmuş, o hafta yapılacak toplantının saati ve yeriyle ilgili bilgi vermişti.[47]

Bütün mahallelerde her hafta belli günlerde toplantılar yapılıyordu. 2013 Ocak'ında, benim katıldığım mahalle toplantısı, her hafta rutin olarak yapılan toplantılardan biriydi. Yaklaşık 20 kişinin katıldığı yönetim toplantısında hiç kadın yoktu.[48] Bu durum, biraz gerilmeme yol açtıysa da başkanın beni "araştırmacı" olarak tanıtınası bu durumu hafifletmişti. Çayların masalardaki plastik bardaklara boşaltılması sırasında, tek çay kaşığının benim önümdeki bardağa konması da bir "misafir" olarak daha rahat hissetınemi sağladı. Toplantıya katılanlar arasında Gümüşhane, Bitlis, Erzurum, Elazığ gibi farklı yörelerden kimseler vardı. Bu kişiler arasında fırıncılık ve marangozluk yapan, belediyede temizlik işlerinde ya da park/bahçe tesis-

46 Mahalledekilerle ilçe yönetiminin bilgisi dahilinde görüştüm. Hiyerarşik olarak onların onayını almadan görüşme yapmak çok zordu. Zaten mahalledekiler de buna sıcak bakmıyorlardı. Örneğin, önce Şirintepe'deki kadın kolları üyeleriyle iletişim kurmam, ilçe kadın kolları başkanını rahatsız etmişti. Mahalle başkanı beni aramış ve önce ilçe kadın kolları başkanıyla görüşmem gerektiğini söylemişti.

47 Çalıştığı müdürlükte ziyaret ettiğim Durak'ın odasında beklerken, bana Türk kahvesi ikram edildi ve yanına "Hamidiye" marka su verildi. Masanın üzerinde MÜSİAD'ın çıkarmış olduğu *Çerçeve* dergisi vardı. Derginin konusu kentsel dönüşümdü. Dergide, yıkım süreçlerinin nasıl gerçekleşeceği, arazi kanunları, süreci hangi kurumların işlettiği, prosedürün nasıl olduğuyla ilgili yazılar vardı. Yavuz Durak (Şirintepe Mahalle Başkanı), 10 Ocak 2013, Sultangazi.

48 Parti örgütü içinde kadınların ve erkeklerin katıldıkları toplantılar ayrıydı. Şirintepe'de yeni oluşturulacak kadın kolları birimi için tanışma toplantısı yapılacaktı. İlk toplantının örnek olması açısından gençlik kolları toplantısıyla birleştirilmişti. Ancak bazı kadınlar "Bize erkek olmayacak dendi," deyip kapıdan geri dönmüşlerdi. Mahalle sorumlusu olan bir kadın da bazen çalışmaların erkeklerle yürütülebileceğini söyleyip böylesi bir tutuma mesafeli olduğunu belli etmişti.

lerinde çalışanlar vardı. Mahalle yönetimindekiler, ağırlıklı olarak 35-40 yaşlarındaydılar.

Toplantıyı masanın başköşesine oturan Yavuz Durak yönetiyordu. Kendisi Gümüşhaneliydi ve Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı bir müdürlükte güvenlik şefiydi. Babası ve amcasını koyu Erbakancı olarak tarif eden Durak, işi gereği siyasetten uzak kaldığını ancak 2008 yılında "taze kan ihtiyacı" nedeniyle kendisine getirilen öneriyi kabul ederek partiye katıldığını söylemişti. Önce tereddüt yaşamış, böylesi bir sorumluluğu alıp alamayacağı hususunda kararsız kalmıştı. Fakat artık zor bir iş altından "Allah'ın izniyle" kalktığını düşünüyordu. Mahalle başkanlığı sırasında 850 kayıtlı üyeyi 3.500'e çıkarmakla övünüyordu. Nitekim çalışmalarının karşılığı olarak kendisine Burhan Kuzu tarafından laptop hediye edildiğini iftiharla söylemişti.

Mahalle başkanı, oldukça konuşkan ve tez canlı biriydi. Kendine özgü yerel ve samimi bir dili vardı. Toplantı boyunca iş yetiştirmek için çalışanları ikna etmeye uğraşan, aceleci fakat yumuşak huylu bir ustabaşı edasıyla konuşmuştu. Başkan, herkesin masaya yerleşmesiyle önce birim toplantılarına kimlerin katılıp katılmadığını sordu. Sonra cebinden gündemlerin numaralandırılarak yazıldığı bir kâğıt çıkardı. Bu sırada masada dolaştırılan yoklama kâğıdını görünce şaşırdım. Ad-soyad ve görevin yazılı olduğu yoklama kâğıdına bir de imza atılıyordu. Başkan tek tek gündemleri okuduğunda, ajandalarını çıkarıp not almaya başlayan kişileri görünce şaşkınlığım daha da arttı. Böylesine formel bir biçimden ziyade sohbet havasında, zaman kısıtı olmadan geçecek bir buluşma olacağını düşünmüştüm. Üstelik başkan genel olarak kimseye çok fazla söz vermiyor, onlar konuşmalarını bitirmeden yorumda bulunuyordu. Toplantının uzamasıyla ilgili bir kaygıya sahipti. Sadece gündem hakkında konuşulmasını istiyor, şakalaşmaya ya da konu dışı konuşulmasına izin vermiyordu. Aslında katıldıkları toplantı sayısı düşünüldüğünde, bu tutum anlaşılırdı.

Mahalle başkanı, asıl gündemlere geçtiğinde "Toplantımız inşallah hayırlara vesile olur," diye giriş yaptı ve birkaç kişi de

"İnşallah," cevabını verdi. Ardından Şirintepe'nin son iki seçimde başarı elde ettiğini, eğer burada sıkı bir çalışma yürütmezlerse ne ilçe belediyesi, ne ilçe başkanlığı, ne de AK Parti denen bir şey olacağını ekledi. Seçimler ve sandık başkanlarının belirlenmesi de bu nedenle çok önemliydi:

> "Siyasetin kalbi, yerelde mahallede, sokakta atıyor ilçe başkanımızın da dediği gibi. Başbakanımızın dediği gibi en önemli beş başkan vardır: bir genel başkan, iki il başkanı, üç ilçe başkanı, dört mahalle başkanı, beş sandık başkanı. Bugün aramızda önümüzdeki seçimde sandıkta inşallah görev alacak ağabeylerimiz, arkadaşlarımız var. Onlara tekrar, hoş geldin diyorum."

Toplantının ana gündemi bir yıl sonra Mart ayında yapılacak 2014 yerel seçimleri için sandık kurullarının oluşturulmasıydı – "dokuz tane aslan gibi eleman"ın tespit edilmesiydi.

Mahalle birimlerinde yer alan partililerin her biri üç sandıktan sorumluydu. Toplantıya 25 sandıktan birer kişinin katılmasını amaçlamışlar ancak toplamda dört kişi gelmişti. Başkan "Tamam sorun yok," deyip geçtiyse de konuşanlar sorumluluklarını yerine getirmemiş olmanın sıkıntısını taşıyorlardı. Başkan sandık kurulunda görev alacak yeni kişilere kendilerini tanıtmalarını rica ettiğinde, sırayla söz aldılar ve görevli oldukları sandık numaralarını söylediler. Aralarında emeklilerin, esnafların ve çeşitli kamu kurumlarında taşeron çalışanların olduğu bu kişiler oturdukları sokakların sandıklarında görev alıyordu. Başkan bu kişiler konuşurken sık sık "Hayırlı uğurlu olsun", "Allah razı olsun," dedi. Ardından, sandık kurullarının oluşturulmasından sorumlu olan bölge başkanlarından kimlerin geldiğini sordu. İki ay önce seçmen taraması yapılmış, bölge başkanları belirlenmişti. Bölge başkanları farklı birimlerde görev alan partililerden oluşmaktaydı. Buna göre, her üç sandıktan bir bölge başkanı sorumluydu. Bölge başkanları daha az sayıda sandıktan görevli olmakla birlikte, sandık kurullarının oluşturulmasını denetlemek, seçim zamanı yapılması gerekenleri anlatmak, sandık kurullarını bir araya getirmek gibi sorumluklara sahipti. Bununla birlikte, ilçenin yürüttüğü koordi-

AK PARTİ

EV ZİYARET RAPORU

ZİYARET EDİLEN EVE AİT BİLGİLER

İLÇE	
MAHALLE	
SOKAK	
KAPI NO	
İLETİŞİM	

HANEDE BULUNAN KİŞİLER

BABA ADI :		ANNE ADI :	
T.C. NO :		T.C. NO :	
ÇOCUK İSİMLERİ	1.	2.	3.
	4.	5.	6.

HANEDEKİ KİŞİ SAYISI	SEÇMEN SAYISI	EVİN KİRA OLUP-OLMADIĞI	HANEDE ÖZÜRLÜ OLUP- OLMADIĞI	DİĞER BİLGİLER

HANEDE SÜREKLİ HASTA-İŞ GÖREMEMEZLİK DURUMU OLUP-OLMADIĞI

HANE GEÇİMİNİ NE İLE SAĞLIYOR ?

AİLENİN VARSA ŞİKAYETLERİ (HER KONUDA)

AİLENİN İSTEKLERİ

ZİYARETE KATILAN TEŞKİLAT MENSUPLARI	
1	
2	
3	
4	
5	
6	

RAPORU DÜZENLEYEN EKİP BAŞI	
ADI-SOYADI	
GOREVİ	
İMZA	

Ev ziyaretlerinden sonra doldurulan rapor.

natör çalışması da vardı. llçe düzeyinde 1.000'in üzerinde sandık vardı ve her 25 sandıktan dört tane koordinatör sorumluydu. Kâğıthane genelinde yaklaşık 120 koordinatör ve bu kişiler ilçe yönetiminden, eski ya da yeni belediye meclis üyelerinden veya kanaat önderlerinden oluşuyordu.

Durak, kendisinin dört tane koordinatörü olduğunu, denetleme mekanizmasının yoğun olduğunu, full takip altında olduklarını, yaptıklarını mutlaka rapor ettiklerini, herkesin birbirinden sorumlu olduğunu söylerken bir mecburiyet altında olduklarını da hissettirmişti. Şimdi önlerinde, sandık kurullarında görev alacaklarla seçim dönemine kadar yapılacak çeşitli organizasyonlar vardı. Önce genel bir tanışma toplantısı olacaktı. Başkan bu gündemi haftaya bırakarak gelenler için "Tekrar Allah razı olsun, alınlarınızdan öpüyorum," diyerek bitirdi.

Diğer gündem, üye ziyaretleriydi. 1-24 Mart arası Şirintepe'deki bütün "AK Parti'li" üyeler ziyaret edilecekti. Ziyaretler sırasında üye güncellemesi ve yeni üye kaydetme çalışması da yapılacaktı. Kâğıthane'de 60 bin, Şirintepe'de 3.500 üyenin Mart ayında ziyaret edilmesi planlanıyordu. İlçe başkanı 2012 Aralık ayında on iki mahallede seçmen çalışmalarını tamamladıklarını söylemişti:

> "Yeni, cumartesi-pazar biz seçmen ziyareti yapıyoruz kapı kapı. Şu anda on iki mahallede tamamladık. Ocağın son haftası da diğer mahallelerde tamamlayacağız. Ben işin başındayım, ben de gidiyorum. Yaklaşık 130 kişilik ekiple bütün mahallelere gidiyoruz."

Üye ziyareti ve seçmen çalışmalarıyla ilgili yapılacaklardan sonra, duyurular kısmına geçildi. Sosyal işlerden sorumlu bir kişi, engellilerle ilgili yeni bir internet sitesinin açıldığını haber verdi. Ayrıca belediyenin 60 yaş üzeri insanlar için gezi düzenlediğini, mahalleden 4-5 kişi götürebileceklerini söyledi. Diğer bir kişi üyelik formunda bulunan aidat kısmının sorun yaratabildiğini, bu ibarenin kaldırılıp kaldırılamayacağını sordu. Bazı üyelerin sürekli mesaj gönderilmesinden de rahatsız olabileceğini söyledi. Bu gündemle alakalı olarak seçime dair parti merkezi tarafından alınan kararlar, hükümet ve belediyenin yaptığı yasal düzenlemelerle ilgili de bilgi verildi: Seçim kurulu başkanının belirlendiği, Kâğıthane'deki birkaç okulun yakında imam hatip lisesine çevrileceği, bundan sonra arsalardan "terk" paralarının alınmayacağı, böylece müteahhit ve arsa sahipleri-

nin rahata kavuşacağı, cenaze nakillerinden de para alınmayacağı aktarıldı.

Son gündem olan dilek ve şikâyet kısmında başkan, söz almak isteyen olup olmadığını sordu ve parmak kaldıranların adlarını yazdı. Söz alanların şikâyetlerini dile getirdikleri konular "hizmet"ler üzerinden çizildi. Birisi mahallenin aşağı sokaklarından birinde çukur olduğunu, korkuluk yapılması gerektiğini ve dereye inen bölgede çöplerin biriktiğini söyledi. Atık su mazgalları kapaklarıyla ilgili de başka birisi soru sordu. Genç biri, mahalledeki sokaklardan birinde yolun çöktüğünü ve bunun defalarca iletildiğini söyleyip hâlâ bir şey yapılmamasından şikâyet etti. Bunun üzerine başkanın yanında bulunan, belediye meclis üyesi ve mahalle sorumlusu olduğunu öğrendiğim bir kişi, belediyenin Halk Meclisi toplantıları yaptığını, buralarda görüntülerin kayıtlı olduğunu, şikâyeti olan kişilerin tespit edilip şikâyetleriyle ilgilenildiğini belirtti. Bu dönemde belediyenin çok yoğun olduğunu, her yere koşturmak durumunda olduğunu, anlayış göstermek gerektiğini de ekledi.

Ana kademe toplantısındaki bu işleyişin benzeri kadın kolları ve gençlik kollarının yaptığı toplantılarda da vardı. Azımsanamayacak mesai alan bu toplantılar, partililerin siyaset yapma biçimlerini, parti liderine bakışlarını ve kendilerini nasıl konumlandırdıklarını anlamak açısından önemli pratiklerdi.[49] Kişiler, hiyerarşik olarak yukarıya doğru çıktıkça toplantılara katılım sayıları artıyordu. Toplantılar en başta katılımcıların söz hakkına sahip olmadığını ortaya koyuyordu. Genel merkez mahalle çalışmalarının kendisini, takvimini, içeriğini ve yapılma biçimini belirliyordu.

Hiyerarşik ilişkilenmelerle örülü parti içinde, mahalle başkanı parti temsilcisi olarak hareket ediyor, yapılacakları iletme ve sorgulamada parti adına konuşuyordu. Gençlik kolları toplantısında da, ana kademe toplantısında da çoğunlukla başkanlar

49 Partili aktörlerin her biri, haftada en az iki toplantıya, ayda sekiz toplantıya katılıyordu. Her ay ilçede yapılan genişletilmiş toplantılar, iki-üç ayda bir de danışma meclisleri oluyordu.

konuşmuş ve toplantı yönetimi tamamen onların inisiyatifinde kalmıştı. Başkan mahallelilerin değil, partinin sözcüsü gibiydi. Gelenler, aktarılan kararları tasdik etmek için oradalardı. Başkanlar da üyelerin toplantılara gelmesini sağlayan ve kontrol eden yetkililerdi.

Partinin genel politikasının ne yönde olduğu, güncel siyasal meseleler karşısında nasıl bir bakışa sahip olmak ve tutum almak gerektiği toplantılarla aktarılıyordu. Aşağıdan gelen bir işleyiş ya da mahallenin talepleri ve gündemleri söz konusu değildi. Ev ziyaretleri sırasında konuşulacak konular dahi merkezin gönderdiği metinler üzerinden yapılıyordu. Partililer sürekli bir talimat, bildirim ve denetim sistemi içinde hareket ediyordu. Toplantılara, ilçe adına katılım ve gözetim için gelen mahalle sorumluları bir nevi denetleme ve rapor işini yapan "müfettişlerdi". Mahalle çalışmaları için raporlama işi önemli bir mesaiydi. Belediyeyi ilgilendiren altyapı sorunları başta olmak üzere ihtiyaç sahiplerini belirleme ya da taziye, ev ziyaretleri, asker uğurlamaları gibi komşuluk ilişkileri bağlamında görülen gündelik kültürel yaşamla ilgili pratikler de birer parti faaliyeti olarak raporlanıyordu.

Partide bir şirket işleyişi vardı. Parti yöneticileri, görev verdikleri kişilerin performanslarına, verilen sorumlulukların ne kadarını yaptığına, işleri gerçekten özümseyip özümsemediğine, işleri vaktinde yerine getirip getirmediğine bakıyor ve değerlendirme yapıyordu:

> "Belli işler vardır yapılacak, o işleri yap deriz, yapınazlarsa görevden alırız. Çalışmak isteyen, gönül veren o kadar çok ki. Aksayan ya da sıkıntı olan arkadaşları hemen değiştirmek zorundayız... Görevini yapmayan dışarıda kalır. Hiç tartışması yok."[50]

İstenilen verimin alınamadığı kişiler vakit kaybetmeden görevinden alınıyordu. Dolayısıyla partililer gönüllülük esasıyla birlikte, kontrol ve yaptırım altında çalışıyorlardı.

---

50 İlçe yönetim kurulu üyelerinden biriyle yapılan mülakat, 4 Mayıs 2013, Kâğıthane.

Aslında parti yapısı içinde ilçe ve mahalle örgütlerinde çalışanlar yerelin bilgisini aktaran memurlar gibiydi. İlçe ve mahalle birimlerindeki haftalık toplantı gündemleri, ne tür siyasal faaliyetler yürütüleceği, seçim propagandalarının çerçevesi, mahalle çalışmalarının nasıl yapılacağı dahil pek çok konuda sadece uygulayıcıydılar. Yani parti merkezinin sunduğu politik ürünleri –propagandalar, imza formları, gündemler gibi– yerele ileten "aracılar"dı. Merkezde üretilmiş algı ve siyasi kanaatleri dolaşıma sokuyorlardı. Burada siyaset profesyonelleri ile bölge halkı arasında iletişim ağını kuruyorlardı. Parti profesyonellerinin ürettikleri, fakat kendilerinin üretim sürecinde yer almadığı politik ürünleri, bölge halkına ulaştırıyor ve tanıtıyorlar, böylece partilerinin "meşru" siyaset ve algılarını, hedeflerini, politik hamlelerini yaygınlaştırıyorlardı.[51]

Siyasal yabancılaşma

İlçe ve mahalle örgütlerinde çalışan yerel aracılar, partiye katılmakla kolektif bir kimliğe sahip olmuşlardı ve siyasal faaliyetleri gibi genel yaşam pratikleri de bu kimlikle şekilleniyordu. Fakat partili kimlikleri onları "siyasal özneler" yapmaya yetmiyordu. Bir şirket gibi işleyen partide, bu kişiler özgürleştirici bir siyaset anlayışı ve pratiklerinden uzaktılar. Emek ve zaman harcayarak yaptıklarını söyledikleri siyasal faaliyetleri *siyasal yabancılaşma** diye anlamlandırılabilecek bir süreçle bir-

51 Bourdieu'ye göre siyasal alanda, geniş kitleler politik üretim araçlarından koparılmış ve kendilerini sadece temsil ilişkisi içinde var edebilmeleri sağlanmıştır. Siyaset profesyonelleri ise kanaat üretme araçlarına sahiptirler. Ne teorik ne de pratik olarak siyasal alana katılabilen kitleler ise hazır kanaatler evreninde kendilerine uyanları –temsil ilişkisiyle– seçerler. Bourdieu, *Distinction*, s. 396-398 [Türkçesi: Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi, çev. Ayşe Günce Berkkurt ve Derya Fırat Şannan, Ankara: Heretik Yayıncılık, 2015].

(*) Marksizmde *yabancılaşma*, işçinin emek ürününden ve üretim sürecinden koparılmasıdır. Marx *yabacılaşma*yı insanın üretici etkinliğiyle ilişkisi, ürünüyle ilişkisi, diğer insanlarla ilişkisi ve türüyle ilişkisi içinde ele alır. Fabrikada çalışan bir işçinin kendi emeğinin ürünüyle ilişkisi yabancı bir nesneyle kurduğu ilişki biçimindedir. Ürün onun dışında, ondan başka bir şey haline dönüşmüştür. Yabancılaşma burada işçiyle nesne arasındaki üretim ilişkisinde de görülür. Emek nesnesiyle birlikte emek etkinliği de yabancılaşmıştır. İşçi çalı-

likte yaşıyorlardı. Marx *yabancılaşma*yı, insanın üzerinde denetimini yitirdiği üretkenliği üzerinden tanımlar. Buna göre, insanlar kapitalist ilişkiler içinde, kendi işlerinde ne yapacağı ve nasıl yapacağına dair karar verme rolünü gittikçe kaybetmiştir. Çalışma koşullarında emek etkinliğiyle ürünün bir başkasına ait olması gibi, parti alanında da toplumsal aktörler siyasal etkinliklerini kendilerine ait görmüyorlardı. Partideki ilişkileri tamamlayıcı, dayanışmacı ya da kendi kabiliyet ve potansiyellerini gösterdikleri bir nitelikten ziyade, rekabet süreçleri içinde gerçekleştirdikleri bir güçler savaşıydı. Siyasal faaliyetleri, sonunda mükâfatlandırılacaklarını düşündükleri bir süreç, yerine getirmekle sorumlu oldukları bir görevdi.

Genel olarak politik etkinlikleri üzerinde hâkimiyetleri yoktu. İşçinin, maaşıyla ilgilenip, ürettiği ürünün piyasadaki akıbetinden bihaber olması ve ürünü kendisinden bağımsız görmesi gibi onlar da parti çalışmalarının toplam çıktısı ve akıbetine hâkim değillerdi. Kendilerini ilgilendiren kadarıyla, yani kazandırdıkları oy oranlarıyla ilgiliydiler. Tam da parti, siyaseti, kısmi dar grup çıkarlarına indirgeyen bir bakışı işlediği için böyleydi bu.

Partili çalışanlar siyaseti özgürleştirici ve kendilerini gerçekleştirdikleri bir etkinlik olarak görmüyor ve öyle de yapmıyorlardı: "Bilgili olmaya gerek yok, genel merkez ve il başkanları projeler üretiyor zaten, onların dedikleri yeterli," diye konuşuyorlardı. Yani, üretici olmalarına, akıl yürütüp fikir beyan etmelerine gerek yoktu. Kendilerine iletilenleri yapmaları, genel merkezin ve liderlerinin çizdiği sınırlar içinde hareket etmeleri yeterliydi. Büyük oranda seçim kazanmaya kilitlenmiş işlere yoğunlaşıyorlardı. Tamamen iktidarı hedef alan, bu uğurda her türlü pragmatizme açık bir siyasal bakışı içselleştirebiliyorlardı.

Parti ağları sayesinde hayatlarında dönüşüm yaşayan ve geleceğe yönelik yaşam pratiklerini bunlar üzerinden kuranlar için "parti" her şeydi. Ve pek çok kere, onlar için, liderleri ve par-

---

şırken kendine ait değil, başkasına aittir. İşçinin etkinliği onun kendiliğinden etkinliği değildir artık. Karl Marx, *1844 El Yazmaları*, çev. Murat Belge (İstanbul: Birikim Yayınları, 2000), s. 75-79.

tileri özdeşti. Partinin büyük gövdesini oluşturan ve kitle çalışmalarını yürüten bu gruplar, her şeyi kendileri dışındaki bir güce, yani liderlerine atfediyorlardı.

Kâğıthane belediye meclis üyelerinden biri, partisinin örgütsel anlamda hassas dengeler üzerine kurulduğunu ve parti liderinin bu dengeyi koruduğunu şu sözlerle özetlemişti:

> "Bugün biz AK Parti'ye kurumsal bir parti diyoruz, çok büyük, çok güçlü diyoruz ama lider partisi olduğu gerçeği var ama genel başkana bir şey olsa partinin geleceğiyle ilgili insanlar fikir sahibi değiller. Nereye kadar gider diye. Ama SP, MHP ayakları sabit, ayakları yere basıyor, yani teşkilatlarını kaybetmiyorlar."[52]

Partililer "işin" çok büyük bir kısmını liderlerinin yaptığını, kendilerinin işin sokak kısmını yaptıklarını düşünüyordu. Nitekim kendilerini Erdoğan'ın sahadaki ayağı olarak tarif etmişlerdi. Onların gözünde Erdoğan, kendileri gibi olan fakat benzersiz bir liderdi. Milli Görüş geleneğini, partinin işleyişini ve politikalarını ya da belediyecilik faaliyetlerini eleştirenler dahi Erdoğan'ın benzersiz bir lider olduğunu düşünüyordu. Partiyi var edenin, bugüne getirenin ve başarılarını sağlayanın parti lideri olduğuna dair ortak bir kanı vardı –ya da oluşturuluyordu. Partililer, çalışmalarını aksattıklarında ya da yeterince özveri göstermediklerinde liderlerinin koltuğunun sallanacağını söylemişlerdi. Dolayısıyla, bu da onlar için parti alanının kendisine yönelik bir tehditti. Partinin gövdesini oluşturan bu kişiler, örgüt ilişkileri içinde siyasal vekâletlerini tamamen liderlerine devretmişlerdi ki bu aynı zamanda söz hakkından feragat etmek demekti.[53] Birileri adına konuşma yetkisine sahip ol-

52 Belediye meclis üyelerinden biriyle yapılan mülakat, 22 Mart 2013, Sanayi Mahallesi.

53 Bourdieu bir grubun ancak tüzel kişinin, bir liderin vekâletiyle var olabileceğini söyler. Temsil eden, yani lider olduğu için simgeleştirilen grup vardır. Fakat lider, kendisi olmaktan çıkıp tamamen partiye adandığında, onunla özdeşleştiğinde bu vasfı kazanmaktadır. Lider, grupla özdeşleşmek için grup içinde kendini ortadan kaldırmalı, kendini gruba adamalı, sadece grupla var olduğunu beyan etmelidir. Çünkü grubun otoritesini ele geçirmek için grupla özdeşleşmek gerekir. Lider ve grup arasındaki vekâlet ilişkisi ise gaspla gerçekleşir. Yani, sözcünün mutlaklaşıp vekâlet verenin hiçleşmesiyle olur. Pierre Bour-

mak ve grubun var olabilmesi için kendisinin olması gerektiğine inanmak ya da bunu gerçek kılmak, lider için yetki aşımını olağanlaştırıyordu. Bu anlamda partililer ve lider arasındaki ilişki aynı zamanda bir tahakküm ilişkisiydi.

Lider, kendisine bahşedilen varoluşu sadece kendisine borçluymuş gibi varsayıyor ve partililer de buna inanıyordu. Yani lider varlığını kendinde neden olarak sunuyor ve siyasal bir *fetiş* haline dönüşüyordu. Parti içi eğitimler ve programlar sürekli biçimde liderin varlığına yönelik bir hayranlık ve kutsama içinde yapılıyordu. Partinin geleceği liderin geleceğiyle ilgili görülüyordu. Oysa partinin yeniden üretimini sağlayanlar, böylece partiyi var kılan ve meşruluğunu kazanmasını sağlayanlar, ta kendileriydi. Partili çalışanların konumu, ürettiklerinin metalaşıp fetiş haline gelerek, kendileri dışında ve üstünde bir güç haline gelen işçilerin konumu gibiydi. Siyasal faaliyetlerinin ürünleri olan lider ve parti, çalışanların üstünde bir fetiş haline geliyor; onlar lider ve parti karşısında bağımlı ve güçsüz bir konuma düşüyorlardı. Bu ilişkide siyaset, dönüştürücü gücü olan bir eylemden çok, kendi ürünlerinin (parti örgütü ve lider) egemenliği altına girdikleri ve bunun sadece sıradan bir parçası haline dönüştükleri bir faaliyetti.

Partililer toplumu etkileyen kararları belirleme, yönlendirme ya da sorgulamayı siyaset dışında görüyorlardı. Bu, sınıfsal ve sosyal eşitsizlik biçimlerini (etnik, toplumsal ve sınıfsal başta olmak üzere) meşrulaştıran ve yeniden üreten parti ilişkilerinin sonucuydu. Kendi konumlarını avantajlı kılmaya çalıştıkları ilişkiler, bütünsel anlamda daha geniş kesimler için hayatı zorlaştıran ilişkilerin üretimi demekti. Adaletin iktidarla özdeşleştiği, ileriye dönük ideallerin emperyal heveslerle bezeli olduğu, farklılıkların oylarını artırdığı oranda kabul görebildiği bir siyasal ideaya sahiptiler. Her türlü kolektif-kamusal düşüncenin altını oyan, insanlara kendi hayatlarında söz hakkı tanımayan, yaşam alanlarının metalaştırılmasına öncülük eden bir yönetim anlayışının sokaktaki diliydiler.

---

dieu, "Vekâlet ve Siyasal Fetişizm", *Seçilmiş Metinler*, çev. Levent Ünsaldı (Ankara: Heretik Yayıncılık, 2013), s. 234-239.

İşçinin emek ürününü piyasa için üretmesi gibi onlar da siyasal faaliyetlerini mutlaklaştırdıkları "parti=lider" için sürdürüyordu. Parti işleyişi de, piyasa ilişkilerini ve yarattığı haksızlıkları normalleştiren ve kadir-i mutlak devletin pratiklerini sorgulanamaz kılan siyasal bir anlayışı derinleştiriyordu.

"Sandık" ve dilsizleşme-mülksüzleşme

> "Şimdiye kadar halkımız, hep yönetildi. Halkımızın cahil olduğu, dolayısıyla kendi kendisini yönetmeye yetenekli olmadığı sürekli iddia edildi. Halkımız sadece oy deposu olarak görüldü. Sadece belli dönemlerde sandık başına giden halkımız, 'seçme' ve 'seçilme' hakkını sözümona kullandı. Halkımız kendisini 'yönetecek' temsilciler seçti ve bu 'temsilciler' aracılığıyla 'yönetilmeye' razı oldu... Türkiye'de var olduğu söylenen yönetim 'halk yönetimi' değildir, 'iktidar seçkinleri'nin yönetimidir."[54]

Halk Meclisleri'ne dair, 1992 yılında RP'li Kâğıthane belediye başkanının kullandığı bu siyasal dil, dönemin siyasal atmosferiyle ilgiliydi kuşkusuz. O dönemde, SHP'nin ağırlığı ve RP içindeki liberal aydınların etkisi yerel siyasal alanda görünürdü. AKP'nin eski-yeni siyasal kadrolarıyla iktidara geçtiği ve diğer siyasal aktörleri pasivize ettiği yaşadığımız dönemlerde ise böylesi sözleri duymak zordur. Üstelik Kâğıthane'de görüştüğüm kadrolar yukarıdakilerin tam tersini söylüyordu.

Parti, yerelde temsil ilişkisini öne çıkaran, besleyen, onun üzerine yapılanan bir politika biçimine ve işleyiş tarzına sahipti. Temsil ilişkisinin en büyük göstereni olan seçimler, parti çalışmalarının merkezinde yer alıyordu. Bu anlamda yerel çalışmalar "sandık" üzerinden yapılıyordu. Fakat burada partinin bölge halkını siyasete dahil etmek gibi bir kaygısı yoktu, buna gerek de görmüyordu. Nihai amaç partinin oylarını artırmaktı. Bütün bir çalışma temposu da seçimlerin kazanılması hedefi üzerine kurulmuştu. Bu anlamda "sandık" da daha önce hiç olmadığı kadar kutsanıyordu.

---

54 "Hakka Dayalı Halk Yönetimi", *Sadabad Bülteni*, Sayı 1, Mayıs 1992.

Türkiye siyasi tarihinde belki de ilk defa, bir siyasal parti bu kadar çok seçim ve sandık vurgusu yapmıştır. Siyasal dönemlerin darbelerle bölündüğü, tek parti yönetimiyle ya da MGK'nın belirleyiciliğiyle geçtiği, geçmişten farklı olarak AKP döneminde, temsilî demokrasinin işlediğine dair söylem "millet iradesi"ne referansla sürekli olarak vurgulandı. AKP, "millet iradesini" temsil etmenin devlet alanı içinde açtığı kapıları kendi iktidarı adına sonuna kadar kullanırken, azınlık olduğu için temsil niteliği taşımadığını ima ettiği muhalefet güçlerine ise tüm kapıları kapatmaya çalıştı. Bu durumun Türkiye'deki –sermaye destekli askerî darbelerle sakatlanmış– temsilî demokrasinin içinde barındırdığı olumsuz dinamiklerden güç aldığı söylenebilir. 12 Eylül darbecilerinin getirdiği seçim sistemi ve siyasal partiler yasasının dayandığı çoğunlukçuluk nosyonuyla şekillenmiş bir seçim sistemine göre işleyen bu demokraside, yurttaşların siyasal alanı belirleme yetkisini 4-5 yılda bir yapılan seçimlerle devretmelerinden çoğullukçu bir işleyiş beklemek belki safdillik olur. Böyle bir sistemde "seçilen" temsilcilerin toplum üzerinde tahakküm kuran ayrıcalıklı bir siyasal elit haline gelip güçler ayrılığı ilkesi, anayasa, kamuoyu, sivil toplum, sosyal muhalefet, hukukun üstünlüğü, insan hakları gibi faktörleri biçimselleştirmesi, AKP'nin siyaseti dar bir alana sıkıştırmasını olanaklı kılan bir arka plan olarak görülebilir.

Kâğıthane'de siyaseti seçime ve sandık başarısına kitleyen AKP, siyasete katılımı ise oy verme işlemine, yani yetki devrine indirgeyen bir siyasal anlayışın öncülüğünü yapıyordu. Burada siyaset yapmanın, toplumu ilgilendiren genel meselelere dair söz söylemek ve buna dahil olmak gibi herkesin yapacağı bir iş olarak görülmesi kısıtlanıyordu. Çoğunluğun siyaseten dilsizleştirilmesi politikası, onları siyaset oyununun dışına atmakla sonuçlanıyordu.[55] Aynı zamanda vekâletleri-

55 İsmet Akça, AKP'nin siyasi otoriterliğinin nedenlerinden birinin; neoliberalizmin yapısal olarak ezilenlerin siyaseten dilsizleştirilmesi politikasına ve buna uygun bir devlet formuna dayanmasını olduğunu söyler. AKP'nin otoriter pratiklerini, hegemonya projeleri ve krizleri bağlamında ele alır. İsmet Akça, "Hegemonic Project in Post-1980 and the Changing Forms Turkey of Authorita-

ni devretmelerini mecbur kılan bir siyaset biçimine mahkûm ediyordu.

Partililer bölge halkına sandıklarına sahip çıkmaları yönünde propaganda yapıyorlardı. Halkın politik olarak yaptığı en büyük eylemin oy kullanmak olduğu sürekli biçimde işleniyordu. Sözlerini üretecek kanalların kapalı tutulduğu şartlarda, geniş kitlelere siyasi kanaatlerini ve fikirlerini ifade edecekleri en büyük ve belki tek kanal sandık olarak sunuluyordu. Parti, temsil ilişkisindeki tahakkümünü "millet iradesi" olarak addediyordu.[56]

> "En çok üzerinde durduğumuz husus bu milletin iradesi. Bu milletin değerleri, kurulan rejim veya sistem adına ne dersek diyelim, eğer bu milletin iradesine saygısız ise bu milletin değerlerine saygısız ise biz bunu reddediyoruz ve toptan reddediyoruz. Şurasını, burasını vs. değil, buradaki sistem, buradaki rejim, buradaki devlet, erk, buradaki yöneticiler, kendini devlet olarak tarif eden her kim var ise bu milletin iradesine saygı duymak zorundadır. Herkes, buna askeri, polisi, mahkemesi, meclisi, bürokratı, aklınıza ne gelirse herkes, bu milletin iradesinin önünde –tabiri caizse– secde etmek zorundadır. Millet iradesinin üzerinde ben hiçbir şey tanımıyorum."[57]

İdealize edilmiş bir milletin sözcüsü olarak parti "kutsal" bir görevi üstlenmiş oluyordu. Temsil ettikleri her şey olduğu için, kendilerini her şeyi yapmaya kadir görüyorlardı. Bölge halkı oy vererek, yetkin olmadıkları bir alanda, kendileri aleyhlerine yapılacak olanları bertaraf edebilecek önemli bir iş yapmış oluyordu. Ne de olsa siyaset, "Yeni Türkiye"nin ilerlemesini istemeyen çeşitli lobilerin ve devletin bekasını düşünmeyen dış mihraklı derin güçlerin dahil olduğu bir arenaydı. Toplumun

---

rianism", *Turkey Reframed Constituting Neoliberal Hegemony* içinde, ed. İ. Akça, A. Bekmen ve B.A. Özden (London: Pluto Press, 2014), s. 13-46.

56 Bourdieu da vekâlet ilişkisindeki gaspı (kendini birinin yerine konuşmaya muktedir görmekteki gasp) gizlemek için mütevazı hizmetkâr sıfatından faydalanılsa da hizmetlerin birer tahakküme dönüştüğünü söyler. Bourdieu, *Fetişizm*, 239-240.

57 Kâğıthane ilçe başkanı ile yapılan mülakat, 27 Aralık 2012, Kâğıthane.

üstünde mutlak bir kutsal olarak devlet ve yönetimi, halka açık olmayan bir "zanaattı". Kitleleri ilgilendiren hayatlarını değiştirecek politikalar ise sadece seyirci oldukları bir düzeyde gerçekleşiyordu. Sonuçta yetkisizlik ve yetersizlik duygusunda temellenen ve iktisadi/kültürel açıdan yoksun olanları bilirkişilere mecbur eden bir temsil ilişkisi öne çıkarılıyordu. Kendisini sürekli güçlü olma mecburiyetinde hisseden AKP için buradaki iktidar bağımlılığı çarpıcıydı ve bunu da tüm seçimlerde ortaya koyuyordu.[58]

Politik olarak meşru olanın ne olduğu, neyin siyasal alana dahil olduğu, bunların sınırı ve tanımı partinin müdahaleleriyle yeniden biçimleniyordu. Partinin sunduğu ideolojik yargılar, tek "meşru" ifade ve algı formu üreterek, ortaya hegemonik bir kanaat biçimi çıkarıyordu. Partililer mahalle çalışmalarında "siyaset" konuşmuyordu. Gerekli görülürse partinin söylemleri, tutumu ve programlarını tanıtan konuşmalar yapılıyordu. Başbakanın özel gündemli söylemleri ya da gündemde beklenmedik biçimde gelişen veya kafa karıştıran konular hakkında ise konuşabiliyorlardı.

> "Biz bir eve gittiğimizde siyaset konuşulmuyor. İllaki ya bir yaşlısı vardır ya bir hastası vardır veya taziye vardır... Ama özellikle Suriye, İmralı bunlar ev sohbetinde özellikle konuşulmaz, bunlar konusu gelince olur. Başbakan Suriye'yle ilgili konuşma yaparsa gündem oluyor. Genel siyaset burada konuşulmuyor."[59]

Parti çalışmaları sosyal ihtiyaçlar üzerinden, popülist bir siyasal tarzda yapılıyor; siyaset de yerelde hizmete indirgenen bir faaliyet olarak görülüyordu. Bu bağlamda partililer kendilerini hizmet etmek için yarışan gönüllüler olarak tanıtıyordu. Şirin-

58 Menderes Çınar AKP'nin "iktidar" bağımlılığının ve kendini sürekli güçlü olma mecburiyetinde hissetmesinin, ne kadar oy varsa alalım şeklinde tezahür ettiğini söyler. Çınar'a göre bu durum kapatılma davalarından, e-muhtıralardan, AKP'nin geldiği arka plandan, bulunduğu konumu kırılgan olarak değerlendirmesinden kaynaklanabilir. Menderes Çınar, "AKP'nin ustalık döneminde siyaset", *Birikim*, S. 276 (2012), s. 23.

59 Şirintepe mahalle başkanı ile yapılan mülakat, 10 Ocak 2013, Şirintepe.

tepe mahalle başkanına göre de parti ve teşkilatlar, asıl olarak hizmet için vardı:

> "Eğer hizmet noktasında bir vatandaş ilgi alaka görüyorsa, parti önemli değil. Bunu da en iyi şekilde AK Parti yapıyor. Siyasetten tek beklentimiz halka hizmet. Çünkü halka hizmet Hakk'a hizmet. Seçimlerde oylar artıyor. Olay bu kadar basit. Teşkilatlanmış gruplar üstündür. Biz her hafta mutlaka toplanıyoruz... Yeni mozaikler, yeni arkadaşlar kattık, bu hizmet yarışı."

Yerelde çok açık biçimde belediye hizmetlerinin propagandası üzerine oturtulan bir siyaset merkezdeydi ve ilçe başkanının vurguladığı gibi parti örgütünün en önemli görevlerinden biri de "icraatların" propagandalarını yapmaktı:

> "Sonuçta biz burada şunun için varız... Teşkilat disiplini ve yapısı içinde bizim görevimiz nedir? Sadece sandıkların başına adam bulmak değil veya mahalle yönetimleri oluşturmak değil sadece görevimiz. Aynı zamanda diğer bir görevimiz var: propaganda görevimiz. Nedir? Yerelde, işte belediyemizin, genelde de merkezî hükümetimizin yapmış olduğu çalışmaların propagandasını yapmak... Çünkü bugün, varsayalım Avcılar'a yapılan bir metrobüsten Kâğıthanelinin haberi olmayabilir, benim görevim bunu haberdar etmek. Varsayalım Artvin'in bilmem neresine yapılan barajdan haberdar etmek. İletişim ağının içinde bir parçayız."

Kâğıthane'de; Yahya Kemal, Hamidiye, Nurtepe gibi sosyopolitik, etnik, ekonomik özellikleri bakımından ciddi farklılıklar taşıyan mahalleler olmasına rağmen, yerele özgü politikalar üretilmiyordu. Partililer insanların gündelik hayatlarını etkileyen sorunlarla hemhal olduklarını ve birtakım sosyal yardım faaliyetinde bulunduklarını söylemişlerdi.[60] Sanayi ve Şi-

60 AKP iktidara geldiği andan itibaren, piyasa ilişkilerini her alanda hızla yaygınlaştırırken bunun yıkıcı sonuçlarını azaltmaya yönelik olarak sosyal politika alanında da ciddi dönüşümler yaptı. Sosyal hizmet sunumu ve yoksul yardımı gönüllü faaliyetlerle, geniş ve yaygın vakıflar ağıyla ya da yerel yönetimler işbirliğinin teşvik edilmesi gibi farklı bir dizi araçla gerçekleştirildi. Burada

rintepe mahallelerinde yardıma ihtiyaç duyan, işsiz olan, ücretli yoksul kesimler azımsanmayacak orandaydı. Yardımlar, özellikle belediye kaynakları ve mahallelerdeki İslâmî vakıflar üzerinden yapılıyordu. Fakat bunlar sistematik ve düzenli yardımlar değildi. Parti örgütü daha çok ağların kurulmasına yardımcı oluyor, hükümetin bu yöndeki uygulamaları hakkında bilgi veriyordu. Özellikle seçim dönemleri öncesi, Ramazan bayramları ve kış ayları, yardım faaliyetlerinin görünür olduğu zamanlardı. İhtiyaç sahiplerini belirlemek için, belediyede sosyal işler biriminin, bazen de muhtarların belirlediği listelere bakılıyor, mahalle yönetimlerinin kendi hazırladıkları listeyle karşılaştırılarak bir güncelleme yapılıyordu. Sonra "gerçek" ihtiyaç sahipleri belirlenince, yardımlar dağıtılıyordu.

Şirintepe mahalle başkanı için yoksul kesimlerle siyaset yerine ihtiyaçlar üzerinden konuşmak daha elzemdi. Sonuçta amaçları partinin oy sayısını, aynı zamanda da insanların refahını artırmaktı.

> "Biz partimizin güçlenmesi için oy sayısını artırmak, insanların refah seviyesini artırmak için insanların ihtiyaçlarını öğrenmek [istiyoruz]... Evine gidiyoruz, dertleriyle dertleniyoruz, sıkıntısını rapor ediyoruz, takip ediyoruz. Genel siyaset fazla bir şey yok. Konuştuğumuz şey... Mesela yardım götürüyoruz. Orada bazen zenginlerden kutu geliyor, biz 50 yardım dağıttık. Bize de ver, diyene veriyoruz. Üye yapacağız demiyoruz."[61]

Açık biçimde yoksulluk ve sosyal yardımlar, siyasetle ilgili sorunlar olarak ele alınmıyordu.[62] Ayrıca partililer mahalle halkını, yoksul kesimleri siyaset yapma ve konuşma yetkisinde de

---

sosyal hak anlayışını dışlayan piyasa ile hayırseverlik arasında kalan bir politika uygulandı. Ayşe Buğra, "AKP Döneminde Sosyal Politika ve Vatandaşlık", *Toplum ve Bilim*, S. 108 (2007), s. 143-166.

61 Şirintepe mahalle başkanı ile yapılan mülakat, 10 Ocak 2013, Şirintepe.

62 Burada toplum, siyasi otoritenin karşısında, hizmet götürülen, pasif bir varlık olarak kurgulanırken, toplumdan siyasal karar alma mekanizmalarına katılması beklenmiyordu. Nermin Pınar Erdoğan, "AKP'nin Siyasal Söylemi Üzerine: Biz Hizmet Partisiyiz", *Birikim*, S. 283 (2012), s. 66-71.

görmüyordu. Kadın kolları üyeleri mahalle halkının çoğunun "cahil" olduğunu söylemişti. Halkın okuma yazma oranı düşüktü ve siyaset de özel bir uğraştı, herkesin yapacağı bir iş değildi. Buna göre, herkes toplumun genel meselelerine katılma imkânına ya da yetkinliğine/yetkisine sahip değildi. Çünkü politikaya katılım aynı zamanda siyasi yetkinlik gerektiriyordu. Siyasi yetkinlik ise, siyasi işlerle uğraşabilme koşullarına sahip olmak ve onu "meşru" siyasi ilkelerle ele alabilme kabiliyetiydi. Burada yetkinlik aslında bireysel kabiliyetten öte, toplumsal konumlarla –cinsiyet, yaş, toplumsal sınıf, yaşanılan bölge, eğitim düzeyi, iktisadi sermayeye işaret eden farklı koşullarla– ilgiliydi. Dolayısıyla, geniş kitleler çoğu zaman siyasi yetkinlik kazanacak koşullara sahip değillerdi. Temsil ilişkisi bu noktada önem kazanıyordu. Temsil ilişkisinde de kitleler, yetki devrini mecbur eden siyasi bir yetkisizlik içinde işaretleniyorlardı. Kendileri değil, onlar adına konuşan siyasi yetki sahibi merciler söz hakkına sahipti. Dolayısıyla temsil ilişkisiyle söz haklarından feragat ediyorlardı. Parti alanında, politikanın bu ayrıcalıklı yapısı sürdürülüyordu. Partide siyaset yapmak kolay değildi ve bunun için (bir sonraki başlıkta ele alınan) koşullar gerekiyordu.

Siyasetin uzmanlaştırıldığı ve yetkinlik olarak tarif edildiği politik alanda, parti siyaseti seçkin gruplara açık tutuluyordu. Ve parti siyaseti içinde bölge halkı, politikaya dahil edilmeye çalışılan siyasi özneler değil, sadece partiye destek ve onay verme olasılığı olan "seçmen"lerdi. Onaylama, onaylamama, kabul ya da ret üzerinden fikirleri alınan pasif bir kitle olarak görülüyorlardı. Partiye itiraz eden ya da eleştiren olursa "ideolojik bakmamaları" rica ediliyor ve "hizmete/icraata" bakmaları öneriliyordu. Yani, bölge halkının partinin siyasi algı ve kanaatlerini benimsemeleri, partiye oy vererek desteklemeleri yeterliydi.[63] Neticede, siyasal alana dahil olamayan kitlelere temsil edilmek dışında çok fazla seçenek bırakılmıyordu. Dolayısıy-

63 Geniş kesimlerin dışlanması siyasal alanın yapısı içinde kendiliğinden de gerçekleşebiliyordu. Kitleler kendilerini demokratik oyundan "özgürce" geriye atabiliyorlardı. "Beni ilgilendirmez", "ben anlamam" minvalindeki söylemler kendiliğinden bir dışlama sürecinin ifadeleriydi.

la, geniş kesimler, özellikle de alt sınıflar siyasal sermaye edinme koşulları anlamında bir mülksüzleştirmeyle karşılaşıyorlardı. Temsil edilen ve konuşturulan gruplar da ne kadar kendilerini ifade etme araç ve imkânlarından yoksunlarsa, hükmedilmeye ve mülksüzleştirilmeye o kadar açıktılar.[64] Parti, yerelde siyasetin kapsamını daraltıyor ve onu uzmanlık gerektiren bir iş olarak geniş kesimlerin yapamayacağı bir tanıma ve koşullara bağlıyordu. "Millet iradesi"yle ifadesini bulan oy vermek ve temsil siyaseti de bu yüzden biricikti.

Siyasetin tekelleşmesi: Parti alanı kimlere açık?

AKP, iktidar olduğu dönemden itibaren yoksul kesimler ve ücretli çalışanlar üzerinde, aldığı oy oranlarında da görünür olan, siyasal bir etkiye sahip oldu. Yerellerdeki örgütlenme yapısı ve insan kapasitesi açısından AKP'nin, ilk etapta geniş toplumsal kesimlere açık olduğu varsayılabilir. Oysa yerel ilişkiler ağı içinden parti örgütlenmesine yakından bakıldığında, durumun böyle olmadığı anlaşılır. Kâğıthane ilçe yönetiminde ve belediye meclis üyeleri arasında ücretli çalışanlar ve yoksul kesimler yoktu. Mahalle başkanları ve yönetimleri ise büyük oranda kendi hesabına çalışan esnaf ya da girişimcilerden oluşuyordu.

Kâğıthane'de 20 yıldan fazladır yönetimde bulunan ileri gelen kadrolar, sosyal-siyasal ağlar içinde sınıfsal dönüşüm yaşamışlardı. Fakat parti alanı artık, "aşağıdan" gelenlerin böylesi bir dönüşüm yaşamasına imkân verecek bir biçimde işlemiyordu. Ücretli çalışanların ve sermaye yoksunlarının –mahalle örgütlerinde yer alsalar bile– partide ilerlemeleri, söz sahibi olacak mevkilere geçmeleri zordu.

Herkesi temsil etme iddiasında olsa da parti yerelde belli sosyal grup ve sınıflara açıktı. Partide siyaset yapmak uzmanlık gerektiren, zaman isteyen bir "iş", bir nevi meslekti. Politik alana dahil olmak ve böylece politik yetkinlikleri geliştirebilmek geniş toplumsal kesimlerin ulaşamayacağı koşullara bağlıydı.

64 Güney Çeğin ve Levent Ünsaldı, "Bourdieu'nün Şerhleri Üzerinden 'Temsiliyet Simyası'", *Cogito*, S. 76 (2014), s. 100-103.

Bourdieu, siyasal alana ilişkin politika üretim yetisinin, birkaç bireyin elinde toplanmasına ve bağıntısal olarak kitlelerin elinden alınmasına ilişkin Marksist bir çözümlemeden yola çıkarak, meslekleşme ve uzmanlaşmaya karşı, çalışma zamanının kısaltılmasıyla, herkesin toplumun genel meseleleriyle uğraşmak için yeterince boş zamana kavuşacağından bahseder. Çünkü siyaset oyununa fiilî olarak tam zamanlı profesyoneller, siyaset adamları ve daimi görevliler katılmakta, geniş kitleler ise bunun dışında kalmaktadır. Partiye katılabilenler ve söz sahibi olanlar da bu anlamda seçilmiş kişilerdi. Parti kadroları yerellere özgü seçme politikasıyla belirleniyordu ve bu politika sonucunda siyaset yapabilme koşulları (ya da sermayeler) ayrıcalıklı kesimler elinde "tekelleşiyordu".

Partiye katılımın zımni koşulları: Sermayeler

Partinin profesyonel kadroları, en başta siyaseti herkesin yapamayacağının temsiliydiler. Diğerleri, yani imtiyazsız geniş çoğunluk, salt seçmenler olarak görülüyordu. Onlar, politikaya aktif katılımın neredeyse bir zorunluluğu olan boş zaman ve ekonomik sermaye koşullarından yoksundu. Parti kadroları aynı sosyal-sınıfsal kökenden geldikleri bölge halkından zamanla farklılaşmış kişilerdi. Bu açıdan da parti siyasetine katılım(sızlığ)ın "ideal" örnekleriydi. Mahalle ya da ilçe birimlerinde başkanlık yapanlar, yönetimlere girenler, belediye meclis üyesi olanlar bulundukları konumlara "nitelikleri" dolayısıyla seçilmişlerdi. Söz konusu vasıflar ve nitelikler, sahip oldukları "sermayelerle" ilgiliydi. Sermaye burada, kişinin belirli bir toplumsal alana katılımını ve bu alan içindeki özel kazançlara ulaşmasını sağlayan etkili bir kaynak olarak düşünülebilir.[65]

65 Bourdieu ve Wacquant, *a.g.e.*, s. 62. Bourdieu sermaye kavramsallaştırmasında hem Marksizmden yararlanmış hem de arasına eleştirel mesafe koymuştur. Bourdieu'de sermaye toplumsal tabakalaşma ve iktidar yaratan bir kaynak olarak kavranırken, Marksizmde emeğin sömürüsü ve rekabete dayanan, sistemin dinamik çelişkilerini neyin ürettiğini anlamaya dönük araçlara sahiptir. Alex Callinicos, *Toplum Kuramı: Tarihsel Bir Bakış*, çev. Yasemin Tezgiden, 5. baskı (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011), s. 429-440. Ayrıca Bourdieu Mark-

Parti kadrolarının oluşumu ve parti temsiliyetinin hangi niteliklere göre belirleneceği sermayeler üzerinden çiziliyordu.

İlçe/mahalle yönetimlerine ve başkanlıklarına seçilecek kişilerin en başta para ve vakit sahibi olması (ekonomik sermaye) gerekiyordu. Seçilecek kişilerin maddi olarak iyi durumda olması bekleniyordu. Kâğıthane'de parti ilçe binası dışında 17 tane mahalle irtibat bürosu vardı ve bunların personel giderleri, elektrik, su, kırtasiye gibi harcamaları oluyordu. Bunun dışında partinin sosyal yardım programları ve seçim dönemlerindeki faaliyetler de harcama gerektiriyordu. Partililer iddia edildiği gibi parti merkezinden yerellere para akmadığını, cüzi bir katkı geldiğini ve bahsedilen giderlerin büyük oranda kendi ceplerinden karşılandığını söylemişlerdi.

Para, siyasetin rutin masraflarının karşılanması yanında, toplumsal çevrenin devam ettirilmesi için de önemliydi. Partinin profesyonel kadroları sosyal ağları ve çevreleri geniş kimselerdi, bu ağları sürdürmek partide siyaset yapabilmelerini kolaylaştırıyordu. Aile, uzak/yakın akraba, hemşehri gruplarına yardım edebilme, destek sunabilme, hem kentte hem de memleketinde cemaatle bağlantılı sosyal yardım örgütlerine bağışta bulunma, bölgelerin gelişimine katkıda bulunma ve hediyeler verme nüfuzlu olmayı gerektiriyordu.[66] Dolayısıyla siyaset yapmak maddi olarak iyi durumda olmayı gerektiren bir şeydi. Üstelik işinde maddi olarak sorun yaşayan kişiler, parti çalışmalarını "hakkıyla" yerine getiremeyebilir, partideki konumlarını "kötüye" kullanabilirdi.

Maddi olarak iyi durumda olmakla birlikte "vakit" sahibi olmak da seçilmek için belirleyiciydi.[67] Toplantılara düzenli ka-

sizmden farklı olarak sermayeyi; maddi, kültürel, toplumsal ya da simgesel olsun bütün iktidar biçimlerini ele alacak biçimde kullanır. Ayrıca Marksizmin sadece ekonomik sermayeye odaklanmakla sınırlı bir iktidar anlayışına sahip olduğunu iddia eder. David Swartz, *Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi*, çev. Elçin Gen (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011), s. 108-109.

66 Kurumsal siyasete katılımla ilgili belediye meclis üyeleriyle yapılmış bir çalışma için bkz. Ayça Kurtoğlu, *Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset: Keçiören Örneği* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003), s. 303.

67 Ücretli emek koşullarında çalışma, insanın belirli bir ücret karşılığında zamanının belli bir kısmını başkasının, yani kapitalistin ya da işverenin tasarrufuna

tılmak, verilen görevleri zamanında yerine getirmek ve parti çalışmalarını sürdürmek vakit istiyordu. Belediye meclis üyeleri hariç, partiden maaş ya da ücret alan olmasa da partiyi temsil edecek kişinin vaktinin önemli bir kısmını parti çalışmalarına ayırması, yani profesyonel bir siyasetçi olması bekleniyordu.

Seçilebilecek kişilerin vaktini kendisine göre ayarlayabilme imkânının olması ise; kendi hesabına çalışması ya da kendi işini yapması anlamına geliyordu. Semtte ekonomik olarak bu koşulları sağlayanlar esnaflar, ticaret ve inşaat/emlak sektöründe faaliyet gösteren küçük girişimci ya da profesyonel meslek sahibi kimselerdi. Burada maddi olanaklarla birlikte vakit sahibi olmak çok net biçimde sınıfsal sınırlara işaret ediyordu. Ücretli çalışanlar ne yönetimde ne belediye meclis üyeliğinde ne de başkanlıklarda temsiliyet olanağı bulabiliyordu. Partili yöneticiler sabah 8, akşam 5 çalışan birinin siyaset yapabilmesinin zor olacağını düşünüyordu. Çarpıcı biçimde, bu temsiliyetsizlik mahalleler için de geçerliydi. Sanayi Mahallesi'nde ücretli yoksul kesimlerin yoğun olmasına rağmen mahalle başkanları arasında bu kesimler tercih edilmiyordu.

Parti adına çalışma yürütecek kişinin demografik olarak kalabalık, nüfuz açısından da etkin bir hemşehri grubundan olması, daha da önemlisi bu kişinin hemşehri cemaatiyle ilişki ağlarının canlı olması (sosyal sermaye)* çok önemliydi. Ör-

---

bırakması anlamına gelmektedir. Vaktin, yani boş zamanın kapitalist sistem içindeki anlamı önemlidir. Çalışma ile çalışma dışı zaman ilişkisi bağlamında, farklı zaman politikaları arasında mücadele, genel sınıf mücadelesinin önemli bir parçası olmuştur. Boş zaman, toplumsal olarak üretilmiş bir "artı-zamandır". Üretilmiş bu zaman, üretilmiş diğer zenginliklerle birlikte farklı toplumsal sınıfların göreceli gücüne göre eşitsiz bir biçimde bölüştürülmüştür. Serbest zaman kazanma mücadelesi emek hareketleri içinde her zaman önemli bir taleptir. Daha detaylı bir okuma için bkz. Şükrü Argın, "Boş Zamanın Toplumsal Anlamı Üzerine Notlar", *Nostalji ile Ütopya Arasında* içinde (Istanbul: Birikim Yayınları, 2003).

(*) Sosyal sermaye, az çok kurumsallaşmış olan, karşılıklı arkadaşlık ve tanıma ilişkileriyle kurulmuş dayanıklı bir ağ ile ilintili gerçek veya potansiyel kaynakların toplamıdır. Grup üyelikleri, ilişkilerin getirdiği yükümlülükler, ayrıcalıklar vs. buna dahildir. Emrah Göker, "'Ekonomik İndirgemeci' Mi Dediniz?", *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi* içinde, der. Güney Çeğin vd. (Istanbul: İletişim Yayınları, 2007), s. 283.

neğin Telsizler Mahallesi Romanların ağırlıklı olduğu bir yerdi ve buraya Roman bir başkan bulunmuştu. Sanayi Mahallesi'nde Sivas, Bayburt, Sinop, Kastamonu, Samsun, Ordu ve Gümüşhanelilerin ağırlığı vardı ve mahalle başkanı olacak kişinin bu grupları temsil etmesi bekleniyordu. Mahallelerde hemşehri temsiliyetinin güçlendirilmesi için yönetimlerin sayıları artırılmıştı:

> "... [Y]apısal olarak, büyük olduğu için hepsine tek bir mahalle başkanı hitap edemiyor açıkçası. Sanayi Mahallesi'nde 70 bin kişi var, nasıl tek başına uğraşacak 15 kişilik yönetim. 15, 15 iki yönetim... Camiden yukarısı, caminin aşağısı. Talatpaşa'nın belirli tarafı, Hamidiye... Her mahalleyi bu şekilde böldük. 32 mahalle oldu işte. Sanayi Mahallesi'nde camiden aşağıda Bayburt ve Gümüşhaneliler ağırlıklı, oranın mahalle başkanı Bayburtlu. Yukarıda, Gümüşhaneli mahalle başkanı belirleyelim dedik, Gümüşhaneli istediğimiz özellikte bulamadık. Orada Giresunlu bir arkadaşı belirledik, Giresunlular o yukarı kesimde fena değil."[68]

Parti temsilcilerinin hemşehri dernekleri, federasyonları, vakıfları ya da kahvehaneleriyle bağları kuvvetliydi. Bu kişiler ilçe ya da il gibi geniş çatılı derneklerin yönetimlerinde bulunuyor, derneklerinin kurucu üyeleri arasında yer alıyordu. Hemşehrilik politikası, partinin yerel siyasal alandaki temel taşlarından biriydi ve ciddi öneme sahipti. Hemşehri desteği partililerce hazır güç, partiden önce kişiye güven, parti dışında artı oy, taban desteği ya da seçim listelerinde destek görmek demekti. Ayrıca hemşehri dernekleri dışında partililer, çeşitli iş ve meslek örgütlerinde, spor kulüpleri gibi STK'larda da aktif olarak bulunan sosyal ağları geniş kişilerdi.

Parti temsilcilerinin dürüst, güvenilir, aile yaşantısı "düzgün", çevresinde tanınan, sevilen biri (simgesel sermaye) olmasına da dikkat ediliyordu. Parti kademelerine seçilen kişilerin toplum nezdindeki prestijine ve temsil kabiliyetine hassasiyet

68 İlçe yürütme kurulu üyelerinden biriyle yapılan mülakat, 4 Mayıs 2013, Kâğıthane.

gösteriliyordu. Bunun için gençlik ve kadın kollarına danışılıyor, seçilen kişinin nasıl bir itibara sahip olduğuna dair tetkik yapılıyordu. Prestijli, onurlu, tanınırlığı olması beklenen kişilerin aynı zamanda çevresindekilerin yaşadığı maddi sorunları ya da çeşitli anlaşmazlıkları çözebilen ya da çözme kabiliyeti olan kişiler olmasına dikkat ediliyordu.

Mahalle birimleri için belirleyici olmasa da, ilçe kademeleri için üniversiteli olmak (kültürel sermaye)* temel bir kriterdi. İlçe yönetim kurulu veya belediye meclis üyeliği gibi statülü mevkilerin giriş kapısı eğitim sermayesiydi. Üniversite mezunu olmayan birinin belediye başkanlığına ya da ilçe başkanlığına getirilmesi neredeyse imkânsızdı.

> "En önemli etken... On yıldır gördüğümüz, eğitim en önemli etken. Her şey bir tarafa eğitim olmazsa olmaz... İşi ehline vermek, liyakatli olana vermek... Hafta içi altıdan sonra burası inanılmaz veya gündüz vakti, insanlar gidip geliyor sürekli. İlçe başkanı olacak kişinin nitelikleri çok önemli. Mutlaka eğitimli, tecrübeli olmalı. Buna sadece ilçe olarak değil, genel merkez, başbakan önem veriyor. Başbakan, geçmiş il gençlik kolları başkanımıza 'İngiltere'ye git, orada bir sene kal, İngilizceni anadilin gibi konuş, gel,' dedi. İlk kurucu gençlik kolları başkanına da keza öyle yaptı. Şimdi danışman olarak başbakan yanına aldı. Böyle 15-20 kişilik genç ekip vardır, onları özel, bu anlamda eğitir. Dünya literatürü bu yani. Eğitim şart! Eğitimli insanın yönetimi de farklı oluyor. Hı, eğitimsiz insanın önü kapalı mı? Yok, onlar da çok kaliteliler, mutlaka ara-

(*) Kültürel sermaye sözel beceri, genel kültürel farkındalık, estetik tercihler, eğitim gibi geniş çeşitlilik gösteren olanakları kapsar. Bourdieu eğitim sermayesinin, statünün belirlenmesinde oynamaya başladığı role büyük önem verir. Arzu edilen mevkilere gelebilmek için eğitim vasılları şart olmaktadır. Toplumsal sınıflar arasında eşitsiz dağılmış olan eğitim sermayesi gittikçe artan ölçüde toplumsal tabakalaşmayı etkilemektedir. Swartz, *a.g.e.*, s. 111-113. Eğitim, siyasi alandaki en önemli eleme mekanizmalarından biridir. Eğitim, seçime dayalı demokrasiye eşit olmayan katılımı ve eğilimsel olarak tüm siyasi işbölümünü kuran ve meşrulaştıran bir çeşit ayıklama ilkesi gibi iş görmektedir. Bourdieu, *Distinction*, s. 408-411 [Türkçesi: Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi, çev. Ayşe Günce Berkkurt ve Derya Fırat Şannan, Ankara: Heretik Yayıncılık, 2015].

dan çıkıyor, sıyrılıyor. Birinci derecede eğitim, eğitimli olduktan sonra bir şekilde gidiyorsunuz."[69]

Politik alanda biriktirilen birtakım yetkinliklerin de (politik sermaye)* etkisi önemliydi. Parti kadroları için konuşma biçimleri, ikna kabiliyetleri, kullandıkları siyasal kavram setleri, ajitasyon/propaganda biçimleri, parti içindeki kurallara hâkimiyetleri konumlarını etkiliyordu. Ayrıca politik alanda geliştirdikleri ağlar, yani genel merkez ya da il başkanlığınca tanınıyor olmak da konumları üzerinde belirleyiciydi. Tüm bunlarla birlikte, seçimlerin parti habitusuna sahip olanlar arasında gerçekleştiğini ve "güven"in en önemli eşik olduğunu belirtmek gerek. Birazdan hikâyesini aktaracağım ilçe yönetim üyelerinden Fikri Bekir, parti kadrolarının oluşturulmasında "güven" ile ilgili şunları söylemişti:

> "(K)adroyu oluşturmak zaman alıyor, çürük elma da çıkabilir, çıkıyor da zaman zaman... İlçe başkanı masaya vurdu, ben seni istiyorum dedi. İyi, beni istedi, tamam. Beni tanıyor, tabii daha iyi bilir. Onun planladığı çalışma ekibini oluştururken beni yarı yolda bırakmayacak noktasına, benim attığım her adımımda yanlış da olsa yanımda olacak insan olması gerektiği için."

Parti örgütünün yönetici kadroları

Yerel parti örgütünü yönetenlerin toplumsal ve siyasi profili, partinin kimleri temsil ettiğini, hangi sosyal-sınıfsal kesim-

69 İlçe yürütme kurulu üyelerinden biriyle yapılan mülakat, 4 Mayıs 2013, Kâğıthane.

(*) Bourdieu'nün bahsettiği sermaye biçimlerinden politik sermaye; politik meseleler, pratik bilgi, manevralar, taktikler, ajitasyon ve propaganda ile ilgili siyasal oyun duygusu hakkında enformel ağlara giriş sağlayan siyasal ilişkilerdir. Pierre Bourdieu, *Language and Symbolic Power*. çev. Gino Raymond ve Matthew Adamson (Cambridge: Harvard University Press, 1999), s. 194-195. Politik sermayeye sahip olanlar; kamu mal ve özel hizmetlerin bir tür özel mülkiyetini sağlarlar. Politik sermaye toplumsal alanda önemli bir farklılaştırma ilkesine dönüşebilmektedir. Siyasal sermaye sendika, parti, kurum, devlet organlarında ya da örgütlerde elde edilebilir. Pierre Bourdieu, *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine*, çev. Hülya Tufan (İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1995), s. 33-34.

lerle ilişki ağı ördüğünü gösteriyor. Partinin seçme politikasına, Kâğıthane'de 2009 yılında belediye meclis üyesi olmuş partililerin toplumsal profilleri incelenerek daha yakından bakılabilir. Meclis üyelerinin yaş, etnisite, eğitim ve çalışma alanıyla ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında, partinin kentsel siyasal alanda hangi toplumsal grupları temsil ettiği ve hangi sınıfsal ittifaklara girdiği anlaşılır oluyor.[70]

Kâğıthane Belediyesi meclis yönetiminde 30 AKP, 6 CHP, 2 MHP üyesi vardı. AKP'li meclis üyelerinin yaş aralıklarına, özgeçmiş bilgilerine ulaşılan 25 kişi üzerinden bakıldığında, meclis üyelerinin genç/orta yaş grubundan olduğu görülür. Üyeler arasında yaşlı kategorisine girebilecek 55 yaş üstünde 4 kişi vardır. Toplamda AKP'li üyelerin %84'ü 32-55 yaş grubu arasında ve ağırlıkla 40'lı yaş grubunda toplanıyor. AKP Kâğıthane ilçe yönetim kurulu üyelerinin yaş aralıklarına bakıldığında 20-29 yaş arası: asilde 1 kişi, yedekte 6 kişi; 30-39 yaş arası: asilde 17 kişi, yedekte 11 kişi; 40-49 yaş arası: asilde 10 kişi, yedekte 9 kişi; 50 ve üstü: asilde 2 kişi, yedekte 4 kişi bulunuyor. Yani ilçe parti yönetiminin çok büyük bir kısmı da 30-49 yaş arasındaki bulunuyor ve orta yaş grubu ağırlığı oluşturuyor.

Meclis üyelerinin hemşehri, etnisite dağılımları partinin karar mekanizmalarında hangi toplumsal grupların olup olmadığıyla ilgili oldukça net bir tablo sunuyor. Mecliste Karadeniz ağırlığı vardır. Üyelerin yarısına yakını Karadenizlidir. Karadeniz Bölgesi'nde özellikle Gümüşhane, Bayburt ve Giresun oranı fazladır. İkinci grupta İç Anadolu Bölgesi geliyor ve burada belirgin olarak Sivas ağırlığı vardır. Doğu Anadolu Bölgesi'nden Elazığ ve Erzincanlı iki meclis üyesi vardır. Bu kişilerden biri belediye başkanıdır. Yani bölgede ağırlığı olan ve Doğu Anado-

70 Yakın zamanda parti yöneticilerinin toplumsal profillerine bakan çalışmalarda AKP için benzer bulgular ortaya konmuştur. 2007-2009 yıllarında siyasal partilerde toplumsal ağların inşasında, merkez ve taşra liderlerinin toplumsal ağların örülmesindeki rolüne bakan Uysal ve Topak'ın çalışması bunun örneklerinden biridir. Ayşen Uysal, Oğuz Topak, *Particiler: Türkiye'de Partiler ve Sosyal Ağların İnşası* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2010). Yerel liderlerin yaş, eğitim, meslek ve toplumsal cinsiyet bulguları üzerinden değerlendirildiği çalışmada AKP için bulunan sonuçlarla, Kâğıthane'deki bulgular örtüşmektedir.

TABLO 1
Kâğıthane Belediyesi AKP (2009-2014) Meclis Üyeleri*

Doğum tarihi	*Doğum yeri/Memleket*	*Eğitim durumu*	*Çalışma alanı*
1972	İstanbul/Giresun	Üniversite/İktisat	İnşaat şirketi yöneticisi
1971	İstanbul/Gümüşhane	Üniversite	İnşaat firması ortağı
1969	Bayburt	Meslek Lisesi	İmalat sektörü-firma sahibi-ticaretle uğraşıyor
1981	Ordu/Sivas	Üniversite/Bilgisayar mühendisi	Özel sektörde yazılım mühendisi
1968	İstanbul/Sivas	Üniversite/İşletme	Özel şirket yöneticisi
1952	İstanbul	Üniversite/İşletme	Özel şirket danışmanı
1961	Balıkesir/İzmir	Üniversite/Kimya mühendisi	Özel sektörde kendi işini yapıyor
1967	Gümüşhane	Üniversite/Kamu yönetimi	Serbest ticaretle uğraşıyor
1982	Gümüşhane	Açıköğretim	
1941	Rize	Üniversite/İnşaat mühendisi	İnşaat sektöründe çalışıyor
1974	Bayburt	İmam hatip lisesi	
1982	İstanbul/Sivas	İmam hatip lisesi/ Açıköğretim	
1970	İstanbul/Giresun	Lise	Muhasebeci/Ticaret
1968	Sivas	Üniversite	Serbest mali müşavir
1965	Kastamonu	Üniversite/Ön lisans	Ticaret
1963	İstanbul/Elazığ	Meslek lisesi	
1956	Kastamonu	İlkokul	Alçı-dekorasyon firma sahibi
1967	Samsun		Mobilya firması sahibi-ticaret yapıyor
1959	Kırşehir	Üniversite/İnşaat mühendisi	İnşaat şirketi yöneticisi
1971	İstanbul/Ordu	İmam hatip lisesi	Demir-çelik imalat firması sahibi
1973	İstanbul/Sivas	Açıöğretim (Anadolu Üniversitesi)	Mali müşavir
1980	Bulgaristan	Üniversite/İnşaat mühendisi	İnşaat sektöründe çalışıyor

1972	İstanbul	Açıköğretim (Anadolu Üniversitesi)	Şirket yöneticiliği - AR-GE biriminde
1958	Erzincan	Üniversite	Mali müşavir
1971	İstanbul/Gümüşhane	Üniversite/Mimar	

(*) Kâğıthane AKP meclis grubunda 30 meclis üyesi vardı. Ancak 4 kişinin özgeçmişleri belirtilmemişti. Trabzon doğumlu olan bir kişi 2009 yıllında CHP'den meclis üyesi seçilmiş, 2011 yılında AKP'ye geçmişti. Geçmişte DSP (Demokratik Sol Parti) ve CHP içinde bulunan bu kişi değerlendirmeler içine alınmadı. Yani toplamda 25 meclis üyesinin bilgileri üzerinden hareket edildi. Çalışma alanlarını belirtmeyen kişilerin bilgileri boş bırakıldı.

Kaynak: "AKP Kâğıthane İlçe Başkanlığı Web Sitesi", http://www.akpartikagithane.com/akkadro.aspx?bolum=3# [Erişim Tarihi: 09.12.2013].

lu'yu temsil ettiği varsayılan Bitlis, Siirt, Kars gibi Kürt grupların meclis üyeliklerinde temsil edilmediği rahatlıkla söylenebilir. Yerel siyaset kendi ötekisini yaratarak biçimleniyor ve Kâğıthane'de bu durum Karadenizli ve Sivaslı olmayanlar arasında yaşanıyor.

Meclis üyelerinin eğitim durumlarına bakıldığında ise üniversite mezunlarının ağırlıkta olduğu görülür. Ön lisans ve açıköğretim mezunları da dahil edildiğinde üyelerin büyük çoğunluğu (%70'e yakını) üniversitelidir. Bu, eğitim kriterinin belirleyici olduğunu ve üyelerin üniversiteye sonradan başladıklarını ya da üniversiteyi dışarıdan bitirdiklerini gösteriyor. Üyelerden sadece bir kişi ilkokul mezunudur, diğerleri de lise mezunudur. Lise mezunları arasında meslek lisesi ve imam hatip lisesi mezunluğu belirleyicidir. İlçe yönetim kurulu üyelerinin eğitim durumları da benzer bir görüntü oluşturur. İlçe yönetiminde ilkokul mezunu asil yönetimde yok, yedekte 3 kişi bulunuyor; ortaokul mezunu asilde 1 kişi, yedekte 2 kişi; lise mezunu asilde 10 kişi, yedekte 12 kişi; üniversite mezunu asilde 19 kişi, yedekte 1 kişi; yüksek lisans mezunu asilde yok, yedekte 1 kişi bulunuyor. İlçe yönetiminde de üniversite mezunlarının ağırlığı vardır ve üyelerin üçte ikisi üniversite mezunudur. Bir kişi hariç, kalanlar lise mezunudur. İlkokul mezunları asil yönetiminde hiçbir biçimde yer almamaktadır.

Partililerin meslek ve iş sektörleri de belirgin ayrımlar sunuyor. Meclis grubu içinde eşit ağırlıkla temsil edilen inşaat ve ticaret sektörlerinden girişimcilerin çoğunluğu oluşturdukları

anlaşılıyor. Bunlara inşaat ve ticaret sektörüyle iç içe geçmiş 4 kişiyle temsil edilen muhasebeci ve mali müşavirler de eklendiğinde AKP grubunun inşaat-ticaret ittifakına dayalı karakteri daha belirgin bir hal almaktadır. Söz konusu üyelerin 7 tanesi, yani %28'lik bir kısmı inşaat sektöründe –şirket sahipliği, ortaklığı, yöneticiliği, mühendislik gibi pozisyonlarda– faaliyet yürütürken, muhasebecilerin bir kısmının da inşaat sektörünün talep ve beklentilerine aracılık etme potansiyeli taşıdığı düşünüldüğünde, AKP'li meclis üyelerinin üçte birini oluşturduğu söylenebilir. Belediye meclisinin AKP'li çoğunluk sıralarının en az üçte birini oluşturan bir diğer grup, "özel şirket yöneticiliği", "ticaret", "serbest ticaret", "kendi işi" gibi adlarla temsil edilen ticaret sektörüdür. Eğitimli beyaz yakalılar arasında muhasebeciler/mali müşavirler dışında; bir bankacı, bir de yazılım mühendisi vardır. Bunlara imalât sektöründe faaliyet yürüten 2 şirket sahibi ve bir AR-GE yöneticisini de dahil ettiğimizde tablo tamamlanmaktadır.

AKP Kâğıthane belediye meclis grubunun bileşiminde ilçe nüfusu içinde belirgin ağırlığı olan bazı kesimlerin olmayışı aslında yerelde hâkim sosyal-sınıfsal ittifakı, kentsel politikalara kimlerin yön verdiğini, kimlerin ihmal edildiği ya da dışlandığını gösteriyor. Örneğin meclis üyeleri arasında işi veya mesleğini işçi/çalışan, ev kadını, gündelikçi, emekli diye belirten bir kişinin bile olmaması belediye meclisinin sınıfsal karakterini ortaya koyuyor. Küçüğünden büyüğüne sermayedarlar ve onların mali müşavir, yönetici, mühendis gibi "yakın çalışma arkadaşlarının" ezici bir çoğunluk oluşturduğu bir meclis grubu vardır. Bu bağlamda, Kâğıthane Belediyesi'nin kentsel dönüşüme, yani rantların büyütülmesine dönük belediyeciliğinin hiç de tesadüf olmadığı, yerelde dayandığı inşaat ve ticaret sektörlerinden girişimcilerin talep ve beklentilerine ağırlık verdiği anlaşılıyor.[71]

71 Dolayısıyla böyle bir meclis yapısından, belediye yönetimini çevresel değerlere, yeşil alanlara, kamusal alanlara, meydanlara, belediye çalışanlarından başlayarak emeğin haklarına duyarlı olmaya zorlamasını; belediye kaynaklarını işgücünün sosyal yeniden üretimine dönük işlere yönlendirip, kentli nüfusun yaşamını kolaylaştırıp, ucuzlatacak uygulamalarla ağırlık veren kararlar almasını beklemek güçtür.

AKP Kâğıthane ilçe yönetim kurulunda yer alanların çalışma sektörleri de ilginç bir tablo sunuyor. Asil yönetim kurulunda yer alan üyelerin 29'u özel sektörden gelirken, 1 kişi de emekli kategorisinde bulunuyor. Yedekte yönetim kurulunda yer alanlarda da durum yaklaşık olarak aynıdır: 28 özel sektör temsilcisi ve 2 emekli vardır. Parti yöneticilerinin ezici çoğunluğu kendi işini yürütürken, ticaret ya da inşaat firmalarında yöneticilik yapanların da bu kurullarda belli bir ağırlığı vardır.

Son olarak toplumsal cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, meclis üyelerinin bir erkek grubunu oluşturduğu söylenebilir. 30 meclis üyesinden sadece üç tanesi kadındır. Yani kadınların meclislerdeki temsiliyeti %10'dur ki bu parti genel merkezinin şart koştuğu alt sınırdır. CHP'li 6, MHP'li 2 meclis üyesi arasında hiç kadın olmamasını da hesaba kattığımızda, 2004-2009 arası görev yapan Kâğıthane belediye meclisini bir erkekler meclisi olarak nitelemek yanlış olmaz.

Yerel siyaset eril bir evreni oluşturuyor ve sadece AKP'nin değil, belediye meclisinde temsilcisi olan diğer partilerin de kadınları salt bir vitrin mankeni olarak gördüklerini gösteriyor. Belediye meclislerinde ve teşkilat yönetimlerinde sembolik düzeyde kalan kadınlar, aktif olarak kadın kollarında yer alıyorlar. Bununla birlikte AKP'li kadınlar partinin kitlelerle bağını kuran ve yerel gücünü oluşturan önemli bir dinamiğin parçası olduklarının farkındalardı.

Kâğıthane İlçe Başkan Yardımcısı Fikri Bekir örneği

İlçe yürütme kurulu üyelerinden biri olan Fikri Bekir'in partide yer alma süreci seçme politikasının nasıl işlediğini göstermesi açısından örnek olarak ele alınabilir. Fikri Bekir, Gümüşhane'de doğmuş, ilkokulu bitirdikten sonra, 1970'lerin başında, ailesiyle birlikte önce Çeliktepe'ye, ardından Sanayi Mahallesi'ne yerleşmişti. Bekir'in babası uzun yıllar inşaat malzemeleri taşımacılığı, sonra da müteahhitlik yapmaya başlamıştı. Bekir, aile kültürlerinin dışına çıkarak babasından bağımsız iş süreçlerine atıldığını söylemişti. Kâğıthane İmam Hatip Lisesi'ni

bitirdikten sonra Beşiktaş'ta bir kırtasiye dükkânında çalışmış, askerden geldikten sonra da kendi işini yapmaya karar vermiş ve 1993 yılında Sanayi Mahallesi'nde bir kırtasiye dükkânı devralmıştı. Bekir, işlerini zamanla –bu sırada yerel siyasi çevrelerle ilişki ağlarını korumuş ve AKP kurulduktan sonra da destek olmuştu– büyütmüş, ticaret hacmini genişletmişti. Artık, İstanbul'un çok farklı yerlerine kırtasiye malzemeleri satan bir firmanın sahibiydi. Ayrıca, "ek iş" olarak, kardeşleriyle birlikte "ellerine geçen rakamları değerlendirerek" arsa alıp satıyor, inşaat sektöründe faaliyet gösteriyorlardı.[72]

RP döneminde sempatizan olan ve AKP'nin kurulma sürecinde Aksoy hizbine destek olan Bekir, parti kurulduğunda aktif bir görev almaktan çekinmişti. Bekir o dönem kendi köy derneğinin başkanlığını yapmakta ve İstanbul Gümüşhaneliler Derneği'nin genel sekreterliğini yürütmekteydi. Ayrıca Şişli Sanayi Spor Kulübü yönetiminde ve Kâğıthane İmam Hatip Yaşatma Derneği'nde de görev almaktaydı. Bekir, mevcut ilçe başkanı tarafından kendisine gelen öneriyi halihazırda çalıştığı kurumlar ve sorumlulukları olduğundan dolayı kabul etmemişti:

> "Agâh Bey bizi çağırdığında 'Zaten çalışıyoruz,' dedik. Agâh Bey'e 'Ben bu görevleri yaptığım için bunlardan fedakârlık yapmamı bekleme,' dedim. Affını istedik. Amacımız zaten... Her insan siyaseti beklenti için yapmaz. Hiçbir beklentiye girip yapmadım. Hizmetse, ben zaten burada hizmet ediyorum zaten. 'Biz bu kulvarda hizmet edelim, siz öyle devam edin,' dedim. Sonra önerdiğim arkadaşlar olup olmadığını sordular, ben de önerdim."[73]

Bir sonraki ilçe yönetim değişikliğinde ise kararında ısrarcı olamamış ve yönetim kurulu üyesi olmuştu. Bekir, kendisine yönelik ısrarı ve ilçede yer alabilme koşulunu –böyle adlandırmamış olsa da– sahip olduğu sermayelere bağlıyordu. Bunlar aynı zamanda yönetimde yer alabilmenin "geçer kartları"ydı.

72 Bekir'in, "Allah yürü ya kulum dedi, yürüdük," diyerek anlamlandırdığı bu durum, parti alanındaki sermaye dönüşümüyle ilgili görülüyordu. Nitekim pek çok partili ek iş olarak inşaat sektörünün çeşitli dallarında faaliyet gösteriyordu.

73 21 Mart 2013, Kâğıthane.

"Ben ... Sokak'ta oturuyorum. Bağımsız Hareket olduğunda ben sağ taraftan başlayarak bütün evlere girdim. Tamamını da bitiremedim. O dönemde en yüksek oy aldığımız sokak o oldu. O sokakta oturuyorum, o insanlar benim çizgimi biliyorlar. Yani bu siyasi olarak çalışmayla yapılan bir şey değil. Çizginiz bir kere düzgün olacak. Yani ben orada esnafım, insanlar beni tanıyorlar. Kendinizi tanıtmaya gayret edemezsiniz. 'Şöyleyim' demeniz bir şey ifade etmiyor, birileri size derse anlamı oluyor. Yani işin esası bu. Tanıyorum, ilişkim var, ben geniş bir ağa sahibim."

Partide yer alan kişiler, Bekir gibi bulundukları mahalleyi ve yöreyi iyi tanıyorlardı. Yaşadıkları yerlerle ilgili olarak neredeyse sokak sokak bilgi sahibiydiler. Bu özelliği gençlik kolları üyeleriyle konuştuğumda da fark etmiştim. Gençler mahallede kimlerin ne yaptığını, hangi sokakta kimlerin yaşadığını olağan biçimde anlatmışlardı. Parti yönetim kurulunda bulunanların, arkalarında insan taşıyabilen ve onları hareket ettirebilen kişiler olmasına dikkat ediliyordu.

Bekir'e göre partili olacak kişinin temel prensip olarak, işinin sağlıklı olması birinci sırada geliyordu. Yoksa partide verimli çalışamazlardı:

"Yani maddi problemi olan birisi akabinde bunu bizi yansıtmaya başlayacaktır veya farklı şekilde bunu kullanmaya çalışacaktır. Etik olmayan işlere girebilir. Biz bunların önceden tedbirini almak zorundayız, çünkü iktidar partisisiniz... Çok iyi bildiğiniz, çok iyi güvendiğinizse alabilirsiniz. Problem yok, çok iyi referansları varsa. Ama ona dikkat ediyoruz ki iktidar partisisiniz, sizden herkes her şeyi isteyecek."

Ayrıca siyasete zaman ayırabilecek durumda olmak gerekiyordu ve Bekir bu konuda kendisini şanslı buluyordu. İşlerin başında kardeşi bulunuyor, bu nedenle rahat hareket edebiliyordu. Bununla birlikte siyaset yapmanın zor bir iş olduğunu, parti faaliyetlerinin fazlasıyla vakit aldığını, öncelikli olarak aileden feragat edildiğini düşünüyordu. Maddi ve manevi

fedakârlıkları olsa da siyasetin Bekir'e mevkiler üzerinden kazanımlar sağladığı da açıktı. Bekir 2003 yılında ilçe başkan yardımcılığı yapmış, 2009'da belediye meclis üyesi olmuş, 2011'de tekrar ilçe başkan yardımcılığına geçmişti. Partideki geleceğine dair net bir fikri olmasa da, yerel düzeyde gelebileceği en üst noktaya kadar geldiğini düşünüyordu. Ayrıca bireysel olarak kendi düşünce yapısına uygun merkezî bir hükümetin olması ve belediyenin faaliyetlerine katılabilmesi, manevi olarak kendisini tatmin ediyordu. Ona göre daha fazlası için uğraşmak faydasızdı. Çünkü aslında eğitim sermayesi gibi nesnel sınırlarının farkındaydı.

Mahalle ağlarının kilit aktörleri

Mahalle örgütleri; mahalle yönetimleri ve başkanlarla birlikte, parti faaliyetlerini, belediye icraatlarını, hükümet uygulamalarını bulundukları yerlere taşıyan, toplumsal kesimlerle daha doğrudan temasların kurulduğu yerler değildi sadece. Aynı zamanda partinin toplumsal tabanının temsil edildiği yerlerdi.

Kâğıthane'de mahalle birimleri işleyişi ve sahip olduğu insan potansiyeli açısından dikkate alınacak bir ağırlığa sahipti ve mahalle yönetimleri için başkanlar kilit roldeydi. Mahalle başkanları parti teşkilatının işleyişine vâkıf olan, partinin yerellerdeki ilişki ağlarını canlı tutan temsilcilerdi. Parti elitleri mahalle başkanlığına önem verdiklerini özellikle belirtmişlerdi. Onlara göre, mahalle çalışmalarından gelmek, emek harcamak, yani işin sahasında olmak çok önemliydi. Mahalle başkanlığına, partiyi temsil "kabiliyeti" olan kişilerin seçilebilme şansı vardı. Mahalle başkanlarının halktan, vatandaşı iyi tanıyan, mahallesine hâkim biri olması ve mümkünse de esnaf olması isteniyordu. Ayrıca ahlâk problemi olmayan, aile yaşantısına sahip biri olarak tanınıyor olmak da önemliydi. Başkanlar için, yaşam tarzı ve tercihler açısından örnek bir Müslüman gibi yaşmak fark edilir bir prototip sunuyordu.

Eğitim sermayesi gözetilen noktalardan biri olsa da mahalle başkanları için belirleyici değildi. Kâğıthane'de 32 mahalle baş-

kanından 4-5 tanesi üniversite mezunuydu. Bu, mahalle başkanlarının parti içinde ilerleme şansının çok az olduğunu gösteriyordu. Mahalle başkanını bulma ve belirleme belli bir süreç içinde birkaç kişinin kanaatiyle gerçekleşiyordu. Mahalle başkanları bölgedeki sivil toplum kuruluşlarıyla, özellikle hemşehri dernekleriyle ilişki kurularak seçiliyordu. Parti elitleri bu kurumlardan aldıkları isim önerilerini ilçe yönetimine taşıyor ve bu isimler üzerinden değerlendirmeler yapılıyordu. İlçe başkanı isimler üzerinde asla bir keyfiyet olmadığını vurgulamıştı: "Ben Ahmet'i istemedim. Ben Mehmet'i istedim, böyle bir şey yok." Önce mahalle yönetimlerinden başkanlığa aday olan varsa, kriterler üzerinden değerlendirmeler yapılıyor, uygun bulunursa ilçe yönetiminde konuşuluyor ve karar veriliyordu. Talip olanlar birden fazla olduğunda, teşkilat başkanı o mahallede oylama yapıyor, sonuçlar mahallede ve ilçede açıklanıyordu. Ancak oy çoğunluğuna sahip olan, mahalle başkanı olmuş olmuyor, son kararı ilçe yönetimi veriyordu. Belli kriterleri eksik olan kişilere, partinin hayrı için kendilerine görev verilmeyeceği söyleniyordu. Ancak işler yolunda gitmeyebiliyordu. Örneğin görevinden alınan bir mahalle başkanı –belli ki kendisi bunu partinin hayrına görmemiş– bu durumu parti genel merkezine kadar taşımış ve genel merkezden de ilçeye bu konuyla ilgili rapor verilmesi istenmişti. Bu kişi Sanayi Mahallesi'nden Ekrem Erdem ile ilişkileri olan bir kişiydi.

Sanayi Mahallesi Başkanı Cengiz Çınar örneği

Sanayi Mahallesi başkanlarından biri olan Cengiz Çınar, 34 yaşında ve aslen Bayburtluydu. Çınar, liseden sonra ön lisans turizm bölümünde okumaya başlamış fakat maddi olanaksızlıklar nedeniyle eğitimini yarıda bırakmıştı. Daha önce bir fabrikada santralde, daha sonra da bir mali muhasebe dergisinde çalışmıştı. 2002 yılında Bayburt Derneği'nde yönetim kuruluna geçmiş ve dernek defterlerinin beyannamelerini tutmaya başlamıştı. Derneğin başkan yardımcılığını halen yürütmeye devam ediyordu. Aynı zamanda ticari taksi de işletiyordu.

Cengiz Çınar ağırbaşlı, şık giyimli ve yaptığı işi ciddiye alan biriydi. Parti içinde yükselmek istediği çok netti. Eğitim sermayesinin önemli olduğunun da farkındaydı. Çocuklarına örnek olmak için üniversite sınavlarına hazırlandığından bahsetmesinin böylesi bir anlamı vardı. Bulunduğu konum itibarıyla partide ilerleme şansı olduğunu düşünüyordu.

Geçmişte siyasal açıdan pek aktif biri olmamıştı. Fakat gençliğinde MGV'ye gidip gelmiş, RP'yi desteklemişti. Parti kurulmadan önce, Sanayi Mahallesi'nde bir ekip oluşturmuşlar ve ara ara yaptıkları toplantılarla Şahin Aksoy'la bağlarını canlı tutmuşlardı. Parti kurulduğunda mahalle yönetiminde yer almıştı. Fakat yaşadığı anlaşmazlıklar nedeniyle 2004'te mahalle yönetiminden çıkmıştı. Bu sırada dernek faaliyetlerine yoğunlaşmış ve durak başkanlığı yapmıştı. Çınar, o dönem partiye yoğun bir katılım olduğundan, gitmesinin kayıp olarak görülmediğini söylemişti. Süreç içinde partinin mahalle teşkilatının zayıflamasıyla, mahallede yeni bir yönetim arayışına gidilmişti. 2010 yılında, belediye meclis üyesi olan Fikri Bekir kendisine mahalle başkanı olma teklifinde bulununca yeniden görev almaya başlamıştı. Çınar başkanlığa geçmeden önce partinin önde gelenleri kendisiyle kapalı bir görüşme yapmıştı. Yaklaşık 45 dakika süren görüşmede partide "işlerin nasıl yürüdüğü" anlatılmış, Çınar da neleri kabul edip etmeyeceğini söylemişti. Daha sonra adaylığı ilçe yönetimine gitmiş ve orada onaylanmıştı. Çınar dürüstlüğü, çalışkanlığı, geçmişi, aile yaşamı, nitelikleri, yani sahip olduğu sermayeler açısından mahalle başkanı olmaya layık görülmüştü. Diğer mahalle başkanı ise, toplantılara düzenli olarak katılmamış ve işini gereği gibi yapmamıştı.

Başkanlığa geçtikten sonra Çınar'a mahalle yönetimini, yani kendi ekibini oluşturması için inisiyatif verilmişti. Çınar, köy derneklerindeki tanıdıklarıyla birkaç toplantı düzenledikten sonra mahalle yönetimini oluşturmuştu. Yönetimde yer alanlar arasında müteahhit, tekstil atölyesi sahibi, makine mühendisi, tekstil işçisi, mobilya dükkânı sahibi, kasap, marangoz, berber ve kargo firmasında çalışan kişiler vardı. Çınar mahalle yönetimlerini özel olarak esnaflardan –biz bunu kendi hesabına ça-

lışan profesyonel meslek sahipleri ve küçük girişimci olarak da görebiliriz– seçtiğini belirtmişti: "Esnaf olunca teşkilat çalışmasına daha fazla yardımcı oluyor. Esnaf hem yardımcı olur hem de diğer esnaflarla diyalog halinde olur."[74] Mahalle yönetiminde yer alan bu kişilerin büyük çoğunluğu 30-45 yaş arasındaydı. Beş kişi 45-50 yaş, on kişiye yakını 30-45 arasında, diğerleri 30 yaş altındaydı. Medeni durumlarına bakıldığında üç kişi hariç diğerleri evliydi. Çınar mahalle yönetiminde, mahallenin demografisine uygun bir dağılım göstermeye özen gösterilmeye çalışıldığını söylemişti. Mahalle yönetiminde Bayburtlu, Sivaslı, Gümüşhaneli, Kastamonulu, Sinoplu, Erzincanlı, Karslı, Samsunlu, Hakkârili üyeler vardı.

Parti alanının etnik ve mezhepsel sınırları

On dört yıllık bir iktidar geçmişi bulunan ve bunu halen sürdürmekte olan AKP, milletin ve Türkiye'nin partisi olma düsturlarını sürekli biçimde kullanmaktadır. Partinin propaganda ve tanıtım faaliyetlerinde "milletin partisi" olduğu, kapsayıcı bir çatı olarak herkese açık olduğu temaları sürekli biçimde vurgulanmaktadır. Yakından bakıldığında ise geniş kitlelere açık olma iddiasının tartışılır olduğu görülecektir. Partiye katılımda –parti habitusu ve sermayeler dolayımında– belli koşulları gerektiren sınırlar vardır. Kâğıthane'deki Alevi ve Kürt kesimler için de böylesi durumlar söz konusuydu.

Partiye özgü aidiyet tanımları, belli yatkınlıklar bütünü olarak parti habitusunu oluşturuyor ve bunlara sahip olunması bekleniyordu. Eşitsiz ve hiyerarşik ilişkiler içinde, iktidar alanı ise çok daha küçük bir "şanslı" azınlığa açık tutuluyordu. Kâğıthane'de Alevi ve Kürtlerin parti alanına girişleri kadar, yetkili konumlara gelmeleri, yerelde kendi sözlerini söyleyebilmeleri de zordu. Burada, parti alanına girişler kısıtlanıyor, katılımlar azaltılıp dışlama ve sınırlama stratejileri izleniyordu.[75] Kürt-

74 24 Ocak 2013, Sanayi Mahallesi.

75 Ali Kaya, "Pierre Bourdieu'nün Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı", *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi* içinde, der. Güney Çeğin vd. (İstanbul:

ler ve Aleviler için işleyen bu sınırlar genellikle hukuksal ve tanımlanmış değil; söylenmemiş ama teamül olmuş sınırlardı.[76]

Kürtlerin partideki temsiliyet(sizliğ)i

Parti alanının zımnî işleyişi içinde, partiye katılım ve kadroların oluşumu açısından hemşehrilik bir kriterdi. Bölgenin demografik yapısı temel alınarak, ilk on ya da on beşinci sırada yer alan illerin dağılımına göre hemşehri grupları temsil ediliyordu.[77] Özellikle belediye meclis üyeliği, ilçe yönetimi ve mahalle başkanları ve mahalle yönetimi üyelikleri için hemşehrilik kriterine büyük önem veriliyordu. Fakat Kâğıthane'de ve Sanayi Mahallesi'nde demografik açıdan ağırlıklarına rağmen Kürtlerin parti kademelerindeki temsiliyeti sınırlıydı.

Kira bedellerinin ve konut fiyatlarının düşük olduğu dere bölgeleri ile Çağlayan, Yahya Kemal, Şirintepe gibi yerlerde yoğunlaşan Kürt nüfusu içinde Siirt ve Bitlisliler çoğunluğu oluşturuyordu. Zorunlu göçle gelenler arasında Hakkâri ve Şırnaklılar da yer alıyordu. Fakat Kürtler mevcudiyetlerine rağmen yerel parti örgütü içinde, ne mahalle birimleri ne de ilçe yönetiminde görünürlerdi. Partiye sonradan dahil olabilen kesimler arasında Kürtler hiç yok değildi. Onlar da mahalle yönetim üyesi konumunda ya da ilçe yönetimine yeni geçmiş az sayıdaki kişiler arasında yer alıyorlardı. Fakat Kürtlerin yerel siyasal alanda temsiliyetleri oldukça sınırlıydı; üstelik karar verici mevkilere ve iktidar alanına uzaktılar.[78]

İletişim Yayınları, 2007), s. 408-409. Alanların genel işleyiş dinamikleri parti alanı için de geçerlidir.

76 Kaya, *a.g.e.*, s. 409.

77 Kâğıthane'deki nüfus oranlarına bakıldığında Karadeniz, Orta Anadolu ve Doğu Anadolu ağırlıklı bir tablo görülür. İllere göre ise bölgede ilk on beşinci sırada, sırasıyla Sivas, İstanbul, Kastamonu, Ordu, Giresun, Sinop, Samsun, Erzincan, Gümüşhane, Bitlis, Tokat, Siirt, Trabzon, Rize ve Erzurum vardır. Ayrıca bölgede Batman, Kars, Ardahan, Diyarbakır, Ağrı ve Şanlı Urfa illerinden gelen yerleşimciler de vardır.

78 Yakın bir dönemde AKP'nin İstanbul ilçe örgütlerinin mobilizasyon stratejisine bakan bir çalışmada sebepleri farklı görülse de benzer çıkarımlara rastlanılmaktadır. Çalışmada AKP'nin Beyoğlu ve Sancaktepe ilçe örgütlerinde Kürtle-

Partide Kürtlerle karşılaşmama hali üzerine, görüştüğüm kişilere bu konuyu açmak adına sorular sormaya başladım. Partinin bölgede yaşayan Kürt nüfusa dair herhangi bir politikası olup olmadığını ya da bu grupların partiyle ilişkilerinin nasıl olduğunu öğrenmek istedim. Görüşmelerde, partinin profesyonel kadrolarının pek çoğu daha bir ciddi hava takınmış ve bu konuyu konuşmaktan pek hazzetmediklerini bir şekilde belli etmişlerdi. Bu rahatsızlık tavrı, Kürtlerin parti kademelerinde geride kalmasının rastlantısal olmadığını gösteriyordu. Partililer birebir ilişkileri anlamında "artık" Kürtlerle ilgili bir sorunları olmadığından ama bir "terör" sorunu olduğundan bahsediyorlardı. Kürtlerin partiye gelmemeleri ve çalışmalara katılamama sebepleri ise ya kendilerinin uğraşmak istememeleri ya eşlerin izin vermemesi ya da "örgüt" mensubu akrabalarının baskısı olarak gösteriliyordu.

Burada Kâğıthane yereli üzerinden parti alanının Kürt gruplara açık olup olmadığını tartışmaya açmak, ilk etapta çetrefilli ve hatta sorunlu bir yaklaşım gibi görülebilir. AKP, 2010'ların ilk yarısında, Kürt sorununda "tanımaya" yönelik bir yaklaşım göstererek resmî devlet söylemi dışına çıkan bir parti olarak görülüyordu. AKP'nin söz konusu yıllarda sonuçlanmaya başlayan Ergenekon, Balyoz davaları üzerinden ordunun siyasal etki alanını daraltması ve devlet alanı içindeki gücünü kırma hamleleri de bu kanıyı beslemişti. Fakat süreç içinde AKP'nin Kürt sorunu karşısındaki devletçi karakteri yüzeye çıkmıştır. AKP'nin, partinin çeşitli kademelerinde –özellikle milletvekilleri ya da bakanlıklar gibi üst konumlarda– Kürtlere temsiliyet verildiğinden hareketle ya da Kürt illerinden aldığı oy oranlarına referansla Kürtlerle ilişkileri hakkında hüküm vermek ise acelecilik olur. Kâğıthane'de nüfus çoğunluğunu oluşturan grupların temsiline dair, neredeyse formel bir biçime bürünmüş kuralın, Kürtler söz konusu olduğunda göz ardı edil-

rin temsiliyetinin sınırlı olduğuna yer verilmektedir. Fakat bu durum Sancaktepe'de eğitim yetersizliği, Beyoğlu'nda ise etnik gruplar arasındaki kutuplaşmanın şiddetli olmasına bağlanmaktadır. Gül Arıkan Akdağ, "AKP's Local Politics: Perceived Discrimination as an Obstacle to Ethnic Mobilization", *Alternative Politics*, vol. 4, no. 2 (2012), s. 147-179.

diği anlaşılıyordu. Belediye meclis üyeliği gibi yerelle çok ilgili konumlarda bile, 2009-2014 dönemi meclis üyeleri arasında, Kürt illerinden gelen kimse yoktu ve buna yerel gazetelerde de eleştirel yaklaşıldığını görmüştüm.[79] Dolayısıyla, bu durumun geneli temsil ettiğini iddia etmesek de, Kâğıthane yereli üzerinden, AKP'nin Kürtlerle ilişkisine hazır cevaplar ile yaklaşılamayacağı söylenebilir.

Kürtlerle kurulan ilişkiye yerellerden bakmak

Partide Kürt nüfusun temsiliyet(sizliğ)i veya buna ilişkin sosyokültürel sınırların varlığı konusu belli noktaların belirtilmesiyle daha da açılabilir: Partinin homojen bir yapı arz etmediği, aynı şekilde Kürt illerinden gelenlerin "Kürt" kimliği etrafında yekpare bir grup özelliği göstermediği ve aralarında ayrıştırıcı kategoriler olduğu, partinin Kürt politikasının ve Kürt sorunun batı illerine yansıyan sonuçlarının partiye katılım süreçlerini etkilediği söylenebilir.

Tek tek gitmek gerekirse; birinci olarak parti homojen bir bütün değildir. Soyut bir kurumlar dizisi olarak görülemeyecek parti alanı, gündelik hayat süreçleri içinde insan öznelerle işlemektedir. Partililerin etnik, sınıfsal, ideolojik parametreleri farklıdır. Her ne kadar parti içinde eşgüdümlü bir duruş yakalanmaya çalışılsa da partililerin Kürt gruplara dair algı, tutum ve düşünceleri farklılıklar göstermektedir. Dahası sosyomekânsal süreçler içinde Kürt gruplarla karşılaşma biçimleri, genel politik programları ve söylemleri aşan pratikler açığa çıkarmaktadır.

Mekânsa, tüm bir sosyal, ekonomik, kültürel ilişki sistemleriyle iç içe olması dolayısıyla, partiye ve sınırlarına dair önemli

79 Kâğıthane ilçe başkanıyla 2012 yılında yapılmış bir röportajda; belediye meclisinde ve AK Parti Kâğıthane teşkilatında, aynı il, ilçe ve hatta köyden birden fazla kişi temsil edildiği fakat Bitlis ve Karadeniz'den birkaç şehrin seçmen kitlelerinin yeterli temsil edilmediğiyle ilgili bir durum olduğu söyleniyor. İlçe başkanı, bunun doğru olmadığını ilçe yedek yönetiminden bilgiler vererek cevaplasa da, bu durumun kendisi temsil konusunda yerelde de bir rahatsızlık olduğunu gösteriyor. "Kendimizi Yenileyeceğiz", *Bu Ülke*, Ocak 2012, s. 11.

bir dinamik oluşturur. Bölge/mekân farklılıklarının Kürt gruplarla kurulan ilişki biçimlerinde farklılıklar yaratıp yaratmadığı önemli bir noktadır. Kürt nüfusun yoğunlaştığı ya da Kürt hareketinin güçlü olduğu yerlerle, anılan nüfusun görece daha az olduğu ve politik olarak daha etkisiz olduğu bölgelerdeki parti pratiklerinin farklılık göstermesi beklenebilir. Dinin yaşanma biçimine, eğitim düzeyine, sosyoekonomik statüye, kültürel süreçlere, parti içi güç mücadelelerine, ekip ve kadrolaşma biçimine, il parti teşkilatı ya da yerele özgü ilişkilere dikkat etmek, parti alanında Kürt grupların konumlarına dair açıklayıcı araçlar üretebilir.

İkinci önemli nokta, Kürt nüfusun yekpare olmadığı ve ayrıştırıcı dinamikler taşıdığı gerçeğidir. İstanbul gibi batı metropollerine göç etmiş, kentsel alanlarda yaşayan Kürt gruplar için konuşulacak olursa, homojen bir Kürt nüfusu tahayyül edilmekte, Kürtlük öncel bir kategori olarak ele alınmakta ve makro bir Kürt kimliği üretilmektedir.[80] Oysa sözünü ettiğimiz insanlar toplumsal alanda sadece etnik temelli olarak bulunmayıp; sosyoekonomik statü, nesil, toplumsal cinsiyet, aile, aşiret ve din ağları gibi eksenler üzerinden ayrımlar gösterirler. Aynı zamanda bu kategoriler Kürt nüfusun politik angajmanlarının farklılığına işaret eder. Dolayısıyla, söz konusu grubun geldikleri bölgedeki sosyal ilişki ağlarının niteliğine, politik geçmişlerine, kentsel alanlarda ekonomik süreçlerde geçirdikleri dönüşüme, dinin yaşamlarındaki yerine ve kuşaklar arasındaki farklara bakmak, partinin Kürt nüfusla ilişkilenme biçimine dair üstten ve kolaycı olmayan bir kavrayış sağlayabilir.

Üçüncü önemli nokta, Kürt sorununun geldiği evreyi, kentlere yansımasını göz önüne almadan, partiyle yerellikteki Kürt

---

80 Perouse, tek başına coğrafi kökenden hareketle bir makro etnik aidiyete ulaşmanın acemice ve indirgemeci olduğunu, göçmenlerin Kürtlüğünün önsel olarak algılandığını söyler. Perouse; cinsiyet, yaş, nesil ve ekonomik durum farklılıklarını görmezden gelen etnik merkeziyetçi bir konumlanışın sorunlu olduğunu söyler. Kürt kimliğini bağlamsal ve ilişkisel bir çerçevede sorgulamak gerektiğini belirtir. Jean-François Perouse, "İstanbul'a Kürt göçleri, Yeniden İnşa Edilmesi Gereken Bir Araştırma Konusu", çev. Selim Sezer, *Praksis*, S. 28 (2012), s. 43-56.

nüfus arasındaki ilişki ya da ilişkisizliğin anlaşılamayacağıdır. Kürt sorunu özellikle 1990'lardan itibaren bölgesel bir sorun olmaktan çıkıp batı illerine de yansıyan bir sosyal sorun haline geldi. Köylerin yakılması, eğitim, sağlık, ulaşım gibi olanaklardan yoksunluk, koruculuk sistemi, tarım ve hayvancılık gibi geçim kaynaklarının sürdürülememesi, ambargo uygulamaları milyonlarca insanı yaşadıkları yerleri terk etmeye zorlamıştı.[81] Bölgede "düşük yoğunluklu savaş" konsepti nedeniyle İstanbul, Mersin, İzmir, Antalya gibi batı kentlerine yoğun göçler yaşandı. Göçler mekânsal farklılaşma ve öbekleşme şeklinde gerçekleşti. Örneğin Bağcılar'da Bitlis ve Batman; Esenler'de Diyarbakır; Ümraniye'de Siirt, Bingöl gibi Kürt illerinden gelenler yoğunlaştı.[82]

Göçlerin kentlerde çok farklı alanlarda yansımaları oldu. 1990'larda batıya göç etmek zorunda olan Kürt nüfus, ekonomik olarak dezavantajlı olmakla kalmayıp, beşeri ve kültürel sermaye kaynaklarından da yoksun olarak geldi. Göçler, neoliberal politikaların iş süreçlerindeki etkisini gösterdiği dönemlerle çakıştığından, bu insanlar ağırlıklı olarak niteliksiz, sermaye gerektirmeyen, kurumsal engellerin olmadığı enformel geçinme biçimlerine yöneldiler. Sözü edilen kesimin yetişkinleri, ucuz işgücüne dayalı, geçici işlerde ve güvencesiz koşullarda çalışırken, çocuklar çok erken yaşlarda işgücü piyasasına katıldı.[83]

Mekânsal ayrışmalar içinde Kürt grupları, marjinalleştirilme ve dışlanma süreçlerini de yaşadılar. 2000'lerden sonra ise toplumsal alanda yaşanan ayrışma pratikleri, genel politik düzlemde yaşanan gelişmelerin tersi yönündeydi. Devlet kademelerin-

81 Zorunlu göçün sebepleri, ortaya çıktığı koşullar, zorunlu göçle yerinden edilenlerin yaşadıkları zorluklar, yoksunluklar, dışlanma süreçleri için bkz. Dilek Kurban vd., *Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası*, 2. baskı (İstanbul: TESEV Yayınları, 2008).

82 Ayhan Kaya vd., *Türkiye'de İç Göçler: Bütünleşme mi Geri Dönüş mü? (İstanbul, Diyarbakır, Mersin)* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009), s. 147.

83 Göç süreçlerini, neoliberal ekonomi politikalarının kentsel mekânlar ve iş süreçleri üzerinde yarattığı değişimlerle ele alan bir araştırma için bkz. Tuzla Araştırma Grubu, "Türkiye'de Neoliberalizm, Kürt Meselesi ve Tuzla Tersaneler Bölgesi", *Toplum ve Kuram*, S. 1 (2009), s. 119-188.

de ve resmî ideoloji düzeyinde Kürtlerin varlığının tanınması yönünde adımlar atılırken, toplumsal düzeyde, Kürtlere dair kendisini dışlayıcı söylem ve pratiklerle dışa vuran, Cenk Saraçoğlu'nun "tanıyarak dışlama" diye adlandırdığı ayrıncı bir yaklaşımın güç kazandığı görüldü.[84] Göç alan kentlerdeki yerli nüfusun önemli bir kısmının, Kürt illerinden gelenlere, dışlayıcı algı kalıplarıyla yaklaştığı ve çoğu durumda da kentsel alanlarda yaşadığı pek çok kötülük ve sorunu bu nüfusla özdeşleştirdiği görüldü. Kapkaç, hırsızlık, namus cinayetleri, sokak çocukları, mafya, terör gibi olgular rahatlıkla Kürtlere ve onların göçüne bağlandı. Kürtlerin kiracı olarak yaşadıkları sıkıntılar, çok çocuklu olmaları, gürültü yapmaları, Kürtçe konuşmaları, kültürsüz olmaları gibi ayrıştırıcı söylemler sıkça dile getirildi. Kürtler bulundukları kentlerde pek çok sorunun baş müsebbibi olarak görüldüler. Cahillik, haksız kazançla geçinme, bölücülük, şehir hayatını mahvetme, kenti işgal etme Kürtlere yönelik söylemlerin başında geldi. Kentsel alanlardaki linç girişimleri ise gerilimlerin en korkunç temsillerini oluşturmuştu. Gelinen süreçte, İstanbul başta olmak üzere Türkiye metropollerinde Kürt meselesiyle doğrudan ilişkili etnik temelli kutuplaşmaların, ayrışma ve gerilimlerin ortadan kalkmak bir yana artarak devam ettiği görülmektedir.

Kentsel alanlardaki karşılaşma, ayrımcılık ve ayrışma pratiklerinin arttığı 2000'lerin ilk on yılında AKP, Kürt meselesinde geleneksel devlet yaklaşımının dışına çıkan birtakım söylem ve pratikler sergilemişti. Kürtleri sosyokültürel açıdan ayrı bir kimlik olarak tanıdığını gösteren söz konusu pratiklerden bazıları; üniversitelerde Kürt dili kürsülerinin kurulması, dil kurslarının açılmasına izin verilmesi, 12 Eylül döneminde Diyarbakır Cezaevi'nde yapılan zulmün en yetkili isimlerce dillendirilip kınanması ya da Kürtçe yayın yapan kanal açılması diye sıralanabilir. Fakat AKP'nin Kürtlere yönelik yaklaşımı açısından milliyetçi-devletçi geleneksel hattı terk ettiğini, Kürt kimliği etrafında hak talebinde bulunan sosyal-siyasal hareketlere

84 Cenk Saraçoğlu, *Şehir, Orta Sınıf ve Kürtler: İnkar'dan "Tanıyarak Dışlama"ya* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011), s. 36-63.

karşı ılımlı bir hat izlediğini söylemek zordur.[85] Gerek toplumsal düzeydeki dışlama ve suçlulaştırma dinamikleri, gerekse de AKP iktidarının Kürt siyasi hareketinin öncülük ettiği talepleri yok sayma çabasının yerel siyasal alandaki sonucu AKP'nin Kürtlere karşı kapsayıcı yaklaşan ve örgütsel olarak onlara açık bir parti gibi hareket etmemesiydi. Bununla beraber, partinin Kürt nüfusla ilişkisinin kentsel yerellerdeki sosyo-mekânsal dinamiklere ve politik stratejilere göre değişkenlikler gösterdiğini de belirtmek gerekir.

Kürtlerin yoğun olduğu ya da Kürt hareketinin güçlü olduğu yerlerle, Kürt nüfusun görece daha az olduğu ve politik olarak daha etkisiz olduğu yerlerdeki parti pratikleri farklılık gösteriyordu. Fakat genel olarak Kürt hareketine verilen desteğin kırılması ve devlete yönelik mesafenin kapatılması amaçlanıyordu. Örneğin Beyoğlu'nda parti kimliği geride tutulup buradaki Kürt nüfusla komşuluk, hemşehrilik ilişkileri kullanılarak belediyenin yardım programları üzerinden temas kurulmaya çalışılıyordu.[86] Sancaktepe örneğindeyse özellikle Kürt kimliğini ve bu yöndeki taleplerini, mezhepsel ve sınıfsal konumlarının gerisinde tutan kesimlerle ilişkiler kuruluyordu.

Sultanbeyli'deyse Kürt hareketine desteğin yoğun olduğu mahallelerde, parti temsilcisi olarak gösterilecek ya da seçim çalışması yapacak kişilerin Kürt olmasına özel bir önem veriliyordu. İlçe gençlik kolları yönetiminde yer alan Sezgin bu kişilerden biriydi. Siirtli olan Sezgin, ailesinde bir tek kendisinin AKP'li olduğunu ve bazen akrabaları tarafından "hain" diye nitelendirildiğini söylemişti.[87] Sezgin'in 5-6 ay gibi kısa bir sürede, mahalleden ilçe yönetimine geçmesi de bu açıdan anlamlıydı. Sultanbeyli'de AKP'ye propaganda yaptırılmayan mahallelerde, Sezgin gibi partililer daha rahat hareket ediyorlar-

85 Cenk Saraçoğlu AKP'nin Kürt politikasının yaygın kanının aksine tutarlı ve bütünlüklü olduğunu, birbiriyle ilişkili hizmet, hürmet ve tasfiye şeklinde üç sacayağı olduğunu söyler. Cenk Saraçoğlu, "İslâmî-Muhafazakâr Milliyetçiliğin Millet Tasarımı: AKP Döneminde Kürt Politikası", *Praksis*, S. 26 (2011), s. 31-54.

86 Akdağ, "AKP's Local Politics", s. 168.

87 24 Kasım 2012, AKP Sultanbeyli ilçesi.

dı. İlçe gençlik kollarına Ülkü Ocakları'ndan gelen başka biri, Kürt mahallelerine gönderilmediğini belirtmişti. Geçmişte Ülkü Ocakları'nda okul temsilciliği yapmış bu kişi, kimi mahallelerde BDP'lilerle sorun yaşadığını ifade etmişti: "Kimsenin giremediği mahallelere inadına giriyorduk. Bazen biz araçtan inip onları kovalıyorduk, bazen onlar bize taşlarla saldırıyordu."[88] Sezgin gibi Kürtler ise en başta AKP'nin bu mahallelerdeki meşruluğunu artırıyorlardı.

Kâğıthane ve Şirintepe gibi Kürt nüfusunun ve hareketinin baskın olmadığı yerlerde ise Kürtlerle seçmen düzeyinde, dolaylı olarak ilişki kuruluyordu. Kürtlerin mobilize edilmesi, partiye dahil edilmesi gibi bir kaygı duyulmuyordu. Partililer bu nüfusla, parti kimliğini geride tutup belediyeyi öne çıkararak, temel ihtiyaçlar ve sosyal politikalar üzerinden bağ kuruyorlardı. Bu kesimlerin oy tercihlerini partiden yana kullanmaları yeterli görülüyordu.

Tali ve tabi konumlar: "Kürt'ten evliya koyma avluya"

İlçe ve mahalle düzeyinde AKP'li kadroların Kürtlere dair olumsuz tanımlamaları ve ayrıştırıcı kategorileri, daha da önemlisi sosyo-mekânsal süreçler içinde edindikleri dışlama pratikleri vardı. Yani, AKP'liler hem partili kimliklerinden kaynaklı olarak bölgelerinde yaşayan ve önemli bir kısmı BDP-HDP çizgisindeki Kürt grupları çok katı biçimde politik muarızı görmekte, hem de bu gruplarla gündelik hayatları içinde yaşadıkları somut deneyimler üzerinden Kürtlere dair yargılara varmaktaydılar.

Partililerin bölgede yaşayan Kürt yerleşimcilerle bağları zayıftı. Örneğin belediye meclis üyelerinden biri, Kürtlerle özel olarak iletişim kurmaya çalışmadıklarını anlatırken, "Biz arayışa girmiyoruz, herkesin nerede durduğu belli, kimseyi bir yerden sonra yanımıza çekmeye çalışmıyoruz," demişti. 21 Mart 2013 Newroz'una denk gelen görüşmemizde AKP ilçe başkan yardımcılarından biri, gün içerisinde karşılaştığı Newroz kut-

88 12 Ocak 2013, Üsküdar/Capitol AVM.

lamalarının anlamsızlığından ve duyduğu rahatsızlıktan bahsetmişti.

Gençlik kolları üyeleri, mahallelerinde yaşayan Kürtlerle ilgili olarak sürekli "onlar" ifadesini kullanmıştı. Mahallede "örgüte" sempati duyanların çok olduğunu ve belli yerlerde toplandıklarını ifade etmişlerdi. Kürt gençleriyle aralarının çok kötü olmadığını, toplantıya davet üzerine gelenler olduğunu, ancak bunların iki-üç toplantıdan sonra gelmeyi bıraktıklarını söylemişlerdi. Partili gençler, Van'a gittiklerini, kitap yardımında bulunduklarını söylerken, aynı mahallede yaşadıkları Kürt gruplarıyla ilgili herhangi bir çalışmalarından bahsetmemişti.

Kadın kolları üyeleri ise Kürt gruplarla ilişkilerini anlatırken "artık" kapıda rahat rahat oturup konuşabildiklerini, kesinlikle bir sıkıntı olmadığını belirtmişlerdi. Kadın üyeler, Kürtlerle komşulukta hiçbir sıkıntıları olmadığını, ama onların eşlerinin AKP'nin faaliyetlerine katılmasını istemediklerini, kadınların izin alamadığını düşünüyorlardı.

Partililer Kürtlerle ilgili yargılarını daha temkinli bir dille ifade etseler de Kürt nüfusu, özellikle gençleri, "sorunlu", problem çıkaran, suça meyilli, kavgacı, asi bir grup olarak görüyorlardı. AKP ile yakın ilişkileri olan ve akrabaları arasında ilçe yönetiminde bulunan Şirintepe mahalle muhtarının Kürtlere dair algısı da benzerdi. Mahalle muhtarı kendisiyle görüşmemiz sırasında "Kürt" kelimesini kullanmamdan rahatsız olmuş "Lütfen 'Doğu kökenli' vatandaşlarımız diyelim," diyerek beni uyarmıştı. Bölgede yaşayan Kürtlerin Kürtçe konuşmalarından ve huzursuzluk yaratıklarından şikâyetçi olan mahalle muhtarı şunları söylemişti:

> "Göçlerden sonra, Özal'dan sonra çok değişti. Gecekondu aldılar, yer aldılar insanlar, Güneydoğu'dan çok geldiler. Bitlisli ağırlıklıydı. Hakkâri, Maraş tarafından gelen oldu. Doğudan gelen göçlerde kendi kültürlerini yaşadılar. Kendilerinden başka kimseyi görmediler. Evimin önüne araba çekemiyorum, yer bulamıyorum. Bitlisli evimin önüne gelip çekiyor, bu saygıyı göremedik. Kendi şivelerini kullanıyorlar. Konu-

şurken evinde konuş; sokakta, kahvede konuşur. Ülkede yaşananlar belli. Türkçe de biliyorsun yani, konuş yani ne var. Bağırarak konuşurlar, rahatsız ederler. Sen bir şey söylersin, o 'Her şey benim,' der."[89]

Sağ-muhafazakâr çizgiye yakın olan mahalle sakinleri de Kürtlere mesafeli yaklaşıyordu. Özellikle gençlere yönelik çok daha suçlayıcı, damgalayıcı bir dil vardı:

> "Siirt göçü oldu. 1995 sonrası... Siirtliler ilk, dere kesiminde oturdular, onlar birbirine daha tutkulu yardımcı oldular. Nüfus olarak arttı, bizim üç-dört, onların yedi-sekiz çocuğu var. Önce uyumsuzluk yoktu. Onların çocukları yetişince oldu. Kötü alışkanlıkları var, onlardan çok. Öncekilerle hep aileydi. Hapçısı, hırsızı, tinercisi çıktı. Onunki yapıyor, benimki yapmıyor değil ama onlar çoğalınca bayağı olay oldu... Önce kiracıydılar, bir evde iki-üç kardeş kaldı, nasıl sığıyorlardı bilmiyorum, on iki-on üç kişi bir odada kaldılar. Limon, maydanoz sattılar, sonra bir oldular. Ev aldılar, arsa aldılar. Son göç kuşağı, çok kötü gidiyor. Pazar, minibüs, biraz da esnafı var; lokanta üzerine. Para gelsin, ne olursa olsun onlar için. Onlar uyum sağladı ama onları, gençleri... Sahip çıkamadılar, her şey var bunlarda, tinerci filan... Arkadaş Siirtli, onun bile yolunu kesmişler, ya yetiştiremiyorlar ya da iş imkânı mı nedir... Siirtliler çalışmayı sevmiyor, gençler çalışmıyor zaten. Oto Sanayi'ye gece çıkarlar, restoran, pavyon var. Gece orada sarhoş beklerler, döverler, tehdit ederler."[90]

Burada, partililerin geçmiş siyasal habituslarının, örneğin sağ-milliyetçi/İslâmcı çizgiye yakın olmalarının parti politikalarını aşan etkilere sahip olduğu belirtilmelidir. Çünkü partinin önde gelenleri, bölgenin eski yerleşimcileriydi ve Karadeniz, İç Anadolu ağırlıklı bir tablo oluşturuyorlardı. Ayrıca, çoğu Milli Görüş Geleneği'nden gelmekteydi ki hareketin Kürt meselesine yaklaşımı çetrefilli bir hat izlemişti. MGH 1970'ler-

89 Şirintepe mahalle muhtarı, 6 Mart 2012, Şirintepe.

90 1969 doğumlu Ordu, Mesudiyeli bir mahalleli. Mart 2012, Seyrantepe.

den 1990'lara kadar, Kürt meselesinde devletçi ve milliyetçi refleksler göstermişti.[91] RP'nin ilk dönemlerinde aldığı Kürt desteği ise MÇP (Milliyetçi Çalışma Partisi) ile oluşturduğu seçim ittifakı dolayısıyla azalmıştı. Ayrıca partiyi oluşturan muhafazakâr ve İslâmî çevrelerin genel olarak Kürt meselesine kör olduğu söylenebilirdi.[92] Türkiye'deki ana akım İslâmî hareketin söyleminde açık ya da örtük olarak "ulus-devlet" söylemi önemini hep korumuştu. 1990'larda dirilen ümmetçi söylemlerse, İslâmcı Kürt kesimleri RP'ye çekmişti. Kürt meselesindeki itirazlarını öne çıkaran bu kesim kısa bir süre sonra parti içinden Batılılaşma hareketi nedeniyle sirayet etmiş "milliyetçi" düşünceyi benimsemekle ve İslâm ümmeti fikrine zarar vermekle eleştirilmişlerdi. Fakat bu eleştiri yapılırken bölgedeki savaş hakkında yorum yapmaktan ve orduyu rahatsız edecek söylemler üretmekten kaçınılmıştı. RP içinde yer alan İslâmcı Kürtlerin bir kısmı zamanla partinin Kürt politikasını yetersiz bulup ayrılmıştı.[93] Üstelik AKP'yle hareket etmiş, parti içinde yer almış ve hükümet politikaları üzerinde söz sahibi olmuş Gülen Hareketi'nin, Kürt meselesindeki tutumu da geçmişten bu yana son derece milliyetçi olmuştu.[94] Kısacası, partililerin geldikleri siyasal gelenekle, ittifak kurdukları grupların Kürt kimliği etrafındaki tartışmalara mesafeli bir duruş sergiledikleri rahatlıkla söylenebilir. Partililerin bölgede yaşayan Kürtler-

91 Serdar Şengül, "İslâmcılık, Kürtler ve Kürt Sorunu", *İslâmcılık*, cilt 6 (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004), s. 525-543.

92 Çoğu İslâmî-muhafazakâr kesim Türkiye dışındaki Türk azınlıkların etnik ve dinsel haklarını desteklerken Türkiye'deki Kürtlerin taleplerine sağır kalmıştır. Fulya Atacan, "A Kurdish Islamist Group in modern Turkey: Shifting Identies", *Middle Eastern Studies*, vol. 37, n. 3 (2001), s. 135.

93 Fulya Atacan, "Explaining Religious Politics at the Crossroad: AKP-SP", *Turkish Studies*, vol. 6, No. 2 (2005), s. 190.

94 Nurcu çevreler 12 Eylül'den sonra artan dozda bir Türk milliyetçiliği geliştirdiler. Medreset-ül Zehra adlı Kürt İslâmî grubun bu çevrelere yönelik çok ciddi eleştirileri olmuştu. Med-Zehra grubu Said Nursi'nin Kürt kimliğinin inkâr edildiği ve *Risale-i Nur*'da tahrifatlar yapıldığı konusunda itirazlarda bulunmuştu. Ayrıca derslerde Kürtçe konuşulmasına izin verilmemesi gibi uygulamaları da teşhir etmişlerdi. Kürt İslâmî grubun kuruluşu, *Dava* dergisi etrafındaki tartışmaları ve diğer İslâmî hareketlere yönelik eleştirileri için bkz. Atacan, "Kurdish Islamist Group", s. 122-124.

le ilişkisinde tamamen kucaklayıcı olmadığı ve Kürtlere yekpare bir grup olarak yaklaşmadığı anlaşılıyordu. Partiye ikincil/tabi konumlarda dahil olabilen Kürtlerinse, partiye sınıfsal, dinî/mezhepsel ve politik angajmanları sayesinde seçilmiş oldukları anlaşılmaktadır.

Politik angajmanlar

Partililer tarafından politik angajmanlarıyla ilgili olarak Kürtlerin bir kısmı "makul", bir kısmı "tehlikeli" görülüyordu. Partililer, Kürtlerle birebir ilişkileri anlamında "artık" herhangi bir mesele olmadığını, bu açıdan ülkede Kürt sorunundan değil, bir "terör" sorunundan bahsedilebileceğini söylemişlerdi. Mahallede bulunan BDP'lilerden "örgüt" mensubu diye bahsedilirken, burada siyaset yapanlar illegal faaliyetlerde bulunan teröristler olarak kodlanmaktaydı.

Sağ-muhafazakâr ve milliyetçi tabanın güçlü olduğu mahallede BDP bürosu yakılmıştı. Mahallede Kürt illerindeki çatışma haberlerinin ardından, gençlerin küçük topluluklar halinde bir araya gelip "Şehitler ölmez; vatan bölünmez," şeklinde sloganlar atması olağandı. Partili aktivistlerin Kürt hareketine ve mensuplarına yönelik bu tutumu, AKP'nin Kürt meselesinde ortaya koyduğu politikalardan bağımsız değildi. AKP, Kürt sorununu ve Kürtlüğü kendi hegemonya projesi dahilinde yeniden tanımlarken, Kürtlerin siyasal hak taleplerini kabul etmemekte ve bu yönde politika üreten Kürt hareketine mevzi bırakmamak üzerinden hareket etmekteydi.[95]

Dönem dönem parti politikaları dahilinde, konjonktürel ge-

95 İrfan Aktan, AKP'nin Kürt hareketine politika yaptırmamak üzerinden hareket ettiğini söyler. AKP'nin Kürt politikasının sınıfsal, ekonomik ve siyasal boyutlarına dikkat çeker. Buna göre, AKP alt sınıflara yardım üzerinden, orta sınıflara ekonomik teşvikler üzerinden, Kürt hareketine de baskı siyasetiyle yaklaşmaktadır. AKP resmî devlet söylemi ve pratiklerinden hem farklılaşarak hem de süreklilik içinde bir Kürt politikası oluşturmaktadır. İrfan Aktan, "The AKP's Three-Facated Kurdish Policy: Tenders for the Rich, Alms for the Poor, Bombs for the Opposition", *Turkey Reframed: Constituting Neoliberal Hegemony* içinde, ed. İsmet Akça, Ahmet Bekmen ve Barış Alp Özden (London: Pluto Press, 2014), s. 107-121.

lişmelerle ilgili olarak, parti tabanının Kürt sorunu ve Kürtler karşısındaki milliyetçi-muhafazakâr tutumları "ehlileştirilmeye"/esnetilmeye çalışılıyordu. Nitekim partililerin Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi[96] olarak ifade ettikleri açılım sürecinde, çeşitli programlar organize edilmiş, projenin içeriğine dair hem parti içinde hem de mahallelerde toplantılar yapılmıştı. İlçe başkanı Kürtlere dair geçmişten gelen olumsuz algıları böylesi toplantılarla kırmaya çalıştıklarından bahsederken şunları söylemişti:

> "Biz hep Kürt kelimesini, aşağılayıcı bir unsurmuş gibi kullandık. 'Kürt'ten evliya koyma avluya,' en basiti. Yani Kürt'ün evliyasını bile koyma avluya, köpek yerine koyma. Bunlar hoş şeyler değil. Bu sözler zamanla toplumun içine girmiş. Bu toplumu bölmek için çok ağır şeyler, bunların kalkması lazım. 'Kıro' diyoruz adamı aşağılamak için, Kürt anlamında kullanıyoruz, demememiz lazım. Bir kere kendimize bakalım. Sonuçta o da insan benim gibi, hiçbir farkı yok, sadece dili farklı. Eğer bunlar toplumda özümsenirse, Kürt meselesi diye bir şey de kalmaz."[97]

Bununla birlikte, adına "açılım" dediği kimi konjonktürel hamleler dışında, genel politikası içinde AKP, Kürt sorununa "tek bayrak, tek devlet, tek ulus" ilkesi çevresinde bakıyor, alt kimliğe karşı birincil kimlik olarak Türklüğü öne çıkarıyordu.[98] Kürtler etnik kimlikleriyle kabul görmüyor, parti alanına daha ziyade dinî/mezhepsel kimlikleriyle çağrılıyordu.

---

96 İlk önce Demokratik Açılım olarak ifade edilen ardından "Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi" olarak isimlendirilen süreç; aylar süren tartışmaların sonunda 31 Ağustos 2009 tarihinde İçişleri Bakanlığı'nca deklare edilmiştir. Ocak 2010 tarihinde, Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi'yle ilgili 134 sayfalık bir parti broşürü yayımlanmıştır. Broşürde, partinin "terör sorunu" ile "Kürt Meselesi"ni ayrı tuttuğu, teröre asla taviz verilmediği, "tek devlet, tek millet, tek vatan, tek bayrak" vurgusunun devam ettiği, şehitlerin kanının boşa akmadığı, terör örgütü ve onun savunucusu "siyasi parti"nin sürece ayak dirediği belirlemeleri yer almaktadır. "Soruları ve Cevaplarıyla Demokratik Açılım Süreci, Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi", 2010, s. 25, 26, 10, file:///C:/Users/user/Downloads/acilim220110.pdf [Erişim Tarihi: 17.12.2013].

97 AKP İlçe Başkanı Fevzi Kaya ile yapılan mülakat, 27 Aralık 2012, Kâğıthane Belediyesi.

98 M. Hakan Yavuz, *Erbakan'dan Erodğan'a: Laiklik, Demokrasi, Kürt Sorunu ve İslâm*, çev. Leman Adalı (İstanbul: Kitap Yayınevi), s. 221-222.

Partiye dahil olanların "Kürt" olarak değil en başta mezhepleri üzerinden tanımlandıkları görülüyordu. Sanayi Mahallesi başkanı, mahalle yönetiminde yer alan kişilerin etnik dağılımından bahsederken, Kürtlerle ilgili şunları söylemişti: "... [1] ki tane Karslı [var mahalle yönetiminde], Kürt kökenliler fakat Kürt olarak bakmıyoruz, Hanefi mezhebindeler..."[99]

Partililer, sorunu algılayışlarında ve çözüm önerilerinde, Türk ve Kürtlerin ortak değerleri olarak İslâmın herkesi birleştireceği düşüncesini savunuyorlardı:

> "Mütedeyyin insanların büyük oranda yaşadığı bir ilçe; bir Beşiktaş, bir Kadıköy değil. Biraz daha İslâmî anlamda hassasiyetleri fazla olan... Dolayısıyla toplantılarda hep şunu anlattım. Veda Hutbesi'nde bir paragraf var. Orada der ki; 'Ey Müslümanlar veya ey insanlar; Acem olanın Arap olana, Arap olanın Acem olana hiçbir üstünlüğü yoktur, üstünlük ancak takva iledir.' Takva nedir, Allah'a yakınlık anlamı taşır. Onu da kim bilir, ancak Allah bilir, kim Allah'a yakın, kim uzak onu kimse bilemez, onu yargılamak, onu sorgulamak bize de düşmez. Bizim ne haddimize. Ama bu paragraf şöyle önemli; Acem, Arap olmayan anlamında kullanılıyor, bütün milletler, ırklar... Müslümanlarsa Türk ile Kürt arasında Laz ile Türk arasına hiçbir farkın olmadığını, kavimlerin ayrılması ve adlandırılması anlamında bir fark olduğunu... Normalde bir insan olarak senin de, onun da bir üstünlüğü olmadığını hepimizin bilmesi lazım. Bu bizim inancımızın gereği."[100]

Bu konuşmadan da anlaşılacağı gibi; AKP'nin milliyetçiliğinde millet kategorisi, ana eksenini Müslümanlığın oluşturduğu bir ortak kültür temelinde tanımlanıyor, sıklıkla ortak dinî kültürel referanslara dayalı bir dil kullanılıyordu.[101] Müslü-

99 Şirintepe mahalle başkanı ile yapılan mülakat, 10 Ocak 2013, Şirintepe.

100 AKP İlçe Başkanı Fevzi Kaya ile yapılan mülakat, 27 Aralık 2012, Kâğıthane Belediyesi.

101 Cenk Saraçoğlu AKP'nin millet kategorisini, etnisite farklılıklarını aşan İslâmî-kültürel birliğe denk görür. Kürtler, Sünni İslâm ve ortak Osmanlı geç-

man milliyetçiliği kana dayanmaktan ziyade, kültürel Türkçülüğe dayanıyor, milleti de Cumhuriyet sınırları yerine Osmanlı sınırlarına sahip olarak tahayyül ediyordu. Parti, Kürt sorununu siyasallaştırmadan kültürel ve dinî bir alanda sınırlamaya çalışıyordu.[102] Fakat ortak dinî referanslara vurgusuna rağmen, parti içinde Türklerin, Türk olmayan Müslümanlar karşısındaki üstünlüğü ve önderliği söz konusuydu.[103] Onun karşısında ise Kürtlüğü ulusallık içeren bir siyasi eylem kategorisi olarak sunan, seküler ve sol kimliğe sahip Kürt hareketi duruyordu.

Sınıfsal farklar

Kâğıthane'de partiyle farklı bağlamlarda ilişki geliştiren sınıfsal olarak ayrışmış Kürt grupları vardı. Parti yardım faaliyetleri üzerinden yoksul gruplarla ve yerel yönetim politikalarıyla küçük girişimci gruplarla ilişkileniyordu. Mahalle yönetimlerine alınan Kürtler de bu mevkilere büyük ölçüde iş ve meslekleri sayesinde gelebiliyordu. Bunlar, parti işlerine vakit ayırabilecek, kendi hesabına çalışan, belirli bir ekonomik seviyenin üstünde kimselerdi.

> "Hakkârili bir arkadaş var, sonradan aldık, onun da mağazası var. O da teşkilata sonra katıldı. Esnaf olunca teşkilat çalışmasında daha fazla yardımcı oluyor."[104]

Parti alanına dahil olan, örneğin mahalle ana kademe birimlerine üye olan Kürtler esnaflık ya da küçük girişimcilik yapan, partiye mali yardım ya da lojistik desteklerde bulunan kişiler-

---

mişinin paylaşmaları temelinde huzurlu bir aile olarak millet tasavvuruna dahil edilir. Burada Kürtler folklorik bir öğe olarak tanınmakta, Kürtlük bir eylem kategorisi ve ulus olarak reddedilmektedir. Saraçoğlu, *a.g.e.*, s. 46-51.

102 Jenny White, *Müslüman Milliyetçiliği ve Yeni Türkler*, çev. Fuat Güllüpınar ve Çoşkun Taştan (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013).

103 Cihan Tuğal da 2002-2006 yıllarında Sultanbeyli'de yaptığı saha çalışmasında AKP içinde Kürt gruplarla yaşanan gerilimlerin gittikçe arttığını, partinin resmî platformunun etnik ayrımların ötesinde dursa da, tabanda etnik temelde bölünme olduğunu belirtmektedir. Cihan Tuğal, *Pasif Devrim: İslâmî Muhalefetin Düzenle Buluşması* (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2010), s. 122-123.

104 Sanayi Mahallesi başkanı ile yapılan mülakat, 24 Ocak 2013, Sanayi Mahallesi.

di. Fakat parti alanına aktif olarak söylemenin güç olduğu bu kişilerin, partiyle ilişkilerini stratejik olarak kurdukları anlaşılıyordu. Partiye iş ilişkileri üzerinden yakınlık duyan nüfuzlu Kürtler arasında Bitlisli Serhat Keskin örnek verilebilir. Şirintepe Mahallesi'nde yaşayan Serhat Keskin ve ailesi, zorunlu göçle gelen akraba ve tanıdıklarının yaşadığı pek çok sıkıntıyı deneyimlemişti.[105]

Kentsel rantlardan pay alma olasılıkları düşük olan bu kesimler, Şirintepe gibi kentlerin çeperlerinde niteliksiz ve sağlıksız altyapı ve konutların olduğu mekânlara yerleşmişlerdi. Söz konusu göç hareketi, neoliberal politikaların emek süreçlerinde olumsuz etkiler yarattığı bir dönemin bütünleyeni olmuştu. Köy ve kasabalarını 1990'larda zoraki biçimde terk eden Kürtler, ağırlıklı olarak niteliksiz, sermaye gerektirmeyen, kurumsal engellerin olmadığı enformel geçinme biçimlerine yönelerek işgücü piyasasında ucuz emek deposu olmuşlardı.

Keskin, zamanla iş süreçlerine dahil olup ekonomik durumunu iyileştirenlerdendi. Serhat Keskin ve ailesi zorunlu göç mağdurlarının yaşadıkları pek çok sıkıntıyı yaşamıştı. Çok küçük yaşlarda çalışmaya başlayan Keskin, zamanla gelir düzeyi açısından statüsünü yükseltmişti. İşportacılık, pazarcılık yapan Keskin, Seyrantepe-Topkapı hattında bir minibüs işletiyordu. Keskin partide aktif yer almasa da partiyi destekliyordu. Partinin bölgedeki faaliyetlerini beğeniyor, yakılan/yıkılan köylerine yol yapıldığını söylüyordu. AKP'nin Kürt politikasının bundan önceki hiçbir partiye benzemediğine, partinin bölgede yaptıkları daha önce yapılmış olsaydı, Kürt sorununun bu boyutlara ulaşmayacağına inanıyordu. Keskin'in partiyi desteklemesin-

105 "1974 Bitlis doğumluyum. İlkokulu orada okudum, sonra İstanbul Sanayi Mahallesi'ne geldik. 1988'de ailece geldik. Gümüşhane Caddesi'nde bir gecekonduya yerleştik. Arsa almıştık. Sonra müteahhide verdik arsayı. Kat karşılığı yaptık, yerleştik. Önce kirada kaldık. Babam çalışamadığından ve en büyük olduğumdan ben çalıştım. Okula devam edemedim. Limon satarak, pazarcılık yaptık. 10 kardeştik. 5 erkek, 5 kız. Ben çalışmak durumundaydım. Ticaret yaptım, pazarcılık yaptım. 3 odada, 12 kişi kalıyorduk. En büyükleri bendim, 12 yaşlarındaydım. Babam memlekette marangozdu ama burada çok çalışamadı. Kardeşlerim büyüyünce, birlikte çalışmaya başladık." Serhat Keskin, 28 Şubat 2012, Seyrantepe.

de iş yaşamının da etkili olduğu anlaşılıyordu. Pazarların kaldırılıp yer altına alınması ve minibüslerin kaldırılması gibi kendi iş yaşamında önemli olan gelişmeleri belediye ve büyükşehirle halledeceğini biliyordu.[106] Bununla birlikte, Keskin gibi nüfuzlu Kürt kesimlerin bile parti alanında herhangi bir konum işgal edemedikleri ve parti ilişki ağlarıyla yetindikleri anlaşılıyordu.

Bölgede yaşayan ekonomik düzeyi düşük olan Kürtlerin partiyle ilişkileriyse daha sınırlıydı. Parti örgütü bu gruplara oy toplayacağı seçmen gözüyle bakıyordu. Kürt nüfus, büyük oranda mahallenin merkezinden dere yamaçlarına doğru, görece daha yoksun bölgelerde oturuyordu. Partinin yaptığı sosyal yardımları alan kesimler arasında Kürtler çoğunluktaydı. AKP Şirintepe mahalle başkanı, mahallede sosyal yardım alan kesimlerin karışık olduğunu ama Bitlis ve Siirtliler arasında daha fazla ihtiyaç sahibi olduğunu belirtmişti. Bu gruplarla hiçbir sorunları olmadığını anlatırken "Benim en yakın arkadaşım Tuncelili, ilçede de var, ayrım yok, yeter ki doğru olsun, dürüst olsun, delikanlı olsun, çalışsın. Mahalle yönetiminde bir arkadaş var Siirtli, hatta işe soktuk Zincirlikuyu'da, İlahiyat mezunuydu, işsizdi," demişti. Parti alanına mali yardım ya da lojistik desteklerde bulunarak dahil olanların temel motivasyonları, parti ilişki ağlarını kullanabilmek, işlerini halledebilmek gibi görünüyordu. Bu kişiler parti alanı içinde aktif olmamakta, "profesyonel siyasetçi" olarak burada yer almamaktaydılar. Bulundukları konumlar açsından tali mevkilerde yer alıyorlardı. Çünkü parti alanına dahil olmanın belli önkoşulları vardı.

Alana dahil olanlar, bölgedeki toplumsal kesimlerden; siyasal habitusları, sahip oldukları sermaye biçimleri açısından ayrılmış gruplardan geliyorlardı. Parti alanı içinde farklı konumlar kümesini oluşturan gruplar asıl olarak, sağ-milliyetçi/muhafazakâr tabana yakın çevrelerden geliyorlardı. Yerelde partililer arasında Karadeniz ve Orta Anadolu'dan göç eden kesim-

106 İrfan Aktan, Kürtlerin sınıfsal yükseliş yaşayabilmelerinin, devletin, daha doğrusu hükümetlerin politikalarının kıyısında durup durmadıklarına bağlı olduğunu söyler. Buna göre Kürt burjuvazisi devletle kurduğu ilişkiye göre güçlenmekte veya zayıflamaktadır. İrfan Aktan, "Makul ve Makbul Kürtler", *Birikim*, S. 260 (2010), s. 45-53.

lerin ağırlığı oluşturması çarpıcıydı. Bölgenin yerleşimleri arasında yer alan Siirtli ve Bitlisli Kürt grupların partideki temsiliyetleri, hele de üst konumlardaki temsiliyetleri çok sınırlıydı. Parti ümmeti içinde Kürtlerin "patron olma" şansı azdı. Parti alanının seçkinci yapısı da Kürtler açısından negatif bir ön eleme işlevi görüyordu.

Partide üst seviyelere çıktıkça sermaye biçimleri yoğunlaşıyordu. Ekonomik sermaye ve eğitim sermayesi parti içinde ilerlemede önemli rol oynayan faktörlerdi. Partide kendi hesabına çalışanlar, yani parti siyasetine vakit ayırabilenler, burada profesyonel olarak yer alıyordu. Oysa Kürt grupların savaş ve göç süreçleri üzerinden yaşadıkları eşitsizlik, parti alanına girişlerini ve ilerlemelerini zorlaştırıyordu. Başka bir deyişle, ekonomik sermaye ve eğitim sermayesi açısından daha dezavantajlı konumdaki bu kesim, gerekli sermayeleri edinmek ve geliştirmek konusunda zamansal açıdan bölgenin diğer yerleşimcilerine göre daha gerideydiler. Küçük yaşlarda iş hayatlarına atılan Kürt göçmenler arasında okula gitme oranı düşüktü. Dolayısıyla eğitim sermayesinin başkanlık gibi üst mevkilerde önemli olduğu düşünülürse, bunların dezavantajlı bir kesim olduğu fark edilecektir.

Partiye dahil olma ve ilerleme süreçlerinin ekip işi olduğu ve güç mücadeleleri içinde gerçekleştiği düşünüldüğünde de Kürt göçmenlerin konumlarının daha kırılgan olduğu fark edilebilir. Partide, genelde, ekiplerin başında olan kişiler kadroyu belirlemektedir ve başkanın tasfiyesi ekibinin de tasfiyesi anlamına gelebilmektedir. Kürtlerin bu tablodaki yeri de alandaki güç odaklarının konumlarına bağlı olabilmektedir. Genel siyasal konjonktür, yerelde Kürt illerinden gelenlerin nüfusları ve ağırlıkları, Kürt hareketinin gücü gibi farklı dinamikler de bu süreçte önemli görünmektedir. Ayrıca parti alanı inşasının bir süreç gerektirdiği, burada konum işgal edenler arasında kıyasıya bir mücadele yürüdüğü, alana yeni dahil olanların bu anlamda daha az şansa sahip oldukları söylenebilir. Yapısal zorlukların yanında, parti stratejileri de Kürtler için bariyer oluşturmaktadır. Nitekim tek tek Kürtlere karşı parti alanından ge-

liştirilen tavır, onların dinle kurdukları ilişkiye ve devlete/iktidara yakınlıklarına göre şekilleniyordu.

Giriş hakkı olmayanlar: Haydar Çelebi'nin hikâyesi

AKP'li yöneticiler partiye herkesi dahil etmeye çalışmadıklarını, "bir yerden sonra herkesin duruşunun belli" olduğunu söylemişlerdi. Örneğin ideolojik olarak farklı siyasal geleneklerden gelen kişilerin parti içinde eğitilmesi ya da ideolojik bir homojenleştirme çabasına girilmesi söz konusu değildi. Partide yer alacak kişilerin, partinin çizgisine yakın duran insanlar olması gerekiyordu.

> "Mahallelerde yaptığımız çalışmalarda da her şeyden önce bu çizgide olan birisi olmasına dikkat etmemiz lazım. Bizimle aynı paralellikte düşünen insan olması lazım. Yani farklı düşünceye sahip insanlardan alıp bu çizgiye getirmek gibi bir şey yok. O, zaman içinde çözülemez. Bizim çizgimiz AK Parti, muhafazakâr yapılı bir yer. Öyle görünüp olmayan da çok. Biz samimi ve güvenilir olmasına bakıyoruz. Tanıdığımız ya da onun tanıdığı oluyor."[107]

Burada sözü geçen ideolojiler ve siyasal gelenekler parti habitusuna işaret ediyor. Parti alanına giriş hakkı olarak habitus, belli kesimlerin değil de neden diğerlerinin katılma hakkının olduğunu anlaşılır kılar. Bu anlamda, hem belli bir politik angajmanı ifade eden hem de bölgesel ya da etnik bir temsile sahip olan Alevilik, parti habitusunun dışında kalıyordu. Ne mahalle ne ilçe örgütlerinde semtin en kalabalık nüfusunu oluşturan Sivas'tan bir Alevi vardı. Aynı şekilde Gümüşhane ve Bayburt gibi illerden daha kalabalık bir nüfusu oluşturmasına rağmen, Erzincan'dan Aleviler parti teşkilatı içinde temsil edilmiyordu. Alevilerle, sadece belediye hizmetleri üzerinden veya yardımlar üzerinden "seçmen" olarak ilişki kurulmaya çalışılı-

107 İlçe yönetim kurulu üyelerinden biriyle yapılan mülakat, 21 Mart 2013, Kâğıthane.

yor, belediye seçimlerinde partiyi desteklemeleri büyük ve yeterli bir adım olarak görülüyordu.

AKP'yi kuran kadrolar açısından Alevi kimliğe sahip birinin parti himayesinde görülen bir belediyede yer alması, söz yetkisine sahip olması, partinin işleyişine dair bilgi sahibi olması kabul edilecek bir durum değildi. Haydar Çelebi de bu kişilerden biriydi. Çelebi, kimliği nedeniyle belediyedeki mevcudiyeti ve konumu açısından sürekli sorgulanan biri oldu; partili kadrolarca şüpheli ve yabancı biri gibi muamele gördü.

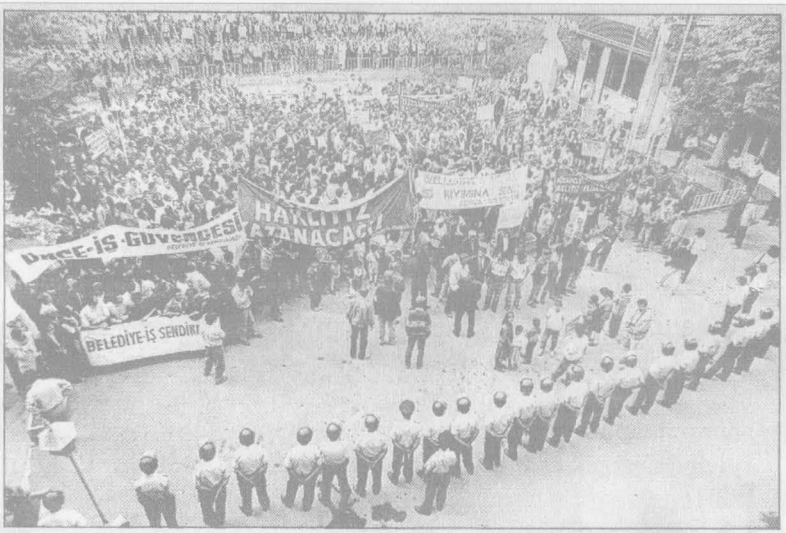
Kâğıthane Belediyesi'nde SHP döneminde çalışmaya başlayan Çelebi'nin RP ve ardından AKP döneminde de görevini sürdürmesi kolay olmadı. Bu süreç, AKP kurulurken, parti alanının tanımı ve sınırlarıyla ilgili yürütülen güç mücadeleleri içinde gerçekleşti. Çelebi'nin kimliği AKP'li kadroların parti alanını ve giriş koşullarını nasıl tanımladıklarını ve partiye kimlerin dahil olamayacağını ortaya koyuyordu. Nitekim parti alanı sınıfsal ve etnik sınırlarına göre çok daha net ve görünür biçimde mezhepsel sınırlara sahipti.

AKP'nin Kâğıthane'de kuruluşu, "cami cemaati" dışında Aleviler gibi farklı kesimlerle nasıl ilişki kurulacağı, bu kesimlere nasıl bakılacağı konusunda RP içinde farklı siyasal perspektif ve yönetim anlayışlarının karşı karşıya gelmesiyle gerçekleşti. Parti alanının tanımına, giriş koşullarının –Ortodoks Sünni İslâm içinde yer alma gibi– neler olacağına dair temel tartışmaları içeren bu mücadelenin kazanan tarafı, yani yerel siyasal alanı belirleyecek olan taraf, Kâğıthane'de AKP'yi kuracak olan hizip olacaktı.

Haydar Çelebi: Renkli ve muhalif bir kimlik

Haydar Çelebi'nin ailesi tanınan bir Alevi-Kürt aşireti olan Koçgiri Aşireti'nin mensupları arasındaydı. Ailesi, Çelebi üç yaşındayken İstanbul'a göç etmiş ve yaşadıkları yerde "Kızılbaş" kimliğiyle anılmışlardı.[108] Çelebi kendileri için kimlikle-

108 O dönem Alevilikten ziyade yaygın olarak Kızılbaş olarak isimlendiriliyorlar, kendilerini de öyle nitelendiriyorlardı. Bölgede Kızılbaşlarla ilgili suçlayıcı ni-

Gösteri Kağıthane Parkı'nda başlayıp Belediye binası önünde sona erdi. (Fotoğraf: AHMET ŞIK)

Kâğıthane Belediyesi'ni protesto amacıyla 3 bin işçi gösteri yaptı

'Kimsenin ekmeği ile oynanmasın'

İstanbul Haber Servisi - Kâğıthane Belediyesi, 5 işçiyi işten çıkardığı için dün yaklaşık 3 bin işçinin katıldığı bir gösteriyle protesto edildi. Kâğıthane Parkı'nda başlayıp Kâğıthane Belediyesi önünde sona eren gösteriye SHP Genel Sekreter Yardımcılarından Ercan Karakaş da katıldı.

Kâğıthane Belediyesi bir hafta önce çeşitli gerekçelerle Fen İşleri ve Temizlik İşleri'nde görevli 5 işçinin görevine son vermişti. İşten çıkartılan işçiler daha sonra açlık grevine başlamışlardı. Kâğıthane Parkı'nda başlayan gösteriye Ercan Karakaş'ın yanı sıra SHP Kâğıthane İlçe Örgütü yöneticileri, Belediye İş Sendikası Teşkilatlandırma Sekreteri Yaşar Ayça, Belediye İş Sendikası Beyoğlu Yakası Şube Başkanı Hıdır Bal ve çeşitli ilçelerin belediye işçileri katıldılar. Yaklaşık 3 bin işçinin katıldığı gösteride "İşçi kıyımına son", "Atılan işçiler geri alınsın", "Özelleştirmeye Hayır" şeklinde sloganlar atıldı.

Hıdır Bal, Kâğıthane Belediyesi önünde yaptığı konuşmada, Refah Partili Belediye Başkanı'nın seçim konuşmalarında "Babalar işsiz, çocuklar aç" şeklinde afişler kullandığını söyleyerek "Bunları vaat ettiler ama işte icraatları. Söyledikleri ile yaptıkları çok farklı şeyler" dedi.

Teşkilatlandırma Sekreteri Yaşar Ayça ise yaptığı konuşmada belediyelerin temizlik işlerini özel şirketlere devretmeye çalıştığını belirterek şunları söyledi:

"Sevgili Türkiye halkı, görün bu oyunları! Bu tezgâhları bozun. Fazla söze gerek yok. Kâğıthane'deki oyunu yeterince görün yeter. Çünkü bu oyun tüm belediyelerde adım adım gerçekleştiriliyor. Tek amacımız, kimsenin ekmeği ile oynanmasın. Temsilcilik güvencesini taşıyanları bile işten atmaya kalkan bir yönetime nasıl güveneceğiz? Temizlik işleri belediyelerin asli görevidir, belediyelerce yerine getirilmelidir."

Muhaliflerin tasfiyesi. "Kimsenin ekmeği ile oynanmasın", Cumhuriyet, 2 Haziran 1992.

rini açıkça ifade etmenin çoğu zaman siyasal bir duruş haline geldiğini söylemişti. Kendisi, üniversiteye gelene kadar herhangi bir politik hareket içinde yer almamış ancak içinde yetiştiği ortam ve Alevi kimliği, üniversitedeki siyasal angajmanını etkilemişti. Alevilik dinî referansları aşan sosyopolitik anlamlar taşıyan bir kimlik olarak yaşanıyor, dinî ve milli hassasiyetleri öne çıkaran siyasal oluşumlarca damgalanarak solculukla iç içe geçmiş bir kimlik olarak algılanıyordu. Üniversitede Dev-Genç ile birlikte hareket etmeye başlayan Çelebi'nin öğrenim hayatı 1980 Darbesi'yle yarıda kesilmişti. Üniversiteye tekrar başladığında Kâğıthane, Şişli'ye bağlı bir belde statüsündeydi ve siyasi temsiliyet ANAP'taydı. 1987 yılında bağımsız ilçe belediyesi statüsüne kavuşan Kâğıthane'de, 1989 yerel seçimleriyle yönetim SHP'ye geçecekti. Sol toplumsal hareketlerin yükselişe geçtiği bu dönemde SHP çatısı altında toplumun muhalif kesimleri de yan yana gelmişti.[109]

Haydar Çelebi, 1991 yılında SHP Belediye Başkanı Mahmut Özdemir tarafından belediyede çalışma teklifi almış ve kısa bir süre içinde göreve başlamıştı. Mahmut Özdemir döneminde Aleviler, Kâğıthane Belediyesi'nde –diğer SHP'li belediyelerde olduğu gibi– görünür olmaya başlamışlardı.[110] Çelebi belediyede çalışmaya başladığında, genel siyasal atmosferin yansıması Kâğıthane'de de hissediliyordu. ANAP güç kaybetmeye başlamış ve SHP alternatif bir parti olarak yükselmeye başlamıştı. Bununla birlikte Özal'ın siyasi ağırlığı sürüyordu. Sol/sosyalist hareketlerde de mahallelere yansıyan canlanmalar olmuştu. Kâğıthane'de özellikle Çağlayan, Nurtepe ve Keçideresi'nde sol grupların faaliyetleri artmıştı.

---

telikteki yaklaşımların kişiler arasında kalmadığı ve toplu kavgalara dönüştüğü zamanlarda Çelebi'nin babası da bunlara katılıyordu.

109 Derya Kömürcü SHP'nin, sosyal devleti gerçekleştirmek ve demokratikleşmeyi sağlamak gibi iki önemli amacı olduğunu söylemektedir. Bu anlamda SHP, baskı altında olan ve hak kaybına uğrayan işçi kesimlerine ve Kürt meselesinin çözüme kavuşturulmasını dile getirmesiyle de Kürtlere hitap etmektedir. Derya Kömürcü, *Türkiye'de Sosyal Demokrasi Arayışı* (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2010).

110 Harald Schüler, SHP için Alevilerin önemli bir toplumsal taban olduğundan bahseder. Bkz. Harald Schüler, *Türkiye'de Sosyal Demokrasi, Particilik Hemşehrilik Alevilik*, çev. Yılmaz Tanbul (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002).

Muhaliflerin tasfiyesi

Coşkulu bir seçim kampanyası ve seçim sonucuna rağmen, SHP'nin Kâğıthane Belediyesi'ndeki iktidar dönemi Türkiye genelinde olduğundan da daha kısa sürdü. 1989 yılında kazanılan yönetim 1994 yılı seçimlerinden önce, 1991 yılının sonunda kaybedildi. SHP iktidarının sadece 2,5 yıl sürmesi parti içindeki çekişmelerle de ilgili olmuştu.[111] Aynı zamanda diğer partiler arası rekabet, RP Belediye Başkanı adayı Kâmil Gürbüz'ün aradan sıyrılması için bir fırsat yaratmıştı. Gözlerin SHP ve ANAP arasında süren iktidar mücadelesinde olduğu bir zamanda, RP adayı beklenmedik bir çıkış yapmıştı.

Gürbüz'ün başkanlığa geldiği dönemde, belediyedeki güç dengeleri hâlâ SHP lehineydi. Belediye yönetiminde homojen bir görünüm yoksa da, meclis üyelerinin büyük çoğunluğu SHP'liydi. 1993 yılında SHP'den 17, ANAP'tan 5, RP'den 5, DYP'den 2, DSP'den 2 üye vardı.[112] Gürbüz bir sonraki yerel seçimlere kadar diğer partililerle birlikte çalışma yürütmek durumunda kalmıştı ve 1994 yılında yerel seçimlerden birinci çıkana kadar meclisteki dengelere göre hareket etmeye çalışmıştı.

RP döneminde ilk kez belediyedeki birimlerin bir kısmı özelleştirildi. Önce temizlik işleri birimleri, daha sonra farklı birimler, kalemler ve müdürlükler taşeronlara verildi. Bu, belediye kadrolarının RP'ye karşı politik tutum geliştirerek yaptığı iş durdurma ya da yavaşlatma eylemlerinin sonuçlarından kaçın-

111 1991 yılı genel seçimlerinde milletvekili adaylığını koyan Mahmut Özdemir, seçim sonucuna bağlı olarak belediye başkanlığı görevini sürdürecekti ancak partisi içinde siyasi bir kumpasa kurban gitti. Mahmut Özdemir belediye başkanlığı istifa dilekçesinin, seçimleri kazanması halinde işleme sokulmasını istemişti. Ancak meclis başkan vekili, seçim sonuçlarını beklemeden istifa dilekçesini işleme koydu. Mahmut Özdemir geri dönmek istemesine rağmen belediye başkanı olamadı ve yerine meclis başkan vekili belediye başkanı oldu. Ancak yeni belediye başkanı, göreve geleli daha bir ay olmuşken, denetime gittiği bir yol yapım kazasında hayatını kaybetti. İl seçim kurulu Kâğıthane Belediyesi için ara seçim kararı aldı. Seçimler yapılana kadar göreve SHP'den başka biri görevi getirildi. İki ay sonra yapılan ara seçimlerde, SHP "beklenmedik başarısını" RP'ye devretti. Kurtuluş, *Kâğıthane Sözlü Tarih*, s. 37-38.

112 Cengiz Yıldırım ve Yaşar Turgay, *Adil Düzen, Yerel Yönetimler ve Kâğıthane Direnişinin Öyküsü* (İstanbul: FTY Yayınları, 1994), s. 30.

makla da ilgili görülüyordu. Gürbüz, kendi başkanlığı döneminde belediyenin iş yapmaması, hizmet üretmemesi gibi bir imaj oluşturmasını istemiyordu. Başka siyasi parti mensuplarıyla yapamayacaklarını taşeronlaştırma üzerinden kendi partili kadrolarıyla yapmaya çalıştı. Bunun ilk adımını da başkanlığının ilk döneminde 340 işçinin görevine son vererek yaptı. Buna karşı olarak oldukça ses getiren ve "Kâğıthane Direnişi" olarak bilinen bir karşı hamle geliştirildi.

Kâğıthane Direnişi, işten çıkartılanların büyük çoğunluğunu sosyal demokratların –ve Alevilerin– oluşturduğu çalışanlarca örgütlendi.[113] Direnişteki lerin %80'i sosyal demokrat olarak nitelendirilebilirdi, küçük bir oran sağ eğilimli, diğerleri de kendilerini sosyalist olarak niteleyenlerdi. İşçilerin çoğu Türk-İş'e bağlı Belediye-İş Sendikası'na üyeydi. Ayrıca Hak-İş'e bağlı Hizmet-İş Sendikası ve daha sonra DİSK'e bağlı Genel-İş de örgütlenme sağlamıştı. Kâğıthane Direnişi iki yıl gibi bir süre boyunca sadece Kâğıthane'de değil Türkiye siyasi gündeminde de yer etmiş bir olay oldu. İşçiler iki yıla yakın bir süre grev, ölüm orucu, Ankara'ya yürüyüş gibi eylemlikler gerçekleştirdi ve kamuoyunda ciddi görünürlüklere sahip oldular. Fakat direnişin coşkusu ve kararlılığına rağmen, bir kazanım elde edilemedi ve işten atılan 340 işçi görevlerine geri dönemedi.

Kâğıthane'de yaşanan işten atılmaların belediye yönetimini aşan siyasi bir karar olduğu ve partinin belediyelerde kadrolaşmayı hedeflediği, kendinden olmayanları işten attığı yönünde yaygın bir kanı vardı.[114] Nitekim Gürbüz döneminde, RP tabanı ve kadroları belediyeye yerleşme imkânı buldu. Gürbüz'ün

113 Yıldırım, *a.g.e.*, s. 33, 34, 158.

114 1 Kasım 1992 ara seçimlerinde RP Bağcılar, Bahçelievler, Güngören ve Tuzla'da da belediyeleri kazanmıştı. Buralarda da işten atılmalar gündeme gelmiş, kamuoyunda yer bulmuştu. Hatta İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu o dönem eleştirel bir tutum almış, RP Genel Başkanı Şevket Kazan işçilerin tekrar işe alınması konusunda tavsiye kararı aldıklarını açıklamıştı. Yıldırım, *a.g.e.*, s. 38. 1994 yılında Tayyip Erdoğan'ın İstanbul belediye başkanı olmasıyla benzer süreçler başka belediyelerde de yaşanmıştı. Bu dönemde büyükşehirde çalışanlar Alevilerin hikâyeleriyle ilgili olarak bkz. *Alevi Olmak: Alevilerin Dilinden Ayrımcılık Hikâyeleri*, ed. Uğur Ulaş Tol (Ankara: Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Yayını, 2005), s. 225-226.

belediyedeki yerini sağlamlaştırmasıyla muhaliflere yönelik tutumu zamanla değişti ve ılımlılaştı –çünkü artık azınlık durumuna düşmüşlerdi ve tehlike potansiyeli arz etmiyorlardı. Ayrıca her ne olursa olsun kötü bir ünle anılmak istememeleri de kalanlara daha müsamaha göstermelerinin nedeni olabilirdi.

Kent merkezinde kazanılan ilk belediye olan Kâğıthane, RP için önemli bir yere dönüşmüştü. 1989 seçimlerinde, İstanbul'da sadece iki yerde, belde belediyesi konumunda olan Arnavutköy ve Sultanbeyli'de seçimler kazanılmıştı. Kâğıthane ise kent merkezine yakın ve 1994 yerel seçimlerinden önce kazanılmış bir belediyeydi. Kâğıthane metropolde kazanılan ilk belediye olarak görülüyor, üstelik de solun kalesi olarak biliniyordu. Burası, kozmopolit yapısıyla partili kadroların toplumun diğer kesimleriyle karşılaştığı ve yan yana geldiği yerlerin başında gelmekteydi. Ayrıca siyasal tutum açısından yeni kurulmuş beldelere göre oturmuş bir seçmen zeminine sahip olarak görülüyordu. Bu anlamda parti genel merkezinin ve RP'li kadroların dikkatleri Kâğıthane üzerine çevrilmişti.[115] Dikkatlerin bir başka nedeni, Gürbüz'ün o dönem Kâğıthane Direnişi üzerinden basına da yansıyacak şekilde gündeme gelmesiydi. Direniş, genel bir kampanya gibi RP karşıtlığına dönüşmüştü. RP'liler bunu, partinin yükselişini engellemeye ve onu yıpratmaya karşı bir hamle olarak algılayıp Gürbüz'ü "dava ve mücadele adamı" olarak sahiplenmişlerdi. Gürbüz'ün tutumu, sadece belediyecilik sınavı değil partinin siyasal kaderini de belirleyecek bir olay olarak kavranmıştı. Uzun eylemler süreci ve anlaşmazlıklarla sonuçlanan görüşmelerden sonra direniş iki yıl içinde sönümlenirken, RP bu sınavdan ciddi bir darbe almadan çıkmayı başarmıştı.

Tanım ve sınır kavgaları: Nasıl bir yönetim anlayışı?

Kâğıthane Direnişi'nin bitmesinden sonra, 1994 yerel seçimlerindeki genel çıkışıyla birlikte RP Kâğıthane'deki konumunu

115 O dönem Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül, Bülent Arınç gibi isimler Kâğıthane'ye gidip geliyorlar, Gürbüz'le birebir görüşmeler yapıyorlardı.

sağlamlaştırmış oldu. SHP, ANAP gibi partiler arasındaki rekabet, yerini RP içindeki çekişmelere bıraktı. Parti içinde o güne kadar "uyuyan" ve "potansiyel" halinde olan gruplaşmalar artık görünür olmaya başlayacaktı. RP içinde Kürt sorununa, kadının toplumdaki konumuna, demokrasi tanımına, devlete yaklaşıma, Alevilere bakışa, hitap edilecek toplumsal kesimlerin kimler olacağına ya da politik dilin nasıl kurulacağına dair farklı görüşler ve eğilimler vardı.[116] Öyle ki zaman içinde bu farklılıklar, her bir ekibin hiziplere dönüşerek farklı parti kuruluşları içinde yer almasıyla sürecekti.[117]

Kâğıthane'nin eski yerleşimcileri arasında yer alan ve AKP'nin çekirdek kadrosu içinde yer alan Şahin Aksoy'un içinde yer aldığı ekiple birlikte Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül ve Yaşar Baş'a yakın olduğu biliniyordu. Şişli teşkilatının görevlendirmesiyle gelen Kâmil Gürbüz ise siyasal kökeni açısından MHP'liydi ve yerel parti örgütü içinde çok fazla desteğe sahip değildi. Gürbüz daha çok partinin genel merkez düzeyinde ilişki ağlarına ve güce sahipti. Ayrıca hareket içinde, Bahri Zengin* gibi aydınlara da yakın duruyordu.

RP'nin kampanyalarını hazırlayan tanıtım başkanı Bahri Zengin partinin geleneksel cami cemaatinin dışına çıkması gerektiğini vurgulayan, çok hukuklu toplum projesini gündeme getiren, toplumun Aleviler gibi diğer farklı kesimleriyle ilişki-

---

116 Aslında partinin geneli içinde en başından itibaren bir homojenlik yoktu. Parti içinde ideolojik, bölgesel ve cinsiyete dayalı bölünmeler vardı. RP farklı yaşam biçimleri, fikirler ve politikaların eklektik ve biçimsiz bir karışımına sahipti. Hakan Yavuz partinin aynı zamanda pragmatik liberalizm, sosyal muhafazakârlık ve kapitalizmin oldukça tutarsız bir bileşimine sahip olduğunu söyler. Hakan Yavuz, *Modernleşen Müslümanlar, Nurcular, Nakşiler, Milli Görüş ve AK Parti*, çev. Ahmet Yıldız (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2005), s. 306.

117 Birbirleriyle çekişme halinde olan ekipler, 2000 sonrası farklı partilerin kuruluşlarında yer aldılar. Şahin Aksoy, genel merkez düzeyinde hareket ettiği Ekrem Erdem, Tayyip Erdoğan gibi isimler AKP'nin kuruluşunda; Kâmil Gürbüz, genel merkez düzeyinde birlikte hareket ettiği Bahri Zengin gibi isimlerle HAS Parti'nin kurucuları arasında yer aldı. Gürbüz'le hareket edenler arasında SP'nin kuruluşuna katılanlar da olacaktı.

(*) Bahri Zengin RP'nin siyasal programını oluşturmada ve ideolojik konumlanmasını tarif etmede etkin olan kişilerden biridir. Yavuz, *a.g.e.*, s. 305.

ler kurulmasını öneren aydınlardan biriydi.[118] Partinin "liberal" kanadı olarak adlandırılan aydınlar toplumsal alanda ideolojik, etnik, mezhepsel çatışma biçimleri olduğunu ve bunları aşmak gerektiğini savunuyordu. Buna göre sol karşısında sağ, İslâmcı karşısında Marksist ve Kemalist, Türk karşısında Kürt ve Sünni karşısında Alevi yaklaşımı terk edilmeliydi.[119]

Aydınlar arasından bazıları o dönem için *Yeni Zemin* dergisi* etrafında yayın faaliyetlerinde bulunmuştu. Dergide ordunun vesayeti, dinin denetim altında olması, devletin totaliterliği, yeni bir anayasa ihtiyacı, Kürt sorunu, kadının kimlik arayışı gibi konular ele alınmıştı. Yayın kurulu bu konuları Fikret Başkaya, Ömer Laçiner, Nilüfer Göle gibi isimlerle birlikte ele aldığı kimi oturumlar düzenlemişti. Dergi çevresiyle Kâğıthane'de Halk Meclisleri şeklinde programlar yapılmıştı.

Kâğıthane'deki kadrolar arasında farklı eğilim ve tutumlara sahip gruplar arasındaki temel çatışma ve ayrım konularından biri farklı toplumsal kesimlerle nasıl ilişki kurulacağı, belediye üzerinden bu kesimlerle ilgili ne gibi faaliyetler yapılacağıydı. Şahin Aksoy mahallelerdeki ilişkileri üzerinden Belediye Başkanı Gürbüz'ü ve onun belediyeyi yönetme biçimini parti tabanından aldığı destekle eleştiriyordu. Böylesi bir durum, belediyedeki atmosfer ve kamusallıkla, hareket içindeki kültürel-sosyal yapının farklılığıyla yakından ilgiliydi. Belediye yönetimi ve

---

118 Zengin, demokrasi tartışmaları içinde çok hukuklu cemaatler kurulması, yani her cemaatin kendi yasalarıyla yönetilmesi gerektiğini savunmuştur. Çok hukuklulukta halkın kendi hukukunu seçme hakkı olduğunu, bireyin devlet önünde özgürleştiğini, siyasal kurumların işlevlerinin sadece hizmet etmek olduğunu, hukuk üreten temsilcilere gerek olmadığını söylemiş, çok sesliliğin uzlaşma içinde barışı getireceğini vurgulamıştır. Bahri Zengin, *Özgürleşerek Birlikte Yaşamak: Hukuk Toplulukları Birliği* (Istanbul: Birleşik Yayıncılık, 1995), s. 87-93.

119 Yavuz, *a.g.e.*, s. 304.

(*) *Yeni Zemin* dergisi, 1993-1994 yılları arasında toplam 18 sayı çıkan, genel yayın yönetmenliğini Mehmet Metiner'in, yayın danışmanlığını Ali Bulaç'ın yaptığı ve yayın kurulunda Altan Tan, Abdurrahman Dilipak, Bahri Zengin, Ümit Aktaş gibi isimlerin olduğu bir yayındır. Dergi; özgürlükçü, çoğulcu ve hoş görülü bir İslâm bakış açısının esas alındığı, farklı ve yeni yaklaşımların birer zenginlik olarak görüldüğü yeni bir İslâmî perspektif oluşturma amacı taşıma iddiasıyla yayın hayatına başlamıştı. *Yeni Zemin*, S. 1 (1993), s. 4.

parti tabanı arasında gerilimler vardı. Tabanın kıyafet biçimleri, kadın-erkek ilişkilerine bakışı, ideolojik hedefleri, belediyede gördükleri ve karşılaştıkları gerçeklikten farklıydı:

> "Parti atmosferinin belediyede yaşanılacağı düşünülüyordu. Bu ikisinin birebir örtüşmeyeceği görülünce sıkıntı çıktı. Kullanılan literatür, kadın-erkeğin ayrı olması, kıyafetler vesaire. Bu atmosferi belirleyen objeler belediyeye alınmadı... Buradaki taban yadırgadı. Zannetti belediye başkanı inisiyatifiyle oluyor."[120]

Gürbüz'ün parti içinde hareket ettiği ekibin siyasal perspektifi ve yönetim anlayışı, daha radikal olan tabanın duruş ve görüşünden farklı ve ılımlıydı.[121] Bu anlamda Çelebi'nin belediyedeki varlığı ve konumu, Gürbüz'ün siyasal perspektifinin "vitrinini" oluşturuyordu.

> "Alevi ve solcu olmam da onun [Kâmil Gürbüz] işine geliyor. Kendince Bahri Zengin perspektifi doğrultusunda farklılıklarla yaşamak, farklı hukuk sistemlerinin aynı ortamda yaşanabileceğini göstermek ve Medine Sözleşmesi örneği üzerinden giderek 'Benim belediyedeki çalışanım eski solcu Alevi bir adam,' bunu her yerde söylüyordu. O göstermeye çalıştığı perspektif açısından ben iyi bir örnektim."[122]

Çelebi, belediyedeki görevi gereği gerek parti gerekse de belediye kadrolarıyla temas halinde oluyor, kendi deyimiyle belediyenin imaj kısmının oluşturulmasında rol alıyordu.

AKP'yi kuracak kadronun Alevilere yaklaşımı

Kâğıthane'de ekipler arasındaki güç dengeleri Gürbüz aleyhine değiştikçe, Çelebi'ye yönelik tavırlar daha açıktan ve sert

120 Abdullah Gürsoy ile yapılan mülakat, 14 Aralık 2012, Kâğıthane Belediyesi.

121 Gürbüz düşünce ve inanç özgürlüğünün herkes için savunulabileceği görüşüyle ve dışa dönük hayat tarzı anlamında, dinsel referansları farklı yorumlayanlarla diyalog kurmaya daha açık bir görüntü sergilemesiyle farklı bir siyasal perspektif ortaya koyuyordu.

122 Haydar Çelebi ile yapılan mülakat, 2 Ocak 2014, Beşiktaş.

olmaya başlayacaktı. 1989 yerel seçimlerinde bir önceki aday Bahri Zengin iken, 1994 seçimlerinde Erdoğan aday olmuştu. Erdoğan'ın belediye başkanı olmasıyla parti içinde birlikte hareket ettiği grubun özellikle İstanbul'da ağırlığı artmıştı. Bununla birlikte partinin ideolojik perspektifini ve programlarını oluşturan "liberal aydın"ların sesi daha kısık çıkmaya başlamış, parti içinde daha eleştirel bir tutum almaya başlamışlardı. Kâğıthane'deki Aksoy hizbinin sesi de daha gür çıkmaya başlamış, Gürbüz'e yönelik karşı eleştirilerin görünürlüğü artmıştı. Çelebi de daha açık biçimde kimliği üzerinden hedef tahtasına oturtulmuş, Aleviliği ve onunla özdeş olarak görülen solculuğu her defasında önüne bir suç gibi çıkarılmıştı.

> "Gruplaşmalar ve ayrışmalar netleşince birbirleriyle salvo atışları başladı. Bu atışlarda karşı taraftaki kullanabilecekleri malzeme neyse o malzemelerin hepsini karşılıklı kullandılar. Kullandıkları malzemelerden biri bendim. Şimdi diyor ki Aleviler mi bizi yönetiyor? Bir Alevi çalışanı bu kadar kendi içimizde... Böyle bir adamı, yabancı bir adamın olmasına ne gerek var. 'Komünistlere mi oy verdik?' falan filan gibi cümleler sarf ederek mahallelerde bizim üzerimizden Kâmil Gürbüz'e vurmaya çalışan bir söylem geliştirdiler... Vurabilmesi için en kolay malzeme, Alevi'yim. Çünkü onun hitap ettiği kitlede Alevilik dışlanan, elinden yenmeyen, münkir bir topluluk. Hitap ettiği kitle bu... Alevi'nin dışlanması gerekir, hatta baskı kurulması gerekir. Alevi'ye yapılan zulüm mubahtır yani. Bu terbiyeden geliyorlar."

Belediyedeki Alevi çalışanların faaliyetleri de partili kadrolarca sürekli biçimde eleştirilmişti. Muharrem Ayı'nda Gültepe ve Nurtepe'de aşure dağıtımı yapılması parti içinde huzursuzluk yaratmış ve tepki almıştı.

Kâğıthane'de yapılması düşünülen bir cemevine yer verme meselesi ise parti içinde çok daha büyük bir tartışma yaratmıştı. Sivas Katliamı'nın üzerinden birkaç yıl geçmişti ve olay toplumsal hassasiyetini sürdürüyordu. Böylesi bir hassasiyete rağmen, Nurtepe'de cemevi yapımına izin verilmesi ve imkân sağlanması Gürbüz'ün partiden ihraç edilmesi girişimine kadar git-

mişti. Olay Nurtepe'de dernekleşen bir kurumun cemevi yapımı için Gürbüz'e talepte bulunmasıyla başlamıştı. Cemevi yapımıyla ilgili görüşmeye gelenlerle ilgili Çelebi şunları söylemişti:

> "Gelirken tedirgin geliyorlar. RP'li bir belediye yönetimine geliyorlar. Bir sürü adam çember sakallı falan filan ya... Agresif objeler daha yoğundu. Sokaktan yeni geliyorlar, daha henüz o devlet şer, resmî kurum ne... Onlar törpülenmemiş... Kravat takmaz, bol pantolon gibi şeyler. Gümüş yüzük, sloganik objeler çok daha öndeydi, o dönem. Öyle bir atmosfer... Bunlar sıkılarak geliyor, böyle bir atmosfer. Geldiler, konuştular. Onlar gelince (...) konuştuk falan, yer istediklerini söylediler. Biz de 'Zaten böyle bir şey düşünüyorduk hatta böyle bir yer bakıyorduk...' Beni de tanımıyorlar, direkt ret cevabı alacaklarını sandılar ve şaşırdılar."

Gürbüz, Milli Eğitim'e ait olan ve okul olarak planlanmış bir arazi ile ilgili plan değişikliğine gidilerek burada cemevi yapılmasını uygun bulmuştu. Konu belediye meclisine taşındığında müthiş bir gürültü kopmuştu. Gürbüz daha sonra parti içi mekanizmalara da şikâyet edilmişti. Belediyenin cemeviyle ilgili planına karşı parti kadrolarının rahatsızlığı o kadar açıktı ki tartışmalar basına da yansımıştı. 24 Ağustos 1996 tarihli *Yeni Şafak* gazetesinde "Kâğıthane'de Cemevi İhtilafı" başlıklı bir yazıda buna yer veriliyor. Haberde, Kâğıthane Belediyesi'nin Nurtepe semtinde bir cemevi inşa edeceği, arsa tahsis işlemlerinin tamamlandığı ve imar komisyonundan karar çıkması halinde, belediye meclisinde görüşülüp karara bağlanacağı yazıyor. İlginç biçimde cemevi inşasının, Kâğıthane Hacı Bektaş-ı Veli Derneği ve RP ilçe teşkilatının bazı üyelerince istismar edilmeye çalışıldığı yönündeki duyumlardan bahsediliyor. Burada Hacı Bektaş-ı Veli Derneği'nin cemevi faaliyetini kendilerine mal etmeye çalıştığı belirtilirken açık biçimde "belediye-ilçe sürtüşmesi" ibaresi kullanılıyor. Belediye yönetimi ile RP Kâğıthane ilçe teşkilatı arasında iki yıldır anlaşmazlıklar yaşandığından, bazı teşkilat üyelerinin cemevi inşasını belediyeye karşı bir propaganda malzemesi olarak kullanabileceği iddi-

alarının gerçek olduğundan bahsediliyor. Ayrıca Gürbüz'ün bu çıkışları ferdi bir hareket olarak yorumladığına yer verilirken, RP ilçe başkanının inşaat konusunda meclisten olumlu bir karar çıkmasını beklemediklerini, ilçe teşkilatı olarak tavırlarının kararın çıkmasından sonra netleşeceği sözlerine ve olumsuz tavırlarına da yer veriliyor.

Nihayetinde cemevi meselesi, Gürbüz'ün partiden ihraç edilmesini gündeme getirecek kadar "bahane" edilebilmişti. Yapılan oylama sonucunda Gürbüz'ün partide kalmasına karar verilmişti. Gürbüz, belediye başkanlığı boyunca diğer partiler ve parti mensuplarıyla değil, kendi partisi içindekilerle de mücadele içine girdiğini yakınarak anlatmıştı:

> "Asıl mücadeleyi kendi içimizde verdim. Siyasal partilerde her türlü yaftayı yapıştırırlar, uğraştılar. Siyaset böyle bir şey. Kamudaki engeller sadece muhaliften değil, kendi içindeki mücadeleyi de sürdürmeniz gerekiyor... Kendi inanç ve kültürlerini yaşamaları için Refah Partisi içinde de mücadelemiz az olmadı. Benim Alevilerle haşır neşir olmamdan dolayı 'Alevi'dir' dediler. Maruz kalmak pahasına Romanlarla 'Roman'dır' dediler, Kürtlerle ilişkiye geçince 'Kürt' dediler."[123]

Tüm bu meseleler olurken "Aleviler bizi yönetiyor" gibi iddialarla mahalle teşkilatları da bu tartışmaya dahil olmuştu. Çelebi gibi kişiler de daha açık bir hedef haline getirilmişti. Çelebi'ye göre Alevilere hiç tahammülleri yoktu, onlar için Aleviler ya kesilip atılacak, ya tasfiye edilecek ya da ezilecek gruplardı. Çelebi arkasında herhangi bir siyasi güç olmadığından ve kimliğinden dolayı kolay bir hedef olarak görüldüğünü ve Gürbüz'ü tasfiye girişimlerinde kendilerinin "malzeme edildiğini" düşünüyordu. Kâğıthane Belediyesi ya da Gürbüz ile ilgili basına yansıyan herhangi bir şey olduğunda gözler belediyede çalışan Alevilere dönüyordu.

2004 yılında Aksoy ve ekibi, belediye başkanlığını kazandıklarında tam bir zafer edasıyla ve düşman bir kampın elinden yönetimi almışçasına hareket etmişlerdi. Bundan sonra, bele-

123 Kâmil Gürbüz ile yapılan mülakat, 30 Aralık 2012, Etiler.

diyeye ve parti ilçe örgütüne "Bağımsız Hareketi"nden beri kenarda kalan kadrolar yerleşmeye başlamıştı. Çelebi çalışkanlığıyla kendisine ilişilmeyen bir "öteki" olarak belediyedeki görevine devam ediyordu. Belediyenin reklamlarında yer bulan kimi projeler Çelebi'nin varlığını belediye açısından "işlevsel" kılmıştı. Belediyenin Kâğıthane'yi kentsel yatırımlar açısından cazibeli kılmaya yönelik girişimlerinde kendisinin çalışmalarından da faydalanılıyordu.[124] Çelebi'nin alandaki yegâne gücü kültürel sermayesiydi ve belediyede bugüne kadar görevde kalabilmesini de bu sağlayacaktı. Çelebi'nin yerini dolduracak ve bu nitelikte işler yapacak birini bulamadıkları için ona müsamaha gösterdikleri de söylenebilirdi.

Çelebi'nin hikâyesi AKP'nin mezhepsel aidiyetlerini/sınırlarını göstermesi açısından simgeseldir. Büyük oranda Ortodoks Sünni İslâm pratikleri içeren parti habitusu içinde Alevilik, "dışarıda" görülüyordu. Kuruluş sürecinde İstanbul il yönetimini oluştururken toplumun farklı kesimlerini temsilen arayışa giren ancak eli boş kalan AKP il yönetiminden bir kişi bu konuda şunları söylemişti:

> "Azınlıklar, etnisiteye göre azınlıklar, dinî inanca göre azınlıklar, bunların hepsinin temsili olması lazım tek tek. Ben bunun arayışı içerisine girmiştim. Bunların olması gerektiğini düşünüyorum. Kim, farazi konuşuyorum, yönetimimizde bir Ermeni kardeşimizin, arkadaşımızın olması lazım. Bir Alevi kardeşimizin, arkadaşımızın olması lazım. Onun haricinde bir gayrimüslimin olması lazım. Yani bunlar aslında bizim Türkiye'mizin zenginlikleriyse, onların her birinin temsilinin buralarda olması lazım. Bunu hakikaten o zaman dilimi içerisinde aradım. Hatta bunun için birçok yere de söyledim. Fakat bir aksisedasını bulamadım. 'Evet biz varız,' diyen kimse olmadı, fakat ben bunu hâlâ da arıyorum, o zaman da aradım, bundan sonra da aranması gerektiğini düşünüyorum."[125]

124 Çelebi'nin çalışmaları Kâğıthane'nin bütünüyle kentsel rant alanında cazibe merkezi haline getirilmeye çalışıldığı AKP döneminde daha fazla kullanılmıştır.

125 12 Kasım 2013, AKP İl Binası, Sütlüce.

Muhafazakâr/İslâmcı siyasal bir gelenekten gelen AKP'nin Alevilerce iyi görülmeyen imajı, Alevilerin toplumsal hafızasında yer etmiş hassasiyetlere kayıtsız kalınmasıyla yeniden üretiliyordu.[126] Zorunlu din dersleri, cemevlerinin statüsü, Sivas Madımak Oteli'nin müze yapılması, Diyanet İşleri Vakfı'nın yetkileri gibi konularda Alevi federasyonları, kurumları, dernekleri ve sivil kesimlerince uzun yıllardır dile getirilen taleplerin geri çevrilmesi de AKP'nin Aleviliğe olumsuz bakışının ve mezhepçiliğinin kanıtı olarak görülmekteydi.[127] AKP'nin Alevilerle ilgili yaptığı çalıştaylar da Alevi kamuoyunda itibar görmemişti.[128] Nitekim ilçe başkanı partiye kimlerin mesafeli yaklaştığını şöyle ifade etmişti:

---

126 AKP'nin Alevi kesimler nezdindeki itibarının da pek parlak olduğu söylenemez. Sivas Davası'nın zaman aşımına uğramasıyla ilgili olarak 6 Mart 2012'de meclise sunulan önergeyi AKP'li milletvekillerinin reddetmesi, Sivas'ta 33 kişinin öldürülmesiyle ilgili yargılanan sanıkların avukatlarından bazılarının AKP'de üst düzey kadrolar içinde yer almış olması partiye olan mesafeyi artırmıştır. Son yıllarda AKP hükümetine karşı en büyük tepki, temelleri atılan üçüncü boğaz köprüsüne Yavuz Sultan Selim adının verilmesi karşısında olmuştur. "Alevilerden Yavuz Sultan Selim Köprüsü'ne Tepki", http://www.radikal.com.tr/turkiye/alevilerden_yavuz_sultan_selim_koprusune_tepki-1135626 05,30 [Erişim Tarihi: 01.08.2014].

127 Kazım Ateş, vatandaşlık statüsünün kabaca Türk-Sünni olarak tarif edildiği, Türklüğün, ılımlı ve makul bir Sünni İslâmla bütün kılındığı öz vatandaş tanımında, Alevilerin "sözde vatandaş" olarak kaldığını vurgulamaktadır. Kazım Ateş, "Ulusal Kimlik İçinde Alevi-Yurttaş ve Merkez-Çevre Eksenini Yeniden Düşünmek", *Toplum ve Bilim*, S. 107 (Birikim Yayımcılık, 2006), s. 259.

128 Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi olarak adlandırılan Demokratik Açılım sürecinde, Alevilerin de yer aldığı farklı toplumsal kesimler arasında buluşmalar organize edilmiştir. 3-4 Haziran 2009 ve 28-30 Ocak 2010 tarihlerinde Alevi çalıştayları gerçekleştirilmiştir. Çalıştaylarda hazırlanan raporlarda Alevilerin "itiraz kültürünü birer ana damar eğilim olarak yansıtmaktaki sınır tanımaz "heveskârlığı", "Marksist tarih metodolojisinin etkisinde bir toplum tasavvurunu siyasallaştırmış" oldukları ve bunun genel "toplumun ortak geçmişindeki vurguyu ve buluşma arzusunu sekteye uğrattığı" belirtilmektedir. Özellikle itiraz ve nefret söylemimin Yavuz Sultan Selim'in şahsında doruk noktasına ulaştığı, Alevilerin tarihe yaklaşımlarının bugüne yansıyan bedelleri olduğu belirtilmiştir. T.C. Devlet Bakanlığı, *Alevi Çalıştayları, Nihai Rapor* (Ankara, 2012), s. 53. Alevi Bektaşi Federasyonu hükümetin düzenlediği Alevi çalıştay raporlarının asimilasyon belgesi niteliği taşıdığını deklare etmiştir. Hacı Bektaş-ı Veli Vakfı da AKP hükümetinin Alevi sorununu ulusal güvenlik paranoyası etrafında ele aldığını vurgulamıştır.

"... [A]rtı ülkemizde birtakım gerçeklikler var, Kürt gerçeği var. Bunların temsil edilmesi lazım. Burada yer bulması lazım. Alevi gerçeği var. İslâmı farklı yorumlama var. Bunların temsil edilmesi lazım. Bize sıcak bakmayabilirler. Bize oy vermeyebilirler ama biz bunun uğraşını vermeliyiz. Onları da içimize alabilmek maksatlı bir uğraş vermemiz lazım."[129]

İl ve ilçe üyesi bu iki kişinin bana karşı gösterdikleri ılımlı duruşları/ifadeleriyle partinin pratik ve söylemleri farklıydı. Partide dinî kültürel yapı belirgindi, parti kadroları arasında eski radikal İslâmcılar bulunuyordu. Partiye katılım açısından Müslüman olmak, Sünnilik içinde Şafii ya da Hanefi olmak, dolayısıyla Alevi ya da gayrimüslim olmamak belirleyici görünüyordu. Parti, devlete yaklaşım açısından merkez sağın mirasını sürdürüyor ve eleştirilemez bir devletçi tutum alıyordu. Bu özellikler konfigürasyonuna sahip olmayan toplumsal kesimlerin parti alana giriş hakkı bulunmuyor, buradan "aforoz" ediliyordu.

129 AKP İlçe Başkanı Fevzi Kaya ile yapılan mülakat, 27 Aralık 2012, Kâğıthane Belediyesi.

Partiye Katılımlar, Stratejiler, İlerleme Dinamikleri ve Sermaye Dönüşümleri

Siyaseti güç ve rekabet üzerinden yapmak

Yerel aktörlerin yürüttükleri parti siyasetinin ana veçhesi, güç ve rekabet ilişkileriydi. Pek çok kişi gibi saha görüşmelerine başlamadan önce aklımda öncelikli gördüğüm noktalarla ilgili belli bir çerçeve oluşturmuştum. Fakat partililerin gündelik siyasal pratikler içinde önemli ve öncelikli gördükleri şeyler başkaydı. Aklımda hiç olmayan ve ilk başlarda kayda değer bulmadığım güç ve rekabet ilişkileri mevzusu bunlardan biriydi. Ne var ki mahalle gençlerinden belediye başkanlarına kadar pek çok kişinin motivasyonlarını sağlayan ve hayatlarına yönelik kurdukları stratejilerini şekillendiren tam da bu ilişkilerdi.

Partililerin büyük bir sır veriyormuşçasına anlattıkları şeyler; ekipler, hizipler ve tasfiye süreçleriydi. Anlaşılıyordu ki yereller sadece siyasal işlevleriyle tanımlı, parti merkezinin gölgesinde kalan, seçimlerden seçimlere faal olan birimler değildi. Yerel parti örgütleri hareketli, kendine özgü işleyişe sahip ve gündelik hayat içinde azımsanmayacak mesaisi olan ilişkiler bütünüyle işliyordu. Çatlaksız ve homojen görünümüne rağmen AKP, yerellere kadar inmiş ekipler ve onların kendi aralarındaki mücadeleleriyle hemhaldi. İlçe ya da mahalle düzeyin-

de görüştüğüm partililer semtlerinde çalışma yürüten diğer siyasal parti ya da siyasal gruplarla değil, kendi içlerinde yaşadıkları rekabet ve mücadelelerden bahsetmişlerdi. Bu aynı zamanda onların siyasetten ne anladığını ve siyaseti nasıl yaptıklarını gösteriyordu: Buna göre siyaset, dava arkadaşlarının bile karşı karşıya geldiği yakıcı/yıkıcı bir oyun ve güçler savaşıydı. AKP'nin kuruluşundan yerel birimlerin oluşturulmasına, partililerin kendi siyasal hikâyelerine kadar belirgin olan böylesi bir siyaset yapma biçimiydi. Kongreler ve seçim dönemlerinde ayyuka çıkan ekipler arasındaki çekişmeler aslında gündelik siyasetin olağan bir parçasıydı ve hatta partililerin temel motivasyonlarından biriydi.

Yine de bu güç mücadeleleri, partinin varlığına yönelik yıkıcı bir biçime bürünmüyordu. Bu durum paylaştıkları *doxa* ile ilişkilendirilebilir. *Doxa* alanın varlığını, kurallarını, meşruiyetini, alanın mücadeleye değer olduğu fikrini paylaşmaktır. Katılımcıların, çekişme ve uzlaşmazlıklarının altında yatan da alanın varlığına bağlı olan şeyler gibi ortak hedefleri ve beklentileri, yani "nesnel bir suç ortaklığı" olarak *doxa*dır.[1] Partiye katılanlar da partinin meşruluğunu ya da toplumsal işlevini sorgulama dışı tutmakta, siyasal alanda uğrunda mücadele etmeye değer buldukları şeylerle ilgili ortaklaşmaktaydılar. Çünkü parti bir güçler arenası olduğu gibi, aynı zamanda *doxa*nın olduğu birleştirici bir platformdu.

Pek çok farklı kesim için parti ilişki ağları bir "imkân" olarak görülüyordu. Parti elitleri sıkça partiye katılım için başvuru aldıklarını ve pek çok kişiyle mülakat yaptıklarını söylemişlerdi. Gelenler bir şirkete başvurur gibi özgeçmişleriyle müracaat ediyordu.

Parti ağlarıyla ulaşılacak imkânlar ve kaynaklar cazip görünüyordu. Parti içinde de bunların kontrolünü elde etme adına rekabet eden ekipler vardı. Parti liderleri ekipler oluşturarak kendilerini destekleyecek bir taban yaratmaya çalışırken, liderleri takip edenler de tek başlarına elde edemeyecekleri avantajlara böylece ulaşmaya çalışıyordu. Ekipler hemşehri ağları, geç-

1 Bourdieu, *Toplumbilim Sorunları*, s. 84, 105.

miş siyasal yakınlık, arkadaşlık gibi ittifaklar temelinde oluşabiliyordu. Bunlar katı ve sürekli değil, döneme ve beklentilere göre esnektiler. Parti içinde belli mevkilere gelmek isteyenler bu ilişkilere katılmadan ilerleyemeyeceklerini öğreniyorlardı. Bu kişilerden biri de İlçe Teşkilat Başkanı Bahattin Yılmaz'dı.

BBP Gençlik'ten AKP belediye meclis üyeliğine: Bahattin Yılmaz'ın yükselişi

Bahattin Yılmaz 1973 yılında Sanayi Mahallesi'nde doğdu. Babası Kâğıthane'de yaşayan pek çok Gümüşhaneli gibi inşaat işiyle uğraşmış ve bunu 50 yıl kadar sürdürmüştü. Aynı zamanda, ailece yaklaşık on beş yıl ticari hacmi iyi olan bir marketin işletmeciliğini yapmışlardı. Marketleri 1994 ekonomik krizi nedeniyle iflasın eşiğine gelince, Yılmaz bir sigorta şirketinin genel müdürlüğünde çalışmaya başlamıştı. Yılmaz, Kâğıthane İmam Hatip Lisesi mezunuydu. Partiye girdikten sonra üniversiteyi açıköğretimden bitirmişti. Şimdi bir şirkette hasar müdür yardımcısı olarak çalışıyordu. Üç yıl önce birkaç arkadaşıyla birlikte kurduğu bir inşaat firmasının da ortaklığını yapıyordu. Yılmaz'ın kardeşlerinden biri, Büyükşehir Belediyesi'nde yol bakım-onarım müdürlüğünde görev alıyor, diğerleri de sigorta sektöründe çalışıyordu. Fakat ailesinde kendisi dışında siyasetle faal olarak ilgilenme fırsatı olan yoktu. Yılmaz inşaat firmasının altyapısını hazırladıklarını ve işlerini büyütmeye çalıştıklarını anlatmıştı. Sigorta şirketinden ayrılmayı ve kendi işini yapmayı planlıyordu. Şimdi yeni yaptıkları bir binanın işleriyle meşguldü ve ikinci bir yeri almaya çalışıyorlardı. Böylece, kendi işini yaparak siyasete ve ailesine daha fazla zaman ayırabileceğini düşünüyordu.

Yılmaz, AKP'nin Sanayi Mahallesi ve Kâğıthane'deki gençlik kolları teşkilat yapısını kuran ekibin içinde yer almıştı. Aslında Yılmaz BBP'nin mahalledeki gençlik örgütünde yer alıyordu ve bu grup civar mahallelerde örgütlüydü. AKP kurulmadan önce de kendisine BBP ilçe yönetiminde yer alma teklifi gelmiş, fakat R. Tayyip Erdoğan'ın yeni bir parti kurma girişimi başlat-

tığını duyunca burada yer almak için gelen teklifi reddetmişti. Parti kurulduğunda da önce Sanayi Mahallesi yönetiminde yer almış, üç ay sonra da gençlik kollarını kurmak üzere ilçe yönetimine geçmişti. Daha sonra teşkilat başkanlığını üstlendiğinde, Kâğıthane'de yeni bir gençlik örgütü kurmaya girişmişlerdi. Çevresi geniş olan Yılmaz'ın mahallede BBP'nin hitap edebildiği gençleri harekete geçirmede etkin olduğu anlaşılıyordu:

> "Her mahallede 20-30 kişilik ekiplerimiz vardı. Yani, ana kademenin ekibinin olmadığı mahallelerde, benim 30 kişilik ekiplerim vardı. Bir alo diyordum, 30 kişi anında burada oluyordu. Bir mahalle için söylüyorum. Bir anda 100-200 kişi toplayacak bir yapılanmamız vardı, o zaman bunu bir tek biz [yapıyorduk]. Bazen seçim dönemlerinde diğer ilçelere dahi destek oluyorduk gençlik kolları olarak."[2]

Yılmaz'ın siyasal yaşamında, üç yıl sonra gerçekleşecek seçimler önemli bir kırılma noktası yaratacaktı. 2004 yerel seçimlerinde belediye meclis üyesi olduğunda kendisi de beklemediği hızda bir yükselme yaşadı. Belediye meclis üyeliği, parti içinde en ayrıcalıklı ve statüsü yüksek konumlardan biriydi. Üstelik belediye meclis üyeliği için parti içinde kıyasıya bir rekabet ve mücadele vardı.

> "Meclis üyeliği o zaman gerçekten önemli bir süreçti. Herkesin meclis üyesi olması çok zor bir ihtimaldi. Çünkü 300-400 adayın olduğu, işte sanatçıların aradığı, bakanların aradığı, milletvekillerinin araya girdiği... O olsun, bu olsun [dediği bir süreçti]."

Yılmaz'ın belediye meclis üyesi olması, parti genel merkezinin, hatta direkt olarak parti genel başkanının, meclis üyesi olma ve belirleme koşullarını değiştiren bir talimatıyla gerçekleşmişti. Buna göre, belediye meclis grubuna %10 kontenjanla parti gençlik ve kadın kollarından üyeler alınacaktı. O dönem 30 kişiden oluşan belediye meclis grubuna, 3 tane gençlik kolları, 3 tane de kadın kollarından üye alınmıştı ki bu diğer-

2 Bahattin Yılmaz ile yapılan mülakat, 4 Mayıs 2013, Kâğıthane Belediyesi.

leri için koltuk kaybı demekti. Bahattin Yılmaz gençlik kolları kotasından belediye meclis üyesi adayı olduğunda 29 yaşındaydı. Dolayısıyla gençlik kolları yönetiminden yaş sınırı nedeniyle zaten ayrılmak durumundaydı. Gençlik kolları üyeleri, meclis üyeliği için yaşı büyük olanların aday olmasına karar verince Yılmaz da meclis adaylığına talip olmuştu.

Kota politikalarıyla ilgili tartışmalar

Kadro oluşumları, yani partiye kimlerin alınacağı konusu yerellerin kendi inisiyatiflerine ve iç dinamiklerine bırakılmış değildi. Partili olabilecek, partiyi temsil edecek, parti içinde mevki ve statüler üzerinden ilerleyebilecek kişilerin kimler olacağı gerek parti iç tüzüğünde yazılı olarak gerekse de genel merkezin/başkanın yaptırımı şeklinde teamül olmuş kuralları içeriyordu. Kota politikaları da bunun örneklerinden biriydi. 2004 yılında belediye meclis üyelikleriyle ilgili kadın ve gençlik için %10 kotaları açıklandığında, Kâğıthane'deki kadrolar arasında tartışma yaşanmıştı. Kotaların birer yaptırım şeklinde olması, yani yönetimlerin ve belediye meclis üyelerinin belirlenmesinde genel merkezin son söze sahip olması caydırıcı bir güç olmuştu.

Yılmaz'a göre, Genel Başkan Tayyip Erdoğan'a rağmen kota sistemi parti içinde büyük bir çalkantı yaratmış ve teşkilat böylesi bir durumu hemen kabul edememişti. Yılmaz o dönem ana kademede yer alan ve yaş kotasını eleştiren biriyle boğaz boğaza gelerek tartıştığını şöyle ifade etmişti:

> "Dedim 'Ey başkan', normalde 'abi' derim, 'başkanım' dedim. Kızdım ya, 'Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştadır, diye naralar atarsınız, ama ben 29 yaşındayım,' dedim. 'Fatih İstanbul'u almamıştı, Fatih dünyayı fethetmişti,' dedim. 'O yaştayım ben,' dedim. '8 yaş da üstüne koymuşum, lütfen,' dedim."

Partideki konumlar için yürütülen mücadele iktidar tekeli kurmuş olanlar ile alandaki ayrıcalıklara ortak olmak isteyenleri karşı karşıya getiriyordu. AKP kuruluğunda, RP prati-

ğinden farklı olarak, kadın ve gençlik kollarını parti içinde daha görünür ve statülü kılan bir şemayı yerleştirmeye çalıştı. Savunmacı reflekslerine ve muhalefetlerine rağmen, eskilerin yeni duruma ayak uydurmak dışında çok fazla bir seçeneği yoktu. Kota politikaları, gençlik kollarının parti içinde güçlendirilmesi ve kaynakların bu kesimlere de açılması için atılan adımlardan biriydi. Aynı zamanda parti içi dengelerin gözetildiğini de gösteriyordu.

Kurulan ve bozulan ittifaklar

Bahattin Yılmaz belediye meclis üyeliğiyle birlikte, parti üst yönetiminde yer alma çabalarını sürdürdü. 2008 kongresinde ilçe başkanı olan Fevzi Kaya'nın yakınındaki isimlerden biri olarak ilçe yönetiminde teşkilat başkanlığı görevine geçti. Fakat bu süreç de kolay olmadı. Parti içinde ilçe başkanlığı ve yönetimi için çetin bir rekabet vardı. 2006 kongresi ve 2008 kongre süreçleri de bu rekabete sahne olmuştu. İlçe başkanlığı ve yönetimi için İstanbul il başkanlığı inisiyatif kullanmışsa da yerelde ekipler arasındaki uyuşmazlık devam etmişti. Bugün, Kaya ile aynı ekibi oluşturan Yılmaz, daha önce Kaya'ya muhalefet eden başka bir ekibin içinde yer almıştı. Kaya, 2004 yılında da ilçe başkanlığına aday olmuş fakat rakibi olan bir başka kişi, Yusuf Öz, ilçe başkanlığına geçmişti. Yılmaz bu süreçte, Yusuf Öz'ü destekleyerek Kaya'ya karşı bir pozisyonda durmuştu.

O dönem ilçe gençlik kolları teşkilat başkanlığı yapan Yılmaz, herhangi bir ekibin içinde yer alınıyordu. Yusuf Öz, Yılmaz'a kendi listesi içinde yer alma önerisinde bulunmuştu ancak o "dışarıda" durmayı tercih etmişti. Anlaşılan bu tutum, Yılmaz'ın bireysel kararından çok, gençlik kolları içinde yer alan diğer partililerle ortak tutumuydu. Nitekim kongreden önce, gençlik kolları başkanı ile birlikte, adaylarla görüşme yapmışlardı. Adaylardan biri olan Kaya'yla da görüşmüşler ve ona gençlik kollarından yönetime kaç kişi alacaklarını sormuşlardı. Yılmaz o dönem Kaya'nın mahalleden ilçeye atama

ile üstten gelmiş biri olduğunu, bu nedenle kendilerini çok fazla dikkate almadığını söylemişti. Yılmaz ayrıca o dönem için, Kaya'nın tecrübesizliğinin olumsuz etkilerinin olduğunu düşünüyordu. Kaya gençlik kollarının beklentilerine olumsuz yanıt verince, gençlik kolları da ona karşı muhalefet etmişti. Gençler, Kaya'nın tanıdıklarına dahi oy kullandırmamış, 50 delegenin oyunu doğrudan yönlendirmişlerdi. Yılmaz geçmişe baktıklarında, böylesi bir manevranın doğru olmadığını, gençliğin verdiği fevrilikle hareket ettiklerini, yine de bunu kendi siyasal kariyeri açısından hayırlı bulduğunu ifade etmişti:

> "Bizden bir 20 kişi bu tarafa oy verse, Fevzi Bey o kongreyi kazanmıştı. Ha, kazanmadığı iyi mi oldu, iyi oldu. Baktığınız zaman hayırlı oldu. Bizim için değil sadece, benim için de. Hayırlı oldu tabii ki baktığınız zaman. Yusuf Bey eğer bugün başkan olsaydı, ben teşkilat başkanı olamazdım. Çünkü Yusuf Bey'in daha sağlam, eskiden daha iyi bir ekip... İyi demeyeyim de, iyilikten ziyade daha eskiden beri tanıdığı, güvendiği daha tecrübeli bir ekibi vardı."

Mevki elde etmede, ekip olarak hareket etmenin avantajları vardı. Bahattin Yılmaz da bir ekiple hareket ederek yukarıya doğru ilerleyebileceğinin farkındaydı. Bununla birlikte, parti içindeki ekipler ve güç dengeleri sabit değildi, seçim süreçleri özellikle bu dengelerin yerinden oynadığı dönemlerdi. Seçimlerden seçimlere değişen adaylarla birlikte, onlarla hareket eden ekipler de değişiyordu. Bir dönem bir ekipte yer alan bir partili, diğer dönem başka bir kişiyi, hatta karşısında olduğu bir adayı destekleyebiliyordu. Benzer bir süreç, Yılmaz ve Kaya için de geçerliydi.

Yılmaz 2004 yılında, beklenmedik bir biçimde kota uygulamasıyla belediye meclis üyesi olduğunda, Fevzi Kaya da ilçe başkanlığını kaybetmiş, belediye başkan yardımcısı olarak meclis grubuna girmişti. Bu dönemde meclis grubu içinde Kaya ve Yılmaz yan yana gelmiş, Yılmaz'ın deyimiyle "yıldızları barışmış" ve arkadaş olmuşlardı. Aynı zamanda, belediye meclis grubuyla, Yusuf Öz'ün başkanlığındaki ilçe yönetimi arasın-

da anlaşmazlık çıkmış ve Yılmaz da ilçe başkanına mesafeli bir tutum alarak Kaya'dan yana taraf olmuştu. Nitekim, bir sonraki dönemde, güç ilişkilerinden galip çıkarak ilçe başkanlığına geçen kişi Fevzi Kaya olacaktı.

İlçe başkanlığı ve yönetimi için süregelen mücadele

Kâğıthane'ye 2001 yılında atanan ilçe kurucu başkanı Agâh Tekin döneminden beri, ilçe başkanlığına ve yönetime kimin geçeceği çekişme konusu oldu. Tekin iki dönem Sivas milletvekilliği ve Büyükşehir Belediyesi'nde de kontrol daire başkanlığı yapmıştı. Genel başkanın yakın çalışma arkadaşı olan Tekin'in ilçeye atanmasında Sivaslı olmasının da rolü olmuştu.

İlçe başkanı Fevzi Kaya, o dönem için Tekin'in ilçeye yabancı olduğunu, siyaset yapamadığını, bürokrasinden geldiğini söylemişti. Aslında genel olarak partide atama usulüyle, tepeden gelen kişiler hoşnutsuzluk yaratıyordu. Partililer seçimlerin liyakate dayalı olması gerektiğini, yoksa parti içinde çalışma motivasyonlarının azalacağını düşünüyordu:

> "Teşkilatta çalışan, teşkilata emek vermiş olan adayların, özellikle kriterleri uyuyorsa onların arkasında mutlaka durulacak. Öyle de olmalı. Biz gecemizi gündüzümüzü katıyorsak, bir şeylerimizi veriyorsak, saçlarımızı eğer burada ağarttıysak, onun karşılığında bir şey varsa da, e tabii ki ben, ben değil ama buradan birisi olsun. Bizim teşkilatta genel bakış açısı budur. Yani ben olmasam da buradan biri olsun, dışarıdan biri gelip kafaya bindi mi, işte o zaman sıkıntı. İnsanların azmi düşecektir."[3]

3 Bahattin Yılmaz ile yapılan mülakat. Sanayi Mahallesi'nde oturan Trabzonlu, Genç Siviller'in kurucularından olan partili bir kadının milletvekili adaylığı süreci, liyakatin yeter şart olmadığını gösteriyordu. Bu kadın siyaset bilimi mezunuydu. Önce ilçe yönetimine, daha sonra il yönetimine geçmişti. Başbakanın gençlik kolları üyelerinden oluşan özel danışman ekibi içinde yer almıştı. Daha sonra milletvekili adayı olmuş, temayülü ilk onda çıkmıştı. Fakat son gün listeden çıkarılmıştı. Teşkilat başkanı listelerle oynandığını düşündüklerini söylemişti. Bu kişinin ilerleme şansı olduğunu düşünmüşlerse de yanıldıklarını görmüşlerdi.

Kaya'ya göre ilk dönem uyumlu bir yönetim oluşturulamamasında Tekin'in "dışarıdan" gelmesi kadar, partinin yeni kurulmuş olması ve kadroların tecrübesizliği de etkendi. Ayrıca Kaya, parti ekibi içinde nesil farkı olduğunu, bunun da sorun yaratmış olduğunu düşünüyordu:

> "Tabii parti yeni kurulduğu için, insanlar yönetimde ilk defa siyasette yer aldılar, ilk defa ilçe yönetiminde yer aldığı için, birçoğu için konuşuyorum, tabii burada dokuz aylık çalışma gerçekleştirdiler. Farklı farklı jenerasyondan gelen insanlar olduğu için uyum sağlayamadılar, bu benim şahsi görüşüm."[4]

İlk kurulan yönetim, Agâh Tekin'in 2002 milletvekilliğine aday olup ilçeden gitmesiyle bozulmuş ve yönetim boşluğu, ekipler arasındaki mücadeleleri görünür kılmıştı. İlçe başkanını belirlemek üzere, ilçe yönetimi gizli oy usulüyle seçim yapmıştı. Başkanlığa aday olan Yusuf Öz, on üç oya karşılık on dört oyla ilçe başkanı seçilmişti. Fakat yönetim içinde başka adaylar ve onu destekleyen gruplar bu sonuca karşı çıkmış, parti tüzüğünde belirtilen kurallardan yararlanarak Yusuf Öz'ün başkanlığını feshetmişlerdi. Tüzüğe göre, ilçe yönetim kurulu üye sayısı on beş kişinin altına düşerse, ilçe yönetimi de düşmüş oluyordu. Yönetimden on üç kişi istifa etmişti, dolayısıyla ilçe başkanlığı da düşmüştü.

O dönem, Şirintepe Mahalle yönetiminde yer alan Fevzi Kaya, bir sonraki kongreye kadar, geçici olarak ilçe başkanlığına atanmıştı. Kaya'nın parti teşkilatı içinde çoğunluk tarafından desteklenmediği anlaşılıyordu. 2002 Aralık sonlarında başlayan görevlendirmesi, 2003 yılının Mayıs ayında yapılacak kongrede sona erecekti. Sanayi Mahallesi'nde bir düğün salonunda ve yaklaşık bin kişiyle yapılan kongrede, Yusuf Öz çoğunluğun desteğini alarak ilçe başkanlığı görevine devam etti. Kaya'nın ilçe başkanlığı girişimi başarısız olsa da parti içinde ilerleme çabasını sürdürdü. Hırslı biri olan Fevzi Kaya, 2004 yılı seçimlerinde belediye meclis üyesi oldu ve 2008 yılına kadar da belediye başkan yardımcılığı görevinde bulundu.

4 Fevzi Kaya ile yapılan mülakat, 27 Aralık 2012, Kâğıthane Belediyesi.

2008 yılına gelindiğinde Kaya ilçe başkanlığına yeniden aday oldu. Diğer adaylar arasında büyükşehir belediye meclis üyesi ve belediye grup başkan vekili, aynı zamanda Ekrem Erdem'in damadı da vardı. Öbür aday, bir önceki yönetimde teşkilat başkanlığı yapan ve kuyumcu olan Şamil Bayraktar'dı. Kaya ortada net bir tablo olmadığını, bunun kongrede de açığa çıkabileceğini, bu nedenle delegeler üzerinden hâkimiyet kurmaya çalıştıklarını ifade etmişti. Nitekim, parti genel merkezi, kongreden önce bu belirsizliğin giderilmesini istemişti.

Üç aday, kongreden önce il başkanlığında bir araya gelmişti. Ekrem Erdem'in damadı, adaylıktan çekileceğini ve Kaya'yı destekleyeceğini söylemiş, Şamil Bayraktar ise mücadele edeceğini ve kongrede yarışacağını ifade etmişti. Anlaşılan teşkilat başkanlığı yapan Bayraktar'ın partili kadrolar arasında taraftarı vardı ve atama usulüyle oluşturulan bir dengenin çok sürmeyeceği bekleniyordu. Kaya da belediye başkan yardımcılığı yaptığı dönemde çevresini genişletmişti. Adaylığını ilçe yönetimindeki diğer partililerin fikrini alarak açıklamıştı. Kadın ve gençlik kolları başkanlarıyla, meclis üyeleriyle ve mahalle başkanlarıyla görüşmüş ve olumlu bir izlenim edinince adaylığını açıklamaya karar vermişti.

Kongreden önce adayın ve yönetim listesinin belli olması gerektiğinde, Kaya ve Bayraktar uzlaşma sağlamak adına birkaç görüşme yapmıştı. Kaya, Bayraktar'a yönetim listelerinin ortaklaştırılması ve tek listeyle kongreye gidilmesini önermişti. Ancak görüşmelerden bir sonuç çıkmamış ve Kaya'nın deyimiyle, "iş pazarlığa dönmeye başlamıştı". İl başkanlığı da ilçede süren çekişmelerin, kongreye taşınmasını istemiyordu. Kongreden bir gün önce İstanbul İl Başkanı Aziz Babuşçu iki adayı geç bir saatte il başkanlığına davet etmişti. Babuşçu temayül yoklamaları yaptıklarını ve kendilerinin Fevzi Kaya'yı desteklediklerini ancak yine de delege kararının belirleyici olduğunu söylemişti. İki aday, bir karara varmak üzere il başkanın odasından çıkarak, baş başa kısa bir görüşme yapmıştı. Burada Bayraktar, Kaya'nın ilçe başkanı olması halinde yönetimde yer alacak 30 kişiden 25 kişinin kendi listesinden olması önerisinde bulunmuş-

tu. Fakat Kaya bunun adil olmayacağını, ilçe yönetimini bu şekilde yönetemeyeceğini söylemişti. Alternatif olarak, yönetimdeki listelerin yarı yarıya olması önerisinde bulunmuştu. Fakat adaylar iki öneri üzerinden de uzlaşı sağlayamamışlardı. Tekrar il başkanın yanına gittiklerinde, Kaya önerisini bir kez daha dile getirmişti. İl başkanı, çekişme halindeki iki ekipten oluşacak karma bir yönetimi ilk anda sağlıklı bulmamıştı. Ancak Kaya bunda ısrarcı olarak masanın üzerinde duran iki yönetim listesini il başkanına uzatıp yönetimi onların oluşturması önerisinde bulununca, Babuşçu ikna olmuştu. Bunun üzerine il başkanı, kongreye tek adayla çıkılacağını, Şamil Bayraktar'ın aday olmayacağını ve listeyi kendilerinin hazırlayacağını söylemişti. Böylece ertesi gün olacak kongrede Fevzi Kaya adaylığını koymuş ve yönetim listesi, iki ekibin bileşenlerini içerecek şekilde il başkanlığı tarafından belirlenmişti. Gelinen süreçte Fevzi Kaya oluşturulan yönetimden memnundu.

> "Çok güzel bir yönetim oluştu aslında. Bazen, şer görünen şeyde hayır vardır, derler ya. Çok hayırlı oldu, teşkilatı bütünleştirdik. Tek listeyle kongreye girdik. O süreci başardığım kanaatindeyim. Kâğıthane teşkilatında çok büyük ölçüde bütünlük sağlandı o zaman. Aslında kimse de kırılmamış oldu. Dışarıda kalan olmadı, herkes kendi arkadaşını yönetimde gördü."

Aslında Kaya'nın çizdiği gibi bir tablo oluşmamış, yani Kâğıthane teşkilatı içinde tam bir bütünleşme sağlanamamıştı. Yaklaşan 2014 yerel seçim süreci parti içindeki gruplaşmayı görünür kılıyordu. Belediye başkanlığı tüm bu mücadele ve çekişme süreçlerinin tam ortasında duruyordu.

2014 yerel seçimleri ve çekişmeler: Belediye başkanı kim olacak?

Belediye meclisi ve ilçe örgütünün eşgüdümlü çalışmalarına karşın, belediye yönetimine geçmek isteyenlerin oluşturduğu farklı ekipler vardı. Belediye Başkanı Şahin Aksoy 2014 yerel seçimleri için üçüncü kez adaylığını açıklayacaktı. İlçe baş-

kanı Fevzi Kaya da bu dönem belediye başkanlığına aday olmayı düşünüyordu. İki aday da belediye başkanlığı için görülen en güçlü isimlerdi. Kaya ve Aksoy direkt olarak çatışma halinde görünmese de alt kadrolar arasında belirgin çekişmeler vardı.

Şahin Aksoy Kâğıthane'de AKP'nin kuruluşunu gerçekleştiren kadronun içinde yer almış, her dönem Erdoğan ile birlikte hareket eden, bu anlamıyla partideki ilişki ağları güçlü biriydi. Erdoğan il başkanıyken, Aksoy il başkan yardımcılığı yapmış, AKP'nin kuruluşuna giden yolda aynı hizip içinde yer almışlardı. Aksoy'un, Erdoğan'ın İstanbul belediye başkanları arasında en fazla tanıdığı ve güvendiği kişilerden biri olduğu biliniyordu. Fevzi Kaya da eski bir partiliydi. Artık yanlış bulsa da, FP döneminde parti kararına rağmen bağımsız aday olan Şahin Aksoy'u destekleyen hizbin içinde yer almıştı. AKP ilçe örgütünün kuruluşunda yer almış, rekabeti seven, ilçe başkanlığı sürecinde öne çıkan ve ilçe teşkilatınca desteklenen biriydi. Genel merkez düzeyinde Ekrem Erdem ile yakındı.

Kaya'nın yanında yer alan ekip için Aksoy'la doğrudan bir çatışmaya girmek ve bunun görünür olması doğru bir hamle değildi. Yine de adaylıklar için isimler tartışılıyor, kulisler yapılıyordu. Parti genel başkanının teşkilatların görüşlerini önemli bulduğu, teşkilatların desteklediği kişiye öncelik verdiği biliniyordu. Nitekim adaylıklar için parti teşkilatı içinde yoklamalar yapılıyordu. Ayrıca seçmen düzeyinde de araştırmalar yapılıyor, kimlerin ne kadar tanındığı ve desteklendiği öğrenilmeye çalışılıyordu. Bunlar kamuoyuna açıklanmayan, genel başkan ve ekibinin önüne gelen raporlaştırılmış bilgilerdi. Aslında parti merkezi, yerellerde kim kazandıracaksa onu desteklemeye çalışıyordu. Ayrıca, sonucu yerellerin kendi iç çekişmeleri ve mücadelelerine kaptırmak da istemiyordu. İlçe başkanı Kaya da bunun farkındaydı. Kaya belediye ve parti işleyişine hâkim, sahayı tanıyan biriydi. Kaya'nın yanında yer alanlar, onun makine mühendisi olmasının ciddi bir avantaj olduğunu, eğitimli ve bilgili biri olarak yükselmeyi hak ettiğini düşünüyordu. Ayrıca yeni dönemde, kadrolar arasında kan değişikliği olacağına, yeni yüzlerin öne çıkacağına da-

ir duyumları ve inançları vardı. Kaya'nın adaylığı da bu anlamda alttan alta destekleniyordu. Yine de partililer liyakatin yeterli olmadığının farkındaydı. Aday seçimlerinin, parti tüzüğü ve yönetmeliğine uygun biçimde gerçekleştiğini söylemek zordu.[5] Aynı koşullara ve sermayelere sahip iki partili arasında "güvenilir olana" ve her koşulda "sadakat gösterecek olana" öncelik veriliyordu. Nitekim Tayyip Erdoğan'ın İstanbul'daki belediye başkanı adaylarıyla tek tek görüşme yaptığı ve son kararı verdiği biliniyordu.

> "AK Parti merkezinde hiçbir şey bilinmez. Yani nutuk atarız biz demokrasi, parti içi demokrasi, Türkiye'de hiçbir partide parti içi demokrasi yok. AK Parti'de hiçbir şekilde yok. Tayyip Bey'in iki dudağı arasındasınızdır... Belediye başkanlarını mutlaka bilir, onun onayından geçer."[6]

2014 seçim sürecinde parti yönetiminin son kararı Şahin Aksoy'dan yana kullandığı görülüyordu. Seçimlerin olağanüstülüğüne rağmen, partililer arasındaki rekabetin devam ettiği ve müzakerelerle "yatıştırıldığı" anlaşılıyordu. Nitekim Fevzi Kaya ve Şahin Aksoy ekipleri başkanlık ve belediye meclis üyelikleriyle ilgili paylaşımda bulunmuştu. Başkanlık, üçüncü dönemine giren Aksoy'da kalırken, meclis üyelikleri Kaya ekibine geçmişti. Meclis yönetiminde Fevzi Kaya'nın listesi onaylanmış, eski üyelerden sadece 5 isim listede yer almış, diğer isimler Kaya tarafından belirlenmişti.

Parti içindeki güç mücadeleleri ve iki ekip arasındaki sessiz rekabeti eleştirenler de vardı. Bu kişiler Kâğıthane'de asıl rekabetin diğer siyasal partilerle değil, kendi içlerinde olduğundan

---

5 Belediye başkanlığı için il yönetimine, meclis üyeliği için ilçe yönetimine yazılı başvuru yapılır. Ön inceleme sonucunda, belediye başkan ve meclis aday adayları ve sıralamaları yapılır. Aday adayları ve liste sıralamaları; ön seçim, teşkilat yoklaması, merkez yoklaması usullerinden biri, birkaçı veya tamamı seçim çevresi ölçeğine göre yapılabilir. Ön seçim partiye kayıtlı bütün üyelerin oylarıyla yapılır. Teşkilat yoklamasına, ilçeye kayıtlı olanlar ile ilçe kademesi ve yan kuruluş üyeleri katılır. Kademe teşkilat yöneticilerinin aday adaylığında ön seçim ve teşkilat yoklaması usulleri uygulanabilir. Bkz. AK Parti Tüzüğü, "Yerel Seçimler Adaylık Süreçleri", s. 93-94.

6 İlçe yönetiminden bir partili, 30 Nisan 2013, Sanayi Mahallesi.

ve bunun parti çalışmalarını aksatacak düzeye geldiğinden yakınıyorlardı.

Aslında seçim dönemlerinde parti işlerini eleştirmek, parti yöneticilerinin noksanlarını, yolsuzluklarını, yanlışlıklarını kollamak, parti birimlerinde bunları yaymak, söylenti ve kulis yapmak –siyasi gelenek içinde– olağandı. Bu sadece AKP için değil, diğer siyasi partiler için, sözgelimi CHP için de geçerliydi. CHP Beşiktaş ilçe örgütünde görüldüğü gibi, yerellere kadar inen kamplaşmalar vardı.[7] Üstelik CHP'de güç ilişkilerinin merkezinde genel merkez yer alıyordu. Baykal-Kılıçdaroğlu hiziplerinin çekişmeleri tüm örgütsel yapıya ve çalışmalara sızmıştı. 2014 yılında ilçe örgütlerinde ve belediye başkanlıklarında bu çekişmelerin etkileri hâlâ belirleyiciydi. CHP'de gelenekselleşen hizipler, gruplar ve tartışmalar varlığını sürdürüyor, ortak bir örgüt kültürü oluşturulamıyordu. Parti tarihi, parti politikaları, seçmenlerle iletişim süreci vs. gibi parti eğitimlerinin konusu olan başlıklar ortak bir program çerçevesinde değil, hiziplerin ya da grupların kendi aktarımları üzerinden gerçekleşiyordu.

MHP, BBP, MGH gibi farklı siyasal çizgilerden gelen grupları içinde barındıran AKP ise ortak bir sağ-milliyetçi/muhafazakâr hattı oluşturuyordu. Ayrıca AKP, hem genel hem de yerel düzeyde parti içindeki farklı grupların varlığını ve çekişmelerini –ister bu grupların cemaat örneğinde olduğu gibi tasfiyesi anlamında, ister Arınç-Gül örneğinde olduğu gibi muhalif isimlerin iktidarsız kılınması anlamında– yönetebiliyordu. Parti merkezi yerellerin çıkar ve güç mücadelelerine gömülmesini, hizipleşmeyi ve gruplaşmayı engelleyen bir denetim ve ilişki ağı kurmaya özen gösteriyordu. Yerellerin çekişmelerle boğulup iş yapmaması, bunların toplumsal tabana yayılıp partinin itibar kaybetmesi, mücadelelerin kongrelerde gerginlik yaratacak bir muhalefet oluşturması olasıydı. Bu nedenle denetim mekanizmalarıyla sürekli bir kontrol ve irtibat ağı kurulmaktaydı. Bu, parti yönetiminin yereller üzerinde mutlak bir tahakküm kur-

7 Özlem Kasa, *Bir Örgüt Olarak Siyasi Partiler (CHP Örnek Olayı)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, 2014.

ması anlamına gelmiyordu. Kararlar ve uygulamalar yerellerin rızalarını içeriyordu. Parti yönetimi ekipler arasında "hakem" gibi görünmeye çalışıyor, çekişmeleri idare edebilen, yerellerin pratiklerini yönlendirebilen bir iktidar ilişkisini sürdürmeye çaba gösteriyordu. Dolayısıyla mücadeleler parti çalışmalarını aksatan bir boyutta değildi. Sözgelimi CHP'de kadrolar arasında partinin toplumsal tabanı, örgütlenme modeli ve programı anlamında temel meselelere dair görüş farklılıkları vardı. AKP ise ortak bir hedef doğrultusunda ve Erdoğan liderliğinde parti kadrolarını seferber etme kabiliyetine sahip olduğunu gösteriyordu. AKP'de parti kimliği, örgütlenme biçimi, parti liderliği ve işleyiş sistemi konusunda belli bir ortalık söz konusuydu. Bu anlamda Kâğıthane'deki ekiplerin mücadelesi "konum savaşları"ydı.

Sonuçta güç mücadelelerine girmeden, rekabet süreçlerini yaşamadan parti içinde siyaset yapmak, yani ilerlemek imkânsızdı. Belediye de sahip olduğu güç ve sunduğu imkânlar nedeniyle yerelde, rekabet ve mücadele ilişkilerinin en yoğun yürütüldüğü kaynaklardan biriydi.

Siyasal-ekonomik bir kaynak olarak Kâğıthane Belediyesi

AKP "İşimiz Hizmet Gücümüz Millet" söyleminde ifade bulduğu gibi yerel politikasını belediyeler üzerinden temellendiriyordu. Kâğıthane'de ve Sanayi Mahallesi'nde partililer ev ziyaretleri sırasında "Bizden ve partimizden şikâyetiniz ya da bir isteğiniz var mı?" diye soruyorlardı. Parti ve belediye ayrı kurumlar değildi, yerelde iç içe geçmiş siyasal ilişkiler sistemiyle birbirlerine bağlıydılar. Ayrıca parti hegemonyasının gündelik hayattaki işleyişi belediye kaynakları üzerinden sağlanıyordu. Parti belediye üzerinden hem tabanına hem kadrolarına hem de yerel sermaye çevrelerine yeni olanaklar açıyordu.

AKP döneminde yetki, bütçe ve mekânsal ölçekleri açısından sıçrama yaşayan belediyeler uzun bir dönem apolitik ve kamu hizmeti gören kuruluşlar olarak algılandı. Mali açıdan mer-

keze bağlı ve karar anlamında da kısıtlı, siyasal açıdan önemsiz kurumlar olarak görüldü.[8] Göçlerin yoğun olarak yaşandığı 1960'lı ve 1970'li yıllarda, yerel yönetimler önem kazanmaya başlamışsa da belediyelerin faaliyet alanları hizmetlerle sınırlı kaldı. Sermaye birikim süreçleri sanayi üretiminden, kentsel rant ve tüketim alanına yöneldikçe belediyelerin kentsel siyaset içindeki yeri de değişti. 1980 sonrasında, ANAP döneminde belediyeler mali ve yönetsel açıdan güçlendirilerek kentsel rantın dağıtımında önemli kurumlar haline geldi. RP ile daha geniş kesimler bu ağlara dahil oldu ve belediyeler partilerin oy toplamada, yandaş bulmada ve klientalist ilişkilerin sürdürülmesinde önemli kurumlar oldu. RP döneminde belediyelerin işlevlerine hayırseverlik faaliyetlerinin eklenmesiyle kamusal düzeydeki önemleri arttı.[9] Kentlerde ve metropollerde kazanılan yerel yönetimler MGH'nin kitleselleşmesi ve kentleşmesinde büyük rol oynadı. AKP dönemine gelindiğinde, belediyeler, ekonomik ve siyasal düzlemlerde artan önemlerinin de etkisiyle, yetki ve karar anlamında daha önce hiç olmadığı kadar güçlendirildi. Yirmi yıldan fazladır, –önce RP, sonra AKP çatısı altında– benzer kadrolarca yönetilen Kâğıthane Belediyesi, yerel kadroların siyaset yapma biçimlerini değiştirirken sınıfsal dönüşümde de etkili oldu. İktidar ve güç mücadelelerinin merkezinde yer alan Kâğıthane Belediyesi, yerel politikaların üzerine bina edildiği bir merkez haline geldi.

Mütevazı ve çeperde kalmış bir belediye

Daha önce merkeze bağlı köy statüsünde olan, 1963 yılında bağımsız belde statüsüne kavuşan Kâğıthane'nin bağımsız bir belediye olması görece geç bir tarihte, 1987'de gerçekleşti. Öncesinde Eyüp, Beyoğlu ve Şişli gibi ilçelere bağlı bir köy veya belde belediyesi statüsünde oldu. 1988 yılında Kaymakam-

8 Sema Erder ve Nihal İncioğlu, *Türkiye'de Yerel Politikanın Yükselişi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği 1984-2004* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008), s. 81.

9 Ali Ekber Doğan, *Eğreti Kamusallık: Kayseri Örneğinde İslâmcı Belediyecilik* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2007), s. 59.

lık ve diğer resmî daireleri oluşturulmaya başladı ve ardından 1989 seçimlerinde ilk belediye başkanlığı oluşturuldu.[10]

Kâğıthane bölgesi 1980'e kadar, civar ilçelere bağlı bir belde belediyesi olarak, merkezî yönetim tarafından atanan başkanlarla yönetildi. Belediyeler o dönemde kentsel hizmetlerden sorumlu tutulmalarına rağmen mali kaynak ve personel yetersizliğinden en temel gereksinimlerini karşılayamıyordu. Belediyelerin yerel siyasal alanda etkileri çok azdı ve büyük oranda merkezin temsiliyetini taşıyordu. Planlama ve düzenleme araçları etkisizdi ve kentsel-yerel düzeyde çok sayıda aktörün yer aldığı bir sahneye dönüşmüştü.[11] Kâğıthane'de de merkezin çok fazla kontrol edemediği yerel güç odaklarının hâkimiyeti vardı.

1970'lerde genel siyasi atmosferin değişmesi ve sol hareketlerin güçlenmesiyle Kâğıthane'deki yerel güç yapısı da dönüşüm geçirdi. CHP adayı Celal Altınay 1973 seçimlerinde belediye başkanlığına geçti. Kâğıthane'de Celal Altınay döneminde (1973-1980) belediyenin önceliği su, kanalizasyon, elektrik gibi altyapı hizmetlerini sağlamak oldu. Fakat Kâğıthane belediye bütçesi, kadrosu ve ürettiği hizmetlerle mütevazı bir boyuta sahipti.[12] Resmiyette bölgedeki arazilerin büyük bir kısmı belediyeye ait gözükse de, gerçekte tam bir düzenleme sağlanamamıştı.[13] Arsa alım-satımları ve gecekondu yapımları resmî-gayri resmî sınırların birbirine karıştığı, çoklu aktörlerin rol oynadığı bir süreç biçiminde işlemeye devam etmişti.

1970'lerin sonuna doğru yaşanan ithal ikameci birikim modelinin krizi, kentsel alanlardaki dinamikleri topyekûn değiştirdi. Darbe süreci ve neoliberal ekonomi politikalarının kabu-

---

10 Kâğıthane Belediyesi, *Kâğıthane Rehberi*, s. 10-12.

11 H. Tarık Şengül, *Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar* (İstanbul: Demokrasi Kitaplığı, 2001), s. 75.

12 Yetman, *Kâğıthane İmar Planı Araştırmaları*, s. 61-65.

13 Yetman, *a.g.e.*, s. 68. Celal Altınay döneminde kentsel topraklar üzerinde belediyenin kontrolü artırılmak istenmiş ve yerel güç odaklarıyla mücadele edilmişti. Belediye ruhsat ve inşaat kontrol işlemlerine de altyapı hizmetleri kadar önem vermiş, tepkilere rağmen bununla ilgili düzenlemeler getirmeye çalışmıştı.

lü sermaye birikim süreçlerini ve kentsel yönetim biçimlerini değiştirdi. ANAP'ın öncülük ettiği bu süreçler, yerellerde yansımalarını buldu. 1984 yerel seçimlerinde Kâğıthane'nin şube müdürlüğü statüsüyle bağlı olduğu Şişli'de ANAP'tan Mehmet Emin Sungur belediye başkanı seçildi.

ANAP döneminde kentsel rantların dağıtımında belediyeler de otorite olmaya başladı. Kooperatif tarzı toplu konut yapımlarıyla orta sınıflara yönelik konut politikaları, alt sınıflar için apartkondu biçiminde devam etti.[14] Gecekondu afları da kentsel ranta daha geniş kesimleri kattı. Kâğıthane'de de gecekondular apartkonduya dönüşmeye başladı. Ayrıca Bedrettin Dalan başkanlığında Kâğıthane Cendere Vadisi'ndeki fabrikaların kaldırılmasına yönelik istimlak kararları alındı ve küçük çaplı uygulamalara girişildi.

ANAP kent merkezlerini önceliğe alırken, kentin varoş bölgelerinden biri olan Kâğıthane gibi yerler, altyapı hizmetlerinden yoksun kalmaya devam etti. 1989 yerel seçimleri, ANAP'ın kentlerin merkezlerini ve orta sınıfları önceliğe alan politikaları ve belediyecilik anlayışına karşı oluşan muhalefeti net olarak gösterdi.[15] SHP kentsel çeperlerden destek alarak pek çok belediyede yönetime geçti. Nurettin Sözen'in İstanbul belediye başkanı olduğu dönemde, Kâğıthane bağımsız ilçe belediyesi olarak seçimlere katıldı ve SHP'den Mahmut Özdemir belediye başkanlığını kazandı.

Belediyede SHP karşısında ANAP muhalefetini sürdürdü ve RP alternatif bir örgütlenme yaratmaya girişti. Sosyal demokrat rüzgârların estiği dönemlerdi ve Mahmut Özdemir döneminde Kâğıthane Belediyesi'nin yaptığı çalışmalar da bu politik atmosferden etkilenmişti. Kadro alımlarının artması, işçi ve memurların maaşlarına zam yapılması bunun örnekleriydi. Ayrıca altyapı sorunlarını çözmeye dönük yatırımlar yaygınlaşırken sosyal uygulamalarla ilgili yeni projeler geliştirilmeye başladı. Ancak SHP'nin Kâğıthane'deki serüveni sadece iki yıl sür-

14 Oğuz Işık ve M. Melih Pınarcıoğlu, *Nöbetleşe Yoksulluk: Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları, Sultanbeyli Örneği* (İstanbul: İletişim, 2001), s. 131-132.

15 Erder ve İncioğlu, *a.g.e.*, s. 9.

dü. Kâğıthane'de SHP'liler arasında belediye başkanlığı üzerinden süren çekişmeler parti imajına zarar verdi. Hatta bu çekişmeler SHP'nin 1994 yılından önce burayı kaybetmesine neden oldu. SHP'li kadroların yerel yönetimlerdeki deneyimsizliği, meclis üyelerinin günün politik ihtiyaçlarını karşılamak uğruna uzun vadeli politika üretememeleri, ihtiyaca göre değil de politik kaygılarla personel alımının sürdürülmesi SHP'ye yönelik eleştiriler arasında yer aldı.[16]

1991 yılının sonlarında yapılan ara seçimlerde RP adayı Kâmil Gürbüz belediye başkanlığını kazandığında kendileri için de büyük bir şaşkınlık yaratacaktı.

Yerel kadrolar "kravatla" barışıyor

RP 1994 yılı yerel seçimlerinde, İstanbul'da ve Türkiye'de pek çok belediye ve belde yönetimi kazanarak oy oranlarını artırdı. İstanbul'da R. Tayyip Erdoğan başkanlığında İstanbul Büyükşehir Belediyesi kazanılırken, yoksul kesimlerin yaşadığı Bağcılar, Güngören, Sultanbeyli, Bayrampaşa, Esenler, Kartal, Pendik, Ümraniye gibi çevre semtlerin belediye başkanlıkları da alındı. Kâğıthane ise 1991 yılında ilk kazanılan belediyelerden biriydi ve partili kadroların gözleri buraya çevrilmişti. RP'nin önde gelenleri Kâmil Gürbüz ile sık sık iletişim halinde olmuş ve Kâğıthane'de yapılanları yakından takip etmişti. Nitekim Gürbüz'ün belediye başkanlığını kazanması partide hareketlilik yaratmış, parti kadroları buraya akın etmişti. Kâğıthane Belediyesi'nin gösterdiği performans diğer RP'li belediyeler için

16 SHP döneminde Kâğıthane Belediyesi'nde harita kadastro bölümünde çalışan İlyas Mavigöz SHP'li belediyelerle ilgili olarak şu eleştirilerde bulunmuştu: "SHP deneyimsizdi, kalifiye kadro yoktu. Hizmeti üretecek kapasiteli kadro yoktu. Beklemediği bir zaferdi. İşe alınan kadrolar ihtiyaca göre, adama göre alınmadı... Çöp zamanında toplanmadı. Şantiyeye çevirdi, Nurettin Sözen. Birçok yere yol götürülmesinde hamleler yapıldı. Alt kadrolar ve meclis üyeleri ayak uyduramadılar. Birçok ilçedeki meclistekiler küçük düşündüler, kendi kişisel meselesi gördüler. Rantla, imar aflarıyla ilgilendiler, inşaat yapımlarına aracılık ettiler, İstanbul'u düşünmediler... 1989'u kaybetselerdi, sonrayı kazanabilirlerdi." İlyas Mavigöz ile yapılan sözlü tarih görüşmesi, 23 Mart 2012, Beyoğlu.

de örnek olmuştu. Parti tabanı ve çevresindeki sermaye grupları belediyeyle birlikte öne çıkmıştı. İşçi ve memur maaşlarının düşürülmesi, işten çıkarmalar, kolektif tüketim hizmetlerinde yapılan özelleştirmeler RP'li kadrolara yeni alanlar açmıştı.[17]

RP döneminde Kâğıthane'deki en büyük dönüşüm ise sanayilerin taşınmasıyla gerçekleşti. Bedrettin Dalan döneminde Haliç Düzenleme Projesi'yle sanayilerin İstanbul dışına taşınma kararı, Kâğıthane'de Gürbüz döneminde uygulanmaya başladı.[18] Kâğıthane'nin en büyük fabrika bölgesi olan Cendere Vadisi'nde büyükşehir kararı ve desteğiyle, istimlakler yapılarak fabrikalar ve gecekondular kaldırılmaya başladı. Bu dönemde gecekondular hızla apartmanlara dönüştü. 1990'larda kentlerin merkezleri dışındaki yerler de imara açıldı. Aynı zamanda toplu konut ve siteler görünürleşti. Kâğıthane'de 1994 yılından sonra yapılan Başak Konutları bunlardan biriydi. Bölge planları belediye tarafından geliştirilmiş, KİPTAŞ'a (İstanbul Konut İmar Plan Sanayi ve Ticaret A.Ş.) uygun arsa ve konut üretimi için yer gösterilmişti.[19] Kâmil Gürbüz bölgeyi ticaret merkezine dönüştürmeyi hedeflemişti. Ayrıca Kâmil Gürbüz faaliyetleri açısından olmasa da yönetim politikası açısından Kâğıthane'de yeni bir anlayış ortaya koyduklarını, AKP'nin yönetsel perspektifinin temellerinin atıldığını düşünüyordu.[20] Gerçekten de AKP'nin iktidara

17 Kâmil Gürbüz, özelleştirmeleri Türkiye'de ilk defa kendilerinin uyguladığını ve Turgut Özal'ın da bununla ilgili kendilerine ziyarette bulunduğunu anlatmıştı: "Özal geldi Kâğıthane'ye. Özal, bizi iki saat beklemiş. Kalktık geldik, yetiştik. 'Ben,' dedi 'basını atlattım, geldim,' dedi. 'Kimse olmasın diye.' Öyle yani. Türkiye'de ilk özelleştirmeyi yapan belediyeydik. Temizlik işlerini özelleştirdik. Nasıl yaptık diye geldi, Özal. 'Nasıl yaptın?' gibisinden. Mehmet Altınsoy [eski ANAP Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı] da vardı yanında."

18 Aslında fabrikaların kaldırılması 1986 yılından sonra başlamıştır. Örneğin Cendere Vadisi'nde arazi istimlakleri bu dönemde başlamıştır. Kurtuluş, *Kâğıthane Sözü Tarih*, s. 73.

19 Kurtuluş, *a.g.e.*, s. 42. Yine yakın dönemlere kadar kırsal bölge olan Hamidiye Mahallesi bugün lüks konut ve sitelerin yoğun olduğu bölgedeki elitlerin yerleşim alanını oluşturmaktadır.

20 Kâğıthane'de üç dönem belediye başkanlığı yapan Gürbüz, son döneminde basına yansıyan haberlere konu oldu. Burada; Kültür Merkezi etkinlikleri sırasında kendisinin sahibi olduğu paravan ajanslara kaynak aktarımı yaptığı, belediyenin kültürel faaliyetleri kapsamında etkinlikleri ve konserleri bu ajansa yaptırdığı, temizlik ve güvenlik işleri için açılan ihalelerin usulsüzlükler içer-

gelmesine zemin hazırlayan koşulların belediyeler ve yerel siyaset düzlemlerinde yaratıldığını söylemek abartılı olmayacaktır. Kâğıthane'de RP döneminde, neredeyse on yıldan fazla bir yerel iktidar pratiği yaşanmış ve bu yerel siyasette değişimlere yol açmıştı. RP kültürel çatışma, sosyal adalet, yolsuzluk, sistem karşıtlığı ve yoksulluk gibi hatlar üzerinden siyaset yapmış ve yoksul muhalif kesimlerin desteğini kazanabilmişti. Bununla birlikte RP tabanı açısından zamanla İslâmcılığın muhalif boyutları törpülenmiş; geniş kesimlerle iletişim kurmayı gerekli kılan belediye faaliyetleri parti politikalarında değişimler yaratmıştı. Aynı zamanda belediye olanaklarının yol açtığı dinamikler parti tabanını da dönüştürmeye başlamıştı. Eskiden beri yerel siyasette varlık gösterenlerle, AKP dönemiyle siyasal ağlara dahil olan kadroların yaşadıkları değişim açıktı:

> "Belediye alınması önemliydi... Bu tabandan gelen birinin kravat takması, belediyede çalışması, gitmesi büyük bir olay. Çünkü kravat kültürü yoktu bizde. Şimdi bir başı açık insanla burada çalışmamız kendi tabanımız açısından birazcık yan bakılıyordu. Çünkü bunlar düşünülmedi... Biz mesela bir Boğaz'da, bazı o zaman büyükşehrin sosyal tesisi bilmezdik veya oradaki ikramlardan dolayı gitmezdik. Alkollü olması vs. Gerçekten de bilmiyorduk. Biz belediyeleri kazandıktan sonra öyle bir yerlerin olduğu, böyle alanların olduğu... Kravatlı çalışıldığını belediyelere girip burada bizim gibi insanların var olduğunu... Biz hep bunların varlığını aşama aşama gördük. Aslında bu taban bilmiyordu. Geçmişte belediye sadece bir şubeydi, vezneye gelip, bir vergisini yatırıp giderdi. İç yapısını, hiçbir şeyi bilmezdi. Sistemle alakalı bizim arkadaşlarımız, çalışanlarımız çok azdı tabanda... Muhafazakâr ve ezilmiş taban

---

diği, bunların emanet ya da pazarlık usulüyle yapıldığı; ihalelerde meclis üyeleri, yerel sermaye grupları lehine kararlar alındığı, il özel idaresine tahsil edilmesi gereken emlak vergisi payının yatırılmadığı gibi suçlamalarla karşılaştı.1998 yılı TBMM tutanaklarında da Kâğıthane Belediyesi ile ilgili yapılan işlemler kısmında bunlara yer verildiği görülür. Söz konusu tutanaklarda ayrıca şahıs ve hazine arazileri üzerine yapılan kaçak inşaatlar, imar ruhsatına aykırı kararlar, tanzim satış mağazalarına mal alımlarında ihale yönetmeliğine uyulmaması gibi işlemlere yer verilmiştir.

yeni bir boyuta taşınmıştı. Bu kültürel, siyasal, ekonomik süreçle birlikte olmuştu. Ekonomisi zayıf, kıt kanaat geçinen insanlar sürece dahil edilmişti."[21]

Ayrıca RP'de siyasete atılan yerel siyasetçiler, yerel yönetimlerde elde ettiği deneyimlerle ne tür imkân alanlarının olduğunu ve bunları nasıl kullanacağını öğrenme fırsatı da elde etmişti.[22] Bu aynı zamanda sisteme yönelik eleştirilerini değiştirmiş ve radikalliklerini azaltmıştı. Partililer, bir zamanlar karşı oldukları simgelerle –kravat takmak gibi– barışmışlardı.

AKP'li yıllarda Kâğıthane'de ve partililerde "dönüşüm"

Neoliberal belediyeciliği büyük sermayenin kentleşmesine hizmet eden, inşaat sektörünün spekülatif taleplerine odaklanmış, personel giderlerini düşürmeye, kendisini emek ilişkilerinden soyutlamaya çalışan, kolektif tüketim hizmetlerini piyasalaştıran bir çizgi olarak tanımlayan Ali Ekber Doğan, RP'den AKP'ye varan siyasal çizginin yerel yönetim pratiğini de "neoliberal İslâmcı belediyecilik" olarak adlandırır.[23] Buna göre söz konusu belediyeler, kendini İslâmcı referans ve motiflerle ortaya koyan partilerden seçilenlerle, yükselmeye başlayan sermaye çevrelerinin merkezinde olduğu kentsel-sosyal ittifakların temsilcisidir.

---

21 Abdullah Gürsoy ile yapılan mülakat, 14 Aralık 2012, Kâğıthane Belediyesi.

22 Ömer Demir, "'Anadolu Sermayesi' ya da 'İslâmcı Sermaye'", *İslâmcılık* içinde, cilt 6 (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004), s. 875.

23 Doğan ANAP dönemini birinci, RP-AKP dönemini ikinci neoliberal belediyecilik dönemi olarak görmektedir. İslâmcı belediyecilerin diğer neoliberal çizgilerden farklı olarak "eğreti kamusallık" taşıdığını söyler. Eğreti kamusallık, söz konusu belediyelerin yoksula yardım ve sosyal faaliyetleri kamusallığı gerileten siyasalarla ters orantılı biçimde geliştirmesinin ürünüdür. Personel giderlerini azaltma, hizmetleri özelleştirme gibi uygulamalarla belediyeciliğin kamusal boyutları ortadan kaldırılırken, neoliberalizmin sosyalizasyonuna ilişkin bir model gelişmiştir. Çevre sermaye gruplarına özelleştirmelerle kaynaklar yaratılırken, parti tabanına da istihdam olanakları sağlayan bu belediyecilikle birlikte halkın üzerinde söz sahibi olacağı demokratik kamusallık ve kentsellik potansiyelleri de ciddi biçimde tahrip edilmiştir. Ali Ekber Doğan, "1994'ten Bugüne Neoliberal İslâmcı Belediyecilikte Süreklilik ve Değişimler", *Praksis*, S. 26 (2011), s. 60.

Yerel siyaset üzerinden yükselen bir hareket içinden gelen AKP için belediyeler, sosyal-siyasal-ekonomik ilişkilerini geliştirdiği alanlar oldu. AKP'nin liderleri ve önde gelen kadrolarının önemli bir bölümü belediye başkanlıkları ya da meclis üyeliklerinden geliyordu. Parti özellikle belediyeleri elinde tutuğu yerlerde önemli oylar alıyordu. Bu yüzden de yerelleri öncelikli görmeye, buraları kazanmaya yönelik yaklaşımlar gösteriyordu.[24]

Parti iktidar dönemi boyunca belediyeleri güçlendiren bir politika izledi. Belediyelerin hem yetkileri hem bütçeleri hem de mekânsal ölçekleri artırıldı. AKP iktidar olduğu ilk yıllarda hükümet programları ve acil eylem planıyla, belediye kanun taslağı, büyükşehir kanun taslağı, belediye il ve özel idareler gelirleri kanun taslağı ve bölge kalkınma ajansları kanun taslağı gibi düzenlemelere gitti.[25] Böylece kentteki para akışları, ihalelerle ilgili kararların alındığı yerler değişti; belediye şirketleri yaygınlaşıp güçlendi.[26]

AKP 2004-2005 dönemlerinde, 2008 yılında ve 2012 yılında çeşitli yasalar, torba yasalar, yasa değişiklikleri ve yönetmeliklerle belediye mevzuatlarında radikal değişimler yaptı. Parti bütün bu düzenlemelerle esnek de olsa genel bir politikayı, kentsel rantı büyütüp dağıtarak, emlak ve inşaat sektörünü odağına alan bir büyüme politikasını ortaya koyuyordu.[27] Belediyeler, ekonomik olarak güçlü, kentsel topraklar ve rant üzerinde yetkisi artan, özel sektör ve piyasa koşullarıyla daha uyumlu, merkezî devlet organlarından –bakanlıklardan, valiliklerden, il özel idarelerinden– daha bağımsız organlar olmaya başladı. AKP belediyecilik ve yerel politikaları bağlamında, yerel kalkınma modeli altında sermaye çevrelerine yeni alanlar açılmasını amaçlıyordu.[28] Belediyeler kendi bünyelerinde şir-

24 Erder ve İncioğlu, *a.g.e.*, s. 17.

25 Doğan, *İslâmcı Belediyecilik*, s. 55-75.

26 Erder ve İnicoğlu, *a.g.e.*, s. 17.

27 Sema Erder ve Nihal İncioğlu, "Yerel Siyasette 2004'ten Beri Neler Oldu? AKP Döneminde Yerelleşme ve Yeniden Merkezileşme Bağlamında Yeni Büyükşehir Yasası", *Birikim*, S. 296 (2013), s. 23-31.

28 Ali Ekber Doğan, "Neoliberal Belediyeciliğin Çelik Zırhı: Yerel Kalkın-

ketler kurup büyük ölçekli yatırımlara girişiyor, merkezî kaynaklardan daha çok faydalanıyordu. Kentsel dönüşüm süreçlerini gerçekleştiren yapı denetim firmalarıyla küçük girişimciler desteklenirken, gayrimenkul yatırım ortaklıklarıyla inşaat ve emlak piyasasında büyük sermayenin ağırlığı artıyordu.

AKP merkez sağın imar ve inşaat üzerine kurulu icraatlarını "gururla" sürdürüyordu. Bu icraatların başında TOKİ (Toplu Konut İdaresi) yatırımları, kentsel dönüşüm projeleri, inşaat faaliyetleri, "çılgın projeler", büyük altyapı ve konut projeleri geliyordu. Bunlar arasında en çok gündemleşen kentsel dönüşüm projeleri, belediyeler için hem birer rant kapısı hem de başarı performanslarını ölçecekleri nirengi noktaları haline gelmişti.

Kâğıthane'de RP ile başlayan dönüşümler AKP döneminde daha görünür hale gelirken mekânsal olarak da daha geniş ölçeklere yayıldı. RP döneminde arazilerin eski sanayi üretim süreciyle ilişkisinin kopması ve yapılaşma değerleriyle öne çıkması Kâğıthane için bir kırılma yaratmıştı. Hamidiye Mahallesi'nde bulunan Arıcılar bölgesinde yaşanan hızlı yapılaşmayı bu gelişmenin ilk örneklerinden biri sayabiliriz. Burada gecekondu yerleşimleri boşaltılırken, arsalar belediye aracılığıyla büyük firmaların eline geçmişti.[29]

Sanayinin 1990'larda desantralizasyonu sürecinde büyük sanayilerin yerini orta ve küçük ölçekli sanayiler ve atölyeler aldı. Bu yapılanma 2000'lere kadar aşağı yukarı böyle devam etti.[30]

---

ma", http://www.hubyar.eu/SiteFiles/makaleler/mak9.pdf [Erişim Tarihi: 24.03.2014].

29 Kurtuluş, *Kâğıthane Sözlü Tarih*, s. 73. Gürbüz, hem gecekonduluların hem de firma sahiplerinin memnun olduğunu, gecekonduluların zenginleştiğini, kendilerine de belediye arazilerinde alan açtıklarını söylemişti. Aslında bölge üzerindeki tartışmalar hâlâ devam etmektedir. Orman arazisi statüsünde görünen bölge, Büyükşehir Belediyesi tarafından boşaltılmak istenmektedir. Konut sahipleri kurdukları dernekle buna itiraz etmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla bölgedeki müteahhitlerin de gözü buradadır. Müteahhitler komşuluk ve akrabalık ilişkilerini kullanmakta, hem belediye hem de sermaye çevreleriyle ilişki geliştirerek süreçten avantaj sağlamaya çalışmaktadır. Son durumda müteahhit Ali Ağaoğlu'yla birlikte kentsel dönüşüm sürecini başlatmışlardır ve 150 gecekondu yıkılmıştır. Kurtuluş, *a.g.e.*, s. 235.

30 *A.g.e.*, s. 13, 56.

2000'lerden sonra bölge yeniden yapılanma sürecine girdi. Kâğıthane fabrikalarla çevirili, şehir içinde kalan bir sanayi bölgesiyken, yeni toplu konutların yükseldiği, iş ve alışveriş merkezleriyle rezidanslar ve otellerle çevrili bir bölgeye dönüşmeye başladı.[31]

AKP döneminde Kâğıthane'nin kentsel rant değeri arttı. İstanbul'un değişen çehresi, kente yapılan yatırımlar ve projeler ilçeyi dönüştürdü. Finans ve ticaret merkezlerinden biri haline gelen Maslak hattı, özellikle Büyükdere Caddesi üzerinde bulunan mahallelerde –Çeliktepe, Emniyet Evleri, Sanayi, Gültepe gibi– değişimleri hızlandırdı. Çağlayan'a Adliye Sarayı yapılması, Osmanlı ve Cumhuriyet arşivlerini barındıran Milli Arşiv Sitesi yerleşkesinin Kâğıthane Merkez'e gelmesi, İSKİ (İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi) Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü ve AKOM (Afet Koordinasyon Merkezi) binalarının Nurtepe ve civarına yerleşmesi, Emniyet Evleri girişinde bulunan ve İstanbul'un en yüksek binası olan Sapphire'in (AVM) yapılması Kâğıthane'yi kent merkezlerinden biri haline getirdi.

Özellikle ulaşım yatırımları, metro ve metrobüs duraklarına yakınlık mahallelerin kentsel rant değerini yükseltti. Sanayi Mahallesi'nde olduğu gibi pek çok mahallede kiralar arttı ve parsellerin fiyatları eski yerleşimcilerin ödeyemeyeceği meblağlara çıktı. Mahallelere metronun gelmesi hem nüfus hem ticaret hem de konut sektörünü etkiledi. Hamidiye ve Seyrantepe gibi en fazla boş ve yeşil alana sahip mahallelerde Başak Konutları, Sera Kent, Birleşim Siteleri gibi toplu konut ve siteler öne çıktı. Buralar Kâğıthane içinde partili seçkinlerin de yaşadığı elit bir bölge olarak sivrilme, bloklarla dolu bir yapılaşma gösteriyordu. Ayrıca hem Kâğıthane Belediyesi'nin hem de Büyükşehir Belediyesi'nin bu mahallelere dair çeşitli projeleri olduğu biliniyor, İstanbul'un en büyük hastanelerinden birinin yapılması ya da Büyükşehir Belediyesi'nin taşınması gibi söylentiler dolaşıyordu.

Kâğıthane, yatırımların bölgeye çekilmesi anlamında cazibe-

31 *A.g.e.*, s. 225. Yine de imalât sektörünün, küçük sanayi alanlarının varlık gösterdiği ve sanayisizleşmenin zaman alacağı söylenebilir.

li kılınmaya, yani "pazarlanmaya" çalışılıyordu. Belediyenin çıkarmış olduğu yayınlarda yerleşim düzeneğini yenilemekten, "markalaşmak, imaj değeri yükseltilmiş bir Kâğıthane'yi psikolojik olarak şehrin merkezine çekmek" gibi hedeflerden bahsediliyordu.[32] Belediyenin 2011 yılında çıkarmış olduğu bir broşürde Kâğıthane'de özel sektör koşusunun başladığı, ekonomi ve kültür alanında faaliyet gösteren pek çok firma ve kurumun Kâğıthane'ye yöneldiği iddia ediliyordu. Kâğıthane'nin İstanbul'un halihazırdaki finans ve ticaret merkezi Maslak'a alternatif bir bölge olması hedefleniyordu. Belediyenin, yatırımları Cendere Vadisi'ne çekmek konusundaki azimli çabası bu yönde belirgin örnekler sunuyordu:

> "Bir zamanlar adını taşan dereleri ve sel baskınları ile duymaya alışık olduğumuz Kâğıthane, kapsamlı bir dönüşüm sürecine girdi. Bir yandan kamunun yatırımları diğer yandan özel sektör yatırımları hızla devam ediyor... İnşaat şirketleri Cendere Vadisi üzerinde yer alan eski fabrika alanlarını satın alıyor ya da arsa sahipleriyle kat karşılığı anlaşılıyor. Yakın bir gelecekte Kâğıthane nitelikli konut, ofis ve alışveriş merkezi projeleriyle, ticaret, kültür, sanat, spor, festival ve fuar merkezine dönüşüyor."[33]

Vadiye Axis AVM, Metro, Bauhus gibi ticaret komplekslerinin gelmeye başladığı bu süreçte, Kâğıthane aynı zamanda tarihsel kültürel özellikleriyle hiç olmadığı kadar öne çıkarılıyordu.[34] Kâğıthane'nin tarihî kimliği büyük bütçeli projeler ve kentsel dönüşüm uygulamaları için referans olarak kullanılırken, muhayyel "eski Osmanlı dönemi görüntüsü"ne kavuşma-

---

32 "Kâğıthane Yükselen Değer Haline Geliyor", *Kâğıthanem*, S. 4, Kasım 2012.

33 "Kâğıthane Cendereyolu, İstanbul'un en önemli Kentsel Dönüşüm bölgelerinden biri", *Gültepem*, S. 2, Aralık 2011.

34 Bölgenin rehberlerinde ve tanıtımlarında tarihsel geçmişine büyük oranda yer ayrılmaktadır. Özellikle Kâğıthane Deresi ve çevresi Bizans ve Osmanlı döneminden kalma pek çok eserle çevrilidir. Çeşmeler (III. Ahmed Çeşmesi), mesireler (Lalezar), bahçe, köşkler, Sadabad gibi ünlü saraylar, mescitler (Daye Hatun Mescidi), tarihî binalar (Abdülhamit Suvari Karakolu), tren yolları bunlar arasındadır.

sı için çok büyük bütçeli projeler ortaya konuyordu.[35] Kâğıthane'ye deniz suyu taşınması,[36] tarihî demiryolları güzergâhlarının yenilenerek kullanıma açılması ve ilçenin üçüncü köprüye bağlanması[37] gibi iddialı projeler de gündemdeydi. Bu projelerin belediye ve büyükşehir teşvik ve desteğiyle özel sektör tarafından yürütülmesi amaçlanıyordu.

Kâğıthane'de 2000'li yıllardaki en önemli değişim/rant dinamiklerinden biri hiç kuşkusuz kentsel dönüşüm projeleri/uygulamalarıydı. 2004 sonrasında TOKİ uygulamalarıyla gündeme gelen ve AKP'li belediye yönetimlerinin ortak olduğu bir zenginleşme ve yerinden etme politikası olan kentsel dönüşüm, bölgedeki mahallelerin de en önemli gündem maddelerinden biri olmuştu. İlçede kentsel dönüşüm adı altında pek çok gecekondu bölgesi belediye tarafından boşaltılmıştı. Özellikle dere yatakları, görece yoksulların daha fazla olduğu Şirintepe ve Romanların ağırlıkta yaşadığı Yahya Kemal Mahallesi dönüşümden etkilenen ilk yerlerdi.[38] Dönüşüm ekonomik ve sosyal açıdan dezavantajlı ve muhalefet etme gücü az olan toplumsal kesimlerin yaşadıkları yerden başlamıştı. Bununla birlikte bugün neredeyse bütün mahalleleri içine alan bir süreç uygulamaya konuyordu. Dönüşüm toplu olarak yapılmaktan ziyade parça parça yapılıyordu. Gültepede NEF163 ve Avlu138 gibi kentsel dönüşüm örneği yapılar yükselirken, Hamidiye'de de 35 adet gecekondu yıkılmış, yerine 116 sosyal konutluk bir projenin inşaatına başlanmıştı.[39] Sanayi Mahallesi'nde de dö-

35 Hasbahçe'de her yıl pek çok şenlik düzenlenmekte, geleneksel cirit müsabakaları yapılmaktadır. Ayrıca Sadabad yaz etkinlikleri gibi pek çok kültürel faaliyet organize edilmektedir

36 Kâğıthane'ye deniz suyunun getirilmesi projesinin oldukça kapsamlı ve maliyetli bir proje olduğu söylenebilir. Projeye göre Sarıyer'den yer altına inşa edilecek tünelle Ayazağa'ya ulaştırılacak, Boğaz suyu buradan terfi ettirilerek Kâğıthane Deresi'ne verilecek (2,2 m çapında, 4.990 m uzunluğunda bir tünel, su yaklaşık 10 km akacak). "Kâğıthane'de İş Var", *Kâğıthanem*, S. 6, Ocak 2013.

37 Kâğıthane Demiryolu 1914 yılında, Karadeniz'den kömür taşımak için açılmıştır. Projenin maliyetinin 100 milyon lirayı bulacağı düşünülmektedir. *A.g.e.*

38 Yahya Kemal'de 600 haneden, 50 hane kalmıştır. Pek çok Roman kentin başka bölgelerine taşınmıştır. Kurtuluş, *a.g.e.*, s. 225.

39 Kadir Topbaş ve milletvekilleri de gelmiştir. "Kentsel Dönüşüm Hamidiye'de", *Hamidiyem*, S. 1, Mayıs 2012.

nüştürülen binalar vardı. Belediye yetkilileri ve partililer çok kararlı ve sık bir biçimde kentsel dönüşümün herkes için yararlı olacağının, dönüşümün sadece binaları yenilemeyip sosyal çevreyi de güzelleştireceğinin ve bölgenin kentsel değerini artıracağının propagandasını yapıyordu. Mahallede dönüşümle ilgili homojen bir tutum yoktu. Kimileri süreçten mağdur olacağını, ortada belirsizlikler olduğunu, dönüşümün yaşadıkları yere zarar verdiğini ve kültürlerini yok edeceğini düşünüyordu. Trabzonlu olan, Sanayi Mahallesi'nin ilk yerleşimcileri arasında yer alan bir mahalle sakini kentsel dönüşümle ilgili şunları söylemişti:

> "Buralar dağ iken kimden vardı? Bizim gecekondular başımıza yakıldı. Şuradan buradan gelene lojman yapıldı. Gecekondunun vergisini alıyor. Hırsız devlet, yolsuz belediye... Ben inşaatçıyım. Ben de rüşvet verdim. Beş katlı bina yapılırken ses çıkarmadın. Belediye ruhsat vermiş, bizim oralar üç kat görülüyor, şimdi altı kat olmuş... Rüşvet verilmiş. Yediniz rüşveti, bugün de yıkmaya geliyorlar. Evimin değeri 150 bin lira, devlet bilirkişi 30 bin lira diyecek. Al, çık diyecek. Ben inşaatçıyım. Dangalak, bana mı yutturacaksın ki 30 binden daha fazla; bir de 100 bin alacaksın, müteahhide yedireceksin."[40]

Kimileri de mahallenin değer kazanacağını ve kârlı çıkacaklarını, üstelik depreme dayanaklı yapıların olacağını, yeşil alanların artacağını iddia etmekteydi. Ev sahibi olmak, mülk sahipliği, arsanın resmî statüsü, kentsel ranttan alınan pay, belediye ve partiyle ilişkiler dönüşüm karşısında alınan tutumu etkiliyordu. Küçük girişimci gruplar, ticaretle uğraşanlar, inşaat ve ilgili sektörlerde bulunanlar, partiye yakın olanlar dönüşümle ilgili daha rahat ve olumlu konuşuyordu.

Tüm bu mekânsal değişimler sermaye gruplarına –yerel ve büyük sermayeye, hatta parti merkezinde bulunan belli isimlere– fırsatlar yaratılarak işliyordu. Örneğin Sapphire projesiyle Kiler Holding Grubu büyük bir sermaye birikimi elde etmiş üstelik söz konusu proje imar yasaları çiğnenerek gerçekleşti-

40 15 Aralık 2011, Sanayi Mahallesi, Muhtarlık.

rilmişti.[41] Aynı biçimde Milli Arşiv'in Topkapı'dan Kâğıthane Merkez'e taşınmasının da partililer ve ilişkide oldukları sermaye çevrelerine yatırım ve iş olanağı açtığı bilinmekteydi.

Belediyenin harcama kararlarının yerel düzeyde verilmesi ve geniş bir alana yayılması yerel sermaye grupları için avantajlar sağlıyordu. Merkezin vesayetinde ve bütçe kontrolünde olan eski belediye yapısı büyük oranda değişmişti ve yereller kendi potansiyellerini kullanıyor, yerel projeler ve yerel hizmet faaliyetleri öne çıkıyordu. Artık kaynak yaratımı yerellerin kendisine bırakılıyordu ve kentsel dönüşüm de bunun büyük bir parçasıydı. İlçede sayısı 180 bini bulan yapı stokunun %25'i dönüştürülmüştü.

Yerel sermaye grupları içinde parti üyeleri ya da partiyle organik ilişkileri bulunan çevreler de vardı. Bu kesimler alt gelir grubuna mensup ailelerden gelip sınıfsal olarak öne geçmiş, üçüncü-dördüncü göçmen kuşağı arasındaydı. Belediye meclis yapısı ve harcamaların seyri, hangi sınıfların temsil edildiği üzerinden egemen sosyal ittifakın hangi sınıf ve gruplar arasında yapıldığı ve kaynakların hangi sınıflar arasında nasıl bölüştürüldüğü hakkında fikir veriyordu. Meslek ve iş alanları üzerinden bir değerlendirme yapıldığında, ilçe belediye meclis üyeleri ve ilçe parti yönetim kurulu üyelerinin ticaret ve inşaat sektörlerinde yoğunlaştığı görülüyordu.

Belediye meclis üyelerinin konumlarını nasıl kullandıkları belediye faaliyet raporları üzerinden de okunabilir. Öncelikli olarak Kâğıthane'deki sürecin diğer İslâmcı belediyelerin genel pratiğiyle uyuştuğu söylenebilir.[42] Neoliberal İslâmcı belediyeler, özel sermayenin mekânda yapılandırılmasını artırmış, belediyenin kamucu ve üretici yönlerini sınırlandırmıştır. Belediyeler ihtiyaç duyulan üretim mal ve hizmetleri, taşeronlaştırma ve ihalecilik yöntemleriyle özel sektörden almaktadır. Belediyelerde inşaat ve konut sektörlerinde yatırım oranla-

41 Erbatur Çavuşoğlu, "İslâmcı Neo-Liberalizmde İnşaat Fetişi ve Mülkiyet Üzerindeki Simgesel Hâle", *Birikim*, S. 270 (2011), s. 46.

42 Ali Ekber Doğan, Kayseri Belediyesi'nin bütçe, yatırım kararları ve uygulamalarına bakarak sermaye süreçleri ve gruplarını değerlendirmiştir. Kâğıthane'deki veriler de bunlarla paralellik göstermektedir. *A.g.e.*, s. 213.

rı yükselmekte, ulaşım altyapısını geliştirme projelerine ağırlık verilmektedir.[43] Ayrıca belediye bütçelerindeki yatırım ve mal-hizmet satın alma kalemlerinin ağırlığı artırılarak ticaret, inşaat ve hizmet sektörlerine kaynak aktarılmaktadır.[44] Bu süreçleri Kâğıthane'de de izlemek mümkündür. Belediyenin 2007, 2012, 2014 faaliyet raporları, ticaret ve inşaat sermayesi üzerinden bir bütçe yapılanmasının olduğunu ortaya koymaktadır.

TABLO 2
Kâğıthane Belediyesi 2007, 2012, 2014 Bütçe Gerçekleşmeleri (Bin TL)

Gelir kalemleri	*2007*	*2012*	*2014*
Vergi gelirleri	21.155	48.000	61.118
Sermaye gelirleri	19.368	19.000	35.259
Teşebbüs ve mülkiyet gelirleri	4.752	13.000	16.395
Alınan bağış ve özel gelirler	6.854		1.397
Diğer gelirler	36.098	90.000	95.264
Toplam gelir bütçesi	88.205	172.000	208.000

Gider kalemleri	*2007*	*%*	*2012*	*%*	*2014*	*%*
Personel harcamaları+ Sos.güv.p.	11.538	14,8	16.000	11,4	22.136	10,3
Sermaye giderleri	32.562	41,9	69.000	49,3	96.962	45,0
Mal ve hizmet alımları	27.975	36,0	55.000	40,3	87.732	40,8
Cari transferler	5.570	7,2			8.597	3,9
Toplam gider bütçesi	77.735	99,9	140.000	100	215.263	100

Giderlerin fonksiyonel tablosu (bin TL)	*2007*	*2012*
Genel kamu hiz. harcamaları	21.837	30.000
İskân hizmetleri	33.331	62.000
Çevre koruma hizmetleri	19.366	46.000

Harcama yapılan bazı müdürlükler (bin TL)	*2007*	*2012*
Fen İşleri Müdürlüğü	31.384	55.000
Temizlik İşleri Müdürlüğü	19.366	32.000
Çevre Koruma ve Destek Hizmetleri	14.480	28.000

Kaynak: Kâğıthane Belediyesi 2007, 2012, 2014 Yıllarına Ait Faaliyet Raporları.

43 *A.g.e.*, s. 37.

44 *A.g.e.*, s. 65.

Raporlar incelendiğinde, yatırım ve projelerin yükselttiği kentsel rantlardan emlak vergisi, inşaat-yapı harç ve ruhsatları, gayrimenkul kira ve satışları dolayımından elde ettiği paylara bağlı olarak özkaynak gelirlerinin ciddi biçimde arttığı anlaşılmaktadır. Aynı yıllardaki harcama kalemlerine bakınca da artan bu gelirlerin büyük ölçüde inşaat/ticaret sermayeleri arasında yeniden bölüşüldüğü görülmektedir. Başka bir deyişle, belediye yönetimi istikrarlı biçimde personel harcamalarından kısıp, kaynakları taşeron şirketlere, mal aldığı ticaretçilere ve altyapı işleri yapan büyük inşaat şirketlerine aktarmıştır.

Daha yakından bakılacak olursa, gelir bütçesinde vergi, sermaye, bağış ve yardım, teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinden oluşan bir kaynak havuzundan yararlandığı görülmektedir. Faaliyet raporları karşılaştırıldığında, ilçede son yıllarda inşaat, konut ve kentsel tüketim alanlarında yaşanan ekonomik atılımın etkisiyle, raporlarda "Vergi Gelirleri" diye anılan "Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Ayrılan Paylar" kaleminde ve "Diğer Gelirler" kaleminde yaşanan hızlı yükseliş dikkati çekmektedir. İlçede toplanan vergilerden ayrılan %2,5'lik payın, yaşayan nüfusla oranlanmasıyla hesaplanan genel bütçe vergi gelirlerinden Kâğıthane Belediyesi bütçesine giren para miktarı payının 2007'de 21 milyon TL'den 61 milyona çıktığı görülür. Asıl büyük payın "diğer" gelirlerinde olduğu ve bu kalemde ciddi bir artış olduğu, 36 milyon TL'den (2007), 95 milyon TL'ye fırladığı anlaşılır. Belediye bütçesindeki "diğer" adı altındaki gelir oranlarının fazla olması "şeffaflığa" aykırı bir durumdur. Faaliyet raporlarının ayrıntılarına bakıldığında, bu muğlak gelir kaleminin iki temel kaynağı olduğu görülür. Birincisi, merkezî yönetimden, iktidar partisinden belediye yönetimlerine ek bir kaynak aktarımı kalemi olan "devlet yardımları" kalemidir. 2014 Faaliyet Raporu'nda bunun diğer sermaye gelirleri içindeki payının 2012'de 20,7 milyon, 2014'te 27,7 milyon TL gibi hatırı sayılır bir ağırlığı bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında, aynı raporlardan edinilen bilgilerden hareketle, Kâğıthane Belediyesi'nin vergi, resim ve harçlarından oluşan özkaynak gelirlerinin de diğer sermaye gelirleri kalemine kayde-

dildiği anlaşılmaktadır. Yalnızca Emlak Vergisi ve Bina İnşaat Harcı'ndan sağlanan gelirlerine bakmak bile –ikisinin toplamı 2012'de 32,6 milyon TL'yken, 2014'te 42,7 milyon TL'dir– Kâğıthane Belediyesi'nin de İstanbul'daki pek çok belediye gibi görece zengin kaynaklara sahip bir belediye olduğuna işaret eder. Her ne olursa olsun, Kâğıthane Belediyesi'nin gelir yapısı açısından özkaynak gelirleriyle güçlü ve ek avantajlar sağlayan bir belediye olduğu anlaşılmaktadır.

Anılan yıllarda gider bütçesinin nasıl şekillendiğinin karşılaştırmalı analizi, belediyeyi yöneten kadroların nasıl bir sosyal-sınıfsal ittifaka dayandığına, hangi kesimlere kaynak aktarıp, hangilerini ihmal ettiği veya dışladığına ilişkin anlamlı bilgiler sunmaktadır. İlk bakışta göze çarpan bilgi, diğer belediye dönemlerinde önemli bir harcama kalemi olan personel giderlerinin 2007'den bu yana istikrarlı bir düşüş gösterdiğidir. Bunun belediye çalışanları açısından anlamı, daha fazla taşeronlaşma, daha az güvenceli kadro ve daha düşük ücret ve sosyal haklardır. En büyük gider payını ise altyapı, inşaat ve bakım-onarım işlerinin toplandığı sermaye giderleri, yani yatırım hizmetleri almaktadır. Bunu, belediyenin sunmak durumunda olduğu mal ve hizmetleri özel sektörden temin etmesinden kaynaklı olarak, özel sermayeye aktarım olarak düşünülebilecek mal ve hizmet alımları takip etmektedir. Bunlara bağlı olarak, belediye bütçesinde en çok harcama yapılan müdürlük, altyapı yatırımlarını yürüten Fen İşleri Müdürlüğü'dür. Onu çevre temizliği ve çöp toplama işlerini taşeron şirketlere yaptıran Temizlik İşleri Müdürlüğü takip etmektedir. Belediyenin sıradan insanlarla yüz yüze geldiği hizmet binalarında çalışan veya halkla muhatap olan birimlerindeki memur, zabıta vb. personelin çalıştığı Çevre Koruma ve Destek Hizmetleri Müdürlüğü ise bunların uzak ara gerisinden gelmektedir.[45] Faaliyetlerden kaynaklı nakit çıkışlarına bakıldığında, en yüksek payın müteahhitlik hizmetlerinde olduğu, Kâğıthane Belediyesi bütçesine bütünsel olarak baktığımızda, hizmet, yatırım, harcama kalemleri üzerinden yerel sermaye gruplarının kayırıldığı görülmek-

45 *A.g.e.*, s. 49.

tedir. Bunun yanında, çeşitli faktörlerle büyüyen belediye gelirlerinin inşaat sektörü başta olmak üzere orta ve büyük ölçekli yerel girişimcilere aktarıldığı anlaşılmaktadır.

Sanayi Mahallesi'nin yeni müteahhitleri

Sanayi Mahallesi'nin kalabalık ana caddesinde iç içe geçmiş tabelalardan zar zor seçilen binaların aksine ara sokaklarda, etrafındakilerle tezat oluşturan yepyeni binalar dikkat çekiyordu. Sonradan fark etmiştim ki kentsel dönüşümle ilgili olarak dönüştürülen bu binalardan bazılarının üzerindeki amblemler, ilçe parti örgütünde ve belediye meclisinde yer alan bazı kişilerin soyadlarıyla aynıydı. Yine partinin çıkardığı yıllık ajandalarda, partililerin soyadlarını taşıyan yapı firmalarının reklamlarını ya da ortağı/sahibi oldukları şirketlerin adlarını görmek mümkündü. Bu örtüşmeyi, partililerle yaptığımız görüşmeler ilerledikçe fark ettim. Partililer arasında mesleği ya da işi açısından inşaat ve ilgili sektörlerde faaliyet yürüttüğünü söyleyen pek çok kişi vardı.[46] Göründüğü kadarıyla da bu durumun tesadüften öte bir anlamı vardı.

Sanayi Mahallesi gibi yerel ölçeklere kadar inen ve görünebilir olan bu değişiklik, genel olarak sermayenin 2004 yerel seçimleri sonrasında AKP'nin öncülüğü ve teşvikleriyle kentsel alanlara, eskisinden daha büyük bir iştahla yönelmesinin bir parçasıydı. İnşaatın ekonominin lokomotifi olarak kodlandığı AKP döneminde rekabet, yatırım çekme, marka kentler, kentsel pazarlama, kentsel dönüşüm ve soylulaştırma (gentrification) gibi neoliberal kentleşme stratejileri öne çıktı.[47] İnşaat sektöründeki büyüme devamlı olarak teşvik edilirken çok sayıda yasal ve idari düzenleme yürürlüğe kondu. Merkezî yönetimin sorumluluğunda olan imar ve planlama yetkileri yerel yö-

46 İlçe başkanı, ilçe başkan yardımcıları, yönetim üyeleri ve belediye meclis üyeleri arasında inşaat firması sahibi ya da ortağı olanlar vardı. İlçe gençlik kolları başkanı gibi gayrimenkul ve emlak işiyle uğraşanlar da vardı.

47 Mehmet Penepecioğlu, "Kapitalist Kentleşme Dinamiklerinin Türkiye'deki Son On Yılı: Yapılı Çevre Üretimi, Devlet ve Büyük Ölçekli Kentsel Projeler", *Birikim*, S. 270 (2011), s. 62.

netimlere devredildi. TOKİ gibi bağımsız güç haline gelen kurumlar, büyükşehir ve ilçe belediyeleriyle birlikte kentsel rant sisteminin düzenlemesini yapar hale geldi. Artık tarım, orman, kıyı gibi kamusal alanlar ve tarihî bölgeler metalaşırken, Sanayi Mahallesi gibi eski gecekondu mahalleleri belediyeler ya da çeşitli bakanlıkların yetkileriyle özelleştirme ya da acil kamulaştırma gibi araçlarla dönüşüme zorlanıyordu.

Kent toprağı üzerinden zenginlik üretmenin kolay ve cazip hale geldiği bu süreçte, AKP aynı zamanda kentsel rantı dağıtan bir politika ortaya koyuyordu. Büyük sermaye ile birlikte düşük ve orta gelirli kesimler de bu yolu seçiyor, fırsatını yaratan aktörler "inşaat tarikatına" katılıyordu.[48] İnşaat sektöründeki büyüme, parti örgütünün kendisinde de taban buluyordu. Kâğıthane'de belediye üzerinden olanak bulan ve ticaret ve inşaat alanlarında faaliyet yürüten "yerel bir sermaye çevresi" vardı. Özellikle inşaat, farklı dalları üzerinden pek çok partilinin birikimini değerlendirdiği bir iş sahası olmuştu. Sanayi Mahallesi'nde inşaat ve ilgili sektörlerde eskiden olmayıp, yeni yeni türeyen çok sayıda emlak ve gayrimenkul büroları, hafriyat şirketleri, yapı ve onarım firmaları faaliyet yürütüyordu. Yine sektörle bağlantılı olarak kalıpçılık, demircilik, marangozluk gibi imalathanelerin sayısında ciddi bir artış olmuş, perakende satış yapan çok sayıda hırdavat, nalbur, boya/çimento dükkânı açılmıştı. Sanayi Mahallesi'nde de parti ağları üzerinden inşaat tarikatına dahil olan "yeni bir müteahhitler cemaati" vardı. Artık küçümsenerek ve biraz temkinli yaklaşılan "Laz müteahhit" mesleği pek çok farklı sermaye grubu ve kesim için revaçta görünüyordu.[49]

Özelde Sanayi Mahallesi'nde, genelde ise Kâğıthane'de müteahhitlik, son beş-altı yılda yükselen iş alanlarından biriydi. Dikkat çekici olarak, mesleklerini sorduğum partililerden çoğu başka işleri telaffuz etmiş ancak "Ek iş yapıyor musunuz?" so-

48 Çavuşoğlu, *a.g.e.*, s. 40.

49 Sinan T. Gülhan, "Devlet Müteahhitlerinden Gayrimenkul Geliştiricilerine, Türkiye'de Kentsel Rant ve Bir Meta Olarak Konut Üreticiliği: Konuta Hücum", *Birikim*, S. 270 (2011), s. 29.

rusu üzerine inşaat firması sahibi ya da ortağı olduklarını söylemişlerdi. Anlaşılan müteahhitliğin onlar için de "sevimli" bir anlamı yoktu ya da kendileriyle ilgili böylesi bir bilgiyi vermeyi "uygun" bulmuyorlardı. İnşaatı baba mesleği olarak tarif eden partililerin çoğu –babaları inşaat işçisiydi– 2000'lerden sonra inşaat şirketi açmış, bunların ortaklığını ya da yöneticiliğini yapmaya başlamışlardı. Daha önce kamuda memurluk yapan, özel sektörde çalışan ya da kendi işini yapanlar için cazip bir iş haline gelen müteahhitliğe, aralarında avukat, mühendis gibi profesyonel meslek sahiplerinden ticaretle uğraşan, esnaf olan, küçük imalât yapan kimselere kadar geniş bir kesim yönelmişti.

Kâğıthane'de parti ve belediye ilişki ağları üzerinden müteahhitliğe başlayan aktörlerden biri, belediye meclis üyeliği yapmış Halid Keskin'di. Sanayi Mahallesi'nde uzun yıllar esnaflık yapan Halid Keskin, 2007 yılında inşaat sektörüne yönelmişti. Kendi firmalarının avukatlığını yapan Yasin Akbulut gibi, inşaat alanındaki faaliyetlerini geliştiren, iş hacimlerini büyütenler de vardı. Halid Keskin ve Yasin Akbulut Gümüşhaneliydi. Aslında bu bir tesadüf olmaktan öte, mahallede Gümüşhanelilerin Sivaslılar ve Bayburtlular gibi inşaat alanında ağırlık sahibi olmalarıyla ilgiliydi.

Müteahhitliğe farklı aşamalardan gelmiş, faaliyet hacimleri farklı olan firma sahibi bu iki kişinin ve ailelerinin iş serüvenleri parti ilişki ağlarıyla yakından ilgiliydi. Aslında Keskin ve Akbulut ailesinin parti içindeki konumları da, partiye yaklaşımları da farklıydı. Halid Keskin ve ailesi Milli Görüş Hareketi içinden geliyordu. Bu hareket içinden çıkan bir partiye de her koşulda bağlılık duyuyorlardı. Yasin Akbulut ve ailesi ise ülkücü kökenli, MHP'yle temasları olan bir aileydi. Halid Keskin'in aksine Yasin Akbulut partiye eleştirel yaklaşıyordu. Fakat her ne olursa olsun, partiye destekleri tamdı. Çünkü AKP'nin ekonomi politikaları ve devletçiliğiyle örtüşen toplumsal-sınıfsal konumları onları aynı suç ortaklığında (*doxa*) buluşturuyordu.

MHP'li Akbulut ailesi: İş, devlet ve siyaset arasında AKP'li olmak

Yasin Akbulut ilçe yedek yönetim kurulu üyesi ve henüz otuz yaşında genç bir avukattı. Yasin mesleğini, ailece işlettikleri inşaat firmalarının yanı sıra, binaları dönüştürülen ev sahiplerinin hukuki süreçlerini takip ederek icra ediyordu. Yasin'in babası, amcalarıyla birlikte hafriyat, maden ocağı, pimapen gibi farklı sektörlerde faaliyet gösteren ve toplam personel sayısı 300'ü bulan birkaç şirketi işletiyordu.

Yasin'le tesadüfen ilçe parti örgütünde nöbetçi olduğu bir günde karşılaşmıştık. Onu ilk anda gençlik kollarından biri sanmıştım. Sandalyesinden hemen kalkacak gibi oturmuştu ve sıkılmış bir hali vardı. İlçe yönetim kurulu üyelerinden biriyle yapacağım görüşme için beklerken onunla sohbet etmenin iyi bir fikir olacağını düşünmüş ve konuşmaya başlamak için parti çalışmalarıyla ilgili birkaç şey söylemiştim. Yasin hiç ummadığım biçimde, daha ilk cümlesinde "Kâğıthane'de pek bir çalışma olduğunu düşünmüyorum," diye söze başlamıştı. Diğer partililerin aksine AKP'yi eleştirmiş ve Kâğıthane'de belediye hizmetlerinin yeterli olmadığını söylemişti. Yasin, o anda karar vererek önerdiğim görüşme talebime olumlu yanıt verince, bir hafta sonra Sanayi Mahallesi'ndeki bürolarına gittim. Dışarıdan bakınca alelade bir yer havası veren büroları, sade ve şık dekore edilmişti. Girişte sekretere ait bir masa vardı. Yasin'le görüşme yapacağımız odaya, amcasının odasına geçtiğimizde gözüm spot lambalar, deri koltuklar ve büyük çerçeveli, sarı yaldızlı hadislere takıldı. Oda, mahalleyle ilgilisi olmayan bir gösterişe sahipti. Bir köşe amcasına ait lisans belgeleriyle doluyken, masasının üzerinde yerel İslâmî grupların çıkardığı edebiyat dergisi ve yoksullara yardım konulu bir yayın vardı.

Odaya geçtiğim sırada Yasin'in amcası Hakan Akbulut çıkmak üzereydi. Yasin, amcasının mahalleyi çok eskilerden beri bildiğini, siyaset hakkında daha yetkin olduğunu, onunla da konuşabileceğimi söyleyince kendimi tanıttım. Hakan Akbulut, Yasin'in sade ve resmiliğinden farklı olarak kot pantolon ve

açık renk gömlek giyinmiş, saçlarına şekillendirici kullanmıştı. Yasin'e göre daha mesafesiz bir dili ve yaklaşımı vardı. Aramızda geçen kısa sohbette siyasal geçmişiyle ve partiyle ilişkisine dair sorduğum sorulara belirsiz bir şüpheyle yaklaşmıştı. Acelesi olduğundan benimle daha uzun bir vakitte konuşabileceğini söyleyip görüşme için de belli bir gün önermişti. Ben söylediği tarihin bana uymadığını belirttiğimde "Ne o, eylem filan mi var?" diye espri yapıp gülünce donup kalmıştım. Bana karşı soğuk davranmamıştı fakat "farklılığımı" hissettirmişti. Görüşme yaptığım kişiler genelde, kendi hayatlarına ve yaptıkları siyasal çalışmalara dair merakla ve anlamak için sorulan sorulardan memnundular. Oysa Hakan Akbulut'un görüşmeden çok benim kimliğim üzerime düşündüğünü hissettim ve dolayısıyla gerildim. Sanırım onun daha konuşmaya başlarkenki takındığı bu tavır, bedene dahil olan nesneleşen özelliklerin "ilksel" dil işlevi görmesinden, yani habituslarımızın (konuşma biçimim, kullandığım kavramlar ve kıyafet tarzımı içeren) farklı olduğunu düşünmesinden geliyordu. O anda Hakan Akbulut'un gitmesini bir şans olarak gördüm çünkü sohbetimizin "taraflar" arasında geçme ihtimali yüksekti. Hem de Yasin'in onun yanında çok fazla konuşamayacağı açıktı. Oysa Yasin dışa dönük, herkesle çok rahat sohbet edebilecek biriydi. Ayrıca bana sonradan belirttiği gibi anlatacaklarının kendisi için hiçbir sakıncası olmadığını düşünüyordu.

Yasin'in babası, amcaları ve kuzenleri ekonomik ve siyasal faaliyetlerini hep birlikte ailece yürütüyorlardı. Yasin'in babası, kardeşleri arasındaki en büyük çocuktu ve amcalarıyla birlikte uzun yıllar bir arada yaşamışlardı. Evli olan kardeşler ancak ekonomik durumları iyileşince evden ayrılmışlardı. Yasin amcalarının aralarının çok iyi olduğunu, diğer aile şirketlerinde tanık olduğu şantiye basıp kurşunlama gibi vukuatlar yaşamadıklarını söylemişti. Kendi sözleriyle yokluk döneminden beri birliktelerdi; üç odayı dört aile paylaşmışlar, para kazanmaya başlayınca da "şaşıran olmamıştı".

Sanayi Mahallesi'nin eski yerleşimcileri arasında yer alan Akbulut ailesi siyasetle yakından ilgileniyor. Geçmişten beri taşı-

dıkları geniş sosyal-siyasal ağlara sahiptiler. Yasin'in amcalarından biri Almanya'da Türk Federasyonu'nun* kurulmasında yer almış, yirmi yıl boyunca da çalışmaları sürdürmüştü. Mahallede "reis" olarak biliniyordu. MHP'liler onun adına yapılmış birkaç sohbet organizasyonu düzenlemişti. Diğer amca, Hakan Akbulut da uzun yıllar mahallede etkin olan Ülkü Ocakları'na gidip gelmişti. RP'nin Büyükşehir Belediyesi'ni almasıyla MGH ile de ilişkiler geliştirmişti. Mühendis olan Hakan Akbulut, 1995-2007 yıllarında Büyükşehir Belediyesi'nde farklı birimlerde müdür yardımcılığı gibi görevler üstlenmişti. 2008 yılında görevinden istifa ederek milletvekili aday adayı olmuş, bu kulvarda ilerleyemeyeceğini anlayınca işlerine yoğunlaşmayı tercih etmişti. Hakan Akbulut, resmî olarak hiçbir partide görev alınamıştı fakat AKP'yi destekliyordu. AKP'nin tarihsel bir misyonu olduğunu düşünüyordu. Türkiye'de toplumsal dönüşümün siyasetten geçtiğini ve bunun da bir noktasında bulunması gerektiğine, bu nedenle Erdoğan'ı ve AKP'yi desteklediğini söylüyordu.

Ailenin reisi konumunda olan diğer amca Berat Akbulut, Gümüşhaneliler arasında tanınan biriydi. Aile şirketlerinin yöneticiliğini o yapıyordu. Ailedeki herkes onun liderliğini kabul etmişti. Ailevi meselelerden büyük bütçeli parsel satın alma ya da şirketlerin akıbetiyle ilgili iş kararlarına kadar kritik konularda son sözü söyleme yetkisine sahipti. Berat Akbulut beş yıl Gümüşhanespor'da yöneticilik yapmış, büyük bütçeli maçlar organize etmişti. Aynı zamanda halen hemşehri derneklerinde ve vakıflarında aktif olarak bulunuyordu. Yasin amcasını siyaset adamı değil, toplum adamı olarak görüyordu. Farklı partilerden defalarca birinci sıra meclis üyeliği teklifi almasına rağmen geride durmuştu. Fakat yerel siyasal gelişmelerin uzağında olduğunu söylemek zordu.

İsmet Özel hayranı olduğunu ve her Müslüman'ın biraz da komünist olmasını gerektiğini söyleyen Yasin'in siyasal geçmişi ve tutumu biraz daha karışıktı. Ortaokulu ailesinin zorlama-

(*) Avrupa Demokratik Ülkücü Türk Dernekleri Federasyonu 18 Haziran 1978'de Frankfurt'ta kurulmuştur.

sıyla imam hatipte okuyan Yasin, ailesini çaresiz bırakan tavırlarıyla liseyi normal bir okulda okumayı başarmıştı. Yasin aile de de, arkadaş çevresinde de aykırı bir duruşu olduğunu söylemişti. Gençlik yıllarında imam hatipe giden her genç gibi Ülkü Ocakları'na da yolu düşmüştü. Fakat Ozan Arif gibi koyu bir Ahmet Kaya hayranıydı; üstelik Che beresi takmış, saçlarını uzatmıştı.

> "... (N)e mümkün Ahmet Kaya dinlemek. Tatar Ramazan gibi... Aradığımız gibi... Yumuşak dili yok... Devamlı kabadayı havası. Aslında yani jargonu kullanırdık, muhalif ama halkçı.. Ülkücü taraf Ozan Arif, Mustafa Yıldızdoğan... Ahmet Kaya aynı şeyleri söylerdi. Muhsin Yazıcıoğlu bunu fark etmişti."[50]

Ülkücü arkadaşları ise Ahmet Kaya gibi bir "vatan hainini", bir "PKK'lıyı" dinlediği için onu dışlamışlardı. İslâmî cemaatler ise kendisine hiçbir zaman sempatik gelmemişti. Sessiz, sakin, kimseye ilişmeden, kargaşaya girmeden sempati toplamaya çalışan bu cemaatler yerine kendilerine haksızlık yapıldığında öğretmenlerine "posta" koyan ülkücü ağabeylerle yan yana olmayı tercih etmişti. Üstelik Ülkü Ocakları da diğer İslâmî cemaatler gibi dine önem veriyor, cumaları mutlaka Kur'an ya da ilahi okutuyordu. Fakat ülkücülerin kabadayılığını sevse de bir türlü kendini arkadaşlarına kabul ettirememişti. Ocağın kapanması da bağlarının zayıflamasına neden olmuştu. Yasin ocakların Bahçeli'nin telkiniyle kapatıldığını ve hayırlı olduğunu düşünüyordu:

> "Mahallenin serserisi, iti kopuğu, kavga çıkaranı, esrarcısı orada. Ülkü Ocağı şeyini kaybetmişti, idare edilemiyordu, çığırından çıkıyordu. Reisler yörüngeden çıkmıştı. Bir de MHP'nin kavgacı imajını yıkmak için... Siyah takım giyeni, bıyıklı, kavgacı imajını yıkmaya uğraştı [Bahçeli]. Ocakları o yüzden kapattı."

Yasin ocaklar yerine açılan MHP mahalle temsilcilikleri için de değişen bir şey olmadığını düşünüyordu. Ona göre MHP Kâğıthane'de alternatif bir siyaset üretemiyor, çatışmacı, kavgacı bir dille ve yerellerdeki temsilci profiliyle bir sokak partisi iz-

50 Yasin Akbulut ile yapılan mülakat, 30 Nisan 2013, Sanayi Mahallesi.

lenimi veriyordu. RP kapatıldıktan sonra bir dönem, 1999 yılında, tüm aile MHP'yi desteklemişlerdi fakat 2000'lere gelindiğinde, ne MHP ne de Milli Görüş kendilerine bir şey vaat ediyordu. Bunun politik olduğu kadar ekonomik nedenleri de vardı ve AKP tam da böylesi bir arayışa cevap veriyordu onlar için:

> "RP'den sonra MHP'ye oy verildi. Milli Görüş'e inanç bitmişti. Saadet Partisi olayı bitti, inanç bitti. Versek ne olacak, mücadele etmeyi bilmiyor, yani siyaseti bilmiyor. Siyaset bir mücadeledir. Var olma mücadelesidir. AKP'yi kapatmaya çalışmadılar mı? Dava açılmadı mı, ama gerek savunmayı gerek nerede ne konuşacağı... Siyasete uygun şekilde adımlarını atarsan, var olmayı sürdürürsün. Bazen bir şey yapılacaktır ama yanlış yerde, yanlış şekilde yaptığınızda kendinizi yok edebilirsiniz... Bir de Tayip Bey'in kişisel durumları vardı, hapishaneden çıkmıştı. Hakan amcam Büyükşehir'de Tayyip Bey'le çalışmıştı. Tanıyışımız, ezilmiş yanı vardı, artı yeni bir arayış gerekiyordu, insanlar yorulmuştu. Çünkü SP'ye oy vereceğim, iktidara gelecek, bir makinenin yatırımına gireceğim, yüz bin dolara makine alacağım, hoop Saadet'i bir indirecekler... Bir devalüasyon... Yüz elli bin dolar borcum oldu. Artık kaldıramıyordu bunu [insanlar]."

Akbulut ailesi AKP'nin Kâğıthane'deki kuruluş sürecinde desteklerini esirgememişlerdi. Berat Akbulut FP döneminde Kâmil Gürbüz karşısında hizip oluşturan Şahin Aksoy'un yanında olmuştu. Aksoy'un bağımsız aday olduğu seçim döneminde ekonomik ve lojistik yardımlarda bulunmuşlardı. Berat Akbulut cipini tahsis etmiş, işyeri ofisleri seçim bürosu gibi kullanılmıştı. Fakat gelinen süreçte aile üyeleri, partideki resmî mevkilerde görünür değillerdi. İlçe başkanı, yönetimde Akbulut ailesinden birinin görev almasında ısrar edince, Yasin yedek yönetim kurulu üyeliğini kabul etmişti. Aslında Yasin'in AKP'yle temasları daha önce, mahalle gençlik kolları oluşturulurken başlamıştı. Üniversiteyi Kıbrıs'ta yarı burslu okuyan Yasin cemaatin yurtlarından birinde kalmıştı. Üniversiteyi bitirdikten sonra ara verdiği parti çalışmalarına 2010 yılında, parti

il gençlik kolları teşkilatlanma birimine girerek devam etmişti. 2012'de amcasının isteğiyle tekrar ilçe teşkilatına dönmüş, yedek yönetim kuruluna girmişti. Aslında ilçe başkanı, Büyükşehir Belediyesi'nde tanıdığı ve hemşehri grupları arasında nüfuzlu biri olan Hakan Akbulut'un yönetimde yer almasını istemişti. Fakat amcası partide resmî ve görünür bir görev almak istemediği için aile adına bu görev Yasin'e düşmüştü.

"Hatır şikesi": Akbulut ailesinin inşaatta büyümesi

Akbulut ailesinin inşaat sektöründeki palazlanması siyasal gelişmeler ve geliştirdikleri parti ağlarıyla yakından ilgiliydi. Yasin'in babası uzun yıllar inşaat işçiliği ve ardından fayans ustalığı yapmış, 1990'larda kardeşleriyle birlikte hafriyat işine başlamışlardı. Hafriyat için gerekli olan iş makineleri ve kamyonlar çok pahalı olduğundan, bunlar üç-dört yakın akrabanın bir araya gelmesiyle alınabilmişti. Sabancı iş kulelerinin, Bahçelievler'deki yeni konutların, Ulus-Etiler'deki kimi binaların hafriyat işini yapmışlardı. İşleri iyi gitmeye başlayınca çok ortaklı firma yerine kendi hafriyat şirketlerini kurmaya girişmişlerdi. Bununla birlikte, küçük ortaklı müteahhitlik işlerini gerçekleştiren bir firma da açmışlardı. Şirket hissesinin yüzde ellisi kendilerine, diğeri bir inşaat mühendisine aitti. Bu firmalar küçük çaplı, deneyimsiz ve iş hacimleri kısıtlıydı. 1999 depremiyle firmaların iş hacimleri daha da azalmıştı. Yasin, bu dönemde, siyasi istikrarsızlığın da olumsuz sonuçları olduğunu düşünüyordu. Koalisyon hükümetlerinin sıkıntısı ekonomiye de yansımış, doların iki katına çıkması işleri daha da kötüleştirmişti. Küçük yatırımcılar, iş makinelerini ithal ediyorlardı ve doların yükselmesi firmaların alım gücünü azaltmıştı. Kâğıthane'de onlarca hafriyat firması batmıştı. Devalüasyondan sonra hâlâ devam edebilen firma çok azalmıştı. Bu dönemde Akbulut ailesi maddi olarak zorlanmış, kendi iş/akraba çevrelerine dayanarak ufak tefek işler yapmayı sürdürmüştü. AKP'nin kurulmasını bir milat olarak gören Yasin'in ifadesine göre, 2004 sonrasında ise bu olumsuz tablo değişmeye başlamıştı.

"... 2004'ten sonra işler açılmaya başladı. Büyüyen bir firma haline geldik, personel sayımız 300'ü buluyor; kardeşler, amca oğulları ve kuzenler yer alıyor. Kâğıthane ve Şişli sınırlarında faaliyet gösteriyoruz."

Akbulut ailesi inşaatla ilgili iş hacimlerini artırmış, kârlı gördükleri sektörlere de el atmıştı. Firmalar madencilik, hafriyat, yapsat, pencere/dış cephe yapımı gibi inşaatla ilgili farklı iş kollarında faaliyet gösteriyordu. Hafriyat şirketleri Büyükşehir Belediyesi'ne taahhütlü işler yapan bir firma haline gelmişti. Bu tablo Kâğıthane'de inşaatla uğraşan başka aktörler için de geçerliydi. Yasin'e, Akbulut adında başka firmalar gördüğümü, kendilerine ait olup olmadığını sorduğumda, çoğunun Gümüşhaneli ve yakın köylüleri olduğunu söylemişti. Fakat kendileri soyadlarını değil de başka adlar kullanıyordu. Firmalar arasında rekabet vardı ve müteahhitler birbirlerinden haberdardı.

Sanayi Mahallesi'nde inşaat yapan farklı çaplarda yüzden fazla firma vardı. Ümraniye gibi farklı ilçelerden, mahalledeki kâr marjının yüksekliğinin cazibesine kapılıp buraya gelen müteahhitler olsa da Sanayi'de yaşayan belli aileler ya da hemşehri gruplarının sahip oldukları nüfuzları bir avantaja dönüştürdükleri anlaşılıyordu.

Müteahhitlik yapan grupların sosyoekonomik geçmişleri ve siyasetle ilişkileri benzerlikler taşıyordu. Partili müteahhitler ilçe başkanı ya da yardımcıları gibi ikinci kuşak ya da Yasin gibi üçüncü kuşak aile fertlerinden oluşuyordu. Müteahhitlerin babaları ilk kuşak göçmenlerdendi ve bazıları gecekondular oluşurken arsa satım işlerini gerçekleştiren yerel güç odakları arasındaydı. Bu kişilerden bazıları ANAP döneminde yapsatçılığa da girişmişti. Şimdi çocukları, eğitim sermayesi edinmiş, AKP ilçe yönetimlerinde çeşitli görevler alan kimselerdi. Sözgelimi Halid Keskin'in kuzenlerinden biri, alım gücü en yüksek firmalardan birinin sahibiydi ve bölgede etkinliği vardı. Yasin bu kişinin Gümüşhane camiasında aktif olduğunu, kanaat önderi gibi görüldüğünü, herkes tarafından sayıldığını, spor kulüpleriy-

le iç içe olduğunu ama bürokraside yer almadığını söylemişti. Bölgenin önde gelenleri arasında ilçe gençlik kolları yönetiminde yer alan ve mimar olan bir partili de vardı. Babası eski yapsatçılardan olan bu kişi ailesiyle birlikte inşaat işiyle uğraşıyordu. Mühendis olan diğer kardeşi de ilçe parti örgütünde yer alıyordu. Parti/belediye broşürlerinde reklamlarına sıkça yer verilen bir yapı firmasının sahipleriydi. Firma merkezi Sanayi'deydi ve proje sahası Kâğıthane'ydi.

Sözünü ettiğimiz firmalar Kâğıthane'deki faaliyetlerini önemli ölçüde kentsel dönüşüm üzerinden sürdürüyorlardı. Yani bir dönemin arsa alım satım işlerini gerçekleştiren yerel nüfuzlu gruplar, bir sonraki kuşaklar eliyle kentsel dönüşüm sürecini yürütüyordu. Kentsel dönüşüm yerel müteahhitlere büyük bir alan açıyordu. Yasin, çok profesyonel bir dille kentsel dönüşümün –kendileri için– ne demek olduğunu şöyle ifade etmişti:

> "Ada bazında 20 konutun birleştirilmesiyle oradaki maliklerin, parsel sahiplerinin veya tapusuz olup *işgalci* olanların, konsorsiyumunu sağlayıp, hepsini maddi olarak destekleyip orayı rehabilite etme."

Belediye yayınlarında da sık sık "işgal" edilmiş hazine arazileri ya da tapu tahsis belgesi olsa da "işgalci" yapı sahipleri gibi sıfatlar kullanılıyordu. Kentsel dönüşüm, mülkiyet biçimi ve konut türü anlamında farklı tür arsa ve binalar üzerinden gerçekleştiriliyordu. Dönüşüm kimi gecekondu alanlarının boşaltılması şeklinde zorla olabildiği gibi mahalle sakinlerinin müteahhitlerle pazarlık yapması şeklinde anlaşarak da yapılabiliyordu. Dolayısıyla dönüşümü yapılacak yerlerde arsa/konut sahipleriyle yapımcılar arasındaki anlaşma pazarlığa açıktı ve tamamen piyasa koşullarına tabiydi. Yasin, mülk sahiplerinin firmaları seçimlerinde hemşehrilik ya da parti kimliğinin ikinci planda kaldığını belirtmişti. Mülk sahiplerinin eğitim seviyesi ve maddi durumu tercihleri üzerinde daha belirleyici oluyordu. Kadıköy'de teklif verdikleri yerlerde mülk sahipleri, en başta önerdikleri projeyi inceliyor, malzemelerin kalitelerine bakıyordu. Oysa Kâğıthane'de müteahhitler ve mülk sahipleri ara-

sındaki anlaşma kat hesabı üzerinden yapılıyor, hangi firma daha çok daire veriyorsa, bölge halkı onu tercih ediyordu.

> "Kapitalist düzende herkes kendi çıkarına bakmak zorunda. Aynı akrabanın yerini biz de öneriyoruz, biz en fazla kat karşılığı, beş kat; Edirneli altı diyorsa onu tercih ediyorlar. Rekabet oldukça fazla, firma sayısı çok."

Firmaların birbirleriyle olan rekabeti yapım süreciyle ilgili görülüyordu. Daha fazla daire, maliyet hesaplarının en aza düşürülmesi, yani kullanılacak malzemelerin daha ucuza temini demekti. Daha da önemlisi çalışan personelin, işçinin en az ücretle, en fazla verimle çalıştırılması demekti. Bu bağlamda Yasin'in övünerek dile getirdiği "Mahalledeki Suriyelileri istihdam ediyoruz," sözü önemliydi. Her türlü sosyal güvenceden mahrum, kayıtsız biçimde çalıştırılan bu kesimler, taşeron şirketler aracılığıyla ucuz işgücü olarak kullanılıyordu. Burada konut politikaları aracılığıyla bölüşüm ilişkilerine sermaye sınıfları lehine belirgin bir müdahalede bulunulurken, işgücü piyasasının söz konusu elverişliliği yeni sermaye gruplarının büyüyüp gelişmeleri için uygun bir ortam oluşturuyordu.[51]

Her halükârda partiyle ve belediyeyle ilişki ağları olan firmaların birikim süreçlerinde rekabet şansı ve avantajları fazlaydı. Yasin, bölgede nüfuzlu olmalarına ve partide yakın ilişki ağlarına sahip olmalarına rağmen, Kâğıthane'de iş hacimlerinin çok da büyük olmadığını "Siyasette varız ama kaymağını da yiyoruz değil," sözüyle dile getiriyordu. Oysaki durum hiç de öyle değildi. Aslında Yasin de iş yaşamlarında siyaset bağlantılarının etkisi olduğunun farkındaydı. İşleriyle ilgili olarak, belediyede kimin kapısını çalacaklarını ve ona karşı nasıl bir tavır sergileyeceklerini biliyorlardı. Projeleri belediyede kontrol edildi-

51 Yasin Durak, İslâmî-muhafazakâr sermayenin yükselişini yatay dayanışma eksenli cemaat ağlarıyla ya da girişimci iktisadi zihniyetle temellendiren yaklaşımları eleştirerek emekçi sınıfın sermaye birikimindeki rolüne odaklanır. Konya'da organize sanayi bölgesinde çalışma ilişkilerinde dindar muhafazakâr sermaye gruplarının kültürel hegemonyasının gündelik ilişkilerdeki inşasına bakar. Yasin Durak, *Emeğin Tevekkülü Konya'da İşçi-İşveren İlişkileri ve Dindarlık* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011).

ğinde, yanlış bir işlem karşısında bürokratik yollara takılmıyor, yapmaları gerekenleri enformel ağlar üzerinden öğreniyorlardı:

> "Bizim projemiz a şahsından b şahsına gittiğinde, nasıl bir tavır sergileyeceğini biliyoruz veya ufak tefek sorun çıkıyorsa, bir eksikliğimiz varsa, onlar direk ulaşıyor, 'Bakın şurada eksikliğiniz var, tamamlayın,' diyorlar. Hani bürokrasiyle çok uğraşmıyoruz. Normalde o tebligat gelecek, ret yiyeceğiz falan, onun yerine bir telefon açılıyor. Onun haricinde aman aman bir faydası yok. En önemli faydası o."

Yasin belediye ile kurdukları ilişkiyi "hatır şikesi" kavramını kullanarak açıklamıştı. Futbolda kullanılan bir terim olan hatır şikesi; bir takımın yetkililerinin, rekabet ettikleri takımla mücadele eden bir diğer takım ile irtibata geçerek sonucu etkileyecek girişimlerde bulunması olarak ifade edilebilir. İnşaat alanı için uyarlanırsa, partiyle yakın ilişkiler kurmuş bir firmanın Kâğıthane'de kendilerine rakip olacak firmalar karşısında, piyasanın kendi koşullarında değil de belediyeyle ilişkilerini kullanarak, perde arkasından kendilerini avantajlı kılacak müdahalelerde bulunarak "rekabet etmesi" olarak görülebilir. Akbulut ailesi de belediye ve devlet dairelerinde pek çok kapıyı rahatça çalıyor, işleri daha kolay "dönüyordu". Yasin, siyasal-sosyal ilişki ağlarının iş yaşamları üzerinde olumlu etkisi olduğunu teslim ediyor, bunu da hatır şikesine bağlıyordu:

> "... İş yaşamını muhakkak ki etkiliyor. Hakan amcamın bürokrasiden bu kadar tanıdığı olması, partiden, camiadan tanıdığı olması, benim AK Parti'li olmam tabii ki etkili oluyor. Torpil ya da şike mi, değil. Para veririsin, bir de hatır şikesi vardır... Burada da partiden tanıdıklarımız olması... Çünkü akşamleyin ilçedeki yönetim kurulu toplantısında veya ne bileyim yan yana geldiğimiz, oturduğumuz, muhabbet ettiğimiz Fikri Bey belki belediye başkan yardımcısı olacak. En azından derdimizi anlatma noktasında sıkıntı çekmiyoruz. Onlarla iç içeyiz, randevu talep ettiğimizde 'hayır' olmuyor, para menfaati sağlansa bu kadar faydalı olmaz."

Parti ağları sayesinde piyasa rekabeti içinde avantajlı konuma geçiyorlardı ve bunu sürdürebilmelerinin partiye destek göstermelerine bağlı olduğu açıktı.

> "Seçimler yaklaşır, temsilcilik açılacak, delegelik, seçim bürosu açılacak, Hakan ne yapalım, Hakan bize yer verin; yer veremeyiz, o zaman şurayı kiraladık, buranın kirasını ödeyin, Hakan karşılar. İşte seçim çalışmaları var partimizin, seçmen ziyaretlerine gidiliyor, birer tane küçük kahve. Mesela o kahveler kolilerle geldi, otuz-kırk koli var. Hakan, sizin orada nereye koyabiliriz? Hakan depo ayarladı. Yani aktif olarak ismi yer almaz [amcalarımın] ama her aşamasında varlar."

Aile üyeleri kendilerini parti aktivisti gibi görmüyorlardı. Yasin parti içinde arkadaşlarıyla tartışma yaşadığını, asıl olarak lideri için partiyi desteklediğini ifade etmişti. Yasin yerel parti örgütünü de eleştiriyordu. Mevkiler üzerinden süren "ben olayım" kavgalarının partiye oy kaybettireceğini, partililerin birbirlerini istemediklerini, sürekli kulis yaptıklarını, parti içindeki birlikteliğin zarar gördüğünü ve çalışmaların sekteye uğradığını düşünüyordu. Ona göre, bütünlüğünü Tayyip Erdoğan sayesinde sağlayan ve koruyan bir parti vardı. Anlaşılan Akbulut ailesinin partiye görece mesafeli duruşları, 2014 yerel seçimleri sonrasında değişen ilçe yönetiminde kendilerine yer verilmemesi sonucunu doğurmuştu.

Bununla birlikte, Yasin, 1 Kasım'dan sonra yaptığımız başka bir sohbette daha az eleştirel bir tutum göstermişti. Ona göre, son seçimler diğer bütün seçimlerden çok daha farklı geçmişti. AKP ilk defa bir dava partisi gibi hareket etmişti. Yasin, tanıdığı MHP'li olup AKP'yi eleştiren pek çok müteahhidin inşaat sektöründeki durgunluk dolayısıyla AKP'ye oy verdiğini söylemişti. Yasin, bu kişilerin 7 Haziran seçimlerinden sonra büyük bir endişeye kapıldığını, "Kendi ayağımıza kurşun sıktık," dediklerini aktarmıştı. Kış aylarında ölü geçen inşaat işleri, seçim dolayısıyla Haziran ayına kadar durgunluk içinde seyretmişti. 7 Haziran seçim sonuçları bu durumu değiştirmediği gibi, onlar için ortaya daha belirsiz bir tablo çıkarmıştı. Onlarca dairesi

olan emlakçılar, hiç satış yapamadıklarından ve telefonlarının dahi çalmadığından yakınmıştı.

Yasin de pek çok partili gibi, koalisyon hükümetlerini istikrarsızlıkla ve yönetim kriziyle eş değer buluyordu. 7 Haziran sonrasında AKP'nin ilk defa gerçekten kenetlenerek bir amaç uğruna birliktelik oluşturduğunu düşünüyordu. Tayyip Erdoğan'ın ve parti liderlerinin söylemleriyle ilk andaki şok atlatılmış ve erken seçim için morallerini düzeltip seçim çalışmalarına asılmışlardı. Yasin, Kürt meselesinde partinin Demokratik Açılım yönelimini ve "ne olduğu belirsiz, temelsiz, sadece oy için yapılan çıkışlarını" çok yanlış buluyordu. Bu hamleleri "teröre" alan açmakla suçluyordu. Nitekim bölgeye yapılan askerî operasyonların sürmesi gerektiğini savunuyordu. Bununla birlikte, AKP'nin devletçiliğini de önemsiyordu. Temel olarak da ekonomi politikalarının kendileri açısından olumlu sonuçlar doğurduğunun farkındaydı. Aslında partililerin seçimlerden gerçek bir ders almadığını da düşünüyordu. Nitekim, Haziran seçimlerinin kaybedilmesinin en büyük nedenini ev ziyaretlerine *BMW* ve *Mercedes*lerini yarıştırarak gelmelerine, halktan kopmuş olmalarına bağlıyordu.

1 Kasım seçimlerine yönelik resmî görevleri olmasa da, üçüncü kuşak bir üyesini partide çalıştıran Akbulut ailesi örneğinde, ekonomik faaliyetlerini avantajlı biçimde yürütmek için partiyle bir denge politikası içinde ilişki tutturmak durumunda olan kolektif –devletçi– bir girişimci ortada duruyordu.

Esnaflıktan müteahhitliğe: Meclis üyesi Halid Keskin'in hikâyesi

Halid Keskin ve ailesi Akbulut ailesinden farklı olarak Milli Görüş geleneğinden geliyordu. Keskin, partisi (AKP) hakkında konuşurken temkinli bir dil kullanmış, konuşmasında sık sık "büyüklerimiz", "hocalarımız" diye hitap ettiği eski Milli Görüşçülerin özverilerinden ve bugünün siyasetine olan katkılardan bahsetmişti.

Mahalle toplantısında tanıştığımız Halid Keskin'i, daha son-

ra Sanayi Mahallesi'nde bulunan inşaat firmasında ziyaret etmiştim. Yeni yapılmış bir binanın giriş katında bulunan firmaları, ana caddeye bakan bir sokağın başında bulunuyordu. Kapıyı 18-19 yaşlarında genç biri açmıştı. Diğer odalardan birinde aynı yaşlarda iki genç daha vardı. Pek bir uğraşları varmış gibi görünmüyordu; sıkkın ve sessiz bir halleri vardı. Halid Keskin'in odasında da orta yaşlı başka biri vardı. Tanışmamamıza rağmen bana görüşmenin ne hakkında olduğunu ve neden bu mahalleyi seçtiğim gibi sorular sormuştu. Dolayısıyla, misafir gibi değil de bir yabancı olarak görüldüğümü anlamam uzun sürmemişti. Halid Keskin'in konuştuğum pek çok kişiye nazaran daha çekingen ve sessiz bir hali vardı. Partiyle ilgili sorulara imtina ile yaklaşmıştı.

Halid Keskin, orta yaşlıydı ve olduğundan daha genç gösteriyordu. Konuşmasındaki tuhaflık kendi deyimiyle "Şişli çocuğu" olmasından geliyordu sanırım. Keskin ailesiyle birlikte Sanayi Mahallesi'nde bulunan bir fırının işletmeciliğini yapmıştı ve burada on beş yıla yakın çalışmıştı. 2007 yılında ise fırınlarını kapatarak ağabeyiyle birlikte bir inşaat firması kurmuşlardı. Keskin'in ve ailesinin iş yaşamındaki bu değişim, AKP döneminde esnafların girişimciliğe evrilmesi hikâyesine dair ipuçları veriyordu.

Kardeşleri gibi Halid Keskin de Kâğıthane İmam Hatip Lisesi mezunuydu. Dört kardeşi arasında üniversiteye gidebilen sadece kendisiydi. Meclis üyesi seçilmesinde üniversite mezunu olmasının etkisi olmuşsa da asıl olarak ağabeyinin siyasal kimliği sayesinde partide böylesi bir mevkiye gelebilmişti. Halid Keskin'in ağabeyleri RP'nin eski sempatizanları arasındaydı, Bir ağabeyi bölgede hâlâ aktif olan ve binlerce üyesi olan İmam Hatip Lisesi Mezunları Derneği'nin ve onun Türkiye genelindeki çatı örgütü olan ÖNDER'in kurucuları arasında yer alıyordu. Ağabeyinin ilçe başkanıyla yakın arkadaşlığı vardı. İlçe başkanı, parti ilçe yönetim kurulu oluşturulurken Sanayi Mahallesi'nden tanıdığı isimlere ve kanaat önderlerine ulaşmıştı. Onların yönlendirmesiyle de Halid Keskin'e ilçe yönetim kurulu üyeliği teklifi gelmişti.

Keskin o dönem parti tüzüğünde yer almasa da yaş ve cinsiyet kotası getirildiğini, kendisinin de gençlik kotasından yönetime geçtiğini anlatmıştı. Kendisi RP döneminde MGV'nin yaptığı programlara katılmak dışında herhangi bir siyasal bir hareket içinde yer almamıştı. Keskin, siyasal düşünce geleneği açısından sağ-muhafazakâr çizgide olduklarını, bir dönem ANAP'a sıcak baksalar da MGH'ye daha yakın durduklarını ifade etmişti. Ayrıca RP kapandıktan sonra FP'de aktif olarak yer almak istemiş, fakat bunun kanallarını bulamamıştı. Aile, AKP'nin kuruluşuna giden süreçte, Aksoy ekibinin yanında yer almıştı:

> "Ben mahallede esnaftım. 1999'da bağımsız hareketinde Şahin Bey'in yanında yer aldık. Burada artık siyasi çekişme mi diyelim... Yer bulamama, kadrolarda yer açılmaması, aynı yüzlerle siyasete devam edilmesi biraz hoşumuza gitmedi."[52]

Dolayısıyla Keskin o dönem FP'den ihraç edilen kadrolar arasındaydı. Fakat AKP'nin kurulmasıyla aktif siyaset yapma imkânı bulmuştu.

Keskin, parti yönetiminin ilk döneminde, Fevzi Kaya başkanlığında ilçe yönetimine girmişti. Ne var ki birinci olağan kongrede Fevzi Kaya ilçe başkanlığını kaybedince, onun ekibinde bulunan Halid Keskin de yönetim kurulu üyeliğinden düşmüştü. Sonraki dönemlerde de görev alma fırsatı olmamıştı. 2008 yılına gelindiğinde, Kaya'nın ilçe başkanlığına dönmesiyle bu durum değişmiş, Keskin de siyasetteki ısrarcılığının ödülünü yerel siyasetteki en ayrıcalıklı mevkilerden biri olan belediye meclis üyeliğine seçilerek almıştı: "2009'da [Fevzi Kaya] belediye meclis üyesi yaptı bizi. Hem ilçe belediye, hem büyükşehir belediye meclis üyesi..."

Daha önce iş yoğunluğu dolayısıyla siyasetle ilgilenemediğini söyleyen Keskin, inşaat işinin kendisine vakit bıraktığını ifade etmişti.

> "Fırında, pastanede gece on iki. İnşaat işi gibi değil, çok yoğundu, kasadaydım. Abim mezunlar derneğine, ben siyasete

52 Halid Keskin ile yapılan mülakat, 22 Mart 2013, Sanayi Mahallesi.

filan derken, dükkânı sahipsiz bırakmayalım diye... Ama şimdi inşaat işi öyle değil. Bir şekilde gidiyor."

Profesyonel bir diploma gerektirmeyen müteahhitlikte, ilişki ağı sermayesine sahip olmak önemliydi. Bu gerek işgücüne ulaşma gerek mülk sahiplerine ulaşma gerekse de yasal denetim sağlayan belediyede ilişki ağlarına sahip olmakla ilgiliydi. İlçe başkanı Kaya'ya yakın olmaları, bölgede aktif siyasal faaliyetler göstermeleri, esnaflık yapıyor olmanın getirdiği avantajları kullanmaları, Keskinlerin inşaat alanına girmelerini kolaylaştırmıştı.

Keskin inşaat sektörünün geniş bir kesime, "başıboş dolaşan gençlere" istihdam yarattığını söylemişti. Ona göre inşaat, artık tekstilin yerine geçmişti. 1980'lerin ortalarından neredeyse 2000'lere kadar her sokakta bir konfeksiyon atölyesi vardı. Keskin sabahları yoğunluktan konfeksiyon işçilerine ve özellikle kadınlara poğaça ve simit yetiştiremediklerini anlatmıştı. Fakat 2001 kriziyle pek çok şey değişmişti. Ekonomide yaşanan durgunluk AKP'nin 2004 yerel seçimlerini kazanmasıyla değişmişti. Ayrıca, inşaatın ekonomide büyük bir canlanma yarattığını, pek çok iş kolunu hareketlendirdiğini de düşünüyordu:

> "2004'e kadar korkunç duraklama var. Sonra 2004'te yerel seçimler yapıldı. 2005'le inşaat başladı. O da zaten bütün sektörleri etkiliyor. Nalburculuk, ondan sonra boyacı dükkânı... İnşaat her şeyi etkiliyor, perdecisi de perdesini satıyor, mobilya, beyaz eşya..."

İnşaat sektörünün canlanması kentsel dönüşüm süreciyle el ele gidiyordu. Halid Keskin belediye olarak –o dönem belediye meclis üyesiydi– Kâğıthane'nin %25'ini dönüştürdüklerini, 400 bin nüfuslu ilçede 20 bin yeni konut yaptıklarını söylemişti.

Halid Keskin'in sahip olduğu inşaat firması faaliyetlerini kentsel dönüşüm üzerinden sürdürüyordu. Ağabeyi Mecidiyeköy'de, kendisi Kâğıthane'de iş yapıyordu. Kâğıthane'de boş arazi yoktu ve var olan yapıların dönüşümü üzerinden ticari faaliyetlerini sürdürüyordu. Mahallelilere örnek olsun di-

ye ilk önce kendi oturdukları binayı yenilemişler, "güven kazanıp" Kâğıthane'nin diğer mahallelerinde de iş yapmaya başlamışlardı:

> "Bir sokağa giriyorsun, orada dönüşüm yapmak isteyenler sizleri arıyor, irtibata geçiyor. Yani vatandaş güveneceği insan arıyor, inşaatın bitmesini bekliyor. Bir inşaat bitince yanına geliyor, ama sen oraya arsa aldın filan gelmez, yani sana yerini vermez. Burayı yaptık, kendi oturduğumuz yeri yaptık, Seyrantepe'de yaptık, Çağlayan'da yaptık."

Keskin, kentsel dönüşümün sağlıklı bir çevre düzenlemesi için gerekli olduğunu, dönüşümle "kara düzen" giden yapılaşmanın önüne geçileceğini düşünüyordu. Artık her şey kitabına uygun bir şekilde yapılıyordu:

> "İskânı almış, kat, daire mülkiyeti, her şeyi alınmış, eski kara düzen yok. Belediyede ne yazıyorsa, benim masamda, Şehircilik Bakanlığı'nda o bilgi var. Çok geç kalınmış işte. Vahşi yapılaşma var."

Sanayi Mahallesi'nde kentsel dönüşüme karşı İstanbul'un Gülsuyu/Gülensu gibi diğer bazı mahallelerinde yaşanan türden kolektif bir muhalefet yoktu.[53] Ancak bölgede kentsel dönüşüm sonuçları itibarıyla kaygı uyandırıyordu. Nitekim Yahya Kemal ve Şirintepe gibi yoksulluğun daha görünür olduğu yerlerde kimi gecekondular boşaltılmıştı. Ayrıca eski gecekondu sahiplerinin ellerindeki tapu tahsis belgelerinin bir resmiyeti olmadığı, gecekonducu olmakla bir şekilde haksız bir kazanç elde ettikleri ve işgalci oldukları gibi söylemler ilçe ve mahalledeki –bir kısmı yeni burjuvalaşmış ve AKP dolayımından yerel siyasete yön veren– orta ve üst sınıflar tarafından dolaşıma sokulmuştu. Aynı süreçte, arsaların parsel fiyatları da fırlamış, halihazırda bölge halkının ödeyemeyeceği düzeylere çıkmıştı.

---

53 İstanbul'da kentsel dönüşüm süreci başlatılan kimi mahallelerde, sivil toplum kuruluşları üzerinden muhalefet gösterilmiştir. Yerel mücadele deneyimleri için bkz. Besime Şen, "Kentsel Dönüşüm ve 'Kaybetmeden Mücadele Arayışı': Gülsuyu-Gülensu ve Başıbüyük Deneyimleri", *Tarih, Sınıflar ve Kent* içinde, der. Besime Şen ve Ali Ekber Doğan (Ankara: Dipnot Yayınları, 2010), s. 307-353.

Sanayi ve civarında oldukça yoğun bir yerleşme vardı. Sokaklar dardı, binalar 6-7 katlı ve sık biçimde yan yanaydı. Arsa tapusu, kat mülkiyeti anlamında karışık bir desen vardı. Mahallede kentsel dönüşüm parçalı biçimde uygulanıyordu. Tek tip, yüksek binaların yan yana dizildiği, sokakların ve parkların oldukça yapay biçimde oluşturulduğu düzensiz, parçalı bir "düzenlemeydi" bu. Yeni yapılmış binalar diğer binalar arasında parlıyordu. Belediyenin yaptığı parklar oldukça küçük alanlarda, binaların ya da sokakların arasında kalmıştı. Dönüşümler, ada bazında ya da tek tek bina ölçeğindeydi. Emlakçılar bu durumdan şikâyet ediyor, daha büyük parsellerde, daha geniş alanların dönüştürülmesi gerektiğini ifade ediyorlardı. Ancak mahallede topyekûn bir boşaltma ve dönüşüm de söz konusu değildi.

Belediyeden sıklıkla ve çok kararlı bir tonda, kentsel dönüşümün herkes için yararlı olacağı, dönüşümün sadece binaları yenilemeyip sosyal çevreyi de güzelleştireceği ve bölgenin kentsel değerini artıracağı vaaz ediliyordu. Keskin de bu söylemi yeniliyordu. Ona göre, kentsel dönüşüm geç kalınmış bir süreçti. Yeni düzenlemeden en başta bölge halkı yararlanacaktı. Belediyenin Yahya Kemal Mahallesi'ne yaptığı büyük yüzme havuzlu sosyal kompleksler –burada kısmi yıkımlar gerçekleşmiş, Romanlar evlerinden çıkarılmıştı– işsiz, güçsüz gezen gençler için yararlı olacaktı.

Bu kurguda, kentsel dönüşüm herkesin kazançlı çıkacağı, orta sınıfa hitap eden, mitik bir kent tahayyülü oluşturuyordu. Belediyenin Cendere Vadisi'nde yıkımı yapılacak mahallelerle ilgili ortaya koyduğu projeler, bu tahayyülü yansıtan reklamlarla doluydu. Partinin "modern" ve "ilerlemeci", aynı zamanda totaliter şehircilik siyasetini yansıtan bu projelerde eskiye savaş açan ve dönüşümün öncülüğünü yapanlar, eskinin gecekondu sahipleri olup, yenilerde müteahhitleşen insanlardı.

Kentsel dönüşüm projelerine övgüler diziliyor, yıkımlar meşrulaştırılıyor, geçmiş kentleşme süreçleri eleştiriliyor, büyükşehir ve belediye projeleri övülüyordu. Ekonomik büyüme, kalkınma, yatırım çekme, istihdam sağlama imajları oluş-

turulup partinin seçim programlarında bunlara genişçe yer veriliyordu.[54]

Dönüşüm sadece fiziksel yapıda, mülkiyet ilişkilerinde değişiklik yaratmıyordu. Partinin iktidar ve yönetme siyasetinin mesnetleri de üretiliyordu. AKP sağ-muhafazakâr parti çizgisindeki imar/inşa geleneğini sürdürüyordu. Gerçek siyaset, hizmet üretmekti ve inşaat da icraattı. Hükümetin, belediyenin, partinin çalıştığının en sağlam alameti bunlardı. AKP muhafazakâr sağın inşaat geleneğini devralırken aynı zamanda Kemalizmin modernleşmeci, totaliter yönetim ve planlama geleneğini de devralmıştı.[55] Parti modern, gelişmelere ayak uyduran bir yönetim anlayışını düstur edinmişti. Türkiye'nin, İstanbul'un en yüksek binaları, sayıları hızla çoğalan AVM'ler, rezidanslar, TOKİ'ler, köprüler, büyük kanal projeleri de bunların yansımasaydı. Partili aktörler için "dava"; kalkınma, ilerleme, istikrar, büyüme ve hizmet olurken, inşaat da tüm bunların göstergesiydi. Büyük projelerler, dikilen her yeni bina ekonominin canlanması, kalkınmanın ve ilerlemenin emaresi olarak sunuluyordu.[56] Bu anlamıyla parti müteahhitleri, aynı zamanda *toplum mühendisleriydi*ler. Parti, kentsel düzenlemeleri kapitalist aklileştirme temelinde, tepeden inmeci, uygulamadan etkilenecekleri karar süreçlerine katmayan, yıkıcı, teknok-

54 Penepecioğlu, *a.g.e.*, s. 69.

55 Tanıl Bora AKP'nin modern teknokrat bir geleneğe yaslanan kentsel ve mimari "düzenlemeler" yaptığını aktarır. Turgut Cansever gibi muhafazakâr mimarlar, imar ve şehir peyzajında tahakkümcü, gayri muntazamlıklara karşı geometrik çizgilerle diklenen sabit, teknokrat, büyüklük tutkunu modern anlayışı sorgularken, Kemalist Cumhuriyet modernizminin sözcülerinden biri olan Sabahattin Eyüboğlu ise modern konut biçimlerinden övgüyle bahsetmektedir. Bora'ya göre TOKİ'nin konut silolarının felsefesi de aslında Eyüboğlu'yla hısımdır. Tanıl Bora, "Türk Muhafazakârlığı ve İnşaat Şehveti, Büyük Olsun Bizim Olsun", *Birikim*, S. 270 (2011), s. 16-18.

56 1990'larda bazı İslâmcılar, ekonomik kalkınma modellerini kimi zaman kapitalizm karşıtlığı ve faizsiz sistem modelleri üzerinden eleştirmiştir. Bu dönemde İslâmcılar, modernizm ve sınırsız ilerleme anlayışının ve tepeden inmeci modernleşme reformlarının karşısında olmuşlardır. 2000'lere gelindiğinde ise durumun değiştiği görülmektedir. Eski siyasal İslâmcılar, yeni muhafazakâr Müslümanlar, AKP ile birlikte, modernizm ve kalkınma modelleri karşısındaki tutumlarını değiştirmiştir. Artık ilerleme, modernleşme, kalkınma gibi söylemleri referans alarak siyaset yapmaktadırlar.

ratik olması bakımlarından modernist bir anlayışla gerçekleştiriyordu.[57] Siyasal dilin kendisi rakamlar, projeler, yapılan yeni binalar üzerinden hizmetleri konuşuyordu. Bunlara karşı olmak demek, ilerlemeye, kalkınmaya, Türkiye'nin aydınlık geleceğine karşı olmak, milletin refahına saldırmaktı.

Partililer dönüşümü "aslında" herkesin iyiliğine olan, herkesin kârlı çıkacağı bir süreç olarak lanse ediyordu. Fakat dönüşümden kârlı çıkanlar olduğu kadar, sürecin kaybedenleri de vardı. Parti kentsel rant düzenlemelerini, politikalarını oluştururken rızasını kazandığı ve rızasından vazgeçtiği kesimleri de ayırmış oluyordu. Sanayi Mahallesi ve Kâğıthane geneli için düşünülecek olursa, parti ilişki ağlarına dahil olan kesimlerin kentsel rant payından daha fazla yararlandığı görülüyordu. AKP'nin siyasal alana dahil ettiği milliyetçi, dindar, gecekondu kökenli partililer, bölgede uygulamaya konan kentsel dönüşüm sürecini sürdürüyordu. Radikalliğini törpüleyen, piyasa sistemiyle bütünleşenler bölgenin elitleri haline geliyorlardı. Kentsel dönüşüm, halk parkları, alışveriş merkezleri, depreme dayanıklı yüksek katlı konutlar, kentin en ücra köşelerine giden ulaşım yolları, temiz, düzenli bir çevre düzenlemesiyle pembe bir tablo oluştururken, perde arkasında yaşanansa her yerden pıtrak gibi çıkan inşaat projeleri ve emlak piyasasındaki patlamaydı.

Sınıfsal ve simgesel-sembolik dönüşümler

Sanayi Mahallesi ve Kâğıthane'deki yerel kadrolar için parti somut olarak hayatlarını değiştiren bir imkânlar ağıydı. Parti elitleri için kravat takmak, lüks araba sahibi olmak, sitelerde oturmak, çocuklarını özel üniversitelere göndermek gündelik ha-

57 Asuman Türkün, Cumhuriyet'ten beri amaçlanan modern kent hedefinin henüz gerçekleşmeye başladığını söylemektedir. Kentsel dönüşüm projeleri, aşırı merkezileşmiş ve yetkilendirilmiş kurumlarla emrivakiler şeklinde yapılmakta, projelerden etkilenenler söz hakkına sahip olmamaktadır. Asuman Türkün, "Kentsel Ayrışmanın Son Aşaması Olarak Kentsel Dönüşüm", *Mülk, Mahal, Insan: Istanbul'da Kentsel Dönüşüm* içinde (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014), s. 5-6.

yatlarının parçası olmuştu. Neoliberal değerleri içselleştiren muhafazakâr kimlikle tanımlı bu kesimler sınıfsal dönüşüm yaşayan yeni orta sınıflardı.[58]

Kadınların, "vasıfsız" çalışanların, eğitim sermayesinden yoksun gençlerin parti içinde yaşadıkları dönüşümse daha çok simgesel-sembolik bir anlam taşıyordu. Mahalle örgütlerinde yer alabilen alt sınıflar, öncelikle yaşam tarzlarında değişimler yaşıyorlardı. Oturma ve konuşma biçimleri, ünlü politik figürlerle temasları, kazandıkları unvanlar ve edindikleri statüler değişen hayat pratikleri arasındaydı. Parti ağlarına dahil olabilenler, bulundukları sosyal çevrelerde tanınırlıklarını artırıyor, siyasi faaliyetleriyle kültürel yetkinliklerini geliştiriyor, mahallelerinin sınıfsal kısıtlarını aşma şansı buluyorlardı.

Mahalle örgütlerinde yer alanlar üst sınıflarla yan yana geliyor, parti içi eğitimlerde ve faaliyetlerde orta sınıf yaşam tarzına özgü kalıpları görüyor, hayatlarında bunlara yönelik planlar kurguluyorlardı.[59] Yaşadıkları farklılaşma, ekonomik ya da maddi süreçlerle ilgili değildi; partiyle kurdukları ilişkide kültürel-sembolik düzlemde avantajlar elde ediyorlardı. Aslında sınıf konumlarında gerçek bir yükselme yaşamasalar da statüleri yükseliyor, aynı sınıfsal konumu paylaştıkları kesimlerden simgesel düzeyde ayrışma yaşıyorlardı.[60]

---

58 Muhafazakâr-dindar yeni orta sınıfla, laik-cumhuriyetçi orta sınıfların ortak liberal değerleri paylaştığı bir yazı için bkz. Hatice Kurtuluş ile Söyleşi: "Orta Sınıfların Ortak Paydası Neoliberal Değerler", *Express*, S. 127 (2012), s. 10-13.

59 Bourdieu sınıfın sadece kolektif hareketlerde, bilinçli/örgütlü edimlerde değil gündelik hayatın içinde, beğenilerde, tercihlerde, yani maddi özelliklerle birlikte yaşam tarzı dağılımı temelinde oluşan zıt temsillerde ve ayrımlarda ortaya çıktığını gösterir. İktisadi farklılıkları, ayrıştırıcı işaretlere tercüme eden simgesel özellikler ve pratikler evrenidir. Bu nedenle, Bourdieu, sınıfların bedenselleşmiş olduğunu, yani faillerin bedenlerinde ve pratiklerinde etkileşime taşıdıkları bir gerçeklik olduğunu söyler. Yani sınıf; aksan, kıyafet biçimi, estetik beğeni gibi yatkınlıkların (habitusun) dışavurumu anlamında ayrışma simgeleriyle, simgesel düzeyde de açığa çıkar. Pierre Bourdieu, "Simgesel Sermaye ve Toplumsal Sınıflar", çev. Nazlı Ökten, *Cogito*, S. 76 (2014), s. 198-199. Partililer de bu anlamda orta sınıfa meyleden temsillere sahipti. Ayrıca retorikleri, giysi biçimleri, politik kavramlarıyla partide sınıf konumlarını aşan/yadsıyan temsilleri benimsemekteydiler.

60 Bourdieu gerçekliğin nesnel göstergeleri olan maddi özelliklerle, gerçekliğin temsilleri olan simgesel özelliklerden bahseder. Yani faillerin konumları hak-

Partiye katılma şansı bulan alt sınıflar kurumsal siyasetle ilişkileri dolayısıyla daha şanslıydılar. Kendi sınıflarının formel politikaya, parti siyasetine dahil olması normal koşullarda zordu. Ekonomik ve kültürel sermaye hacmine göre politik alandaki aktivitelere katılım (oy verip vermeme tercihi, sendika ya da siyasi partiler gibi örgütlere üyelik ya da miting ve imza kampanyası gibi etkinliklerde yer alma gibi) oranı ve biçimi değişmektedir. Burada alt sınıfların politik aktivite çeşitliliği ve oranı azalırken, oy verme eğilimleri artmakta, politik figürlerle temas kurma olasılıkları azalmakta ve "devletle tek taraflı ve fantezi" düzeyinde bir olumlama ilişkisi kurmaya daha yatkın olmaktadırlar.[61] Oysa parti ağlarına mahalle örgütlerinde de olsa dahil olabilen alt sınıflar, kendi sınıfsal kısıtlarını aşma imkânı yakalıyorlardı. Onlar için, devlet ve kurumları kurgusallığından çıkıp ulaşılabilir ve tanıdık yüzlerin içini doldurduğu somut bir gerçekliğe dönüşüyordu. Üst sınıflarda olduğu gibi siyasetle ilişkileri oy vermenin ötesine geçiyor, gündelik hayatlarını ve gelecek kurgularını parti işlerine göre düzenliyorlar, politikacı ya da kamu görevlileriyle temas kurabiliyorlardı.

Kurumsal siyasetin para ve güç sahibi seçkinlerin işi olduğu bir sistemde, AKP bunu bir algıya dönüştürüyor ve alt sınıflara geleceklerini partide kurma hayali yaratıyor, yani onlara "sınıf atlama" umudu veriyordu. Gerçekte parti daha çok belli sermayelere sahip imtiyazlı kesimlere açıktı. Üstelik partide aşağıdan yukarıya bir hareketlilik şansı da çok sınırlıydı. Alt sınıfların partide ilerleme şansları, söz hakkına sahip olmaları, iktidar alanına dahil olmaları zordu. Fakat onların kendi hayatlarında yaşadığı kültürel-simgesel dönüşümler de maddi gerçekliklerinin değişip değişmemesi kadar önemliydi. Bu durumun, toplumsal cinsiyetle daha derin eşitsizliklere maruz kalan kadınlar için düşünüldüğünde, daha belirleyici sonuçları vardı.

---

kında temsilleri vardır ve benlik sunumu stratejileriyle bunu sahneye koyarlar ki bunlar sınıfsal konumlarından etkilenir. Simgesel özellikler hayat tarzlarını oluşturan ve statüye işaret eden temsillerdir. Kişilere toplumsal değer ve itibar kazandırdıklarını düşündükleri bu temsiller önemlidir. Bourdieu, *a.g.e.*, s. 196.

61 Özgür Arun, "İnce Zevkler-Olağan Beğeniler: Çağdaş Türkiye'de Kültürel Eşitsizliğin Yansımaları", *Cogito*, S. 76 (2014), s. 182-184.

Sanayi/Şirintepe gibi mahallelerde kadınlar partili olmanın getirdiği unvan ve statüyle tanınırlıklarını artırıyor, politik faaliyetleriyle de sosyal çevrelerini genişletiyor, evlerinden ve mahallelerinden çıkma fırsatı buluyorlardı.

Parti tabanını oluşturanlar, edindikleri politik sermayeleriyle kendi kısıtlarını aşma şansı buluyor, bürokrasi ve devletle kurdukları ilişkide mesafeleri azalıyor, yerelde "iktidar"ı temsil ettikleri düşüncesiyle hareket ediyorlardı. Nitekim partiyle kazandıkları politik sermaye aynı zamanda farklılık yaratan bir iktidar/şiddet aracıydı.

İndirgemeci bir yorum: "Çıkarcılık"

Partilerine bağlılık duyanlar için bu ilişkiyi "çıkar" üzerinden tarif etmek kabul edilemezdi. Çünkü onlara göre gündelik hayatlarının önemli bir kısmını parti faaliyetlerine ayırıyor, gerektiğinde ailelerinden ve çevrelerinden feragat ediyorlardı. Partinin çalışmalarını yürüten, mevcudiyetini sağlayan onlardı. Partililerin siyasal pratiklerine kendi gözleriyle bakmak ve bunların niyetlenmemiş sonuçları olabileceğini fark etmek "çıkar" mevzusunu biraz daha irdelemek için bir başlangıç olabilir. Ve Bourdieu'nün eylemler/pratikler üzerine geliştirdiği kavramlardan yararlanılabilir.

Pratik, bilinçli bir biçimde akılcı hesapla ortaya konan ve kökeni ekonomik çıkara dayalı olan bir eylem değildir.[62] Pratikler eyleyici (habitus) ve alan arasındaki dolayımda oluşur. Eyleyiciler alanın işleyişine ilişkin pratik algılama ve değerlendirme kalıpları edinerek, yani önceden ya da o anda oluşmuş bir toplumsallaşmayla edinilmiş yatkınlıklarla davranırlar.[63] Bu bağlamda, partililerin pratikleri de kendi başlarına değil, siyasal alan içinde değerlendirildiğinde anlam bulur. Yani partililer siyasal alana içkin eylem ve bu dünyanın algısını yapılandıran parti habitusuyla hareket ederler.

Bourdieu eyleyicilerin alanlar içindeki pratiklerini *illusio*

62 Bourdieu, *Pratik Nedenler*, s. 152.

63 *A.g.e.*, s. 167-169.

(yatırım) ve *strateji* kavramlarıyla ele alır.[64] Ludus (oyun) kökeninden gelen *illusio* toplumsal bir oyuna önem vermek, ona yoğunlaşmak demektir. *Illusio* kayıtsızlığın karşıtıdır, ilgili olma halidir. Belirli bir toplumsal oyunun bir anlam taşıdığını, peşinde koşulmaya değer olduğunu kabul etmektir.[65] Bourdieu burada çıkar ya da saf haliyle yararcılık değil, "ilgili olma" durumundan bahseder.[66]

Partililer siyaset alanının yapılarına uygun olarak donanmış yatkınlıklarıyla hareket ederler, pratikleri de böyle ortaya çıkar. Siyaset oyununa dahil olmaları –çıkarcı olduklarını değil– partiye kayıtsız olmadıklarını, siyasal alan içinde *illusio* (yatırım) türünden ilişkiler geliştirdiklerini gösterir. Stratejiler için de durum böyledir. Stratejiler basit bir hesapçılığın değil, habitus ve alan arasındaki ilişkinin sonucunda oluşur. Yani stratejiler, amaçlara göre, alan tarafından yönlendirilen eylemlerdir.

Partililerin pratiklerini de bilinçli ve rasyonel bir tasarıdan ziyade süreç içinde, reaktif ve siyasal alanın yapısıyla düşünmek anlamlıdır. Partililerin alana katılmak isteyenlerin niyetlerine yönelik sorgulamaya girmeleri ve bunun üzerinden eleme yapmaları bu bağlamda değerlendirilebilir. Partililer anlatımlarında, partiyi bir iş kapısı görenlerden, beklenti ve hesap içinde olanların görev almak istediğinden ya da kendi içlerinde samimiyetsiz olup görevini suiistimal eden "çürük elma"lardan bahsetmişlerdi.[67] "Çürük elmalar" tasfiye edilmeye çalışılırken, partiye katılmak isteyenler bir değerlendirme ve eleme sürecin-

64 *A.g.e.*, s. 149.

65 Bourdieu ve Wacquant, *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, s. 105-107; Craig Calhoun, "Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları", *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi* içinde, der. Güney Çeğin vd. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2007), s. 81.

66 Bourdieu alanın dışında olanların bunu kavrayamayacaklarını söyler. "Illusio'da bir apaçıklık olarak yaşanan, bu apaçıklığa benzer yanı olmayan birisi için bir yanılsama gibi görülür, çünkü o kişi oyuna katılmaz." Bourdieu, *Pratik Nedenler*, s. 151.

67 Gençlik kollarında özellikle iş hayatına atılacak yaş gruplarının bu anlamda partiye yöneldikleri söylenebilir. Nitekim gençlik kolları yöneticileri, kendilerine gelen başvuru yoğunluğundan eleme yapmak durumunda olduklarını söylemişlerdi.

den geçiyorlardı. Gelenlerin özgeçmişleri toplanıyor, mülakatlar yapılıyor, referanslarına bakılıyordu.

Partiye pragmatist yaklaşmayan, mevcudiyetini ikincil görmeyen, yarın başka bir partide yer almayacak, yanlış yapsalar da kendileriyle sonuna kadar gidecek ekip arkadaşları arıyorlardı. Partinin mevcudiyeti ve iktidarı kendilerinden bağımsız değildi. Seçimleri kazanma ve iktidarda kalma en temel hedefleriydi. Alanın varlığı her şeyin garantisiydi. Bu nedenle alanın varlığına yönelik kayıtsızlık duyanların niyetini de sorgulamaktaydılar:

> "Bazen dışarıdakiler der, siyasete gir, işte al yürü ama maalesef öyle değil, ama ilk girdiğimiz dönemde, işte gençlik kollarına başladığımda, AK Parti ilk kurulduğunda, bu siyasetten faydalanmak isteyen insanlar olduğunu gördüm. O dönemde ilçenin bir şekilde sağından, solundan, komisyonlarından girmişler, orasından burasından tutunmaya çalışan, menfaatlenmeye çalışan tipler vardı... Gerçekten vatanına, milletine bir şey vermek isteyen, çalışmak isteyen arkadaşlardan kurulu bir yapı olması lazım. Ha yüzde yüz öyle midir yapı? Tabii yüzde yüz öyledir dersek doğru olamaz. Tabii aksaklıklar, hatalar olacak, tabii biz bir cemaat değiliz. Menfaatlerin olduğu yerde, bundan faydalanmak, haksızca faydalanmak isteyenler olacaktır. Ama Allah'a şükürler olsun, Kâğıthane'de dışlamaya çalışıyoruz; bundan sonra ne olur, bundan sonra bizden sonra gelecekler düşünsün artık."[68]

Partilerinin mevcudiyetini, iktidarını var kılmaya çalışan, amaçlarının ve programının propagandasını yüklenen kişiler için kendi kaderleri partiden bağımsız değildi. Parti alanını var eden kendileri ve aralarındaki ilişkiler sistemiydi. Alanın işlerliği de kendi pratikleriyle –strateji ya da yatırım türünden pratikleriyle– gerçekleşiyordu. Parti üyeleri partinin amaçları olarak sunulan ilkeleri benimserken, stratejileri ve *illusio*ları da bu alan içinde yapılanıyordu.

---

68 İlçe yürütme kurulu üyelerinden biriyle yapılan mülakat, 4 Mayıs 2013, Kâğıthane Belediyesi.

"Meclise etekle mi, pantolonla mı girilsin? Ya ne fark eder, neyle girilirse girilsin. Yani şimdi bugün hâlâ ilkokullarda önlük mü giyilsin, giyilmesin mi? Ya ne fark eder? Efendim işte, zengin-fakir ayrımı [belli olacak]. Halbuki tam tersi... Yaşadığım için söylüyorum. Yani biz, evet önlük giydik, üniforma giydik. Liseden mezun olana kadar zannediyorduk ki bütün insanlar eşit. Okulda diyorlar ki bütün insanlar eşit. Sonra, üniversiteye bir geldik, baktık ki insanlar eşit değil, ulan bunlar bizi kandırmış. Değil yani, eşit değil bu insanlar. Ekonomik anlamda. Eşit olması da mümkün değil. Çünkü insan fıtratına aykırıdır. Niye? Ya bu insanı yaratan Allah. Allah dilediğine zenginliği veririm diyor. Değil mi? Yani sonuçta zenginliği veren Allah. Çalışmakla zengin olunmuyor ama çalışmadan da olmuyor. Ya Allah dileseydi bu insanların hepsini aynı ekonomik seviyede yaratamaz mıydı, o kadar gücü yok muydu? Ondan sonra psikolojimiz bozuldu bizim üniversitede. Niye? Çünkü adam geliyor arabayla, senin ayakkabının tabanı delik. Adam her gün bir elbise değiştiriyor, her gün bir gömlek değiştiriyor, sen bir gömleği belki haftada bir kere değiştirebiliyorsun... Fakirlikten geldim ben yani... Yani bir hatıram var, onu paylaşayım sizinle. Bir gün fizik dersindeyiz, fiziğim de çok iyidir... Zaten mühendis olmamda bunun biraz etkisi oldu herhalde. Ortalamanın çok çok üzerinde bir öğrenciyim ama fakirim. Babam, annem köyde çiftçilik yapıyor. Ancak kendilerine yetiyor kazandıkları. Lise bire başladığımda bir çizgili takım elbise aldı babam. Yeşil-beyaz çizgileri var, hiç unutmuyorum. Tabii o zaman tam gelişme çağımız, işte boyumuzun uzaması filan. Lise birden ikiye geçtiğim sene çok fark etti boydan, kilodan. Elbise dar geliyor, kısa geliyor, para yok. Ondan sonra lise ikideyim... Hocam beni çok severdi ama sınıfta da çok sessiz bir öğrenciydim, yani hiç sesim çıkmaz, hiç katılım sağlamam derse ama çok iyi bir dinleyiciyim... Bir soru sordu [hocam], dedi ki kim çözecek bunu? Sınıftan hiç kimse-

den el kalkmadı. Ondan sonra bir iki kişiyi kaldırdı, [o] çözemedi. Bana dedi ki Fevzi kalk, sen dedi çözersin, çık tahtaya. Tahtaya çıkma filan, öyle bir şeyim de yok. Senede bir iki kere... Belki o günün şartlarında, o eziklikle işte öyle bir şey düşünmüyorum... Çıktım, neyse. Uzun da bir soru, tahtayı üçe böldüm. Başladım yazmaya ama hiç arkama bakmıyorum, hocaya bakmıyorum. Tebeşirim elimde yazdım, doldu birinci sıra, ikinci sıra, üçüncü sıra doldu. Sığmadı. Sonra birinci tarafı sildim, orada bitirdim. Sonucu da böyle kare içine aldım. Ondan sonra oturdum ve ağlamaya başladım, sınıfın içinde. Hâlâ aklıma gelince gözlerim doluyor... Niye ağladım biliyor musun? O yeşil çizgili takımın kolu [dirseğini göstererek] burama çıkmıştı tahtaya böyle tebeşirle yazı yazarken. Çok zoruma gitti. Teneffüse çıktık, hoca geldi. Dedi ki niye ağladın? Şimdi diyeceksiniz ki AK Parti'yi niye seviyorsun, işte ben AK Parti'yi bunun için seviyorum. *Oradan beni buraya taşıdı*"[69] [vurgular bana aittir].

Kâğıthane İlçe Başkanı Fevzi Kaya kendi hikâyesini anlatmayı en son bu anekdotla ve gözleri doluyken bitirdi. Fevzi Kaya hareketli, aynı zamanda kendine güvenli ve oldukça hırslı biriydi. Güler yüzlüydü ve çevresiyle samimi olduğu izlenimi veriyordu. İlçe binasında yaptığımız görüşme sırasında pek çok kişi kapısını rahatça açıp içeri girmiş, ya selam vermiş ya da meramını iletmişti. Kaya, partisinin bütün ideolojik referanslarına hâkimdi ve güçlü bir hitap yeteneği vardı. Parti elitleri arasında yer alan Kaya'nın konumu, ilçe binasından daha lüks olan odası gibiydi. Parti binası Kâğıthane merkezdeki herhangi bir yapıdan farksızdı. Binanın içi salaştı, merdivenlerin sıvası döküktü ve asansörü çalışmıyordu. Parti katı ise görece daha yeniydi. Girişte bir bekleme salonu, içeride de toplantı salonları ve diğer odalar vardı. İlçe yönetiminde yer alan başkan ve yardımcılarının odaları küçüktü. Şık dekore edilmiş Kaya'nın odası ise geniş ve ferahtı. Bina içinde eklektik ve son-

69 AKP Kâğıthane İlçe Başkanı Fevzi Kaya ile yapılan mülakat, 27 Aralık 2012, Kâğıthane Belediyesi.

radan yapılmış gibi duran odasını toplanan bağışlarla yakın bir zamanda düzenlemişti. Odasındaki mobilyalar deriydi ve beyazın ağırlıkta olduğu duvar rengiyle uyumlu modern aksesuarlarla süslüydü. Genişçe bir masanın üzerinde Kaya'ya ait plaketler vardı. Yirmi yılı aşkın bir süredir siyasetle ilgileniyordu ve aldığı plaketler bunun nişaneleri gibiydi.

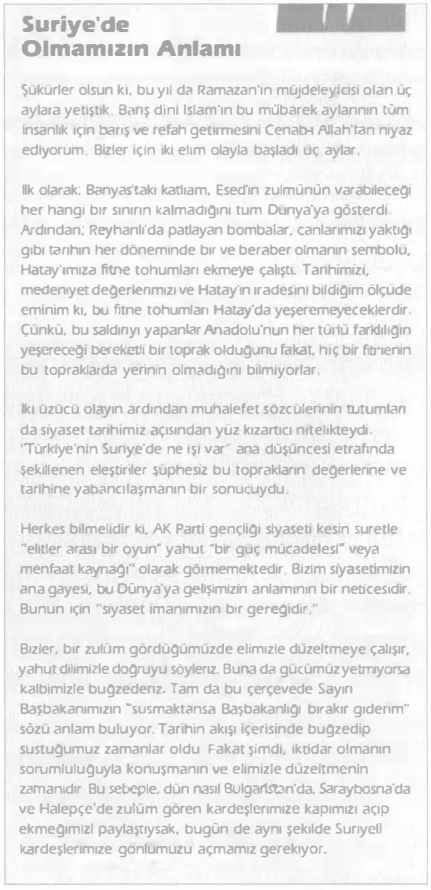
Fevzi Kaya İstanbul'a 1988 yılında çalışmak için gelmişti. 1962 yılında Sivas'ta doğmuş, liseye kadar da orada kalmıştı. Ailesi köyde çiftçilik yaparken, ortaokul ve lise dönemini şehir merkezindeki yurtlarda kalarak tamamlamıştı. Üniversiteyi Kocaeli'nde Makine Mühendisliği Bölümü'nde okumuştu ve köylerinin ilk üniversite mezunuydu. Ailesinin maddi olanakları yetmediğinden, kardeşleri arasında üniversiteye gidebilen bir tek o olmuştu. Ancak çalışmaya başladıktan sonra, kendisinden dokuz yaş küçük bir kardeşine destek olarak okumasını sağlamıştı.

Kaya üniversite yıllarında ara ara Şirintepe'de oturan amcasını ziyarete gitmişti. Üniversiteyi bitirir bitirmez de Şirintepe yakınlarındaki Seyrantepe'de demir-çelik işi yapan bir fabrikada vardiya şefi olarak çalışmaya başlamıştı. Daha sonra da Mahmutbey'de bir fabrikaya geçen Kaya işinden memnun olsa da RP'li tanıdıklarının ısrarıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı bir müdürlükte, daha düşük bir maaşla göreve başlamıştı. RP'li kadrolar 1994 seçimlerinde sürpriz bir biçimde İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ni aldıklarında kendi kadroları arasında belediye birimlerinde çalışacak vasıflı elemanlara ihtiyaç duymuşlardı ve mühendisler arıyorlardı. O dönem RP teşkilatlarında çok fazla "okumuş" kişi olmadığını söyleyen Kaya güvenilecek birinin arandığını belirtmişti.

Kaya büyükşehirde görev alan ilk RP'li kadrolar arasındaydı. Üniversitede okurken İslâmî fraksiyonlara sempati duymuşsa da herhangi bir grubun içinde yer almamış, RP'yle temas kurmuştu. Mesleğini icra ederken Şirintepe mahalle örgütünde yer almış, daha sonra RP ilçe gençlik komisyonu başkanlığı yapmıştı. Kaya, RP ilçe yönetimdeki görevini 1997 yılında parti kapatılana kadar sürdürmüştü. FP'den aday gösterilen eski

RP belediye başkanına muhalefet eden Aksoy hizbini desteklemiş, FP adayının kazanmasıyla da partiden uzaklaştırılmıştı. AKP kurulup, 2004 yılında Aksoy belediye başkanlığını elde edene kadar da sessizce hazırlıklarını sürdüren ekipte yer alan Kaya AKP iktidarı döneminde yereldeki etkin siyasal figürlerden biri haline gelmişti.

RP'de görevin istenmeyip verildiğini anlatan ve bu gelenekle övünen Kaya'nın AKP döneminde bununla yetinmediği anlaşılıyordu. Statülü mevkiler için parti içindeki güç mücadelelerine dahil oluyordu. Siyasal geçmişinde mevcut ilçe başkanları ya da yönetimleri aleyhine çalışmış, parti teşkilatı içinde kendine yakın kişilerle ekipler kurmuş, güvenebileceği kişileri yanına almıştı. Kaya rakipleriyle uzlaşma ya da çatışmalara girerek, merkez ve il parti yönetimiyle bir denge ilişkisi kurarak ilerlemişti. İlçe başkanlığından, belediye meclis üyeliğinden sonra önündeki hedefi, yereldeki en ayrıcalıklı mevki olan belediye başkanlığına geçmekti. 2014 yerel seçimlerinde mevcut belediye başkanı Aksoy'la sessiz bir mücadele yürütüyordu.

Suriye'de Olmamızın Anlamı

Şükürler olsun ki, bu yıl da Ramazan'ın müjdeleyicisi olan üç aylara yetiştik. Barış dini İslam'ın bu mübarek aylarının tüm insanlık için barış ve refah getirmesini Cenabı Allah'tan niyaz ediyorum. Bizler için iki elim olayla başladı üç aylar.

İlk olarak; Banyas'taki katliam, Esed'in zulmünün varabileceği her hangi bir sınırın kalmadığını tüm Dünya'ya gösterdi. Ardından; Reyhanlı'da patlayan bombalar, canlarımızı yaktığı gibi tarihin her döneminde bir ve beraber olmanın sembolü, Hatay'ımıza fitne tohumları ekmeye çalıştı. Tarihimizi, medeniyet değerlerimizi ve Hatay'ın iradesini bildiğim ölçüde eminim ki, bu fitne tohumları Hatay'da yeşeremeyeceklerdir. Çünkü, bu saldırıyı yapanlar Anadolu'nun her türlü farklılığın yeşereceği bereketli bir toprak olduğunu fakat, hiç bir fitnenin bu topraklarda yerinin olmadığını bilmiyorlar.

İki üzücü olayın ardından muhalefet sözcülerinin tutumları da siyaset tarihimiz açısından yüz kızartıcı nitelikteydi. "Türkiye'nin Suriye'de ne işi var" ana düşüncesi etrafında şekillenen eleştiriler şüphesiz bu toprakların değerlerine ve tarihine yabancılaşmanın bir sonucuydu.

Herkes bilmelidir ki, AK Parti gençliği siyaseti kesin suretle "elitler arası bir oyun" yahut "bir güç mücadelesi" veya menfaat kaynağı" olarak görmemektedir. Bizim siyasetimizin ana gayesi, bu Dünya'ya gelişimizin anlamının bir neticesidir. Bunun için "siyaset imanımızın bir gereğidir."

Bizler, bir zulüm gördüğümüzde elimizle düzeltmeye çalışır, yahut dilimizle doğruyu söyleriz. Buna da gücümüz yetmiyorsa kalbimizle buğzederiz. Tam da bu çerçevede Sayın Başbakanımızın "susmaktansa Başbakanlığı bırakır giderim" sözü anlam buluyor. Tarihin akışı içerisinde buğzedip sustuğumuz zamanlar oldu. Fakat şimdi, iktidar olmanın sorumluluğuyla konuşmanın ve elimizle düzeltmenin zamanıdır. Bu sebeple, dün nasıl Bulgaristan'da, Saraybosna'da ve Halepçe'de zulüm gören kardeşlerimize kapımızı açıp ekmeğimizi paylaştıysak, bugün de aynı şekilde Suriyeli kardeşlerimize gönlümüzü açmamız gerekiyor.

"Suriye'de Olmamızın Anlamı", İstanbul İl Gençlik Kolları Eğitim Birimi'nin çıkarmış olduğu Genç Akademi Broşürü, Sayı 7, Mayıs 2013.

Bu sürecin sonunda belediye başkanı olmasa da belediye meclis yönetimini büyük oranda kendisi belirleyecek ve ekibiyle birlikte parti içindeki nüfuzunu artıracaktı.

Kaya'nın partisiyle ilişkisi basit bir çıkar ilişkisini aşıyordu. Kendisini partisinin kazanmasına adayan bir aktivistti, bunun için parti çalışmalarını sıkı tutuyordu. Partiyle birlikte kazandığı ve kaybedeceği çok şeyi olan, partinin mevcudiyetini ve işleyişini sağlayan büyük bir gövdenin parçasıydı. Ona göre seçim sonuçları, ilçe teşkilatının gücünün yanında, kendi başkanlığının farkının da bir göstergesiydi. Seçim çalışmalarının pek çok safhasına kendisi de birebir katılıyordu. 2010 referandumunda, 2009 yerel seçimlerinde Kâğıthane'de neredeyse her mahalleden birinci parti olarak çıkmışlardı. En son 2011 genel seçimlerinde ilçede aldıkları oylar il başkanlığının yaptığı kamuoyu araştırmasından daha yüksek çıkmıştı. "Artık görüyoruz, yıllardır siyasetin içindeyiz. İnsanların yüzüne baktığımız zaman bakışından, söylediğiyle söylemediği sözden, nasıl, hangi yönde oy kullanacağını anlıyoruz." Kaya Kâğıthane'de sıkı bir çalışma yürüttüklerini, ilçedeki hedeflerini yüksek tuttuklarını, çalışma arkadaşlarını da bu yönde motive ettiğini anlatmıştı.

> "Ben arkadaşlara yukarıyı gösterdim. Yani hedefi hiç böyle küçük tutmadım... Ben hedefe ulaşmak için ne yapılması gerekiyorsa, ahlâki kurallar çerçevesinde kalmak kaydıyla, siyasi partiler kanununa ve bizim parti tüzüğüne, iç yönetmeliğine bağlı kalmak kaydıyla, yapılması gereken ne varsa hepsini yaparım. Yarın seçimden sonra şunu yapsaydık dedirtecek en ufak bir boşluk bırakmamak kaydıyla çalışıyoruz ve arkadaşları da o manada çalıştırırım, çalıştırmaya gayret ederim. Onu yaptığınızda da ister istemez başarı kaçınılmaz oluyor, geliyor. Allah da veriyor. Çalışanın yardımcısı oluyor."

Kaya partide teamül olmuş kuralları, partinin işleyişini, siyasi kültürünü, ideolojik kodlarını içselleştirmişti. Parti iç tüzüğü, parti yönetmeliği ve programına sık sık referanslar veriyordu. Örgütlenme biçimlerini, ilçe ve mahalle yönetimlerinin oluşturulma kriterlerini, kongre süreçlerini, belediye başkanı,

meclis üyesi ya da milletvekili gibi konumlar için aday belirleme koşullarını anlatırken bu referansları kullanıyordu. Hayatı ve yaşam tarzı siyasal alan üzerine kuruluydu. Pratikleri, düşünceleri, eğilimleri, yatkınlıkları neredeyse partiyle özdeşleşmişti. Kendisini siyaset oyununa adayan iyi bir oyuncuydu. Yükselmek, ilerlemek, "en iyisi olmak" gibi büyük hedefleri vardı.

> "Sandık müşahitliği, baş müşahitlik, mahalle yönetim kurulu üyeliği, mahalle başkanlığı, ilçe yönetim kurulu üyeliği, gençlik kolları başkanlığı, ilçe başkan yardımcılığı, ilçe başkanlığı, belediye meclis üyeliği, belediye başkan yardımcılığı, bunların hepsini yapan ikinci şahıs yoktur. Bu anlamda şanslı olduğumu düşünüyorum. Samimiyetle gayret gösterdik sadece. İnandığımız bir davamız, inandığımız bir gelecek profili var. Bunun uğrunda karşılıksız, herhangi bir şey beklemeden çalışıldığı zaman, sonuçta bir yerlere getiriliyorsun, geliyorsun. Ben arkadaşlarıma hep şeyi söylüyorum, Ekrem Erdem'in 1991 yılında bir konferansta söylediği bir şey, herkes bulunduğu [yerde] en iyisi olmak zorunda. Bu söz siyasette benim için çok önemliydi. Aslında benim belki de ilçe bazında başarılı olmamda bu söz çok önemli. Siyasette bu söz kulakta küpedir. Ben hep şunun için çalıştım, yani bir üst noktaya tırmanayım diye değil, en iyi ilçe başkanı ben olacağım diye çalıştım."

Kaya siyaset yapmayı seviyordu. Alanda siyaset yapabilmenin gerekli koşullarını sıralarken kendisinin de bunlara sahip olduğunu ima etmişti:

> "... [V]akitten, paradan, ailenizden feragat yapacaksınız, artı, bir de bunun yanında, bir de bilgi ve fikir sahibi olacaksınız. Bunlar önemli, eğer bunun dördü varsa, bir insanın siyaset yapması çok daha zevkli olur."

Bilgiliydi, çünkü üniversite mezunuydu; fikir sahibiydi, çünkü uzun süredir siyasal alanda yer alıyordu. Ailesinden gerektiği zaman feragat edebiliyordu, partili kadınlar gibi öncelikli sorumluluğu ailesi olmayabilirdi. Çünkü siyaset bir nokta-

dan sonra "erkek işiydi". Yüksek mevkiler için rekabet erkekler arasında dönüyordu. Ayrıca parti işlerine neredeyse tüm vaktini ayıracak imkâna sahipti. Mesleğini daha önce kamu kuruluşlarında icra eden Kaya, AKP döneminde özel sektöre geçerek kendi işini kurmuştu. Kat karşılığı inşaat yapıyor, aynı zamanda özel bir firmada danışmanlık hizmeti yürütüyordu. Kaya'nın iş hayatında yaşadığı bu değişim siyaset hayatıyla yakından ilgiliydi.

Kaya, ilçe başkanlığı döneminde inşaat sektörüne girerek kentsel dönüşüm sürecini yürütenlerden biriydi. Kaya'nın yaşamında üniversite eğitimi (kültürel) ve siyasal sermayesi belirleyiciydi. Mühendis olmanın verdiği avantajlarla bürokraside, partide, Büyükşehir Belediyesi'nde sosyal ve siyasal sermayesini geliştirme imkânı yakalamış, bunları iş hayatı üzerinden ekonomik sermayeye dönüştürme zemini bulmuştu. Kendisinin AK Parti'li olma hikâyesinde vurguladığı da buydu. Parti ilişki ağlarıyla yükselmiş, "sınıf atlamıştı".

Kaya, AKP döneminde yükselme basamaklarını çıkma fırsatı bulan yeni sermayedarlar arasındaydı. AKP döneminde yerel düzeyde ve piyasa rekabeti içinde yeni küçük sermaye grupları ortaya çıkmıştı. AKP yeşil sermaye, tarikat ya da Anadolu sermayesi gibi İslâmî kimliğin baskın olduğu belirli bir sermaye grubundan ziyade, toplumsal tabanı daha geniş bir burjuva blokunu kalkındırıyordu.[70] Holdingleşen, şirketleşen büyük sermaye tekelleriyle birlikte, daha küçük sermaye grupları ve girişimcilerin de palazlandığı görülüyordu. AKP döneminde sermaye gruplarıyla yerel yönetimler arasındaki ilişkiler önem kazanmış ve yerel işadamlarının hükmettiği sermaye miktarının büyümesini destekleyecek gelişmeler yaşanmıştı.[71]

Karar, yetki ve bütçeleri açısından güçlendirilen belediyeler altyapıdan sosyal yardıma, imardan kentsel dönüşüme kadar pek çok alanda etkin bir role sahipti. Belediyelerin özel sektör kuruluşlarından hizmet almasına ve şirket kurmasına dair

70 Çavuşoğlu, *a.g.e.*, s. 40.

71 Ayşe Buğra ve Osman Savaşkan, "Yerel Sanayi ve Bugünün Türkiye'sinde İş Dünyası", *Toplum ve Bilim*, S. 118 (2010), s. 98-108.

düzenlemeler getirilmişti. Belediye olanaklarıyla ticaret, inşaat gibi kentsel tüketim ve rant alanlarında faaliyet yürüten yeni burjuvalaşan kesimlere alan açılmıştı.[72] Kâğıthane'de esnaflık yapan, profesyonel meslek sahibi olan, küçük işletme sahibi gecekondu kökenli partililerin küçük sermayedarlar haline gelmesi öyküsü de bunu gösteriyordu. Özellikle ticaret ve inşaat sektörlerinde ciddi birikimler sağlayan partililer, Kaya'nın hayat hikâyesinin de özetlediği üzere, yukarı yönlü bir sınıfsal sıçrayış yaşamışlardı.

Eşitlik ve adalet idealinden fıtrata ve hükmetme hedefine

Fevzi Kaya gibi partililer AKP ile birlikte sınıfsal dönüşüm yaşarken, topluma ve siyasete dair *kanaat*leri* de değişmişti. Kaya, yükselme hikâyesi içinde eşitsizliğe bakışının değiştiğini söylemişti. Aslında eşitlik diye bir şeyin olmadığını anlamıştı çünkü zenginlik de fakirlik de "fıtrata" bağlıydı. Kaya'ya göre eşitsizlik Allah'ın emriydi. Buna karşı gelmek, eleştirmek, hayıflanmak boşunaydı. Bir zamanlar RP'de Adil Ekonomik Düzen** söy-

72 Ali Ekber Doğan, "İslâmcı Sermayenin Gelişme Dinamikleri ve 28 Şubat Süreci", *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu* içinde, der. İlhan Uzgel ve Bülent Duru, 2. baskı (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2010), s. 283-305.

(*) Kanaat kavramı burada Bourdieu'nün tanımlamasına atıfla kullanılmaktadır. Kanaatlerin üretildiğini söyleyen Bourdieu'ye göre, kanaatler ya da yargılar; sınıfsal konumlar (sınıf ethosu), sistemli bir "taraftgirlik", yani siyasi bir çizgi eğilimi ya da siyasi bir parti tarafından tanımlanmış bir programa uygun saptamaların ürünü olabilir. Ayrıca ekonomik ve kültürel sermaye, dinî eğitim, cinsiyet farkı ya da faillerin yer ettikleri sınıfsal konumlarla işgal edilmesi "gereken" konumları arasında oluşturdukları temsillerin de kanaat üretiminde belirleyici olacağını söyler. Bourdieu, *Distinction*, s. 437-440 [Türkçesi: Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi, çev. Ayşe Günce Berkkurt ve Derya Fırat Şannan, Ankara: Heretik Yayıncılık, 2015].

(**) Adil Düzen söylemine parti tabanının ve parti bürokratlarının homojen bir anlam yüklemediği söylenebilir. Haldun Gülalp, Adil Düzen'in eşitlikçi bir küçük burjuva cennetini akla getirdiğini, bununla kapitalizmin özel bir biçiminin savunulduğunu söyler. Gülalp, *a.g.e.*, s. 65. Başka yorumlarda RP'nin Adil Düzen programında yoksulların muhalefetini barındırabilecek çatışma değil, ortaklık düzeni üzerinde durduğu da, bu kesimleri egemen sınıf karşısında edilgen kıldığı da belirtilmektedir. Serdar Şen, *Refah Partisi'nin Teori ve Pratiği: Refah Partisi, Adil Düzen ve Kapitalizm* (İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1995),

lemiyle siyaset yapınışlardı fakat artık bunun bir anlamı yoktu.

> "AK Parti olarak geçmişten bugüne gelirsek, o zamanki hedefler farklıydı. Bugünkü hedefler biraz daha farklı. O zamanlar insanlar ne düşünüyordu, RP'de görev yapan insanlar, Adil Düzen, Adil Ekonomik Düzen. Bunun için çalışıyorlardı ama bugün AK Parti'ye geldiğimizde şu var: partimizin adından belli, adalet ve kalkınma."

Parti propagandalarında zenginlerle yoksullar arasındaki eşitsizlik sıkça işlenmişti. Bugün başka siyasal partilerin üyeleri arasında olan eski RP'liler, Adil Düzen söyleminden ne anladıklarını şöyle söylemişlerdi:

> "Adil Ekonomik Düzen'le kast ettiğimiz, bu ülke kaynaklarının bir grup tarafından sömürülüyor. Şu andaki büyük sermaye grupları ve rantiye kesimleri... Paradan para kazanan bir devlet. Devlet de bizi sömürüyor."[73]

> "Biz geldik, kimseyi kapatmadık, herkes olduğu gibi kaldı. RP 'adalet'i vaat ediyordu. Sistem adaletsizdi. En azından ekonomik olarak gelir dağılımındaki payın adil bir şekilde bana yansımadığı [bir sistemdi]. Okulda bana verilen haktan yararlanamadığım, sosyal, kültürel, eğitim alanında..."[74]

Oysa bunlar AKP çatısı altında siyasete devam edenlerin değinmeyi tercih etmedikleri konulardı. AKP döneminde devlete, sisteme ve eşitsizliğe bakış değişmişti.[75] Kaya'ya göre eşitsizlik

---

s. 49. Bunlara rağmen, parti tabanında bir zamanlar devlete karşı, yani burjuvazi, askerî kanat, bürokratik mekanizmanın kendisine eleştirel bakan, kapitalizmin yarattığı eşitsizlikler karşısında rahatsız olan kesimler vardı. Kâğıthane'de görüşme yaptığım pek çok kişinin –bugün SP, Has Parti ya da AKP'li olsun– geçmişte sisteme ve eşitsizliklere yönelik muhalif ve eleştirel söylemlere katıldığı anlaşılıyordu.

73 "İnsanlara giderken, Adil Düzen, Adil Ekonomik Düzen, diyorduk. İnsanlar 'adalet'e büyük bir özlem duyuyordu, hâlâ da. Ekonomi ve adalet de daha fazla isteniyordu. Herkes için adalet. Herkes kendine der. Her bireyin inancını yaşayabildiği, ifade edebildiği, herkese anlatabildiği bir şey." İsmail Aydın ile yapılan mülakat, 25 Aralık 2012, Sultanbeyli.

74 Abdullah Gürsoy ile yapılan mülakat, 14 Aralık 2012, Kâğıthane Belediyesi.

75 Tuğal, *a.g.e.*, s. 177-183.

yaradılıştan geliyordu ve insanlar fıtratları gereği eşit olamazdı. Bu konuyla ilgili yorumda bulunmak ideoloji yapmak olurdu. Oysa ülke böyle yönetilmiyor, sorunlar çözülmüyordu. Siyaseti iktidar partisi olarak "kalkınma" boyutuyla, başka kulvarlarda yapıyorlardı:

> "AK Parti'de geçmişe göre biraz daha kolay siyaset yapıyoruz... Şundan dolayı iktidar olmak işimizi kolaylaştırıyor: Yapılan o kadar güzel işler var ki, o kadar çok iş var ki, vatandaşın karşısına çıktığımızda anlatacak çok şeyimiz var. Somut, elle tutulur yaptıklarımız çok. Vatandaştan teşekkür alıyoruz, olumsuz yaklaşanlar çok az. Onlar da ideolojik düşünüyor, olayın hizmet tarafına bakmıyor... Aslında önemli olan *ideolojiyi işin içine çok fazla bulaştırmadan* yerelde daha çok hizmete yönelik bir şeyler yapılması lazım" [vurgular bana aittir].

Yani gerçek siyaset somut, gündelik pratiklerle ilgili olmalıydı. Artık yapılanlar, yapılacak olanlar konuşuluyor, idealardan değil, yapılan yollardan, binalardan, temizlenen derelerden, toplanan çöplerden, yeni projelerden bahsediliyordu. Muhalefette oldukları zamanki gibi eleştirilerle, vaatlerle, idealarla değil, on yıldır iktidar olmanın getirdiği gerçeklerle, somut işlerle siyaset yapıyorlardı. Mevcut düzenin pasif ya da söylem düzeyinde de olsa eleştirilmesi geride kalmıştı. RP'nin Kâğıthane belediye binasına astırdığı "Burada Yolsuzluk Yok" gibi iddialı ve belediyenin işleyiş sistemini sorgulayan söylemlerden eser yoktu. Propaganda düzeyinde kalmış olsa da sosyal adalet vaadinden, piyasa ilişkilerinin doğallaştırıldığı bir söyleme geçilmişti. Partililerin kentsel dönüşümle ilgili yorumları bu minvalde değerlendirilebilirdi.

AKP ile birlikte gecekondu(cu)lara yönelik suçlayıcı bir söylem öne çıkmıştı. Arazi mülkiyetlerinin ve konut yapımlarının işgal yoluyla sağlandığı ve bu haksız avantajların bedelinin ödenmesi gerektiği ima edilmekteydi. Oysa 1990'lı yıllarda, Adil Düzen söylemi etrafında kentlerin yoksul çevre mahallelerinden oy alınmış ve yerel dinî örgütlenmeler, vakıflar ve mahalle çalışmalarıyla yardım faaliyetlerinde bulunul-

muştu.[76] Hareket buralarda güçlenmiş, öteki Türkiye'nin, siyah Türklerin, çevrenin temsilcisi, sessiz yığınların sesi olduğu iddiası ve imajını ve muhalif dilini buralardan oluşturmuştu.[77] Şimdi ise kentsel süreçler içinde devlete karşı ödevler öne çıkarılırken, kentsel mekândaki sınıfsal ayrışma dinamikleri ve eşitsizlikler de derinleştiriliyordu. Buna göre zenginlik de, yoksulluk da, işsizlik de "doğal"dı.

Partililer eskiye göre daha mak(b)ul bir siyaset yürüttüklerini düşünüyorlardı. Kaya partisinin yönetim anlayışının ideolojik olmadığını vurgulamıştı. "RP'de ideoloji vardı tabii. Adil Ekonomik Düzen ya da İslâmî kuralların geçerli olması hadisesi vardı." Fakat ülkede Müslüman olmayanlar, İslâmı başka türlü yorumlayanlar ve onların hakları da vardı. En başından beri programlarında bu yönde bir hedefleri olmamıştı. Din, partililerin yaşam biçimleri üzerinde etkili olmaya devam etse ya da parti organizasyonları, eğitimleri bu alana referansla oluşturulsa da eski algılarında değişme olmuştu. Kaya'ya göre on yıllık süreçte dine bakışı farklılaştırmada büyük başarılar elde etmişlerdi. Eskiden kadrolar arasında kravat-sakal tartışması yapılıyor, takım elbise ve kravat giyenler eleştiriliyordu. Böylesi tartışmalar artık geride kalmıştı, kıyafet biçimlerinin İslâmî semboller içermesinde ya da modern görünümden sakınma tavrında ısrar etmiyorlardı.

AKP, daha net ve açık biçimde devlete koşulsuz bağlılığın bayraktarlığını yapıyordu. Sömürünün ve baskının aracı olarak görülen "kurucu irade" ya da "bürokrat-askerî zümre" gibi nitelemeler artık devleti işaret etmiyordu. Devletle tam bir bütünleşme yaşanmıştı. Kaya'nın bahsettiği "adalet" kavramı da, arzulanan, haksızlıkları dile getirmek adına dillendirilen halka ait bir kavram değil, yönetim zihniyetine işaret eden ve hükmetmenin farklı veçhesini oluşturan yönetenlere ait bir kavramdı. Kaya'nın adaletten anladığı da bir yönetme biçimiydi:

---

76 Ruşen Çakır, *Ne Şeriat Ne Demokrasi: Refah Partisini Anlamak* (İstanbul: Metis Yayınları, 1994).

77 Hakan Yavuz, *Modernleşen Müslümanlar*, s. 118-119.

"Bizim bölgemizdeki insanlar, yani Ortadoğu coğrafyasındaki insanlar, eğer bölgede hükümran olmak istiyorsa, adaleti öne çıkarmak zorundadır, adaletli davranmak zorundadır, yani yöneticiler için."

Kaya'ya göre, Selçuklu ve Osmanlı hükümranlığında yaşayan toplumlar adaletle yönetilmişlerdi. Yani, adalet hükümranlıktı ve Ortadoğu'da, özellikle de Suriye'de düşlenen neo-Osmanlıcı –emperyal– hayallerle ilgiliydi. Ve burada adalet, giderilmesi gereken toplumsal anomalileri ya da ekonomik anlamda bir eşitsizliği imlemiyordu.

Parti aktivizmi ve kadınlar

Sanayi Mahallesi'nin hareketli, renkli ve kalabalık ana caddesinden dümdüz yürüyüp Merkez Cami'den aşağı doğru inerken, Şirintepe'nin sakin yapısı, gösterişsiz dükkânları ve dik yokuşları göze çarpar. Kadın kolları üyeleriyle görüşme yapmak için AKP Şirintepe mahalle bürosunda buluşmak üzere sözleşmiştik. Büroyu bulup beklemeye koyulduktan kısa bir süre sonra, birkaç metre ötede bir taksi durdu ve içinden oldukça şık ve lüks giyinmiş bir kadın indi. Bu kişi, ilçe kadın kolları üyesi Fatma Yüksek'ti. Siyah, dar bir pantolon üzerine pardösü giymiş, uyumlu renkte başörtüsü takmıştı. Topuklu ayakkabıları, çantası ve hafif makyajıyla dikkat çeken, genç ve güzel bir kadındı. Birazdan elinde büro anahtarıyla, düz ayakkabılarıyla koşturarak gelen, renksiz başörtüsü ve pardösüsüyle daha gündelik ve sade giyimli mahalle kadın kolları başkanı Emine Aslan'la farklı duruyorlardı.

İki kadınla selamlaşıp tanıştıktan sonra bir apartmanın giriş katında bulunan parti bürosuna geçtik. Büro oldukça bakımsızdı, Ocak ayı olduğundan en azından ısınma probleminin halledilmiş olacağı düşünülebilirdi. Doğalgaz yoktu ve küçük bir elektrikli soba kullanılıyordu. Birleştirilmiş masalarla U şeklinde bir oturma düzeni ayarlanmıştı. Çay ocağı gibi lavabolar da pek kullanılır gibi durmuyordu. Yer döşemesinde-

ki fayanslar eskiydi, salaş bir görünümü vardı. Burası idareten tutulan ve toplantılardan toplantılara kullanılan bir yer izlenimi veriyordu. Yani gençlik, kadın kolları ve ana kademenin ayrı günlerde en fazla iki saat süren toplantıları dışında faal olmadığı anlaşılıyordu. Gerçekten de partililer çalışmalarını çoğunlukla "sahada" geçiriyorlardı. Kadınlar ve erkeklerin siyasal faaliyetler ve sosyal aktivitelerini gerçekleştirdikleri mekânlar farklıydı. Erkekler kahvehaneler, iş yerleri ya da spor kulüpleri gibi mekânlarda vakit geçiriyor, gençler kafelerde ya da mahallenin belli sokaklarında buluşuyorlardı. Kadınlar ise düğün salonu, hemşehri derneği gibi yerlerde yapılan organizasyonlar dışında çoğunlukla evlerde oluyordu. Kadın aktivistler mahallede komşuluk, akrabalık gibi enformel ilişki ağları üzerinden hareket ediyorlardı. Emine Hanım da Fatma Hanım da, mahallenin eski yerleşimcileri arasındaydı.

Emine Aslan, Kâğıthane'de doğmuştu ve aslen Sivaslıydı. İlkokuldan sonra okula devam edememişti. Dört çocuk annesi olan Aslan sade, açık yüzlü, orta yaşlı, güzel bir kadındı. Aslan, daha önce RP ve FP'de hanım komisyonlarında yer almıştı. AKP'nin ilk kurulduğu yıllarda da görev almış fakat hamilelik dönemleri ve çocukların bakımı sürekli bir siyasal faaliyet içinde olmasını zorlaştırmıştı. Aslan partiye seçim dönemlerinde destek sunmaya çalışıyor, partinin üyelik çalışmalarına katılıyordu. Oto alım satımı yapan eşinin partide aktif bir görevi yoktu fakat o da seçim zamanlarında çalışmalara destek sunuyordu. Emine Hanım'ın çocukları büyüdüğünden eskisine göre daha rahattı. Son iki yıldır Şirintepe kadın kolları başkanlığını yürütüyordu ve çalışmalarda oldukça aktifti. Fakat beklenmedik bir sağlık durumu nedeniyle başkanlığı bırakacaktı. Kendisinden sonra mahalle başkanlığına geçecek emekli bir hemşireye birkaç haftadır refakat ediyordu.

Fatma Hanım'ın partiyle ilişkisi ise daha "profesyonelceydi". Sekiz yıldır aralıksız kadın kollarında çalışıyordu. Bir yıllık mahalle çalışmasından sonra ilçe kadın kollarına geçmişti ve başkan yardımcılığı yapıyordu. Aynı zamanda Şirintepe mahalle sorumlusuydu; mahalleye gidip geliyor, buradaki çalışmalara

katılıyor, il kadın kollarına rapor sunuyordu. Aslen Sivaslı olan Yüksek, 28 yaşındaydı ve Kâğıthane'de doğmuştu. Evliydi ve altı yaşında bir çocuğu vardı. Yüksek'in emlak ve gayrimenkul işiyle uğraşan eşi de parti ilçe teşkilatı yönetiminde yer alıyordu. Fatma Hanım'ın siyasetle ilişkisi daha eskilere dayanıyordu. Fatma Hanım, daha küçükken babasının kucağında Erbakan'ın mitinglerine gittiğini, alnına yeşil bandanalar takıldığını hatırladığını, ağabeylerinin ve babasının RP'de aktif olduğunu anlatmıştı. Uzun süredir partide faal olarak bulunan Fatma Hanım alanına oldukça hâkimdi. Parti çalışmalarından edindiği tecrübelerle fark edilir bir "duruş" kazanmıştı.

İlk bakışta, aynı partiden olmaları dışında iki kadını ortak kılan şey başörtülü* olmaları gibiydi. Emine Aslan gibi mahalle örgütlerinde yer alan kadınlarla, Fatma Yüksek gibi partinin üst kademelerinde yer alanların örtünme ya da giyim tarzlarında ayrımlar vardı. Bu ayrımlar sınıfa, statüye ya da yaşam biçimine dair göndermeler içeriyordu. Sonuçta başörtüsü, İslâmcı ideolojiyle ilgili kültürel siyasal bir felsefeyi yansıtırken, sosyoekonomik ilişkilerden bağımsız değildi.[78] Mahalle kadın toplantısına gelen kadınlar arasında daha kültürel-geleneksel tarzda örtünenler olduğu gibi siyah çarşaflılar da vardı. Ayrıca, Sanayi ve Şirintepe'de bulunan farklı İslâmî cemaatlerden kimileri kılık kıyafet açısından belirgin sınırlara sahipti. Partili kadınların kapanma ve giyinme biçimleri daha az İslâmî tandanslıydı. AKP döneminde parti daha "modern" bir muhafazakâr Müslümanlığın öncülüğünü yapıyordu.

Parti ilişki ağlarına dahil olmak, kadınların yaşam tarzlarından konuşma biçimlerine ve politik üsluplarına kadar değişim yaratıyordu. Fatma Hanım, heyecanlı konuşan, söyleyeceklerini arka arkaya sıralayan ve sözü bitince bir anda susan Emine Hanım'ın tersine kendine daha güvenli duruyor, sakin ve açık-

(*) Aynur İlyasoğlu ya da Jenny White gibi araştırmacılar "tesettür", "başörtüsü" ve "türban"ın farklı anlamlara işaret ettiğini belirtir. Bu başlıkta genel bir kullanım olarak başörtüsü kullanılıyor. Aynur İlyasoğlu, *Örtülü Kimlik: İslamcı Kadın Kimliğinin Oluşum Öğeleri* (İstanbul: Metis Yayınları, 1994), s. 107.

78 Jenny B. White, *Türkiye'de İslamcı Kitle Seferberliği: Yerli Siyaset Üzerine Bir Araştırma*, çev. Esen Türay (İstanbul: Oğlak Yayınları, 2007), s. 358.

layıcı konuşuyordu. Yeri geldiğinde Emine Hanım'ın söylediklerini yeniden yorumluyor ve açıyordu. Aslında iki kadın aynı sosyal-sınıfsal kökenden geliyordu. Anlaşılan Fatma Hanım kültürel-siyasal sermayesini, parti alanındaki ilişki ağlarıyla artırmıştı. Bütün zamanını parti işlerine ayırıyordu. Bir işkadını edası ve havası içindeydi. Erken yaşta evlenmekten ve çocuk sahip olmaktan pişmandı. Üniversiteye gitseydi siyasetle daha farklı mevkilerde ilgilenebileceğini düşünüyordu.

Kadınlar partili olmaktan, parti çalışmalarını yürütmekten oldukça memnundular. Üstelik gönüllü olarak katıldıkları partide hiçbir "çıkar" ya da maddi menfaat gütmeden çalıştıklarını vurgulamışlardı. Aksine, onlar için parti çalışması, tamamen özveri ve feragat gerektiren, sürekli vermek demek olan bir uğraştı. Fatma Hanım CHP'li olan kayınvalidesinin kendilerini eleştirdiğini ve çıkarcılıkla suçladığını, bunun için üzüldüğünü ifade etmişti. Oysa kendisi "sağlıktan, kocadan, evden" vererek siyasal faaliyetlere katılıyordu. Emine Hanım da görüşmenin en başında, siyaseti gönül ve "dava" işi olarak gördüğünü, hiçbir maddi beklenti içinde olmadığını söylemişti. Ona göre mevki ve makamın, resmî bir görevde olmanın ya da kimin nereye geçtiğinin bir önemi yoktu. Kendileri gelip geçiciydi; önemli olan parti faaliyetlerinin sürekliliği, partinin kazanması ve liderlerinin ilerlemesiydi.

> "Sıfatlar hiç önemli değil, ben çıkarken kendi yerime başkan aradım, yeter ki mahallemiz boş kalmasın... Eşimi ana kademe çağırır, destek olur, üye yapar. Burada menfaat söz konusu değil. Ben mahalle başkanı olmuşum vesaire önemli değil, ismim orada olmuş olmamış önemli değil. Biz sadece [partiye] destek olalım, bir adım daha öne yürüsün [istiyoruz]. Kendimiz burada öyle çalışmazsak, zannediyoruz ki başkanımız daha çok ileriye gidemeyecek. O yüzden, elimizden geldiğince manevi destek olmaya çalışıyoruz."[79]

Emine Hanım'ın partisiyle ilişkisini tanımladığı "adanmışlık" ve "çıkarsızlık" ifadeleri, erkek partililer tarafından da-

79 Emine Aslan ile yapılan mülakat, 17 Ocak 2013, Şirintepe.

ha az ve dolaylı olarak dillendirilmişti. İlçe başkanlığı, belediye başkanlığı, meclis üyeliği ya da yönetim kurulu üyeliği gibi mevkilere geçmek kıran kırana bir rekabet ve mücadele içinde gerçekleşiyordu. Bu mevkilerde bulunan partili erkekler, siyasal kariyerleriyle ilgili olarak ilk bu konulara değinmişti. Partili kadınlar ise kişisel ve rekabet dışında bir söylemle yaptıkları çalışmalardan ve faaliyetlerden bahsetmişlerdi.

Kadınların mobilize etme gücü

Parti ev kadınlarına, ücretsiz aile çalışanlarına ya da ücretli çalışan kadınlara ulaşabiliyor ve onları harekete geçirebiliyordu. Bu kesimler kurumsal siyasetin dışında kalan, diğer merkez partilerin hitap edemediği ve bağ kuramadığı kadınlardı. AKP bu kadınlara ulaşmada ve mobilize etmede görece daha başarılıydı.

Şirintepe'de AKP kadın kolları üyeleri arasında ücretli çalışanlar, ücretsiz ev işçiliği yapanlar ve eşleriyle birlikte çalışanlar vardı. Aslında muhafazakâr aile yapısının sık görüldüğü Sivas, Gümüşhane ve Samsun gibi illerden gelen kadınlar için ücretli çalışmak hâlâ olağan değildi. Ekonomik zorluklar ise kadınların da çalışmasını gerektirebiliyordu. Mahallede partili kadınlar arasında evlere temizliğe giden, tekstil atölyesinde çalışanlar vardı. Fakat büyük çoğunluk "ev hanımıydı" ve kadın kollarında 30-45 yaş arası grubun ağırlığı vardı. Genel olarak evlenmemiş, herhangi bir işte çalışmayan, belli bir yaşa gelip çocuklarını büyütmüş, eve bağlı olmayan ya da parti faaliyetlerine vakit ayrılabilen, "verimli" olabilecek kadınlara partide yer veriliyordu. Ücretli işlerde çalışan kadınların parti faaliyetlerinde süreklilik sağlamaları zordu. Zaten kadın kolları toplantıları ve faaliyetleri hafta içi gündüz, iş saatlerinin olduğu vakitlere göre ayarlanmıştı. Çalışan kadınlar ise komisyonlarda "değerlendiriliyordu".

Kadın kolları yerel politik çalışmaları üstlenerek partinin evlere kadar ulaşmasını, kitlelerle yüz yüze iletişim kurmalarını sağlıyordu.[80] Mahalle başkanları ilçede her çarşamba 11.00-

80 AKP kadın kolları örgütlenme biçimi ve pratik çalışmaları açısından RP hanım komisyonlarına benzemektedir. Yeşim Arat, "Refah Partisi Hanım Komisyon-

13.00 saatleri arasında yapılan toplantıya katılıyordu. Öğleden sonra da kendi mahallelerinde toplantı yapıyorlardı. Parti merkezinin kendilerine haftalık olarak ilettikleri metinler üzerinden propaganda faaliyetini yürütüyorlardı.

> "Her hafta gündem değişir. İlçeye gideriz, on dokuz mahalle başkanına Azize Başkan gündemi söyler. Biz de o gündemi alırız, biz de arkadaşlara aktarırız, herkesin ajandası olur, oraya not eder. Biz tek tek gündemi söyleriz. Gelemeyen bayanlara mutlaka gündemler bildirilir."[81]

Kadın programları çoğunlukla gündüz saatlerinde oluyordu. Programlar evlere taziyeye gitmek, hasta ve bebek ziyareti yapmak, mevlit okumak gibi geleneksel pratikler üzerinden yapılıyordu. Parti kurumsal bir biçime sahip olsa da kadınlarla enformel ilişkiler üzerinden bağ kurmakta ve onlarla gündelik sorunları/ihtiyaçları üzerinden ilişkilenmekteydi. Bu bağlamda, belediye hizmetleri, sağlık ya da sosyal yardım gibi konular daha çok öne çıkarılıyordu. Kadınlarla en rahat hissettikleri ev ortamında geleneksel toplumsallaşma ilişkileriyle iletişim kuruluyordu. Kadın aktivistler, mahalledeki kadınların şikâyetlerini, beklentilerini, dileklerini dinliyor, bunu üst kademelere raporlar halinde iletiyorlardı. Hükümetin uygulamaları ya da yapacaklarının nasıl karşılandığına dair nabız yoklaması da yapıyorlardı. Son dönemlerde mahalledeki tek gündem kentsel dönüşümdü. Partililer, kentsel dönüşümün nasıl olacağını ve faydalarını anlatıyor, mahalledeki kadınların çekincelerini gidermeye çalışıyordu.

Konuşulacak gündemler mahallelerin sosyoekonomik durumuna, politik ve kültürel yapısına göre değişebiliyordu. Sözgelimi Hamidiye'de kadın haklarıyla ilgili, Nurtepe'de "terörle" ilgili konular konuşulabiliyordu. Şirintepe'de ise genelde sosyal yardım üzerinde duruyorlardı. Fatma Hanım, mahallede okuma yazma bilmeyen kadınların fazla olduğunu, "cahil" olduk-

---

ları", *Bilanço 1923-1998* içinde, cilt 2 (İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1999), s. 289.

81 Emine Aslan ile yapılan mülakat, 17 Ocak 2013, Şirintepe.

larını, genelde sosyal yardımla ilgili sorular sorduklarını ifade etmişti. Aslında partinin yerel siyasal çalışmaları bu yöndeydi –ve bu tutumu besliyordu. Özellikle sosyal politika alanındaki uygulamalar ve değişikliklerle ilgili olarak sohbetler düzenleniyordu. Bu kapsamda kadınları, yaşlıları, engellileri ya da yardıma muhtaç kesimleri ilgilendiren düzenlemeler ele alınıyor, bunlarla ilgili yapılan yasal değişiklilerin neler olduğu, verilen imkânlardan yararlanmak için nasıl bir yol, yöntem izleneceğinden bahsediliyordu.

> "Gidemedim, bilmiyordum, böyle bir yardım varmış, diye [soruyorlar]. Biz de yönlendiririz, önce kaymakamlık ya da muhtara yönlendiririz. Kömüre muhtacım, bilmiyordum, yazılamadım, eşim çalışmıyor, diyenler oluyor ya da biz toplantı yaparken bizi görüp gelenler, soranlar... Hastam var, bakamıyorum, diyenler çıkıyor. %90 özürlü olanlara aylık bağlandığını söylüyoruz. Bilmiyorduk, duyduk ama nereye gideceğimizi bilmiyoruz, diyenleri yönlendiriyoruz. Burada çoğunluk konu, sosyal yardımdır. Bize Şahin Başkan'a mı gidelim, nereye gidelim, derler, biz de yol, yöntem gösteririz. Belediyenin sosyal işlerine yönlendiririz, bu birimlere gideceksin diye. Bilmeyen çok var, televizyonda duymuş yardımlarla ilgili [konuları]. Mesela dul bayanların emekli aylığına bağlandığını duymuş ama bilmiyor. En çok sosyal yardım konulu... Bir de çevre, mesela yolumuz böyle, merdivenimiz böyle gibi sıkıntılar söylenir. Aşırı siyaset yok, Filistin, Suriye vesaire değil. Yaşlı, dul, çocuklarla ilgili... Belediye, sosyal işler, kaymakamlık, vakıflar müdürlüğüne gönderebiliyoruz, biz sadece aracı oluyoruz. Bilgilendiriyoruz."[82]

Partili kadınlar, devlet ve bürokrasi işlerinden uzak olan kadınlara prosedürü anlatıyor, kamuoyunda tartışma yaratan yasal reformlar hakkında bilgilendirme yapıyor, onları hükümetin yaptığı değişiklikler konusunda bilgilendiriyor ve ikna ediyorlardı.

Kadın kolları, belediye üzerinden daha fazla kadına ulaşıyor-

82 Fatma Yüksel ile yapılan mülakat, 17 Ocak 2013, Şirintepe.

du. Belediye bünyesindeki Kadın Kent Gönüllüleri bunu sağlayan örgütlülüklerden biriydi. 2012 yılında Şirintepe'de yapılan bir kadın kent gönüllüsü toplantısında, çok açıktan AKP ve Erdoğan propagandası yapılabildiğini görmüştüm. AKP kadın kolları üyelerinden biri kadınlara on beş-yirmi dakika boyunca propaganda yapmıştı. Bir köy derneğinde yapılan ve belediye başkanının da geldiği etkinlikte yüzden fazla kadın vardı. Bu kadınların büyük çoğunluğuna belediye üzerinden ulaşılıyor ve partiyle ilişkileri geliştirilmeye çalışılıyordu. Mevcut durumda Şirintepe'de üyeliği olan doksana yakın kadın kent gönüllüsü vardı. Bu kişiler, aktivist olmaktan öte, partinin iletişim kurmayı başardığı kadınlardı. Kadınlardan seçim zamanı evlerinde sohbetler düzenlemesi ya da müşahitlik gibi görevlerde bulunmaları bekleniyordu. Kadınların partide tabandan gelen ve yeri doldurulamaz güçleri vardı ve Emine Hanım'ın da ifade ettiği gibi, onlar da bunun farkındalardı:

> "Kadınlar daha rahat kapıyı çalıyor. Seçmen ziyaretinde biz daha rahat oluyoruz. Biz içeriye girebiliyoruz, diğerleri kapıdan prosedür olsun diye yapıyorlar. Biz üye çalışmasında, ev sohbetinde onlardan daha aktifiz. Bayanlar daha konuşkan, stant çalışmalarında yarım saat geç geldiğimizde, üye yapmadıkları oluyor. [Bize] iyi ki geldiniz diyorlar."

Kazanımlar ve prangalı konumlar

Mahallelerdeki çalışmaları özveri ve fedakârlıklarla yürüten kadınlar aynı zamanda partinin de kendilerine katkısı olduğunu düşünüyordu.

> "Partiye biz ne kadar destek oluyorsak, parti de bizi değiştirdi. Ben kendim, kişiliğim, kıyafetim... Çocuklarımızla ilişkilerimiz değişti. Ev hanımıydık, günlük, temizlik vesaire... Burada oturunca kendimizi daha çalışkan, daha faydalı hissediyoruz. Sosyal işlere psikiyatri, doktorlar geliyor, faydalanmak isteyenler oraya geliyor. Oturmaktan kalkmaya [kadar], biz partiye ne kadar faydalı olduysak da, o da... Ben yaptığım çok şeyi

burada kazandım. Seminerlere katıldıktan sonra çocuklarımla, eşimle aramdaki diyalog değişti."

Muhafazakâr/ataerkil reflekslerin güçlü olduğu Sanayi gibi mahallelerde kadınların kamusal alana çıkıp burada görünür ve etkin olmaları hoş karşılanmazken, siyasal faaliyetlere katılımları bu sınırlamaları gevşetiyordu. Kadınlar gerektiğinde akşamları ev sohbetlerine katılıyor, partili erkeklerle birlikte üyelik çalışmaları yapıyorlardı. Parti faaliyetleri kadınların evden dışarı çıkmalarını ve kamusal alana dahil olmalarını sağlıyordu.[83] Sınıfsal/toplumsal cinsiyet gibi yapısal sınırlamalar nedeniyle okuyamayan ya da başörtüsü/imam hatip lisesi mağduriyeti yaşayan kadınlar için siyasal alan başka fırsatlar yaratıyordu. Kadın kolları yaygın bir örgütlenme ağı ve farklı alanlardaki faaliyetleriyle kadınlara kendilerini geliştirebilecekleri ve potansiyellerini açığa çıkarabilecekleri kanallar oluşturuyordu.[84]

Kadınlar, parti örgütlülüğüyle evlerinden ve mahallelerinden daha geniş bir dünyaya açılıyorlardı. Yazarlarla söyleşiler yapılıyor, televizyon sunucularıyla, milletvekilleriyle, il ya da parti merkezinden gelen tanınmış simalarla seminerler düzenleniyor, üniversitede çalışan öğretim üyelerinden dersler alınıyordu. Türkiye'nin siyasal ve ekonomik tarihi, AKP dönemi, İslâm tarihi, dinî bilgiler, bunun dışında kadınlara özel annelik,

---

83 AKP'li kadınların partiye katılımlarını farklı saiklerle gerekçelendirdikleri görülmektedir. Partili kadınlarla yakın dönemde yapılmış bir çalışmada, kadınların siyasete katılımlarının ilk nedenini Tayyip Erdoğan'a olan sevgilerine bağladıkları gösterilmiştir. Erdoğan'ın belediyeciliği, sorun çözebilmesi ve karizması dile getirilmiştir. Ayrıca partinin ahlâka, inanca, aileye verdiği değer, muhafazakâr yapısı ve dinî-geleneksel kodlara sahip olması diğer etkenler olarak öne çıkarılmıştır. Kadınlar evde dizi izlemek yerine, partide yararlı işler yaptıklarını, aktif olduklarını, kendilerini daha iyi hissettiklerini söylemişlerdir. Özlem Tür ve Zana Çıtak, "AKP ve Kadın: Teşkilatlanma, Muhafazakârlık ve Türban", *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu* içinde, der. İlhan Uzgel ve Bülent Duru, 2. baskı (Ankara: Phoenix, 2010), s. 614-629.

84 İslâmcı kadınlar üzerine çalışan Nilüfer Göle, Yeşim Arat ya da Jenny B. White gibi araştırmacılar, kadınların örtünme mücadelesi ve siyasal aktivizmlerinin kendilerini ataerkinin ev hapsinden çıkardığını, yeni sosyal kimlikler kazanmalarına ve somut fırsatlar yaratmalarına vesile olduklarını anlatırlar.

çocuk gelişimi, kadın sağlığı ve doğum, aile içinde kadının rolü, oturma-kalkma ve konuşma gibi konularda da seminerler düzenleniyordu. Eğitimler parti içinde olabildiği gibi, dışarıya dönük, mahalle bazında tüm kadınlara yönelik de olabiliyordu. Kâğıthane'de 19 mahalle örgütünden yaklaşık 200-250 kadın parti içi eğitim çalışmalarına katılıyordu. Eğitimler genelde ilçede ve hafta içi yapılıyor, birkaç saat sürüyordu. Eğitimler için dışarıdan uzmanlar gelebildiği gibi, parti içinden Burhan Kuzu gibi –başkanlık sistemini anlatmak üzere– tanınmış simalar da gelebiliyordu.

Dolayısıyla, semtin alt-orta sınıf kadınları; parti ağına dahil olarak sosyokültürel kökenlerinin kısıtlarını aşıyorlardı. Kadınlar partili olduktan sonra toplumda saygı gördüklerini, sözlerinin dinlendiğini söylemişlerdi. Emine Aslan siyasetle ilgilendiğinden beri hem kendi bakışının, hem de çevresindekilerin ona bakışının değiştiğini söylemişti. 18 yaşındaki kızının evlenme isteği karşısında kararsız kalan Emine Hanım, kızının erkek arkadaşının, hatta ailesinin dahi kendisinden çekindiğini ifade etmişti. Ona göre, siyasetle ilgilendiği için insanlar kendisini "üniversiteli" gibi görüyor ve saygı duyuyordu.

Bunlarla birlikte, Şirintepe gibi alt sınıfların yoğun yaşadığı bölgelerde kadınların siyasal katılımları sınırlılıklar taşıyordu. Hele de belediye ve parti gibi kurumsal siyasal alanlarda bu daha da belirgindi. Kurumsallaşmış siyaset, gelir ve eğitim gibi sermayeler gerektiren, uzun ve sürekli çalışma koşullarıyla zaman esnekliği az olan, güç ve rekabet ilişkilerinin yoğun olduğu, erkek egemen bir alan olarak işliyordu.[85] Kâğıthane'de partinin üst kademelerinde, belediye meclis üyeliği gibi statülü mevkilerde kadınların temsili sınırlıydı. Para, vakit, güçlü kamusal ilişki ağları, eğitim, deneyim gibi gerekli politik kaynak ve olanaklara sahip olanlar, öncelikli olarak aday gösteriliyor ve seçiliyordu.[86] Bölgede yaşayan kadınların birçoğu ise bu im-

85 Ayşe Güneş-Ayata, "Türkiye'de Kadının Siyasete Katılımı", *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* içinde, yay. haz. Şirin Tekeli, 2. baskı (İstanbul: İletişim, 1993), s. 197.

86 Ayten Alkan, *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı* (Ankara: Dipnot Yayınları, 2005), s. 79, 84.

Partide sınıf temsilleri: Şirintepe'den evler...

kânlara/sermayelere sahip değildi. Ayrıca kadınların evlilikleri, hastalıkları, hamilelik süreçleri, işe başlamaları, evde bakımını üstlendikleri yaşlı ya da çocukların olması partideki faaliyetlerinin sürekliliğini etkiliyordu. Üstelik kadınların partide yer alması ve siyasal aktivitelere katılımları eşlerinin "izni" dahilindeydi. Aksi takdirde, kadınlar bu çalışmayı yürütemeyeceklerini ifade etmişti.

Politikanın, kadın ve erkek partililerin hayatlarındaki yeri de farklıydı. Erkekler partide daha rahattı, gerekirse ailelerinden de feragat edip siyasete öncelik verebiliyorlardı. Kadınların ön-

celiği ise farklıydı. İlçe Kadın Kolları Başkanı Azize Duman çocukları 20 yaşını aşmış olmasına rağmen, her gün eşi ve çocukları eve gelmeden yemek sofrası hazırladığını, parti çalışmalarına ara verdiğini, işi bittikten sonra tekrar partiye geldiğini övünerek anlatmıştı. Oysa kendisinin RP döneminde siyasetle ilgilenmeye başlaması kolay olmamış ve bunun için eşiyle mücadele etmişti. Azize Hanım parti arabalarına ya da toplu taşıma araçlarına binmesine izin vermeyen eşinin, gideceği her yere kendisini bırakmak istemesinin sorun olduğunu anlatmıştı. Azize Hanım Almanya'da büyümüş, orada eğitim almış bir kadındı. Ayrıca babası din adamıydı ve kendisi Almanya'da babasıyla birlikte siyasal süreçlere dahil olmuştu. Fakat eşiyle uzun bir süre bu anlamda mücadele etmek zorunda kalmıştı. Yine de kendisi de kadınlık rollerini yeniden üreten, aileyi kutsal gören bir yaklaşım içinden konuşuyordu. Sohbetimiz sırasında, evlilik için cemaatten birini bulmanın hayırlı olacağını "Haram yemedikleri için işinde gücünde, eşlerine sadık olurlar," sözüyle ifade etmişti. Ona göre, kadınlar için annelik ve eş "görevleri" birinci sırada geliyordu.

Parti siyasetine ağırlığını koyanlar erkeklerdi. Kadınlar parti içi güç mücadelelerinde yer almadıklarından, siyasal karar alma mekanizmalarında da sınırlı bir yere sahiptiler. Parti uygulamalarını etkileyecek nüfuzları yoktu. Kadınlara özerk ve aynı zamanda düzen altına alınmış kendi gettoları dışında idari ya da finansal karar hakkı tanınmıyordu.[87] Parti alanının toplumsal cinsiyet hiyerarşisini besleyen ilişkiler sistemi, iktidar alanını kadınlara kapatmıştı. Onlardan öncelikli olarak beklenen ai-

87 Partinin siyasal çalışmalarını aktif olarak yürüten kadın kolları, parti alanı içinde belli bir dereceye kadar özerktir. Kadın kolları ilçe başkanı, hiyerarşik olarak parti ilçe başkanına karşı sorumlu olmaktan ziyade il kadın kollarına karşı sorumludur. İlçe kadın kolları başkanlarının seçiminde ilin direkt etkisi vardır. Kadın kolları başkanlarını ya da yönetimini görevden alma yetkisi, genel merkezden onay almak koşulu ile il kadın kollarına aittir. Yine mahalle kadın kolları teşkilatları mahalle başkanlarıyla değil, ilçe kadın kollarıyla ilişkilenmektedir. İlçe ve mahalle düzeyinde yapılacak faaliyetler ya da sunulan raporlar kadın kollarının kendi hiyerarşik örgütlenmesi içinde gerçekleşmektedir. Kadın kollarının gündemleri ve faaliyetleri özerk olarak kendi örgütlenmeleri içinde yapılmaktadır. Bununla birlikte, ilçe ve mahalle örgütleri ortak faaliyetler yürütmekte ve eşgüdümlü olmaya çalışmaktadır.

le yaşamına ilişkin taleplerdi. Kadınlar da partideki faaliyetlerini aile, ahlâk, gelenek gibi muhafazakâr değerlerden taviz vermeden "meşru" bir çerçevede yürütmeye özen gösteriyordu. Parti ve kadın kolları yayınlarında "aile" kurumu ve değerleri öne çıkarılıyordu. Kadın ailede de, siyasette de daha geride, erkeğin yardımcısı rolünde, iffetli, sakin, uyumlu bir figür olarak tasavvur ediliyordu. Buna göre ahlâklı bir toplum yaratılması, gelecek kuşakların iyi birer Müslüman olması kadınlara bağlıydı. Kadınların örtünmesi de bir inanç özgürlüğü olarak sunulmakla birlikte, ahlâk perspektifinden ele alınmaktaydı.

Kadınlar partinin kitlerle bağını kuran, mobilizasyon gücünü artıran önemli işleri üstlenmelerine rağmen, parti içindeki konumlarını kendi potansiyellerine dayandırmaktan çok, parti liderine atıfla açıklıyorlardı. Emine Hanım, partide yer almasını başbakana (Tayyip Erdoğan'a) olan sevgisine ve inancına bağlıyordu. Onun gözünde başbakan, kişiliği, duruşu, görüşüyle farklı bir liderdi. Kendisini onda bulmuş, dürüstlüğüne güçlü biçimde inanmıştı. Gittiği her yerde partisi hakkında konuştuğunu söyleyen Emine Hanım, aksi takdirde içinin rahat etmeyeceğini, başbakanın "koltuğunun sallanacağını" düşünüyordu. Ona göre parti lideri kadınlara çok değer veriyor, kendileri de o değere layık olmaya çalışıyordu. Yani kadınlar partideki konumlarını kendi öz güçleri, siyasal geçmişin birikim ve deneyimleri yerine parti liderinin tutumuna bağlıyorlardı.[88]

Alt sınıfların partiye katılma stratejileri: Karaçay ailesi örneği

Mahallede yaşayan alt sınıflar için parti "modern", "kravatlı", "bakımlı", "markalı" bir siyaseti temsil ediyordu. Onlar da seçkinci yapısına rağmen partide yer almanın mücadelesini ve-

88 İslâmî hareketlerin ve RP'nin güçlenmesi ve taban bulmasında kadınların büyük roller aldığını söyleyen Cihan Aktaş, artık iktidara gelmiş bu kadrolar tarafından kadınların emeklerinin görünmez kılındığı yönünde eleştirilerde bulunur. Cihan Aktaş, *Bacıdan Bayana: İslâmcı Kadınların Kamusal Alan Tecrübesi*, 3. baskı (İstanbul: Pınar Yayınları, 2005).

SANAYİ YENİ İSİM İSTİYOR

Sanayi Mahallesi sakinleri "Sanayi" isminin değiştirilmesini istiyor. Görüşlerine başvurduğumuz Sanayi esnafı ve sakinleri "mahallemiz ticaretten ve İstanbul'un merkezi noktasında yer almasına rağmen bu durumdan dolayı oldukça önemli bir yer. Ancak mahallemize gelmeyen ancak ismini duyan yada nerede oturduğumuzu sorduklarında otomobillerin tamir edildiği İstanbul'un merkezine oldukça uzak bir yer zihinlerinde canlanıyor. Buda mahalle sakinleri olarak bizi oldukça rahatsız ediyor. Mahalle sakinleri ve esnafın ortak bir isim üzerinde görüş birliğine varılıp mahalle ismin değişmesini talep ediyoruz." diyor.

Özellikle mahallenin gençleri ve Sanayi Spor taraftarları maçlarda rakip takım taraftarlarının kendileriyle "yan sanayi" diye alay ettiklerini tebessüm ederek anlatıyorlar. Son olarak Mahalle esnafı ve sakinleri, Kâğıthane Belediye Meclisi'nin konuyu gündeme taşıyarak vatandaşın taleplerini dikkate alması gerektiğini ifade ettiler.

RASİM EMEK
Mahalle Sakini

Sanayi Mahallesi'nin isminin 5.Levent olarak değişmesinin mahallemize değer katacağını düşünüyorum.

ENİS AKSAÇ
Mahalle Sakini

Sanayi Mahallesi ismi yerine 5.Levent veya Yavuz Mahallesi olabilir

SANAYİ '5. LEVENT' OLMAK İSTİYOR

"Sanayi '5. Levent' Olmak İstiyor"

riyordu. Semtin en yoksul mahallelerinden birinde oturan Karaçay ailesinin yaptığı da buydu.

Ailenin geçimini büyük ölçüde baba Mehmet Karaçay sağlıyordu. Birkaç yıldır eşi Yasemin Karaçay'la birlikte kaplıcalara sağlık amaçlı turistik geziler düzenliyor, pazarlama işiyle uğraşıyorlardı. Mahallede kendi hesabına çalışan, fakat kalifiye işgücüne sahip olmayan kesimler arasındaydılar. Ailenin tek çocuğu olan Burak ise eğitim hayatına devam edememiş, çocuk yaşlardan itibaren çalışmaya başlamıştı. Karaçay ailesi partinin mahalle ve ilçe örgütlerinde görev alıyordu. Mehmet Karaçay Şirintepe mahalle yönetim kurulu üyesi, Yasemin Karaçay kadın kolları mahalle sorumlusu, oğulları da mahalle gençlik kolları başkanıydı.

Karaçay ailesinin partiyle ilişkisini hayatlarını ilgilendiren somut sorunlar ve konular üzerinde kurduğu anlaşılıyordu. Mahalledeki yapıların büyük çoğunluğu gibi kendi binaları da kaçak olarak görünüyordu ve kentsel dönüşüm projeleri kapsamındaki akıbeti belirsizdi. Dönüşümle ilgili en doğru bilgileri almak, dönüşüm sırasında dezavantajları azamiye indirmek, belediyeyle, dolayısıyla partiyle kurulan ilişkilere göre değişebilirdi. Ayrıca Karaçay ailesinin yapmış olduğu pazarlama işi en başta sosyal çevre ve güvenilirlik gerektiriyordu. Bu anlamda parti ağları ve kimliği de sosyal çevre içinde önemli bir referans oluşturuyordu. Ayrıca iş yaşamında önemli bir kriter haline gelen üniversite diplomasından yoksun olan çocuklarının partiye katılmasını teşvik ediyor, geleceğini planlıyorlardı.

Ailenin partiyle ilişkisi, beş yıl önce Yasemin Karaçay'ın Kâğıthane Belediyesi'nin Kadın Kent Gönüllüleri çalışmasına katılmasıyla başlamıştı. 41 yaşında olan Yasemin Hanım Kâğıthane'ye evlendikten sonra gelmişti ve 23 yıldır burada yaşıyordu. İlkokul mezunuydu ve daha önce herhangi bir ücretli işte çalışmamıştı. Eğitim sermayesinin yetersiz olduğunu, diploma ve sertifika gibi "iş yapan" belgelere sahip olmanın önemli olduğunu düşünüyordu. Nitekim ekonomik olarak zorlanıyorlardı. Evde ya da uygun olan bir işte çalışabileceği nitelik-

ler edinmek istemişti. Bu nedenle de mahallede açılan İSMEK (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları) kurslarından birine başlamıştı. Burada "ev hanımları"na eğitimler verildiğini, ardından sertifika aldıklarını anlatmıştı. "Ev hanımları"nın geçinmesinin çok zor olduğunu, bu kurslarda kadınlara verilen belgelerin yararlı olduğunu düşünüyordu. Kursa başlaması, beklemediği biçimde belediye kadın meclisinde yer almasına vesile olmuştu. Belediye Başkanı Şahin Aksoy (İSMEK'e) ziyaretlerinden birinde, kendisini kadın meclisine davet etmişti. Bu öneri kendisini çok heyecanlandırmış ve mutlu etmişti.

> "Ben de belediyeye gittim, o zaman çok önemli bir görevmiş gibi geldi. Birkaç arkadaşla birlikte Kent Kadın Gönüllüleri grubunun sorumlusu olduk. Bu grup başka hiçbir yerde yok. Ben de başka kadınlara söyledim. Sonra her sokağa bir tane kent gönüllüsü ortaya koymaya çalıştık."[89]

Belediye kadın meclisinden sonra parti kadın kollarında yer almaya başlayan Yasemin Karaçay, şu anda mahalle sorumlusuydu. Kendisinden birkaç yıl sonra da eşi mahalle parti teşkilatında görev almıştı.

Mehmet Karaçay 45 yaşındaydı ve aslen Giresunluydu. Mahallenin yoksul yerleşimcileri arasındaydılar. Babası ayakkabı dükkânı işletmiş, dar gelirli bir bütçeye sahip olmuştu. Ayrıca Mahmut Efendi Cemaati'nin üyesi ve Erbakan'ın sıkı bir takipçisi olmuştu. İmam hatip lisesi mezunu olan Mehmet Karaçay gençliğinde Akıncılar grubuna sempati duymuştu. Gençlik döneminde babasının dükkânında çalışmış, aynı zamanda ağabeyinin spor salonunda dövüş sporları alanında eğitmenlik yapmıştı. Evlendikten birkaç yıl sonra, 1995'lerde, şoförlük yapmaya başlayan ve bu işi 2007'ye kadar sürdüren Mehmet Karaçay görüşme yaptığımız günlerde eşiyle ticaret-pazarlama işi yapıyordu. Aynı zamanda partinin mahalle yönetim kurulu üyesiydi.

---

89 6 Mart 2012, Şirintepe Mahallesi.

Partide sınıf temsilleri: Gecekondulu ve işçi kimliğinin yadsınması

Karaçay ailesi Kâğıthane'nin en yoksun/yoksul bölgelerinden biri olan Keçideresi'nde oturuyordu. Keçideresi üç mahallenin (Şirintepe, Çeliktepe ve Yahya Kemal) arasında kalan dere yatağında bir bölgedir. Kiralar Sanayi Mahallesi'ne göre çok daha ucuzdur. Maslak hattında çalışan beyaz yakalılar, Etiler ya da Levent gibi üst sınıf semtlerde oturamadığından Sanayi ve Çeliktepe gibi mahalleleri tercih ediyordu. Dolayısıyla bu mahallelerde kiralar artmıştı ve daha yoksul kesimler Şirintepe gibi yerlerde oturuyordu.

Keçideresi öteden beri yoksul –ve muhalif– kesimlerin yerleştiği bir yer olagelmişti.[90] Uzun yıllar yol, kaldırım, çocuk parkı, muhtarlık hizmetleri gibi temel kamu hizmetlerinden de yoksun kalmıştı.[91] Arabaların giremediği bölgede ilk kez 1990'larda yol çalışması yapılmıştı.

1990'lar aynı zamanda Kâğıthane'de apartmanların hızla çoğalmaya başladığı dönemlerdi. Mehmet Karaçay da kardeşleriyle birlikte gecekondularını dört katlı bir apartınana çevirmişti. Her bir kat zamanla, imece usulüyle yapılmıştı. Binanın elektriğini ağabeyi döşemiş, katların perdesini tanıdık kalfalarla birlikte çıkmışlardı. En son katı beş yılın sonunda tamamlamışlardı. Mevcut durumda, Karaçay ailesinin yaşadığı binanın da mahalledeki diğer yapılar gibi tapu ve kat mülkiyetiyle ilgili sorunları vardı. Arsa ve konutların resmiyetiyle ilgili yasal sorunlar son dönemdeki kentsel dönüşüm dalgasına kadar "tehlikeli" bir gündem olmamıştı.

---

90 İlk yerleşimciler arasında Aleviler yoğunluktaydı.1990'larda Siirt ve Bitlis'ten gelenler de olmuştu. Sanayi'de yoğun olan Karadenizliler burada azınlıktaydı, maddi durumlarını düzeltenler ise başka yerlere taşınıyordu.

91 Mehmet Karaçay çocukluk yıllarında bölgeyi şöyle tasvir eder: "Dere yatağı yoktu, yarım insan gelecek şekilde boru vardı. Ama yağmur gelince yetmiyordu. Yapılaşmalar olunca kanalizasyonlar bırakıldı, buraya çok pis bir görüntü oluşturuyordu. Orada bir gölet oluştu, hafriyat çalışması sonucu çukur oldu, doldu. Çocuklar onun içinde oynardı, lağımlı suda kulaç atıp yüzerdi. Hijyen olmayan bir yerdi. Hastalıklar vardı." Mehmet Karaçay, 2012, Şirintepe.

İstanbul'un pek çok mahallesinin kuruluş öyküsünde olduğu gibi burada da arsa alım satımları devletin kontrolü dışında, kendiliğinden gerçekleşmişti. Dönem dönem, tapu tahsis belgelerinin verilmesi ya da af yasalarının çıkarılmasıyla gecekondu "sorunu" resmî bir düzleme kaydırılmaya çalışılmıştı. Fakat kentsel dönüşüm süreciyle birlikte yasala/yasal olmayana dair tüm sınırlar yeniden çiziliyordu/dayatılıyordu. Mevcut durumda bölge Kâğıthane Belediyesi'yle Büyükşehir Belediyesi'ne ait görünen bir yeşil alan statüsündeydi. Dolayısıyla, mahalle sakinlerinin oturdukları binaların imar ve iskân tapusu yoktu, sadece toprak tapusu vardı. Arsaların metrekaresine de bölge halkının ödeyemeyeceği miktarlar biçilmekteydi. Büyükşehir Belediyesi'ne ait görülen yerlerden birkaçı satışa çıkarılmış, belediyenin belirlediği meblağı ödeyemeyenler mağdur olmuştu.

Mahallede dönüşüm kapsamında kimi gecekondular ve binalar yıkılmıştı. Kot sorunu da gündemdeydi. Doyurucu bir bilgilendirme yapılmadığından insanlar tedirgindi. Karaçay ailesi de ne yapacağını bilmiyordu. Tapu tahsis belgeleri vardı fakat mahalleye kat irtifakı verilmiyordu. Bu nedenle müteahhitler buraya girmek istemiyor, onlarla kat karşılığı anlaşma arzusundaki mülk sahipleri de bir şey yapamıyordu. Bunlarla birlikte, Mehmet Karaçay da diğer partililer gibi kentsel dönüşümün semtlerini eski halinden kurtaracağını düşünüyordu.

Keçideresi ismi birkaç yıl önce Güzeldere olarak değiştirilmişti. Mehmet Karaçay bunun bir başlangıç olduğuna, kentsel dönüşümle devamının geleceğine inanıyordu. Mehmet Karaçay'ın bütün bir yaşamını geçirdiği yerin eski isminden sakınması mânidardı. Bölge, gecekondulaşmanın yaşandığı ilk yıllarda keçilerin otladığı, insanların yürümekte zorlandığı dik yokuşlarla çevrili bir yerdi. Bu nedenle halk arasında Keçideresi diye söylenegelmişti. Ayrıca, 1970 ve 1980'lerde solun "kurtarılmış bölge"lerinden biriydi. Dolayısıyla, Keçideresi geçmiş siyasi kimliği ve gecekondulu işçi kimliği temsiliyle orta sınıf muhafazakâr kültürel değerlerin hâkim olduğu parti nezdin-

de negatif bir imgeye sahipti. Mehmet Karaçay gibi kişilerde de "utanç" uyandırıyordu: "Güzeldere ismi geçen yıl verildi. 'Terör' dönemlerinden kalma bir isim olmasın. Adam utanıyor Keçideresi demeye, minibüse binerken."

Karaçay için AKP, Türkiye siyaseti içinde daha ılımlı, gerçekçi ve ayakları yere basan bir politika izliyordu. 1980'lerde radikal İslâmî gruplarla hareket eden Karaçay, o dönem dile getirdikleri "Şeriat gelecek, vahşet bitecek; dinsiz devlet yıkılacak" gibi sloganları savunmanın artık mümkün olmadığını düşünüyordu. Ona göre bu slogan çok uçtu ve gereksiz bir çıkışı ifade ediyordu. Devlete karşı olmak da ne demekti? AKP, halkı tüm bu ideolojilerden kurtarmıştı ve sadece halka yönelik çalışıyordu. Üstelik kenarda bırakılmış insanlara ulaşmış, onları da bir yere taşımıştı: "CHP kitlesi devlet dairesinde bir yerde çalışıyordu. Okumamış olanı da ya çaycı, ya şudur bir devlet dairesinde. AKP, CHP'nin istihdam yaratamadığı kişilere ulaştı."

Mehmet Karaçay, AKP ile hem ideolojik olarak hem de maddi düzlemlerde değişim yaşadıklarını düşünüyordu. Ona göre, dışarıda bırakılan kesimler devlet dairelerine girebilmiş, belediyelerde ya da resmî kurumlarda çalışmaya başlamıştı. AKP şimdi de onlara yoksul geçmişlerinin ve gecekondulu kimliğin izlerini silme önerisinde bulunuyordu.

Karaçay ailesinin kentsel dönüşümden umdukları fırsatlar vardı. Yasemin Hanım yaşadıkları bölgenin yetersizliklerinden dem vuruyordu: "Şimdi bile Keçideresi'nde ne bakkal ne kasap, hiçbir şey yok. Bir misafiriniz gelse, öyle kalıyorsunuz. Sanayi'den yürüyerek gidip gelirdik alışverişler için, yine aynı." Yasemin Hanım, on beş sene hiçbir yere gidemediğinden, eşinin kendisini taksiyle alıp alışverişe götürdüğünden yakınmıştı. Karı-koca oturdukları bölgenin dönüşmesini, eski halinden kurtulmasını istiyordu.

Sanayi Mahallesi gibi kentin sonradan apartkonduya dönüşen eski işçi gecekondu mahalleleri kentsel rantta pay kapma peşindeki kesimlerin hedefindeydi. Parti elitleri ve belediye "yasal" olmadıklarına kani oldukları bu alanların dönüşmesi gerektiğini vaaz ediyorlardı. Örtük de olsa yerleşimcileri

"haksız" kazanç peşinde koşan, eski "işgalci"ler olarak damgalıyorlardı. Oysa yerel parti teşkilatının üst kademelerindekiler dahi Kâğıthane'nin eski gecekondu mahallelerinden geliyordu. RP'den FP'ye Milli Görüş çizgisinin dindar gecekondulu kent yoksullarına dönük himayeci gözüken tavrı AKP dönemiyle tamamen değişmiş, "kaçak yerleşimci", "işgalci" vatandaş muamelesi görmeye başlamışlardı.[92]

Muhafazakâr/İslâmî kesimlere hitap eden lüks rezidanslar, konaklar ve siteler her yerde boy gösteriyordu. Keçideresi gibi Sanayi Mahallesi isminin de "rahatsız" edici olduğu ve isminin değiştirileceğiyle ilgili söylentiler vardı. Kâğıthane Belediyesi'nin çıkardığı yerel gazetelerde buna dair haberlere sıkça yer veriliyordu. "Sanayi 5. Levent Olmak İstiyor" gibi haberlerle mahallenin isminin rahatsız edici olduğu ve değiştirilmesi yönünde talep olduğu aktarılıyordu. Sanayi ismi, mahallenin hâlâ İstanbul'un dışında ve oto tamirlerinin yapıldığı bir fabrika bölgesi, işçi semti olduğu izlenimi uyandırıyordu.[93] Mahallenin imajıyla ilgili isim değişikliği talebi kentsel rant değerinden ve dönüşümün orta sınıf beğenileri yüceltip hâkim kılan değerlerinden bağımsız değildi. Partililer de kentsel dönüşümü böylesi mekânlara referans vererek anlatıyordu.

> "Kâğıthane'de en önde giden kentsel dönüşüm. Çok güzel bir çalışma var, herkes de çok memnun. Bir Bauhaus olsun, Metro olsun... Barbaros'ta, Keçideresi'nde bir çalışma var şimdi. Bayağı dört-beş okul, bir cami, bir dünya site... Orada gecekondular vardı. Şimdi kentsel dönüşüm var. Herkes işte, biz de daire almak isteriz, nasıl yaparız... Geçen gün bayanlara plan proje çıkardım. O kadar merak ediyorlar ki... Kentsel dönüşümü çok merak ediyorlar, artık güzel bir evde, asansörlü bir ev-

92 Ayşe Çavdar dindar orta sınıfların yaşama alanı olan Başakşehir'in kurulmasının gecekondu kimliğinin reddedilmesiyle ilgili olduğunu anlatır. Ona göre, Başakşehir, dindar kesimleri gecekondu mahallelerinin gark olduğu yoksulluktan, yasal ve ekonomik güvensizlikten kurtarmak ve bu mahallelerin estetik başıboşluğundan korumak için sunulan çözüm olmuştur. Ayşe Çavdar, "Görünür Fanteziler: Büyüklük Kimde Kalsın?" *Birikim*, S. 270 (2011), s. 55.

93 "Sanayi '5. Levent' Olmak İstiyor" ya da "Kâğıthane'ye Yatırım Akacak", *Sanayi Mahallem*, S. 3 Ocak 2013.

de oturmak istiyorlar. Bu, Şahin Başkan sayesinde. Kentsel dönüşüm çok güzel ilerliyor. Güzel bina, şık bir site..."[94]

Güzel asansörlü binalar, şık siteler orta ve üst sınıf konut biçimlerine işaret ediyordu. Bu mekânlara dizilen övgüler alt sınıflar nezdinde hâkim sınıfsal-kültürel kodların ve beğeni tarzının meşrulaştırılmasıydı.[95] Parti yoksul-emekçi alt sınıflara, sınıfsal temsillerini farklı gösterme imkânı sunarak, onlarda hâkim sınıfın değerlerini ödünç almak ve onlara sahip olmak arzusunu besliyordu.[96] Alt sınıflara mensup karşılaştığım partililer kıyafet biçimleri ve konuşma üsluplarıyla kültürel/sınıfsal koşullarından farklı bir tablo çiziyorlardı. Kendi sınıfsal konumlarını ortaya koyuşlarında, temsil düzeyinde kendi maddi gerçekliklerini yadsıma veya farklı gösterme söz konusuydu. Yoksul-emekçi bir bölgede yaşayan işsiz bir kadının ya da gencin "üst düzey" bir politikacı edasıyla, daha da önemlisi egemen (burjuva) sınıf siyasetçilerinin kavram ve argümanlarıyla konuşması ve toplumsal dünyayı bunlarla yorumlamasıyla kendini ortaya koyan bu sınıfsal yadsıma, AKP siyasetinin önemli başarılarından biri gibi görünüyordu.

AKP mahallelilere modern, kentli, çağdaş olmayı vaaz ediyordu ki bunlar sınıfsal arka planları olan iddialardı. Mehmet ve Yasemin Karaçay, oğullarının parti ilişki ağlarıyla sınıfsal bir kurtuluş şansı yakalayabileceğini düşünüyorlardı ve bunun için çocuklarının partide yer alması için ısrarcı olmuşlardı.

94 Şirintepe kadın kolları başkanı, 17 Ocak 2013, Şirintepe.

95 Bourdieu hâkim sınıfın hayat tarzının işçi sınıfı için pozitif referans işlevi gördüğünü söyler ve bunu simgesel şiddet/iktidar kavramıyla açıklar. Bourdieu'ye göre egemenlik altında olanlar egemenlik ilişkisini, sınıfsal farkları, egemen olanın çıkarına uygun olan kategoriler aracılığıyla algılar. Üst sınıfların yaşam tarzlarına, sevgi ve hayranlık duyulur. Bu beğeni, onay verme ve meşruluk kazandırma anlamında eşitsizliğin sürdürülmesine katkıda bulunur. Cihad Özsöz, "Pierre Bourdieu: Simgesel Şiddet, Eğitim, İktidar", *Cogito*, S. 76 (2014), s. 293; Irmak Karademir Hazır, "Bourdieu Sonrası Yeni Eşitsizlik Gündemleri: Kültürel Sınıf Analizi, Beğeni ve Kimlik", *Cogito*, S. 76 (2014), s. 240-248.

96 Bourdieu'ye göre, sınıfsal konumların temsilleri vardır ve faillerin sınıfsal konumlarının temsilleriyle oynanarak sınıfsal durumlarını farklı gösterme ya da inkâr etme stratejisine gidilebilir. Bourdieu, "Simgesel Sermaye ve Toplumsal Sınıflar", s. 196.

Mahalle gençlerinin partiye katılımı:
Makbul siyaset ve müstakbel mevkiler

Şirintepe, Kâğıthane'nin en sıkıntılı görülen mahallelerinden biriydi. Mahallelerindeki sosyal problemlerin gün geçtikçe daha yakıcı bir hal aldığını ifade eden partililerden bazıları ellerinden pek bir şey gelmediğini "sakınarak" ifade etmişti. Ne de olsa işsizlik, yoksulluk, madde bağımlılığı, uyuşturucu satışı ya da ölümlere varan çete kavgaları yerel politikalarının çok dışındaydı. Fakat kendilerine gelen şikâyetleri görmezden gelmeleri de uygun değildi. Üstelik –Hamidiye ya da Sarıyer gibi orta sınıf muhitlere taşınmadılarsa– eskiden beri sakini oldukları mahallelerinin gidişatı onları da bir nebze rahatsız ediyordu.

Şirintepeli gençlerin çoğu eğitim sermayesinden yoksundu ve bir liseye kayıt yaptırıyor olsalar da eğitimini tamamlayabilenler azınlıktaydı. Meslek edinmek adına berberde, oto sanayide ya da marangozda çıraklık yapanlar vardı. Yine de gençler arasında işsizlik yaygındı ve siyaset erbaplarınca taşıdıkları potansiyel yüzünden kaygı ve şüphe uyandırıyorlardı. Mahallede uyuşturucu kullanımı ve diğer madde bağımlılığı oranı gibi şiddet olayları da yüksekti. Partililer mahalleye önleyici büro amirliği kurulması gibi kimi polisiye adımlar atmışlarsa da bunların kalıcı bir çözüm olmadığını teslim ediyorlardı.

Şirintepe'de doğmuş büyümüş gençlerden biri de Burak'tı. O da çocuk yaşlardan itibaren çalışmak zorunda kalmış, sokaklarda satıcılık yapmıştı. Ekonomik nedenlerden ve gözünde yaşadığı sağlık problemlerinden dolayı da ortaokuldan sonra eğitim hayatına devam edememişti. Şimdi ise liseyi dışarıdan bitirmeye çalışıyordu –imam hatip lisesine gidiyordu.

Uzun boylu, zayıf bir genç olan Burak AKP mahalle gençlik kolu başkanıydı. Burak'la ana kademe mahalle toplantısında tanışmış, daha sonra da birkaç kez görüşmüştük. Burak'ın arkadaşları üzerinde etkisi olduğu anlaşılıyordu; ona "Burak Başkan" diye hitap ediyorlardı. Partideki ilişkiler sistemini –alanın kurallarını, yapısını– öğrenmeye açıktı. Güncel siyasetle ilgiliydi ve muntazam olarak takip ettiği belli gazeteler ve köşe ya-

zarları vardı. Burak sakin bir üslupla uzun ve akıcı konuşuyor, olaylara hâkim olduğu izlenimi veriyordu.

Gençlik kolları toplantısında gündemi aktarırken, partisinin yaklaşımına uygun yorumlarda bulunmuştu. Parti ilçe teşkilatından gelenler olsa da, toplantıyı kendisi yönetiyor imajı çizmişti. Herkese sırayla söz vermiş, yeni gelenler olduğunda sandalye takviyesi yapılmasını ve toplantı düzeninin bozulmamasını salık vermişti. Burak iki yıldan az bir süre önce partiye katılmasına rağmen, hızlı biçimde adapte olmuş görünüyordu. Aslında daha önce farklı şeyler yapmak istemişti:

> "Hep sesimizin güzel olduğunu söylerlerdi, şarkı söylemeyi çok seviyordum. Önce hedefim sanatçı olmaktı, bir konservatuvar hedefim vardı. Bu şekilde ilerlemek, hayatımı bu şekilde devam ettirmekti. Ama baktığınız zaman şöyle de bir şey var, ailem muhafazakâr bir aile, yetiştiğim ortam biraz daha farklı bir ortam ve hani biraz daha maddiyat gücünün olması gereken bir yapı. Biz de bunun çok uygun olacağını düşünmedik. Ondan sonra bu hedefi bir kenara bırakıp bir anda kendimi hayatın içerisinde buldum. İşte, ilkokuldan sonra ticaret hayatı başladı benim için... İşte Tahtakale, Eminönü, buraları öğrendim, gidip oralardan işte çakmaktı, kalemdi, işte değişik Çin'den gelen malzemelerdi... Bunları alıp İstanbul'un bütün yerlerini dolaşıyordum. Tek tek çıkıyordum ve bütün dükkânlara giriyordum... Ama tabii bir yerden sonra o da sıkışmaya başladı... Ondan sonra işte birçok işyerine girip çalışmaya başladıktan sonra baktığım zaman kendimde bir vizyon, misyon görememeye başladım. Hedefim var, işte yapacaklarımı belirliyorum ama nasıl ilerleyeceğimi bilmiyorum."[97]

Burak hayatını idame ettirmek, bir an önce ilerleyip bir yerlere gelmek istiyordu. Eğitimin toplumsal yaşamda önemli bir koz olduğunu anlamıştı. Fakat bu yönden şanssızdı ve sınıfsal olarak hayatını kısıtlayan imkânsızlıkların farkındaydı. Bir şeyleri başarmak ve ilerlemek istiyor fakat bunun nasıl olacağını bilmiyordu. Fakat Burak'ın sorusuna ailesinin bir cevabı vardı:

97 Burak Karaçay ile yapılan mülakat, 19 Ocak 2013, Şirintepe.

kurumsal siyasete katılması ve AKP'de yer alması. Burak, babasından siyasetle ilgilenmesi ve partiye katılması konusunda telkinler almıştı. Ailesine göre Burak eskiden beri büyük düşünen bir çocuktu ve siyasette kendisini gösterebilirdi.

> "E şimdi ailede hep siyaset konuşuluyor. Babam da hep bizi zorluyor, siyasetin her akşam artılarını anlatıyor. Bana katacaklarını anlatıyor. İşte benim küçüklüğümden beri hep büyük düşündüğümü onlar söylüyorlar. Biz de gerçekten öyle, tabii ki ben bir şekilde başaracağım ama bu nasıl olacak, henüz ona 'karar vermemiştik'. Ne oldu? Gençlik kollarına... Annem ilk, belediye gençlik meclisine ismimi verdi... 2010 yılında ben siyasete gençlik meclisinde başladım. O zaman bizi yine çok zorladılar, siyasete itmeye çalıştılar. Siyaseti çok seviyorum aslında ama görev almaktan korkuyorum. Bu işle ilgili çok fazla bir bilgim yok, çok bir şey bilmiyorum ama her yerde AK Parti'yi savunuyorum ama her yerde başbakanı savunuyorum. Gerçekten gönül verdim ama görev kısmına gelince bir yerde korkuyor, çekiniyorum, öyle bir şey vardı."

Ailesi Burak'ı gençlik kollarında çalışmaya yönlendirerek stratejik davranıyordu. Çocukları partiye katılmakla mahallenin dezavantajlı koşullarından ve buradaki arkadaş çevresinden de uzaklaşmış olacaktı.

Partili olduktan sonra Burak'ın gündelik yaşayışı ve alışkanlıkları değişmişti. Haftada üç-dört gününü toplantılara, diğer zamanını da parti işlerine ayırıyordu.

> "Siyaset hayatına girdikten sonra aile hayatı, arkadaşlık hayatı kalmadı. Her şey burada geçiyor... Bize 'Her gün toplantı, her gün toplantı. Siz mi kurtaracaksınız vatanı?' derler arkadaşlar. Aileler, dayılar 'Artık gelmiyorsun, koptun iyice,' diyorlar... Ama biz bir işi, bir görevi aldıysak, bunu hakkıyla yerine getirebilmenin mücadelesini vermeliyiz diye düşünüyorum."

Burak partiye katıldıktan sonra mahallesine, çevresine, etrafında olup bitenlere daha ilgili olmuştu. Partililer genel olarak oturdukları bölgelere vâkıflardı. Seçmen ya da üyelik gibi par-

ti çalışmaları sayesinde kapı kapı dolaşıyorlardı ve neredeyse hangi sokaktan kime oy çıktığını biliyorlardı. Örgütlü çalışmanın ve parti ağlarının kendilerine özgüven kazandırdığı, sosyal çevrelerini genişlettiği kesindi.

Burak hayatta bir yerlere gelmek ve bir şeyleri başarmak istiyordu. Geleceğini partide "bir yerlere" gelerek kurmayı planlıyordu. Parti çalışmalarına düzenli olarak, hatta kendi görevini aşan sorumluluklar alarak katılıyordu. "Çünkü bizi önemsemişler, bize değer vermişler, koskoca mahallenin başkanlığını vermişler ve bize bir ekip kurun demişler." Nihayetinde yerelde partinin temsilciliğini kendilerinin yaptıklarını düşünüyordu. Bu inancın onlara parklara takılan isimler ya da okul yönetimlerinin müfredatı uygulama biçimi gibi farklı konulara müdahale etme cesareti verdiği anlaşılıyordu:

> "Gençlik olarak okulları denetleme gibi durumumuz var; görülen bir yanlışı ilçeye aktarıp düzelttirebiliriz. Mesela bazen okullarda öğrencilere Kur'an ve Siyer derslerini seçmeli olarak göstermiyorlar. Biz de dedik ki nasıl olur, bu sistem geçti. Çünkü olması gerekir. E tabii ne yaptık, ana kademeye haber verdik. Bize küçük arkadaşlarımızdan, ailelerden haber geliyor. E siz *hükümetsiniz* diyorlar. Tabii ki öyle. Biz ana kademeye haber verdik. Sonra ana kademe başkanlarla toplanıp bir ziyaret ettik. Dedik ki böyle böyle bir durum var, neden bu şekilde. İstediğimizde gidip, ziyaret edip görüşebiliriz. Biz *ilçeyi*, *belediyeyi* burada yansıtıyoruz" [vurgular bana aittir].

Burak kendilerini hükümetin, parti örgütünün ve belediyenin temsilcisi olarak gördüklerini çok net biçimde ifade ediyordu. Bu, aslında temsil ilişkisinin tersinden ifadesiydi. Hükümet onları değil, onlar hükümeti, hükmetmeyi temsil ediyordu. Gerçekten sahip olmadıkları bir iktidar oyununu oynuyor gibiydiler.[98]

98 Deleuze iktidarın, belli bir zümrenin ya da sınıfın elinde olmadığını söyler. Düzen, arzu politikaları üretir ve arzunun iktidarı düzenleme, baskıcı sistemi örgütleme kapasitesi vardır. Bu anlamda iktidar arzu edilebilir. İnsanlar iktidarla ele ele yürümekte, onun bir parçasına konmaktadır. Arzunun kimi yatırımları, kişinin kendi çıkarına olmasa da, bazen çıkarından daha derin ve yay-

Burak gibi diğer mahalleli gençler de partide bir gelecek görüyor, bir döngü olduğunu ve sıranın kendilerine geleceğini düşünüyorlardı. Bunlardan biri Şirintepe gençlik kolları üyelerinden Kayahan'dı:

> "Vatanıma, milletime sahip çıkan, bayrağıma sahip çıkan bir yer burası. Genel merkezde çalışmak isteriz. Zafer Çubukçu, Giyaseddin Gergin gibi... Başbakan diyor zaten, gençler ön plana çıkarılmaya çalışılıyor, ondan sonra gençler gelecek. Yaşı yüksekler de değil de, gençler yaşı küçültüyorlar. Siyasette gençleri ön plana çıkarıyorlar, daha iyi olacağını düşünüyorlar."[99]

Kayahan'ın annesi tekstilde çalışıyor ve babası marangozluk yapıyordu. Benzer sosyoekonomik koşullarda yaşayan ve ticaret meslek lisesinde okuyan Serdar ise partiye katılımıyla ilgili şunları söylemişti:

> "Amacımız o, bu bayrağı devraldık, daha ötelere götürüyoruz. Kendime dair gördüğüm, parti içinde şu anda mahalle seçim işlerindeyim, ileride ilçe olur, il olur. Böyle ilerlemek, bir yerlere geçmek istiyorum... Parti içinde Aziz Babuşçu gibi, başbakan tabii ki ayrı bir yerde, olmak istiyorum."[100]

Serdar AKP'de gençlere yönelik farklı bir bakış olduğunu söylemişti. Ona göre Ülkü Ocakları'nda gençler, AKP'li gençler kadar donanımlı değillerdi, eğitim düzeyleri yetersizdi ve ülkücü siyaset de onlara pek bir şey vaat etmiyordu: "MHP gençliği ya güvenlik personeli olur ya da konfeksiyona eleman olarak gider." Oysa AKP'de öyle değildi.

Gençler parti alanında, üst sınıflarla karşılaşıyor ve bir gün

---

gın bir biçimde arzulayabilmesini açıklar. Deleuze'e göre iktidarı yayan, yapılandıran arzu yatırımlarıdır. Gilles Deleuze, *Issız Ada ve Diğer Metinler, 1953-1974*, yay. haz. David Lapoujade, çev. Ferhat Taylan ve Hakan Yücefer (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2002), s. 331-333, 406-408. Alt sınıflar ve iktidar arzusu başka bir çalışmada, derinlikli biçimde tartışılmayı hak eden bir konu gibi görünmektedir.

99 Kayahan, 24 Ocak 2013, Şirintepe.

100 Serdar, 24 Ocak 2013, Şirintepe.

onlar gibi olacaklarını umut ediyorlardı. Örneğin parti programları sırasında, kamuoyunda tanınırlığı olan Aziz Babuşçu, Yiğit Bulut, Halis Dalkılıç gibi simalarla yan yana gelebiliyor, mahalle programlarına birebir katılan milletvekilleriyle tanışabiliyor, onların "başarı hikâyelerini" dinliyorlardı. Dahası gençler parti elitlerinin kendileriyle aynı yerlerden geldiklerini ve bu anlamda yollarının açık olduğunu düşünüyorlardı. Yoksul-emekçi sınıflardan gelen gençlerin partiyle ve siyasetle kurduğu ilişki ve motivasyonda rol modeli aldıkları parti liderri Erdoğan'ın, Kasımpaşalı bir işçi çocuğu olarak yükseliş hikâyesi oldukça etkiliydi. Onların gözünde Erdoğan kendilerinden biriydi, halkın içinden gelmişti ve siyasal kariyerinde önemli şeyler yapmış, başarılı olmuştu.[101] Kâğıthane İlçe Başkanı Fevzi Kaya gibi başka örneklerin benzer sosyal-sınıfsal yükselme hikâyeleri de onlarda bir gün güç sahibi olabilecekleri algısını ve motivasyonunu yaratıyordu. Hedefleri çok açık biçimde sınıfsal beklentilerle ilgiliydi. Gençlik kollarına katılım onlar için sosyal-sınıfsal yükselmenin ilk basamaklarından biriydi ve bu inanç partide, örtük biçimde de olsa sürekli işleniyordu.

Parti alt sınıf gençliğine gelecek vaat ediyor, parti içersinde ilerleme ve ülke siyasetini değiştirme umudu veriyordu. Gençlik kollarının ayrı bir örgütlenmesinin olması, ilçe parti yönetimi veya belediye meclis üyeliği gibi konumlar için getirilen yaş kotaları ya da milletvekili seçilme yaşının düşürülmesi gençlere verilen önemin işareti sayılıyordu. AKP meclis üyelerinden biri diğer partilerden farklı olarak AKP'de genç olanlara fırsat tanındığını düşünüyordu.

101 Türkiye'de başbakanlık yapmış ya da siyasi lider olarak öne çıkmış kişilerin belli nitelikler taşıdığı görülmektedir. Harp Akademileri gibi okullardan mezun olan asker kökenli siyasetçiler, devlet kademelerinde –Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet Su İşleri, Maliye Bakanlığı gibi– bürokratlık ya da yöneticilik yapmış kişilerdir. Metin Heper ve Sabri Sayarı, *Türkiye'de Liderler ve Demokrasi*, çev. Zuhal Bilgin (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008). Erdoğan biraz daha farklı bir profil çizmektedir. Kasımpaşalı olması ve gecekondu kökenli olduğunu dillendirmesi, muhafazakâr/İslâmî kültürel kodları öne çıkarması, yükselen sermaye gruplarını desteklemesi halk arasından çıkıp yükselen ve onun değerlerine sahip çıkan bir lider olduğu imajını beslemektedir.

"Daha önceki yıllarda bizim CHP, MHP, RP ya da ANAP'ta gördüğümüz, kelli felli, ileri yaşta insanlar hep siyaset yapıyor. AK Parti, siyasete girmemiş yeni yüzler olsun diye... Başbakanın öyle bir direktifi vardı. O kotadan girdim ben. Ben de işte siyasetle hiç ilgilenmeyen ve işte eğitimli insanlardanım."[102]

Kendi partileri içinde gençler, diğerlerinde olduğu gibi direklere çıkan, bayrak sallayan, şakşakçılık yapan ya da "şiddet" olaylarına karışan bir topluluk değildi.[103] Gençliği "her tarafa sürüp" mevki makam vermemek olmazdı, onlar da bir gün devlet adamı olacaktı.

Kâğıthane genelinde genç üyeler her hafta sonu ilçe teşkilatının yapmış olduğu sabah namazı programlarına katılıyordu. Sabah namazından sonra halka oluşturarak güncel siyasete dair sohbet ediyorlardı. Ayrıca peygamberin hayatının anlatıldığı Siyer programlarına, çeşitli din âlimlerinin biyografisi ile ilgili sohbetlere, 28 Şubat süreciyle ilgili panellere katılıyorlardı. Partide bir gencin hayatını nasıl yaşaması gerektiğiyle ilgili olarak manevi ve ahlâki değer kuralları ya da evlilik hayatının nasıl sürdürülmesi gerektiği gibi konularda eğitimler de veriliyordu. Burak, gençlerin ahlâki ve manevi açıdan yetiştirilip eğitilmesini ve "dindar" bir niteliğe sahip olmasını amaçladıklarını anlatmıştı:

102 Meclis üyelerinden biriyle yapılan mülakat, 22 Mart 2013, Sanayi Mahallesi.

103 Burada devlete ya da iktidara yönelik bir şiddet mefhumu kastedilmektedir. İslâmî ve milliyetçi hassasiyetleri yüksek kesimleri içinde barındıran AKP için bunun geçmişten de gelen anlamları vardı. Gençliğinde Milli Gençlik Vakfı'nda yer almış kişiler iftiharla "şiddet"ten uzak durup ahlâki gelişimlerine önem verdiklerini anlatmışlardı. MGV'de propaganda düzeyinde radikal İslâmcıların devlete yönelik şiddeti meşru görmesi gibi anlayışlar ya da milliyetçi gençlerin karşıt gruplarla şiddet olaylarına karışması gibi olgular tasvip edilmiyordu. AKP'de gençliğin, sokak kavgalarına giren "lümpenler" değil, ayakları yere basan, ileride devlet adamı olacak kişiler olacağı vurgusu yapılıyordu. Fakat gerçekte AKP'nin şiddete yönelik bakışının pragmatik olduğu anlaşılıyor. Son yıllarda, partiye muhalefet eden kesimlere gösterdikleri tepkiler bunun açık örneğidir. Parti bünyesinde MHP ve BBP'den gelenlerin oluşturduğu milliyetçi, dinî hassasiyetler taşıyanlar vardı. İlçe ya da mahalle örgütlerinde bulunan bu kişiler AKP'ye katılmakla farklı bir üsluba bürünseler ve siyaset yapma biçimine sahip olsalar da abi-reis örgütlenmeleri ve kültürünü yaşıyorlardı. Ve kentin yoksul mahallelerinde milliyetçi reaksiyonları güçlü olan gençlik gruplarıyla çeşitli biçimlerde temasları vardı.

"Bizim de amacımız düzgün bir gençlik yetiştirmek, öncelikle inançlı bir gençlik, dindar bir nesil yetiştirmek ama öyle bir gençlik için önce eğitimi de vermeniz lazım. Hani sadece Müslümanlığı alıp ya da İslâmı verip, farklı bilgileri vermemek olmaz. Baktığınız zaman, hayalimdeki gençlik şöyle olmalı: dinini, tarihini bilen, işte teknolojiyi kullanabilen donanımlı gençlik. Hem ilçe, hem mahalle vizyonumuz böyle."

Gençlik kolları parti kimliğinin sahiplenildiği, örgütsel kuralların kanıksandığı, siyasetin nasıl yapılacağının öğrenildiği eğitici bir organ –okul– gibi görülüyordu. AKP mahalle gençliğini harekete geçirirken, eşitsizlik ve yoksulluk gibi toplumsal durumlara dair kendi kanaatlerini ve kavramsal haritasını sunuyordu. Burada sınıf siyaseti tamamen reddedilmekteydi. Parti eğitim ve iş sorunlarıyla karşı karşıya bulunan, bu yüzden de çoğu zaman sosyal bir risk potansiyeli taşıyan gençler arasındaki desteğini artırmaya çalışıyordu.[104] Parti, alt sınıf gençlere yaptığı davette sınıfsal eşitsizlikleri içeren "eleştirel" bir politik duruştan çok "uzlaşmacı", "yumuşatıcı" ve "statükocu" bir tavrı öne çıkarıyordu. Dezavantajlı kesimlerin sosyoekonomik konumlarıyla ilgili herhangi bir değişim olasılığı da parti iktidarına bağlı olarak sunuluyordu.

Parti gençlere, geçmişte ve başka partilerde olmayan biçimde, önemli mevki ve statülerde yer alma imkânı/hakkı vaat ediyordu.

"Refah Partisi döneminde mesela, ben hatırlıyorum mahallelerde çalışanlar, yukarıya doğru hiçbir yere gidemezdi. Gitmek çok zordu. Yani, ya çok iyi isim olman lazımdı ya da torpilli olması lazımdı. Başbakan... İşte AK Parti'nin başarılı olmasındaki etkenlerden bir tanesi de mahalledeki adam, mahallede-

104 Parti açısından yoksullar, sosyal risk oluşturan gruplar olarak görülüyor ve yoksulluğun yönetimi, parti politikaları açısından önemli bir yerde duruyordu. AKP Genel Merkez Gençlik Kolları Siyasi ve Hukuki İşler Başkanı Mustafa Demir ile yapılan bir röportajda, Demir gençlerin önemli üç sorunu arasında eğitim, işsizlik ve mesleksizliği göstermişti. Dolayısıyla bu, gençlerin geleceksizliğine ve sosyal risk oluşturan gruplar olacağına işaret etmekteydi. "Ak Parti Gençlik Vizyonuna Sahip Tek Parti", http://m.on5yirmi5.com/haber/83475.htm [Erişim Tarihi: 08.02.2014].

ki vatandaş, 'ben her an ilçe başkanı olabilirim' diyor. Şu an, mahalledeki arkadaşlar şunu biliyor: Bizim AK Parti Kâğıthane ilçe başkanı, Şirintepe'nin teşkilatlanma başkanıydı. Mahalle yönetim kurulu üyesiyken, ilçe başkanı oldu."[105]

Parti elitleri kendi hayat hikâyelerinde de benzer bir vurgu yapıyordu. Kentin çeperinde doğmuş büyümüş bu gecekondu çocukları için parti, kendi yaşamlarında büyük dönüşümler yaşamalarına vesile olmuştu. Bir gün yükseleceği inancıyla herkes bir ucundan tutarak çalışmalara destek oluyordu. Bir yerlere gelmek liyakat ve nasip işiydi ama herkesin de hakkıydı. Partililer için bu talep yadırganacak bir durum değildi. Çünkü inançlarıyla birlikte insanlar "nefis" taşıyorlardı. İlerleme umudu partililerin çalışmalarını, birlikteliklerini, motivasyonlarını, partiye yönelimlerini güçlü tutan etkenlerden biriydi –çünkü aynı zamanda oyunu oynamaya değer bulanlar oldukça, parti de mevcudiyetini ve meşruluğunu koruyabilirdi.

Aslında böylesi bir liyakat vaadinin daha eski kadrolar açısından görece bir karşılığı olmuşsa da bugün pek fazla bir karşılığı kaldığını söylemek güçtür. Gençlerin başarı ve yükselme hikâyelerine olan inançlarının gücünü aldığı tarihsel bir gerçeklik varsa da artık böylesi bir mekanizmanın açık olmadığı da netti. Fakat liyakat alt sınıflara yönelik, motive edici bir söylem olarak önemli bir değere sahipti. Buna göre çok çalışarak, verilen görevlerini yerine getirerek, partilerini başarıya taşıyarak onlar da emeklerinin karşılığını alacaklardı. Fakat mahalledeki gençlerin örnek aldığı il gençlik kolları başkanı ve diğer yönetim kurulu üyeleri, ilçe ya da mahalle çalışmalarına katılmadan tepeden seçilmiş kişilerdi. Yüksek lisans ya da doktoralarını yapan, özel üniversitelerde okuyan bu kişilerle mahalledekiler arasında sosyal ve ekonomik bakımdan uçurumlar vardı. Oldukça düzgün giyimli, son model pahalı arabalara sahip, ticaretle uğraşan il yönetimindekiler bir yönetici edasına sahipti. Dolayısıyla AKP'de alt sınıflar için ilerleme kanalları çok dar/

105 İlçe yürütme kurulu üyelerinden biriyle yapılan mülakat, 4 Mayıs 2013, Kâğıthane Belediyesi.

sınırlıydı. Üstelik yukarıya doğru çıktıkça, liyakat dışında başka meziyet ve koşulların gerektiği açıktı. İstanbul il yönetiminde yer alacakları R. Tayyip Erdoğan bizzat kendisi seçiyordu.

Parti yöneticileri mahalle örgütlerinin, kitlelere ulaşmadaki hayati önemini biliyorlardı. Sokağın, yerelin bilgisine sahip olanlar, kendi siyasal kanaatlerini yerele ulaştıracak olanlar bu gruplardı. Parti iktidarına muhalefet etme riski taşıyan ya da kazara muhalefete destek olma ihtimali olan mağdur, sessiz yığınlar tam da onlardı. Devlet formasyonunda köşe tutanlar için alt sınıfların partiyle içerilmesi bu bakımdan önemliydi. Parti "biz" duygusunu yaratmakta başarılıydı. Bu durum, parti içindeki eşitsiz ve hiyerarşik ilişkilerin hâkim sınıf ve gruplardan gelenler lehine meşrulaştırılmasıyla sağlanıyordu. Bireysel kurtuluş umuduyla iktidar arzusunun, yoksul-emekçi mahallesindeki gençlerin partide yer almalarının önemli motivasyonları olduğu yadsınamaz bir gerçeklikti.

Sonuç

Son birkaç yıldır Türkiye siyasetinin seyrini derinden etkileyecek olaylar yaşandı ve sürecin merkezinde duran öznelerin başında AKP geliyordu. Bu sadece AKP iktidarda olduğu ve her şeye rağmen seçimlerden galip çıktığı için değil, siyasal süreçler üzerinde yarattığı değişimler nedeniyle de böyleydi. Tüm bu siyasal gelişmeler içinde toplumsal alan iki kutuplaşma eksenine hapsoldu: Taraftarlara dönüşen seçmenler ve salt bir parti (lideri) karşıtlığı üzerinden bir araya gelen farklı, dağınık kesimler. Sonucu belirleyenler, siyaset oyununda en çok oyu toplayanlar, Sanayi Mahallesi üzerinden gösterildiği üzere, hem inşaat ve ticaretle uğraşan küçük fakat yaygın yerel sermaye grupları ve kendi hesabına çalışan "vasıfsız" gruplar hem de gelecek kaygısı duyan, eğitim sermayesinden yoksun mahalle gençleriyle toplumsal eşitsizlikleri daha katmerli yaşayan kadınlar oldu.

Yine son yıllarda, daha açık biçimde gördüğümüz üzere, sınıfsal konumlarla siyasal tavır ve beklentiler arasındaki ilişki ön kabuller ve hazır beklentilerle bakışımlı biçimde cisimleşmiyor. Aksi takdirde, AKP'nin neoliberal ekonomi politikalarına ve sınıf temsiliyetine bakıp bağımlı/yoksun sınıfların yoğun olarak yaşadığı mahallelerden aldığı onaya şaşırmak ya da bu

sınıfların partiye düşman olacağını beklemek gerekiyor. Hatta bazı durumlarda parti tabanını veya seçmenleri –"cahil", "bilinçsiz", "makarnacı" olarak– damgalamayı getiriyor. Bu çalışmadaysa böylesi bir bakışa, yani var olan toplumsal kutuplaşma eksenine karşı bir yorumlama geliştirilmeye çalışıldı. Nitekim bu çalışmanın önemli bulgularından biri de konuya ilişkin değerlendirmelerin çoğu zaman kolaycı ve indirgemeci, aynı zamanda partinin örgütsel yapısı, işleyişi ve ilişki ağlarını ihmal etmekle malul olduğudur.

AKP, toplumun üstünde ya da karşısında duran ve kara kutu misali kurumsal bir aygıt değildir. Parti toplumsal ilişkiler içinde ve toplumsal aktörlerle var olan/işleyen bir örgüttür. Bu çalışmada da AKP'nin toplumsal destek gördüğü yerellerde oluşturduğu örgütsel ilişkiler, farklı sosyal-sınıfsal kesimlerin gündelik hayatlarında ve yaşam koşulları içinde işleniyor.

AKP'nin Kâğıthane ve Sanayi Mahallesi'ndeki örgütlenme ve kadrolaşma süreci, RP içinde yaşanan güç ilişkileri ve tasfiye süreci sonunda gerçekleşti. Kâğıthane'de AKP'nin kurulmasıyla daha önce geride kalmış siyasal çevreler iktidara taşındı. Nitekim partinin kurucu kadroları, siyasal alanda belli konumlara gelmek isteyen ancak fırsatını bulamamış kesimlerdi.

AKP, zamanla Kâğıthane'de, kendisine muhalif siyasal oluşumların yüzünü döndüğü bir platform olmayı da "başardı". Merkezî düzeyde HAS Parti'nin AKP'yle birleşip kapatılması, Kâğıthane'de eleştirel duruşa sahip HAS Partili'lerin siyasal alanın dışında kalmasıyla sonuçlandı. Güçlü bir geleneği olan SP ise siyasal olarak erimeye başlarken, kendi tabanı yüzünü tek alternatif gördüğü AKP'ye dönmüştü bile. Aslında AKP sağ-muhafazakâr-milliyetçi hat için genel bir platform gibi görünüyordu. BBP'liler ve MHP'liler için de AKP seçim dönemlerinde desteklenen, ayrıca devletçiliğiyle, ekonomi politikalarıyla, dinî motifleriyle iktidarda kalması hayırlı görülen bir partiydi.

AKP dönemi boyunca yerelde, partiyle organik ilişkileri olan yeni sermaye grupları oluştu. Bu, yeşil İslâmî sermaye ya da büyük sermayeden daha farklı olarak, "yerel"e özgü ve yaygın olan küçük sermaye gruplarını ifade ediyordu. Sanayi Mahalle-

si ve Kâğıthane'deki kadrolar için parti, kendilerine kaynak dağıtan ve somut olarak hayatlarını değiştiren bir imkânlar ağıydı. Yerel parti örgütü içinde üst konumlarda bulunan kadrolar, yerel sermaye grupları arasında yer alıyordu. Bölgenin eski yerleşimcileri arasında bulunan ve gecekondu kökenli olan bu gruplar, siyasal ilişki ağlarıyla sınıfsal dönüşüm yaşamışlardı. Partili sermaye grupları, belediye olanaklarını, parti ve bürokrasideki ilişkilerini etkin biçimde kullanarak ticaret, inşaat gibi kentsel tüketim ve rant alanlarında faaliyet yürütüyorlardı. Bu açıdan yerel siyasal alanda Kâğıthane Belediyesi önemli bir kaynaktı.

Partinin yerel politikalarının zeminini oluşturan belediye, aynı zamanda kadroların piyasa sistemine entegrasyonunu hızlandırmış, temkinli oldukları bürokrasiyle ilişkilerini geliştirmiş, devletle mesafelerini azaltmış, ekonomik ağlarını genişletmişti. Ayrıca parti, kentsel yerel süreçler üzerindeki müdahalesini belediyeler üzerinden sağlıyordu. AKP döneminde belediyelerin imar, planlama ve yapım yetkileri artırılmış, inşaat sektöründeki büyüme devamlı olarak teşvik edilmiş, çok sayıda yasal ve idari düzenleme yürürlüğe konmuştu. Kâğıthane ve Sanayi'de uygulamaya konan kentsel dönüşüm projeleri de partili sermaye gruplarının lehine işliyordu. Mesleği ve iş faaliyeti farklı olsa da pek çok partili, inşaat sektöründe faaliyet göstermeye ve müteahhitlik yapmaya başlamış veya mevcut iş hacimlerini genişletmişti.

Partiye katılma mücadelesi veren alt sınıflar ve yan kademelerde görev alan mahalle gençleri ve kadınlar için de parti imkânlar ağı demekti. Alt sınıflar arasında parti ağlarına dahil olma stratejileri geliştirenler vardı. Mahalle örgütleri üzerinden partiye katılan bu kesimler maddi süreçler üzerinden değil kültürel-sembolik süreçler üzerinden dönüşüm yaşıyordu. Alt sınıflar partiyle ilişkilerinde klasik olarak sosyal yardım ya da hizmet siyasetiyle açıklanamayacak ilişkilenme biçimleri kuruyordu. Açmak gerekirse, en başta yaşam tarzlarında farklılaşma yaşıyorlardı. Partili kimlikleriyle kamusal alanda statü, prestij, unvan kazanma olanakları elde ediyor, parti

çalışmalarıyla siyasal-kültürel sermayelerini artırıyorlardı. Yani kendi sınıflarının devlet ve bürokrasiyle ilişkileri "fantezi" düzeyinde kurulmuşken ve ayrıcalıklı bir alan olan kurumsal siyasete katılma koşulları yokken, parti onlara yerelde "iktidarı" temsil etme olanağı sunuyordu. Üniversite imkânından yoksun olan, çalışma hayatına katılamayan kadınlar, parti faaliyetleriyle güçlendiklerine inanıyordu. Kadınlar kamusal alana çıkıyor, uzmanlardan eğitimler alıyor, toplantılara ve seminerlere katılıyor, sosyal çevrelerini genişletiyorlardı. İşsizlik kaygısı duyan mahalle gençleri, geleceklerini siyasal alan içinde kuruyordu. Kendileriyle aynı yerlerden gelen, bir zamanların gecekondu/yoksul kökenli parti elitleri gibi yükseleceklerine inanıyorlardı.

Alt sınıfların gözünde parti "cazibeli" bir alandı. Seçkinci, cinsiyetçi, hiyerarşik yapısına rağmen parti, yaşam tarzlarında farklılaşma yaratıyor ve sınıf atlama umudu veriyordu. Bu, yan yana gelebildikleri üst sınıfların tercih, beğeni ve siyasi kanaatlerini meşrulaştıran parti ilişkileri ve işleyişi sayesinde gerçekleşiyordu. Parti onların işçi/yoksul kimliklerini, başka bir deyişle sınıfsal temsiliyetlerini yadsımalarına imkân veren algıları üretiyordu.

Partiyle birlikte toplumsal aktörler, siyaset yapma ve algılama biçimlerinde de dönüşümler yaşıyorlardı. Sağ-muhafazakâr çevrelere yakın olan, eski radikal İslâmî gruplar arasında yer almış ya da RP'de siyasete başlamış parti kadroları için AKP yeni bir siyaset tarzı demekti. Partililer AKP ile geçmişe göre daha makul, çağı yakalayan, modern, koşulların gerektirdiğine uygun, dünyaya hitap eden bir siyaset yürüttüklerini düşünüyorlardı. Partiyle birlikte sisteme yönelik geçmişlerinden gelen eleştirileri ve radikallikleri yok olmuştu. Onlar için artık eşitsizlik, yoksulluk, işsizlik doğalken, adalet, haksızlıkları dile getiren bir kavram değil, bir yönetme biçimi olarak tasvir ediliyordu. Adil Ekonomik Düzen söylemiyle, adalet, sömürü gibi mefhumlar etrafında "ütopik" ideallerle değil, somut projelerle, gerçekleştirdikleri hizmetlerle siyaset yaptıklarını düşünüyorlardı.

Bunlarla birlikte, parti alanına dahil olmak kolay değildi. Parti propaganda düzeyinde geniş kesimlere hitap etme iddiasında olsa da pratikte rızasından feragat ettiği, partiye giriş hakkı olmayan ve ikincil konumlarda gördüğü, yani iktidar alanını kapattığı toplumsal kesimler vardı. Mahalle ve ilçe birimlerindeki kadrolara bakıldığında, partinin etnik ve mezhepsel sınırlara sahip olduğu anlaşılıyordu. Bu sınırlar büyük ölçüde bölgede yaşayan fakat parti birimlerinde görünür olmayan Kürt ve Alevi kesimler üzerinden çiziliyordu. Belediye meclis grubu ve parti yönetimlerinde hemşehri gruplarının temsiline önem verilmesine rağmen, bölgede yaşayan Kürtler alt kademelerde ve sadece simgesel görünürlüğü olan konumlarda bulunuyordu. Üst düzey mevkilerde Orta Anadolu ve Karadeniz ağırlıklı olmak üzere belli hemşehri grupları öbekleniyordu. Partili aktörler milliyetçi reflekslere sahipti ve parti Kürt politikası bağlamında bu gruplara kapsayıcı yaklaşmıyor, başta mezhepsel olmak üzere sınıfsal ve siyasal angajmanlar üzerinden ayrımlar yapıyordu. Aleviler ise parti sınırlarına dair daha net bir tablo çiziyordu. Büyük oranda geleneksel Sünni İslâm pratikleri içeren parti habitusu içinde Alevilik, "dışarıda" görülüyordu. Buna göre parti giriş koşulları içinde, Sünnilik içinde Hanefi-Şafii olmak belirleyici kıstaslardan biriydi.

Yerel parti örgütleri sınıfsal açıdan da dolaylı sınırlara sahipti. Parti temsil ettiği kesimler açısından "seçkinci" bir yapı gösteriyordu. Partide siyaset yapmak birtakım "sermayeler" gerektiriyordu. Partililerin çoğu kendi hesabına çalışıyor, parti işlerine vakit ayırabiliyordu. Partililer sosyal, sembolik ve ekonomik sermayeleriyle bulunduğu bölgede geniş çevreye sahip, sözüne dikkat edilen, maddi durumu iyi olan kesimlerdi. Partideki üst mevkiler ise kendi hesabına çalışan küçük girişimciler, inşaat ve ticaret faaliyeti ile uğraşan sermaye grupları başta olmak üzere eğitim sermayesi yüksek kesimlere açıktı. Ücretli çalışan sınıfların ve yoksul kesimlerin partide temsiliyetleri yoktu. Siyaset yapma hakkı orta-üst sınıflara tanınıyor ve siyasal sermaye geniş kesimler aleyhine bu gruplar elinde tekelleşiyordu. Fakat AKP herkese açık bir kitle partisi olduğu imajı çiziyor ve

"milletin partisi" olduğu iddiasını taşıyordu. Parti, yerel kadroları üzerinden, tanıdık yüzlerle ve referanslarla konuşuyordu.

Partinin örgütlenme yapısı içinde ve toplumsal kesimlerle ilişkisinde yerel partili aktörler kilit konumda duruyordu. Partililer bölge halkı arasından çıkan, siyasal kimlikleriyle onlardan farklılaşmış, parti ve kitleler arasında bağ kuran "aracılar"dı. Bölge halkıyla birebir iletişim kuruyor, partinin siyasi kanaatlerini yaygınlaştırıp parti politikalarını tanıtıyorlardı.

Partinin yerellerde mobilize ettiği bu kesimleri nasıl siyasallaştırdığı ve onlar üzerinden kitlelere nasıl bir siyaset taşıdığı önemliydi. Oldukça hiyerarşik ve bürokratik bir yapıya sahip olan parti içinde, teorik, pratik, ideolojik üretim ve uygulama süreçleri, karar alma ve denetim mekanizmaları birbirinden ayrılıyor, bir nevi işbölümü yapılıyordu. Bu işbölümünde partili aktörlerin söz ve karar alma süreçlerine katıl(a)madığı, parti çalışmalarının sadece "uygulama" sahasında bulunduğu görülüyordu. Yani siyasal öznelerden çok parti memurları gibi hareket ediyorlardı. Siyaset, toplumun genel meselelerine katılma ve söz söyleme anlamında özgürleştirici bir eylem değil, yaptırımlarla kontrol edilen, görev misali yerine getirilen bir "işti". Siyaseti sandığa hapseden iktidara odaklanmış, dar bir siyasetin aracılığını yapıyorlardı. Kolektif bir bütün olan partiye ve "fetişleştirdikleri" liderlerine güçlü bir bağlılık duyuyor, motivasyonlarını bunlar üzerinden sağlıyorlardı.

Partililer, yerel siyasal çalışmaları içinde kitleleri siyasallaştırmak gibi bir amaç gütmüyordu. Onları siyasi kanaatlerini onaylayan salt bir "seçmen" olarak görüyorlardı. Kitlelerden beklenen o(na)y vermeleriydi. Partinin hizmet, sosyal yardım ve sandık üzerinden temellendirdiği yerel siyaseti tamamen seçim odaklıydı. Kitlelerin, partinin sunduğu siyasi ürünleri almaları, başka bir deyişle siyasi kanaatlerini tercih etmeleri yeterliydi. En büyük ve meşru siyasal eylem "oy vermek" olarak gösteriliyordu. Parti kanalları alt sınıflara kapalıyken, kitleler oylarına sahip çıkmaya çağrılıyordu. Çünkü siyasal alan onların varlık gösteremeyecekleri –gizli hesapları olan büyük güç-

lere karşı duramayacakları, dava arkadaşlarının bile karşı karşıya geldiği– bir mücadele arenasıydı. Dolayısıyla kitlelerin siyasal alana katılmaları gerekmiyordu. Kitlelerin, onlar adına ve yerine söz söyleme ve eylemde bulunma hakkına sahip olacak temsilcilere vekâlet o(na)y vermeleri yeterliydi. Siyaseti ve hayatı yakıcı bir rekabet, sonu olmayan bir güçler savaşı, zayıfların geride kaldığı bir yarış, işini bilenlerin yürüdüğü bir yer olarak gören ve öyle yaşayanlar için parti ve siyasal alan bu ilişkiler bütününün kendisiydi. Sonuçta, AKP, siyaseti ayrıcalıklı kılan koşulları ve siyasetin herkesin işi olmadığı algısını pekiştiriyordu.

AKP, kentsel çeperlere kadar yayılmış parti örgütlülüğüyle siyasal süreçlere kendi iktidarı lehine etkilerde bulunuyordu. Sanayi Mahallesi'nde görüldüğü gibi, kendisine muhalif olan, milliyetçi-muhafazakârlığın Türklük ve Sünnilik paradigmalarını benimsemeyen diğer siyasal aktörleri suçlulaştırma ve marjinalleştirme cenderesine hapsediyordu. Diğer taraftan kendisini destekleyen siyasal oluşumların (İslâmî vakıf ya da dernekler gibi) örgütlenme koşullarını açık tutuyor ya da parti çatısı altında bulunmalarının imkanını yaratan siyasal esnekliklerde bulunuyordu.

Mahallede ve Kâğıthane'de hâkim olan siyaset anlayışı, bu anlamda; parti-devleti kutsayan, piyasacı ve özel sermaye yanlısı, neoliberal değerleri yücelten ilkeler üzerine inşa ediliyordu. Bunun kaçınılmaz sonucu var olan (sınıfsal, etnik, mezhepsel başta olmak üzere) toplumsal eşitsizlik biçimlerinin yeniden üretilmesidir. Kendini partiye adayanların hep birlikte kazançlı çıktıkları, partinin mevcudiyetini ve sürekliliğini sağlamak adına aynı suç ortaklığı (*doxa*) altında sorgulamaksızın kapıldıkları ilişkilerin tahakküme bürünmesi ve meşrulaştırılmasıdır.

Bu çalışmayı yaparken fark ettiğim şey, seçime odaklı bir iktidarlaşma veya sosyal kurtuluş hülyasının siyasetin özgürleştirici yönlerini törpüleyeceği oldu. AKP'nin beslendiği siyasal kültür ve devlet geleneği, onun kendinden menkul bir güç olmadığını gösteriyor. İktidardan düştüğünde bile AKP'nin miras bırakacağı siyaset alanı ve sosyopolitik kavrayış biçimleri mese-

lesi önümüzde duran soru veya sorunlardan biri olmaya devam edebilir. Dayanışma ile örülü çoklu siyasal/toplumsal aktörlere açık ve daha da önemlisi onların sözlerini üretecekleri, siyasal birer özne olarak var olabilecekleri özgürleştirici bir siyasal alanı yaratmaya çalışmanın önemi ise apaçık. Bunun en çarpıcı örneklerinden birinin yaygın, eşzamanlı ve kitlesel sokak hareketiyle Haziran İsyanı olduğu söylenebilir. Hegemonyasının kırılganlığını gösteren 2013'teki bu "olay"a rağmen iktidarda olmaya devam etmesi, AKP'ye, kadroları, sahip olduğu ilişki ağları ve taban mobilizasyonu üzerinden bakan çalışmalara ne kadar çok ihtiyaç olduğunu gösteriyor. Bu çalışmada, toplumsal bir ilişki biçimi olarak AKP bir mahalle içinden incelenirken, toplumsal alanda sağlayabildiği desteğin izleri sürülmeye çalışıldı. Böylesi bir çerçeve, iktidarda kim olduğu kadar bunun nasıl sağladığınını araştırmanın önemini göstermekle beraber, daha fazla soru sormaya teşvik edebilir. Gözlerimizi dışarıda ve yukarıda duran bir iktidar anlayışından aşağıya çevirmek, iktidarın güç aldığı toplumsal ilişkilere ve bunların nasıl üretildiğine bakmak başka yereller için de bir öneri olabilir.

Akdağ, G. A., "AKP's Local Politics: Perceived Discrimination as an Obstacle to Ethnic Mobilization", *Alternative Politics*, vol. 4. no. 2, 2012, s. 147-169.

Aksel, A., *Dünden Bugüne Istanbul Ansiklopedisi*, ed. Ilhan Tekeli, cilt 4, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1994.

Akça, İ., "Hegemonic Project in Post-1980 and the Changing Forms Turkey of Authoritarianism", *Turkey Reframed Constituting Neoliberal Hegemony* içinde, ed. İ. Akça, A. Bekmen ve B. A. Özden, London: Pluto Press, 2014, s. 13-46.

Aktan, İ., "The AKP's Three-Facated Kurdish Policy: Tenders for the Rich, Alms for the Poor, Bombs for the Opposition", *Turkey Reframed Constituting Neoliberal Hegemony* içinde, ed. İ. Akça, A. Bekmen ve B. A. Özden, London: Pluto Press, 2014, s. 107-121.

—, "Makul ve Makbul Kürtler", *Birikim*, Sayı 260, 2010, s. 45-53.

Aktaş, C., *Bacıdan Bayana, İslâmcı Kadınların Kamusal Alan Tecrübesi*, 3. baskı, İstanbul: Pınar Yayınları, 2005.

Aktaş, Ü., "'Pasif Devrim' mi, Statükonun Dönüşümü mü?", *Birikim*, Sayı 283, 2012, s. 79-87.

Alevi Çalıştayları, Nihai Rapor, Ankara, 2012.

Ak Parti Teşkilat İç Yönetmeliği, 2009, s. 108.

AK Parti Tüzüğü, 2009, s. 31

Alevi Olmak: Alevilerin Dilinden Ayrımcılık Hikâyeleri, ed. Uğur Ulaş Tol, Ankara: Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Yayını, 2005.

Alkan, A., *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı*, Ankara: Dipnot Yayınları, 2005.

Arat, Y., "Refah Partisi Hanım Komisyonları", *Bilanço 1923-1998* içinde, cilt 2, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1999, s. 289-298.

Argın, Ş., "Boş Zamanın Toplumsal Anlamı Üzerine Notlar", *Nostalji ile Ütopya Arasında* içinde, İstanbul: Birikim Yayınları, 2003.

Arun, Ö., "İnce Zevkler-Olağan Beğeniler: Çağdaş Türkiye'de Kültürel Eşitsizliğin Yansımaları", *Cogito*, Sayı 76, 2014.

Aslan, Ş. ve Besime Şen, "Politik Kimliğin Temsil Edici Mekânları: Çayan Mahallesi", *Toplum ve Bilim*, Sayı 120, 2011, s. 109-132.

Atacan, F., "A Kurdish Islamist Group in modern Turkey: Shifting Identies", *Middle Eastern Studies*, vol. 37, n. 3, 2001, s. 111-144.

– "Explaining Religious Politics at the Crossroad: AKP-SP", *Turkish Studies*, vol. 6, no. 2, 2005, s. 187-199.

Ateş, K., "Ulusal Kimlik İçinde Alevi-Yurttaş ve Merkez-Çevre Eksenini Yeniden Düşünmek", *Toplum ve Bilim*, Sayı 107, 2006, s. 259-275.

Bora, T., "Türk Muhafazakârlığı ve İnşaat Şehveti: Büyük Olsun Bizim Olsun", *Birikim*, Sayı 270, 2011, s. 15-18.

Bourdieu, P., "Culture and Politics", *Distinction, A Social Critique of the Judgement of Taste* içinde, çev. Richard Nice, Cambridge: Harvard University Press, 1996 [Türkçesi: Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi, çev. Ayşe Günce Berkkurt ve Derya Fırat Şannan, Ankara: Heretik Yayıncılık, 2015].

– *Toplumbilim Sorunları*, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1997.

– "Simgesel Sermaye ve Toplumsal Sınıflar", çev. Nazlı Ökten, *Cogito*, Sayı 76, 2014, s. 192-203.

– "Vekâlet ve Siyasal Fetişizm", *Seçilmiş Metinler* içinde, çev. Levent Ünsaldı, Ankara: Heretik Yayıncılık, 2103, s. 231-251.

– *Language and Symbolic Power*, çev. Gino Raymond ve Matthew Adamson, Cambridge: Harvard Universitiy Press, 1999.

– *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine*, çev. Hülya Tufan, İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1995.

Bourdieu, P. ve Loic Wacquant, *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, çev. Nazlı Ökten, 3. baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.

Bourdieu, P. ve Roger Chartier, *Sosyolog ve Tarihçi*, çev. Zuhal Karaca, İstanbul: Açılımkitap, 2014.

Buğra, A., "AKP Döneminde Sosyal Politika ve Vatandaşlık", *Toplum ve Bilim*, Sayı 108, 2007, s. 143-166.

Calhoun, C., "Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları", *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi* içinde, der. Güney Çeğin vd., İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.

Callinicos, A., *Toplum Kuramı: Tarihsel Bir Bakış*, çev. Yasemin Tezgiden, 5. baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.

Çakır, R., *Ne Şeriat Ne Demokrasi: Refah Partisini Anlamak*, İstanbul: Metis Yayınları, 1994.

Çavdar, A., "Görünür Fanteziler: Büyüklük Kimde Kalsın?", *Birikim*, Sayı 270, 2011, s. 52-61.

Çavuşoğlu, E., "İslâmcı Neo-liberalizmde İnşaat Fetişi ve Mülkiyet Üzerindeki Simgesel Hâle", *Birikim*, Sayı 270, 2011, s. 40-51.

Çeğin, G. ve Levent Ünsaldı, "Bourdieu'nün Şerhleri Üzerinden 'Temsiliyet Simyası'", *Cogito*, Sayı 76, 2014, s. 89-105.

Çınar, M., "AKP'nin ustalık döneminde siyaset", *Birikim*, Sayı 276, 2012.

Deleuze, G., *Issız Ada ve Diğer Metinler, 1953-1974*, yay. haz. David Lapoujade, çev. Ferhat Taylan ve Hakan Yücefer, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2002.

Demir, Ö., "'Anadolu Sermayesi' ya da 'İslâmcı Sermaye'", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslâmcılık*, cilt 6, ed. Yasin Aktay, Murat Gültekingil ve Tanıl Bora, İstanbul: iletişim Yayınları, 2004, s. 870-886.

Doğan, A. E., *Eğreti Kamusallık: Kayseri Örneğinde İslâmcı Belediyecilik*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.

– "1994'ten Bugüne Neoliberal İslâmcı Belediyecilikte Süreklilik ve Değişimler", *Praksis*, Sayı 26, 2011, s. 55-75.

– "Neoliberal Belediyeciliğin Çelik Zırhı: Yerel Kalkınma", http://www.hubyar.eu/SiteFiles/makaleler/mak9.pdf [Erişim Tarihi: 24.03.2014].

Durak, Y., *Emeğin Tevekkülü: Konya'da İşçi-İşveren İlişkileri ve Dindarlık*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.

Erder, S. ve Nihal İncioğlu, *Türkiye'de Yerel Politikanın Yükselişi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği 1984-2004*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

– "Yerel Siyasette 2004'ten Beri Neler Oldu? AKP Döneminde Yerelleşme ve Yeniden Merkezileşme Bağlamında Yeni Büyükşehir Yasası", *Birikim*, Sayı 296, 2013, s. 23-31.

Erdoğan, N. P., "AKP'nin Siyasal Söylemi Üzerine: Biz Hizmet Partisiyiz", *Birikim*, S. 283, 2012, s. 66-71.

Göker, E., "'Ekonomik İndirgemeci' Mi Dediniz?", *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi* içinde, der. Güney Çeğin vd., İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.

Gülalp, H., *Kimlikler Siyaseti: Türkiye'de Siyasal İslâm'ın Temelleri*, İstanbul: Metis Yayınları, 2003.

Gülhan, S. T., "Devlet Müteahhitlerinden Gayrimenkul Geliştiricilerine, Türkiye'de Kentsel Rant ve Bir Meta Olarak Konut Üreticiliği: Konuta Hücüm", *Birikim*, Sayı 270, 2011, s. 27-33.

Güneş-Ayata, A., "Türkiye'de Kadının Siyasete Katılımı", *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* içinde, yay. haz. Ş. Tekeli, 2. baskı, İstanbul: İletişim, 1993.

Hatice Kurtuluş ile söyleşi: "Orta Sınıfların Ortak Paydası Neoliberal Değerler", *Express*, Sayı 127, 2012, s. 10-13.

Heper, M. ve Sabri Sayarı, *Türkiye'de Liderler ve Demokrasi*, çev. Zuhal Bilgin, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008.

Işık, O. M. ve Melih Pınarcıoğlu, *Nöbetleşe Yoksulluk, Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları, Sultanbeyli Örneği*, İstanbul: İletişim, 2001.

– "Bölgesel Siyasi Tercihler ve AKP", *Toplum ve Bilim*, sayı 107, 2006.

İlyasoğlu, A., *Örtülü Kimlik: İslamcı Kadın Kimliğinin Oluşum Öğeleri*, İstanbul: Metis Yayınları, 1994.

Jessop, B., *Devlet Teorisi, Kapitalist Devleti Yerine Oturtmak*, çev. Ahmet Özcan, Ankara: Epos Yayınları, 2008.

Kâğıthane Belediyesi, *Kâğıthane Rehberi*, İstanbul: Kâğıthane Belediyesi Kültür Yayınları, 1998.

Karademir, H. İ., "Bourdieu Sonrası Yeni Eşitsizlik Gündemleri: Kültürel Sınıf Analizi, Beğeni ve Kimlik", *Cogito*, Sayı 76, 2014, s. 230-261.

Kasa, Ö., *Bir Örgüt Olarak Siyasi Partiler (CHP Örnek Olayı)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, 2014.

Kaya, A., "Pierre Bourdieu'nün Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı", *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, der. G. Çeğin vd., İstanbul: İletişim Yayınları, 2007, s. 397-419.

Kaya, A. vd., *Türkiye'de İç Göçler, Bütünleşme mi Geri Dönüş mü? (İstanbul, Diyarbakır, Mersin)*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009.

Kömürcü, D., *Türkiye'de Sosyal Demokrasi Arayışı*, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2010.

Kurban, D. vd., *Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası*, 2. baskı, İstanbul: TESEV Yayınları, 2008.

Kurtoğlu, A., *Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset: Keçiören Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.

Kurtuluş, H., Besime Şen ve Şükrü Aslan, *Sözlü Tarih Görüşmeleriyle Kâğıthane*, yay. haz. Hüseyin Irmak, İstanbul: Kâğıthane Belediyesi Kültür Yayınları, 2014.

Marx, K., *1844 El Yazmaları*, çev. Murat Belge. İstanbul: Birikim Yayınları, 2000.

Özbay, F., "İstanbul Nüfusu ve Göçler", *İstanbul Dergisi*, Sayı 1, 1992, s. 32-36.

Özsöz, C., "Pierre Bourdieu: Simgesel Şiddet, Eğitim, İktidar", *Cogito*, Sayı 76, 2014, s. 290-311.

Penepecioğlu, M., "Kapitalist Kentleşme Dinamiklerinin Türkiye'deki Son On Yılı: Yapılı Çevre Üretimi, Devlet ve Büyük Ölçekli Kentsel Projeler", *Birikim*, Sayı 270, 2011, s. 62-73.

Perouse, J. F., "İstanbul'a Kürt göçleri, Yeniden İnşa Edilmesi Gereken Bir Araştırma Konusu", çev. Selim Sezer, *Praksis*, Sayı 28, 2012, s. 43-56.

Saraçoğlu, C., *Şehir, Orta Sınıf ve Kürtler: İnkar'dan 'Tanıyarak Dışlama'ya*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.

– "İslâmî-Muhafazakâr Milliyetçiliğin Millet Tasarımı: AKP Döneminde Kürt Politikası", *Praksis*, Sayı 26, 2011, s. 31-54.

Sarıbay, A. Y., Milli Nizam Partisi'nin Kuruluşu ve Programının İçeriği, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslâmcılık*, cilt 6, ed. Yasin Aktay, Murat Gültekingil ve Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004, s. 576-590.

Schüler, H., *Türkiye'de Sosyal Demokrasi, Particilik Hemşehrilik Alevilik*, çev. Yılmaz Tanbul, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.

Sennett, Richard, *Saygı*, çev. Ümmühan Bardak, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2002.

Sezer, S. ve Adnan Özyalçıner, *Gidelim Kâğıthane'ye*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2010.

Swartz, D., *Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi*, çev. Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.

Şen, B., "Kentsel Dönüşüm ve 'Kaybetmeden Mücadele Arayışı', Gülsuyu-Gülensu ve Başıbüyük Deneyimleri", *Tarih, Sınıflar ve Kent* içinde, der. B. Şen ve A. E. Doğan, Ankara: Dipnot Yayınları, 2010, s. 307-353.

Şengül, H. T., *Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar*, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı, 2001.

Şengül, S., "İslâmcılık, Kürtler ve Kürt Sorunu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, İslâmcılık*, cilt 6, Yasin Aktay, Murat Gültekingil ve Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004, s. 525-543.

T.C. Devlet Bakanlığı, *Alevi Çalıştayları, Nihai Rapor*, Ankara, 2012.

Tuğal, C., *Pasif Devrim: İslâmî Muhalefetin Düzenle Buluşması*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2010.

Tuzla Araştırma Grubu, "Türkiye'de Neoliberalizm, Kürt Meselesi ve Tuzla Tersaneler Bölgesi", *Toplum ve Kuram*, Sayı 1, 2009, s. 119-188.

Türkün, A., "Kentsel Ayrışmanın Son Aşaması Olarak Kentsel Dönüşüm", *Mülk, Mahal, İnsan: İstanbul'da Kentsel Dönüşüm* içinde, der. Asuman Türkün, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014.

Tür, Ö. ve Zana Çıtak, "AKP ve Kadın: Teşkilatlanma, Muhafazakârlık ve Türban", *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu* içinde, der. İ. Uzgel ve B. Duru, 2. baskı, Ankara: Phoenix, 2010, s. 614-629.

Uysal, A. ve Oğuz Topak, *Particiler: Türkiye'de Partiler ve Soysal Ağların İnşası*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.

White, J., *Müslüman Milliyetçiliği ve Yeni Türkler*, çev. Fuat Güllüpınar ve Çoşkun Taştan, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.

– *Türkiye'de İslamcı Kitle Seferberliği: Yerli Siyaset Üzerine Bir Araştırma*, çev. Esen Türay, İstanbul: Oğlak Yayınları, 2007.

Yavuz, M. H., *Modernleşen Müslümanlar, Nurcular, Nakşiler, Milli Görüş ve AK Parti*, çev. Ahmet Yıldız, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2005.

– *Erbakan'dan Erdoğan'a Laiklik, Demokrasi, Kürt Sorunu ve İslâm*, çev. Leman Adalı, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011.

Yeni Zemin, Sayı 1, 1993.

Yetman, F., *Kâğıthane İmar Planı Araştırmaları, 1973*, yay. haz. Hüseyin Irmak, İstanbul: Kâğıthane Belediyesi Kültür Yayınları, 2013.

Yıldırım, C. ve Yaşar Turgay, *Adil Düzen, Yerel Yönetimler ve Kâğıthane Direnişinin Öyküsü*, İstanbul: FTY Yayınları, 1994.

Zaim, S., "Türkiye'de Gönüllü Teşekküllerin Tarihi Tekâmülü", *Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı 7. İstişare Toplantısı*, İstanbul: İlim Yayma Cemiyeti, 1998, s. 15-19.

Zengin, B., *Özgürleşerek Birlikte Yaşamak: Hukuk Toplulukları Birliği*, İstanbul: Birleşik Yayıncılık, 1995.

Bağımsızlar

"Hakka Dayalı Halk Yönetimi", *Sadabad Bülteni*, Sayı 1, Mayıs 1992.

"Kâğıthane Yükselen Değer Haline Geliyor", *Kâğıthanem*, Sayı 4, Kasım 2012.

"Kâğıthane Cendereyolu, İstanbul'un en önemli Kentsel Dönüşüm bölgelerinden biri", *Gültepem*, Sayı 2, Aralık 2011.

"Kâğıthane'de İş Var", *Kâğıthanem*, Sayı 6, Ocak 2013.

"Kentsel Dönüşüm Hamidiye'de", *Hamidiyem*, Sayı 1, Mayıs 2012.

"Kentsel Dönüşüm Şart", *Gültepem*, S. 7, Ocak 2013.

"Sanayi '5. Levent' Olmak İstiyor", *Sanayi Mahallem*, Sayı 3, Ocak 2013.

Kâğıthane Belediyesi, "Kâğıthane Belediyesi 2007 İdari Faaliyet Raporu", http://www.kagithane.bel.tr/images/download/kagithane_belediyesi_faaliyet_raporu_2007.pdf [Erişim Tarihi: 03.02.2014].

Kâğıthane Belediyesi, "Kâğıthane Belediyesi 2012 İdari Faaliyet Raporu", http://www.kagithane.bel.tr/images/download/2012%20Faliyet.pdf [Erişim tarihi: 03.02.2014].

Kâğıthane Belediyesi, "Kâğıthane Belediyesi 2014 İdari Faaliyet Raporu", http://www.kagithane.bel.tr/images/download/2014_yili_faaliyet_raporu.pdf [Erişim Tarihi: 26.09.2015].

"Partiye biz ne kadar destek oluyorsak, parti de bizi değiştirdi. Ben kendim, kişiliğim, kıyafetim... Çocuklarımızla ilişkilerimiz değişti. Ev hanımıydık, günlük, temizlik vesaire... Burada oturunca kendimizi daha çalışkan, daha faydalı hissediyoruz. (...) Oturmaktan kalkmaya [kadar], biz partiye ne kadar faydalı olduysak da o da... Ben yaptığım çok şeyi burada kazandım. Seminerlere katıldıktan sonra çocuklarımla, eşimle aramdaki diyalog değişti."

AKP iktidara geldiğinde çocuk yaşta olan, bugünse orta yaşlarına dayanan epeyce insan AKP iktidarından başka bir iktidarı görmedi, tanımadı. "Her şeye rağmen" ve "hâlâ" süren bu iktidarın arkasında, AKP açısından bakıldığında bu büyük "başarı hikâyesinin" arkasında nasıl bir politik toplumsallaşma var? Elinizdeki kitap, bu soruya cevap arıyor.

Sevinç Doğan, analitik bir mikro iktidar perspektifiyle, İstanbul-Kâğıthane'nin işçi ve gecekondu mahallesi Sanayi Mahallesi örneğinde iktidar partisinin nasıl *işlediğine* bakıyor. Partinin yerel örgütü toplumsallaşma dinamiklerine nasıl etki ediyor, himayeci/koruyucu ilişkiler vasıtasıyla kurduğu "şirket" mekanizmasını nasıl çalıştırıyor, insanların gündelik pratiklerine nasıl değiyor?

Bir iktidar mekânı olarak *mahalle*yi merceğine alan kitap, çok defa afakî cevaplarla karşılanan soruların peşine düşerek, AKP iktidarının yeniden üretim dinamiğini analiz ediyor.

THG
2016
0416548
FNL

iletişim

ISBN-13: 978-975-05-1982-6
9 789750 519826